

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Edebiyat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK ROMANINDA DİNLER VE İNANÇLAR
(1924- 1928)

Serdar DEMİRCAN

Diyarbakır 2013

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Edebiyat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK ROMANINDA DİNLER VE İNANÇLAR

(1924- 1928)

Serdar DEMİRCAN

Danışman

Doç. Dr. Kemal TİMUR

Diyarbakır 2013

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Sınavı Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “*Türk Romanında Dinler ve İnançlar (1924-1928)*” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylıyorum. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerde ulaşılabilir

Tezim/raporum sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26/ 07/ 2013

Serdar DEMİRCAN

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

Türk Romanında Dinler ve İnançlar (1924-1928) adlı yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Serdar DEMİRCAN

Danışman

Doç. Dr. Kemal TİMUR

KABUL VE ONAY

Serdar DEMİRCAN tarafından hazırlanan *Türk Romanında Dinler ve İnançlar (1924-1928)* adındaki çalışma, 26.07.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Başkan : Doç Dr. Kemal TİMUR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Kamuran ERONAT

Üye : Yrd. Doç. Dr. M. Emin ULUDAĞ

Yedek Üye: Yrd. Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ

Enstitü Müdürü

.../.../2013

ÖNSÖZ

İnsanoğlunu diğer varlıklardan ayrıcalıklı kılan temel niteliklerden biri akıl yürütme, sorgulama, kıyas yapma, inanma veya reddetme gibi zihinsel faaliyetlerin odağı konumundaki bir ruh ve fikir dünyasına sahip olmasıdır. Bu yeteneği sayesinde etrafında gelişen olaylara farklı pencerelerden bakabilen ve anlamlar yükleyebilen insanoğlu, tarihin her devrinde korku ve hayranlık başta olmak üzere çeşitli sebeplerle bir kutsala inanma ve bir varlığı ilah olarak kabul etme ihtiyacı hissetmiştir.

Bireysel hayatın şekillendirdiği inanç dünyası; zaman, mekân, tarihi olaylar ve gelenekler sayesinde toplumsal bir hüviyete bürünüp devlet ve toplumların siyasi ve kültürel ömürlerindeki önemli olayların merkezinde kalmayı başarmıştır. Bir toplumun kültür evreninde merkezi konumu işgal eden edebi eserler, bireylerde ve toplumlarda yaşanan her türlü gelişmeyi işleyebilecek potansiyelindedir. Toplumlardaki inanç merkezli kültürel birikim de edebi eserlerin dikkatinden kaçmayacak denli kapsamlı ve önemlidir.

İslâm'ın kabulünden sonraki Türk edebiyatının her devrinde birey ve topluma ait inanç biçimlerinin edebi eserlerde yer aldığı bilinmektedir. Bu etki kimi zaman eserlerin doğrudan doğruya dini karaktere bürünmesi, kimi zaman da din ve inanç unsurlarının edebi eserlere yansımaları şeklinde gerçekleşmiştir.

XX. yüzyılın ilk dönemi, dünyada ve Türk coğrafyasında her alanda olduğu gibi inanç dünyasında da köklü değişimleri sonuç veren hadiselerin yaşandığı çalkantılı bir zaman dilimidir. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından kurulan ve lâik düşünce yapısına dayanan yeni devlet sistemi, önceki yüzyıla göre farklı bir yaşam ve inanç biçimini esas kılma zorunluluğu hissetmiştir. İşte bu geçiş döneminde geleneksel inanç ve yaşam ile bu yeni inanç ve yaşam biçiminin kesişmesinden kaynaklanan karmaşa, dönemin edebi eserlerine de yansımıştır.

Bu tez çalışmasına başlamadaki temel amacımız, geçiş dönemi Türk toplumunun inanç dünyasındaki dalgalanma ve değişimlerin edebi eserlere -özelde romana- nasıl

yansımış olduğunu gözlemlemektir. Bununla beraber toplumda görülen din ve inanç biçimlerinin edebi eserlerde ele alınmış biçimleri de dikkatimizi çekmiştir. Romanımızın başlangıcı olan 1872 tarihinden 1924'e gelinceye kadar yazılan romanlar, başka araştırmacılar tarafından çalışma konusu edilmiştir. 1872-1896 arasındaki yayınlanan romanlar ilk defa Kemal Timur tarafından incelenmiş ve konu etraflıca ele alınmıştır. Bu çalışmanın ardından 1896-1907 yılları arasında kaleme alınmış eserler, Mehmet Emin Gönen tarafından halen doktora tezi olarak çalışılmaktadır. 1908-1923 yıllarını ise Arş. Gör. Yaşar Şimşek, doktora tezinde incelemektedir. Bütün bu çalışmalar dikkate alınarak 1924-1928 yılları arasında yazılmış yetmiş dokuz roman da tarafımızca okunmuş ve bu eserlerde dini yapı merkezinde işlenen konular, romanların yazılış tarihlerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tezin birinci bölümü, genel olarak romanın kurgusu içindeki din duygusu ve inanma ihtiyacı gibi konulara ayrılmıştır. İkinci bölümde semavi dinlere ve onlar ile ilgili alt başlıklara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, romanlarda geçen semavi olmayan dinler ile ilgili örneklere yer verilmiştir. Dördüncü kısım ise mitolojik unsurları içermektedir.

Bu tez çalışmasının ortaya çıkmasında hocalarımın ve dostlarıımın büyük katkısı oldu. Öğrencilik yıllarımdan itibaren, fikri ve mesleki geleceğimin şekillenmesinde en büyük pay sahibi olan, danışman hocam sayın Doç. Dr. Kemal Timur'dur. Tez konumu belirlememde değerli fikirlerini benimle paylaştığı, tez sırasında karşılaştığım zorlukları aşmam noktasında yol gösterici olduğu ve bu çalışmanın en son halini alana kadar titizlikle takibini yaptığı için kendisine şükranlarımı sunuyorum.

Tezin yazım sürecinde kendisinden, akademik bir çalışmanın hangi aşamalardan geçmesi gerektiğine, bilim ahlâkına, akademik üslûba ve en önemlisi adab-ı muaşerete dair pek çok şey öğrendiğim Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tanyıldız'a teşekkür ederim.

Tez hazırlama sürecinde değerli bilgileriyle bana yol gösterici olan Yrd. Doç. Dr. Kamuran Eronat hocama da bu katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımdaki her şeyi kolaylaştıran ve her zaman yanımda hissettiğim eşime; teknik noktalardaki yardımlarının yanında samimiyetleriyle de desteklerini esirgemeyen

arkadaşlarım Erdal Bozdağ, Abdulkakim Tuğluk ve Feyza İslamoğlu'na; ayrıca13-EF-57 numaralı proje kapsamında, tez çalışmamızı destekleyen Dicle Üniwersitesi Bilimsel Araştırmaları Destekleme Birimi'ne de teşekkür ederim.

Serdar DEMİRCAN

Diyarbakır 2013

ÖZET

İstiklâl Savaşı'nın hemen ardından kurulan yeni devlet düzeni ile birlikte kültür, sanat ve edebiyat dünyası da yeni bir mecraya yönelmeye başlamıştır. Ancak yazılı tarihimizin hemen her aşamasında olduğu gibi bu geçiş döneminde de din ve inanç eksenli unsurlar edebî eserlerde yer bulmuştur. Bu tezde 1924-1928 yılları arasında kaleme alınmış seksen romanda geçen “din ve inanç” ile ilgili örnekler tek tek incelenmiş; değerlendirme ve mukayeselerle din ve inançların o dönem Türk romanındaki görüntüsü tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca İslam dininin kaideleri, peygamberler ve kutsal kitapların yanı sıra semavi olan diğer dinler, semavi olmayan dinler, mitolojik unsurlar ve halk arasında gelenek halini almış inanışlara da değinilmiştir.

Ele alınan romanlardan yola çıkarak, Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra siyasi, ekonomik ve kültürel alanda yeni devlet sisteminin etkileri hemen hemen her alanda hissedilmiştir. O dönemde kaleme alınan eserlerin birçoğunda Cumhuriyet'in ilanını müteakiben kabul edilen inkılâpların etkilerinin görüldüğü de tespit edilmiştir. Yeni ve farklı bir yaşam vizyonunu esas alan söz konusu değişimler bazı eserler aracılığıyla halka anlatılmaya çalışılmıştır. Bunlar yapılırken de Osmanlı'dan kalan dini bazı uygulamaların eleştirildiği de gözlemlenmiştir.

İncelenen dönemde kaleme alınmış bazı macera romanlarında kimi karakter ve tiplerin Türkiye dışında gittikleri yerlere kendi kültür ve inanışlarını götürdükleri tespitinden yola çıkarak tez çalışmamızda ilgili coğrafyalardaki din ve inanışlara da temas edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Roman, Din ve İnanış, İstiklal Savaşı, Cumhuriyet Dönemi.

ABSTRACT

By the new government that has been established just after the War of Independence, world of culture, art and literature started to face a new course. But in this transition period such as the all degree of our written history, factors based religion and belief have taken part in literary works. In this thesis, samples about ‘religion’ and ‘belief’ in eighty novels that had been written between 1924-1928 have been researched one by one and by assesment and comparisons it has been tried to determine the display of religion and belief in Turkish novel of that time. In addition it has been also mentioned the principles of Islamic, besides prophets and scriptures also other divine religions, superstitious religions, mythological beliefs and beliefs that are thought to be tradition in public.

Based on these mentioned novels, it has been determined that after the destruction of Ottoman Empire, effects of new public system have been felt in political, cultural and economical fields and effects of revolutions accepted after the proclamation of the republic have been seen in most of the work written in that period.

Mentioned changes that based on new and different life vision have been tried to tell people via some works. In the meantime it has been observed that some of religious implementations remainder of Ottoman have been criticised.

Based on the determination of that in some of adventure novels written in researched period some characters and specimen took away their own culture and beliefs when they were out of Turkey, in the thesis it has been also mentioned religions and beliefs in relevant geographies.

Key Words: Literature, Novel, Religion and Beliefs, War of Independence, Republic Period.

KISALTMALAR

s. : Sayfa Numarası

E.t : Erişim Tarihi

Age : Adı Geçen Eser

Yay. : Yayınları

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İ
ÖZET.....	İV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
İÇİNDEKİLER	Vİİ
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1.1 DİN DUYGUSU VE İNANMA İHTİYACI.....	7
1.1.1Efsuncu Baba.....	7
1.1.2 Zaniyeler.....	8
1.1.3 Damga	8
1.1.4 Vurun Kahpeye.....	9
1.1.5 Buhran Gecesi	10
1.1.6 Kalp Ağrısı	10
1.1.7 Atlı Han	11
1.1.8 Mahşer	12
1.1.9 Kan ve İman	13
1.1.10 Gizli El	14
1.1.11 Ben Deli Miyim?	15
1.1.12 Canan.....	16
1.1.13 Akşam Güneşi	18
1.1.14 Billur Kalp.....	19
1.1.15 Cehennemlik.....	20
1.1.16 Pervaneler	22
1.1.17 Ceriha	22
1.1.18 Bir Akşamdı	23
1.1.19 Karanfil ve Yasemin.....	23
1.1.20 Alnımın Kara Yazısı.....	24
1.1.21 Meyhanede Kadınlar	25
1.1.22 Miras.....	26
1.1.23 Dudaktan Kalbe	26
1.1.24 Çoban Yıldızı	27
1.1.25 Genç Kız Kalbi	27
1.1.26 Aşk Bahçesi	28
1.1.27 Coşkun Gönül.....	28
1.1.28 Şevketme'ab	29
1.1.29 Beni mi?	30
1.1.30 Çıldıran Kadın	30
1.1.31 Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da	31
1.1.32 Fatma'nın Günahı	32
1.1.33 Tutuşmuş Gönüller	32
1.1.34 Vahşi Bir Kız Sevdim.....	34

1.1.35 Bögürtlen	35
1.1.36 Gönül Yuvası.....	35
1.1.37 Kızıl Serap.....	36
1.1.38 Ben Sen O.....	37
1.1.39 O Kadınlar	38
1.1.40 Aşkım Günahımdır	39
1.1.41 Menekşe Demeti.....	40
1.1.42 Gönül Acısı.....	40
1.1.43 Kundakçı	41
1.1.44 Çölde Bir İstanbul Kızı	42
1.1.45 İztırap Çocuğu	43
1.1.46 Pervin Abla.....	44
1.1.47 Yakılacak Kitap	44
1.1.48 Bir Kadın Düşmanı.....	45
1.1.49 Kaynanam Nasıl Kudurdu	46
1.1.50 Hüküm Gecesi	47
1.1.51 Kızıl Tuğ.....	49
1.1.52 Seyit Ali Reis Türk Korsanları Afrika'da.....	50
1.1.53 Çulluk	52
1.1.54 Define	53
1.1.55 Son Yıldız.....	53
1.1.56 Ayten	54
1.1.57 Meşhedî İle Devriilem	55
1.1.58 Sodom ve Gomore.....	55
1.1.59 Bir Şoförün Gizli Defteri.....	57
1.1.60 Dikmen Yıldızı	58
1.1.61 Odun Kokusundaki Hicran	59
1.1.62 Tank Tango.....	59
1.1.63 Renksiz İztırap.....	60
1.1.64 Aşkın Gözü.....	61
1.1.65 Saraylarda Mecnunlar.....	61
1.1.66 Acımak	62
1.1.67 Yeşil Gece	63
1.1.68 Mezarından Kalkan Şehit	65
1.1.69 Kokotlar Mektebi.....	66
1.1.70 Muhabbet Tılsımı	67
1.1.71 Zeyno'nun Oğlu.....	68
1.1.72 Gültekin	69
1.1.73 Acılar	69
1.1.74 Kan Damlası	70
1.1.75 Harp Dönüşü.....	71
1.1.76 Hizmetçi Buhranı.....	72
1.1.77 Cehennemden Selam	72
1.1.78 Deli Deryalı	74
1.1.79 Külhani Edipler	75
İKİNCİ BÖLÜM.....	76
2.1 SEMAVİ DİNLER	77
2.1.1 İSLAMİYET	77
2.1.1.1 İmanın Esasları.....	77
2.1.1.1.1 Allah'a İman ve Onun Varlığını Kabul Etme.....	77

2.1.1.1.2 Melekler	83
2.1.1.1.3 Kitaplar	87
2.1.1.1.3.1 Kur'an	87
2.1.1.1.4 Peygamberler.....	90
2.1.1.1.4.1 Hz. Muhammed.....	90
2.1.1.1.4.2 Diğer Peygamberler	92
2.1.1.1.5 Ahiret	99
2.1.1.1.5.1 Cennet ve Cehennem.....	100
2.1.1.1.6 Kaza ve Kader	102
2.1.1.2 İbadetler	105
2.1.1.2.1 Namaz ve İlgili Hususlar	105
2.1.1.2.2 Oruç, Hac, Kurban ve İlgili Hususlar	107
2.1.1.3 Mevlit Okutmak	109
2.1.1.4 Diğer Dini Unsurlar	110
2.1.1.4.1 İslamiyet'in Hoşgörüsü	110
2.1.1.4.2 Kadın.....	111
2.1.1.4.3 Nikâh.....	113
2.1.1.4.4 Boşanma.....	114
2.1.1.4.5 Kutsal Gün ve Geceler	115
2.1.1.4.6 Din Adamları.....	115
2.1.1.4.7 Ceza- Mükâfat.....	117
2.1.1.4.8 Nazar (Göz Değmesi).....	118
2.1.1.4.9 İslamiyet'in Resim ve Heykele Bakışı	119
2.1.1.4.10 Kutsal Mekânlar ve Şehirler	119
2.1.1.4.11 Halk İnanışları.....	123
2.1.1.4.11.1 Tılsım, Muska, Sihir, Fal.....	128
2.1.1.4.12 Dua	131
2.1.1.4.13 Giyim Kuşam	143
2.1.1.4.14 Günah	145
2.1.1.4.15 İftira.....	148
2.1.1.4.16 İslam İncancındaki Bazı Tarihi Olaylar	149
2.1.1.4.17 İslamiyet'in Hoş Görmediği Haller	149
2.1.1.4.18 İstihare.....	151
2.1.1.4.19 İtikâf.....	152
2.1.1.4.20 Kalıplaşmış Dini Terimler.....	153
2.1.1.4.21 Tarikat	159
2.1.1.4.22 Yemin Unsuru	161
2.1.1.4.23 Cin, Melek, Şeytan	166
2.1.2 HİRİSTİYANLIK.....	167
2.1.2.1 İnanç.....	167
2.1.2.2 Hz. Meryem ve Hz. İsa (Mesih).....	169
2.1.2.3 İncil	172
2.1.2.4 Kilise, Çan, Manastır, Patrikhane ve Dini Törenler	174
2.1.2.5 Kutsal Şehir ve Mekânlar.....	175
2.1.2.6 Papaz, Rahip ve Rahibe	176
2.1.2.7 Vaftiz İstavroz.....	178
2.1.2.8 Hıristiyanlığı Yayma Faaliyetleri.....	178
2.1.2.9 Hıristiyanlarda Din Duygusunun Azalması	180

2.1.3 YAHUDİLİK.....	181
2.1.3.1 Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur).....	181
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	182
3.1 SEMAVİ OLMAYAN DİNLER	183
3.1.1 Hinduizm ve Budizm.....	183
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	185
4.1 Mitoloji	186
SONUÇ.....	188
KAYNAKÇA	193

GİRİŞ

Bireyin duygularını, tasarılarını ifade etmek için seçtiği yöntemlerin tamamı olan ve bunun sonucunda üstün yaratıcılık olarak ortaya çıkan sanat, insanın varoluşu ile ortaya çıkmıştır. Kişi, duygu ve düşüncelerini dışa vurmak için bazen resim, bazen de bir heykel yaparken, aklından geçenleri kimi zaman bir ritim eşliğinde, kimi zaman da kağıda dökerek ifade etmiştir. Sanatçı ise yaşadığı dönemin ölümsüzlük kavramına ilişkin egemen düşünceyi kabullenmediğinden, olaylara daha farklı yaklaşabilmiştir.¹

Bir mimari yapı, bir müddet sonra yıpranmaya ve akabinde yok olamaya mahkûmdur. Diğer taraftan edebi eserlerin, vücut buldukları toplumun duygu, düşünce, inanış ve yaşayış tarzını; kendinden sonra gelecek nesle aktarma kudretinin diğer eserlere oranla daha fazla olduğu ortadadır. Artık günümüz teknolojisi, edebi eserlerin daha iyi muhafaza edilebilmesi ve çoğaltılabilmesine daha fazla imkân da sağlamaktadır. Böylelikle teknolojik gelişmeler eserlerin edebi olma durumunu arttırmaktadır.

Sanatını icra edenler, toplumu ilgilendiren bazı hususları eserlerinde işlemeyi kendine görev bilmişlerdir. Bunun gibi bazen de sanatçılardan, yaşadıkları toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamayı amaç edinmeleri yönünde bir beklentinin olduğunu da söyleyebiliriz. Toplumun olaylara ve durumlara bakış açısı neticesinde ortaya çıkmış ürün olan edebiyatı da, toplumun bazı kesimleri, bir eğitici araç olarak telakki etmekte ve onu sadece bu yönüyle değerlendirmektedir. Bunun gibi insanların edebiyata yüklediği başka manalar da mevcuttur.

Toplum ile edebiyat kavramları birlikte düşünüldüğünde, göz ardı edemeyeceğimiz hususlardan bir tanesi yarar kavramıdır. Edebiyatın toplum hayatında ne anlam ifade ettiği, bir bakıma edebiyatın toplumsal işlevinin ne olabileceği, ilkçağ felsefecileri ve düşünürlerinden itibaren üzerinde durulan bir konu olagelmıştır. Platon, edebiyatın toplum üzerindeki etkilerinin bilincindedir ve edebiyat eserlerindeki sakıncalı parçaların gençlerin eğitimini olumsuz etkileyeceğine inanır. Bu da demek

¹ İsmet Emre, Edebiyat ve Psikoloji, Anı Yayıncılık, Ankara 2006, s. 114.

oluyor ki birey ve toplumun alacağı biçim üzerinde edebiyatın anlamlı bir gücü mevcuttur.²

Toplumun ahlaklı olması, özelde bireylerin ahlaklı olmasından geçmektedir. Gelenek-görenek, din ve inanç gibi bir takım öğeler toplumların hepsinde kültür farklılığı oluşmasına zemin hazırlar. Kültürel yönden oluşan farklılığa rağmen ortak bir gerçek vardır ki; her din ve inanın, insana ahlaklı olmayı öğütlediği, doğru ve adil olmanın yollarını gösterdiği'dir. Bazı toplumlarda etkin rol oynayan din konusu, onun romanlarda yer almasına da imkân sağlamıştır. Toplumun sesine kulak veren bazı romancılar, insanların dine bakışlarını, onu nasıl ve ne ölçüde yaşadıklarını, inandıkları dinin kurallarının onların hayatlarını nasıl etkilediği gibi yönleri de romanlarda işlenmiştir.

Her birey bir şeye inanma ihtiyacı duymaktadır. Bu bazen put, bazen bir hayvan, güneş, ay ve yıldız olabilirken, bazen de mitolojik unsurlara inanma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Romancılar, mensubu oldukları din ile ilgili örneklere eserlerinde yer verirken bazıları da mensubu olmadıkları halde çeşitli yollarla hakkında bilgi sahibi oldukları dinleri de ele almışlardır.

Robert Finn, ilk Türk romanlarının aslında İslam dini çizgisinde olduğunu; ancak resmen din kökenli olmalarına rağmen II. Mahmud'un zorlamasıyla başlayan batılılaşma sürecinin yüzeysel etkilerini sergileyen bir toplumu ele aldığını da ifade etmiştir.³ Bizim de araştırma konumuzun aralığını oluşturan 1924-1928 yılları arasında kaleme alınmış romanlarda, din ve inanış ile ilgili konulara, az da olsa yer verildiğini görmekteyiz. Bu dönemde kaleme alınan romanlarda din ve din ile ilgili hususlara, diğer dönemlere nazaran, daha az yer verilme sebeplerinden birisi Cumhuriyet'in ilanı ile getirilen inkılâpları ve batı modernitesini halka gösterebilme iddiasıdır. Böyle olmakla birlikte, ilk dönem romancılarımızda da, bu konunun fazla işlenmediğini görmekteyiz. Zira Osmanlı'nın son dönemlerinde, birçok yönden, Avrupa ile Anadolu arasındaki fark oldukça açılmıştır. Bu farkı azaltmak için artık yenileşmenin gerektiği yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. O dönem kaleme alınan eserlerin bir

² Ramazan Kaplan, Edebiyat ve Toplum, <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2273/unite02.pdf> E.t. 14.04.2013.

³ Robert Patrick Finn, Türk Romanı, Bilgi Yayınevi, 1984, s. 12.

kısımında eleştirilen nokta, dini yanlışı yorumlamak suretiyle toplumdaki adaleti kendi çıkarlarına göre yönlendiren kimselerin var oluşudur.

Kemal Timur, “*Türk Romanında Dinler ve İnançlar*” isimli eserinde, Türk edebiyatına romanın girişini ve ilk eserlerin nasıl kaleme alındığını belirtmiştir. Ona göre edebi türler arasında yer alan roman, bizim edebiyatımıza Tanzimat’tan sonra girmiştir. Romanla hayat arasındaki ilişki oldukça kuvvetlidir. Romancı, eseriyle bir dünya kurar; ama kurduğu bu dünya hayattan kopuk değildir. Hemen hemen bütün romanlar kurmaca olmasına rağmen, bunların bir kısmında yazar toplum ile ilgili gerçeklere de yer verebilmektedir. Dolayısıyla her yüzyılın eserleri incelendiğinde, dönemin toplumsal yaşantısı hakkında bir ölçüde bilgi edinmemiz mümkündür.⁴

Tanzimat döneminde roman alanında ilk eser veren yazarlar, halka yönelik ve onu eğitecek bir edebiyatın gerekliliğini kabul ettirebilmek için öncelikle eski edebiyatla hesaplaşma gereği de duymuşlardır.

Bu çerçevede ilk girişimlerde bulunanlardan biri Namık Kemal’dir. Açık sözlülüğü ile ün salan Namık Kemal, eski edebiyatın en sağlam tarafı kabul edilen ifade biçimini de eleştirmekten geri kalmamıştır.⁵ Şinasi ise, Fransa’ya gidip, orada uzun süre kalmıştır. Bu süre içerisinde Batı uygarlığı, sanatı ve edebiyatı ile alakalı geniş ölçüde bilgi sahibi olmuştur. Fransa’dan döndüğünde Türk edebiyatının yenilenmesi ve batılılaşması için önemli gayretleri olmuştur. Harabat ile Şiir ve İnşâ makalesini kaleme almak suretiyle gerçek edebiyatın halk şiiri ve yine halk dili olduğunu ortaya koyan Ziya Paşa’nın da dil yönüyle edebiyata katkıları bir hayli fazla olmuştur. Hikâye ve roman çevirilerinin ardından telif eserler kaleme alan Ahmet Mithat, kuşkusuz bu dönemin en velûd isimlerindedir. Özellikle ilk Tanzimatçıların ortak yönü, estetik yerine sosyal faydayı ön plana almalarıdır.

Tanzimat’tan sonra bir de ara nesil diye tabir edilen dönem yazarlarıyla karşılaşmaktayız. Bu dönemin ünlü isimleri, daha çok Batı tarzı okullarda öğrenim görüp edebi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Şiirin yanı sıra eleştiri konusunda da büyük gelişmeler olmuştur. İkinci dönem tanzimat edebiyatçılarından Recaizade Mahmud

⁴ Kemal Timur, *Türk Romanında Dinler ve İnançlar*, Elips Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 9.

⁵ Timur, a.g.e., s.14.

Ekrem, hem şair, hem de yazarlığıyla yeniliklere imza atmıştır. Hikâyeciliğinin yanı sıra romancı ve eleştirmen olarak da önemli bir yere sahiptir. Recaizade, yazdığı *Araba Sevdası* isimli eseriyle dönemin yeniliklerini yüzeysel olarak ele alma eğilimini eleştirmiştir. Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati dönemlerinde de Batı edebiyatı üzerine yapılan tartışmalar devam etmiştir.

1908 meşrutiyetinin, fikir özgürlüğü getirmesi ve sonrasında Osmanlı Devleti'nin kurtuluş arayışları içinde sarıldığı bir ideolojinin, yani “milliyetçilik” fikrinin, edebiyattaki yansımalarının yoğun olduğu bir dönem olmuştur. Millî edebiyat olarak da vasıflandırdığımız bu dönemde daha çok kendi halkımızın duygu ve düşünceleri heyecanlı bir üslupla ifade edilmiştir. Onlara göre edebiyatın milli olması için dilin de milli olması gerekmektedir. Dili millileştirmek için ilk iş olarak yabancı kelimeleri dilden çıkartma yoluna gidilmiştir. Bu suretle mensubu olduğu milletin ruhunu yansıtmak düşüncesiyle Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Halide Edip Adıvar büyük gayretler sarf etmişlerdir.

Bu çalışmada, incelenecek romanları da içinde barındıran Cumhuriyet Dönemi, genel manada cumhuriyet ideolojisi çevresinde oluşmuştur. Cumhuriyet döneminden önceki kuşağın romancıları, batılılaşma ve kaybolan değerlerle ilgili düşünceleri çevresinde çalışmalarını sürdürmüşleridir. Bahsettiğimiz yazarlar, eserlerinde Birinci Dünya Harbi'nin ve mütareke zamanının zor koşullarını, özellikle de romanlarda yansıtmaya çalışmışlardır.⁶ Diğer taraftan genç nesil arasında Anadolu'ya açılma eğilimi hız kazanmıştır. Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa gibi romancılar romanlarında ele aldıkları konularla bu dönemin öncü isimlerinden olmuşlardır.

Bu çalışmalarda yer verdiğimiz romancılar, 1900'lü yılların kuşağı oldukları için, adı geçen yıllar, onların sanat hayatlarını daha fazla etkilemiştir. Bu sebeple 1908 sonrası edebiyat hayatımıza yüzeysel bir bakış atmakta fayda vardır. 1908 sonrasında yazılmış edebi eserlerde, değişen cemiyetin yeni ideolojisini, yeni karakterlerini, Birinci Dünya Savaşı ve sonuçlarını, İstiklal Savaşını ve bunun gibi toplumu etkileyecek diğer

⁶ Ramazan Korkmaz, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yarınları, Ankara, 2009, s.399.

mevzuları görmek mümkündür. Bu dönem yazarlarından Yakup Kadri, Refik Halit ve Halide Edip İstanbul'dan çıkıp Anadolu'ya doğru açılıma öncülük etmişlerdir.

Kimi edebiyatçılara göre edebiyatın asıl fonksiyonu, estetik zevk ve heyecan uyandırmaktır. Bu şekilde düşünenler, sanatın, sadece sanat yapmak kaygısıyla yazılmış olabileceğini; bir fikrin, bir davanın ve bir dinin tebliğ vasıtası olarak kullanılmasını onun mahiyetine aykırı olarak görmektedirler. Bu iddianın karşısında olanlar ise bir edebi eserin, toplumun duygu ve düşüncelerinin dışına çıkamayacağını, onun en önemli kaynağının inançlar olduğunu savunmuşlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 DİN DUYGUSU VE İNANMA İHTİYACI

1.1.1Efsuncu Baba

Din duygusu ve inançlar ile ilgili örneklerin sıklıkla verildiği *Efsuncu Baba* romanı, Hüseyin Rahmi Gürpınar tarafından, 1925’de kaleme alınmıştır. Olaylar, batıl inançları olan Ebulfazıl’ın etrafında gelişir.

Çocukluğunda etrafındaki kimselerden gördüğü batıl inançları benimseyen Ebulfazıl Enveri, bu tür inanışlarını yetişkinlik yaşlarında da terk edememiştir. O, yapacağı işlerde başarılı olabilmek için, dini altyapısı olmayan bazı uygulamalara başvurmaktadır. Romandaki olay unsuru Ebulfazıl ve ona yardım eden iki Ermeni gencin, bu süreçte başlarından geçen maceralardır. Define avcıları ellerindeki kitabın yönlendirmesi doğrultusunda aramalarını yaparlar.

Enverî, Agop ve Kirkor; birbirilerinin üstlerine çıkmış vaziyette Binbirdirek’te, duvarın içinde olduğuna inandıkları istavrozu bulmak için çabalamaktadırlar. Agop ve Kirkor, içeriye biri girip de kendilerini o vaziyette görür diye endişelenmektedirler. Kirkor, İçeriye girmeye teşebbüs edecek kişinin bacağına kırılmasını sağlayacak bir efsun okuyabileceğini ifade eder. Enverî de, iki genç arasında geçen bu konuşmalara kızarak “-Lahur (Agop), alın yazısını bozmak kimsenin haddi değildir. Onun için gelsinler, gitsinler, olsun olmasın, deme... Kime emrediyorsun? Amir-i hâdisat nasıl isterse öyle olur” der (s. 54).

Enverî’nin elindeki kitapta definenin elde edilebilmesi için okunması gereken dua bulunmaktadır. Dua, eğer doğru vakitte okunursa kişi arzuladığı şeye kolaylıkla kavuşur. Enveri, “*Eyyüha ’r-ravdu a ’tini tarika nene üridü ’l-münure beyn-el- esedi v ’n-nemri veene eyyetühe ’l-hayvanat-il- mübareke sadikan lekün. Felâ takatta ’nedi ireben ireba ve beyyin lî keyfe ezhebü ila köşk-iz-zehebi feinneni se-ehüzü ’t-talseme min eğak-il-hamamat-il-biyd-ül-lati fi kafes-il-emas*” şeklindeki duayı yavaş yavaş okumaya başlar (s. 69-70).

Efsuncu Baba ile kuyunun başında bekleyen Kirkor, kuyunun dibindeki Agop'un yalan konuştuğunu iddia eder. Bunun üzerine Ebulfazıl sinirlenir ve Kirkor'a: "İstiğfar et... Ağzından kaçan küfre tövbe et... İçine şek getirme..." diye uyarıda bulunur (s. 81).

Romanın sonunda bahsi geçen define hala bulunamamıştır. Ebulfazıl ise hayatına, batıl inançlara göre yön vermekten bir an bile vazgeçmez.

1.1.2 Zaniyeler

1924'de Selahattin Enis Atabeyoğlu tarafından yazılan *Zaniyeler* romanı toplamda yüz doksan altı sayfadan müteşekkildir. Eser, Kurtuluş Savaşı döneminin İstanbul profilini çıkartması açısından önemlidir. Fıtnat isimli bir kadının hatıraları üzerine yazılmıştır. Yazar, eserinde din duygusu ile ilgili konulara pek yer vermemiştir.

Romanı kısaca özetleyecek olursak: Başkahraman Fıtnat, Allah'ın İstanbul'a musallat ettiği bir kadındır. İstanbul sosyetesinin bütün kirli çamaşırlarını ortaya serer. Konya'lı bir tüccar ile parası için evlenen Fıtnat, kısa süre sonra bu evliliği bitirir. Teyzesi Münevver Hanım'ın yanına yerleşir. Teyzesi ise ahlaki yönden çöküntüde olan bir bayandır.

Fıtnat, ilk başlarda Konya'nın mahmurluğu ile İstanbul'da yabancılık çeker; ancak teyzesi, onun ortamlara çabuk alışması için elinden geleni yapar. Teyzesinin aracılığıyla dâhil olduğu sosyete hayatındaki insanların yaşantılarını gözlemleyen Fıtnat, İstanbul halkının, Birinci Dünya Savaşı'nda, Anadolu'dan kopuk bir hayat sürdürdüğüne şahit olur. İstanbul'un zengin kesimi ile aydın kesimi hep içki âleminde dirler. Bu durum Fıtnat'da bir intikam arzusu meydana getirir. Kadınlığını bu zengin kimselerin ceplerini boşaltmak için kullanır.

1.1.3 Damga

İnanma ihtiyacı ile alakalı az örneğin yer aldığı eser, Reşat Nuri Güntekin tarafından yazılmış olup 1924'de okuyucu ile buluşmuştur. Eserde, saray muhitinde yetişen İffet isimli bir erkeğin, sıkıntılı hayat hikâyesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca

hürriyet mücadelesi veren bir kısım kişilerin yaşadıkları sıkıntılar da eserde yer almaktadır.

Başkahraman İffet, hapishanedeki cezasını doldurmuş ve bir Pazar günü tahliye edilmiştir. Kendisiyle birlikte hapisten çıkan genç katip Vasıf Efendi, *“Allah bir daha kısmet etmesin!.. Nasipte bu da varmış.”* diyerek hapishane kapısında ağlar (s. 64). İffet’in hapishanedeyken tanıştığı biri, İstanbul’da bu kez bir taksici olarak karşısına çıkar. Adam, hapishane günlerini yâd etmek istemekte, bunun için de İffet’e içki içmeyi teklif eder. İffet, bu isteği reddedemez ve onunla bir kulübe gider. Adam çok sarhoş olmuştur ve çeşitli bahanelerle etrafına sataşır. Bir ara İffet’in, kendisinden rahatsız olmaya başladığını fark edince, bunu İffet’in kendisini küçümsediğine yorar ve cebinden bir miktar kirli para çıkarır ve : *“Bu gecelik bu para bize yeter, ahbaplara da... Yarın Allah kerim. Cenab-ı Allah, kör kurdundan bile geçmez... Hidayet Dede’sinin nasibini de gönderir”* der (s. 139).

İffet, hapishane hayatından sonra insanlara yardım etmeye yemin eder. Trende seyahat ederken zor durumdaki bir anne-kızın elinden tutar. Kız, annesinin ölmesinden çok korkmaktadır. *“Allah vermesin, anneme bir hal olur da onu burada bırakırsak..”* diyerek endişesini dile getirir (s. 114-116).

Romanın sonunda Cemil Kerim Bey, Vedia’ya evlenme teklif eder. Vedia Hanım ise, ikisi arasındaki ilişkinin toplum tarafından hoş karşılanmayacağını dile getirir ve teklifi reddeder. Cemil Kerim, hırsız damgasını boş yere yemiş olur.

1.1.4 Vurun Kahpeye

Aliye Öğretmenin karşılaştığı sıkıntılar, bazı karakterlerce halkın dini hassasiyeti suistimal edilerek, kendi istedikleri şekilde hareket etmelerini sağlamaları Halide Edip’in kaleminden 1924’te çıkmış olan, bu eserde yer almaktadır.

Necati’nin son zamanlardaki hallerinden şikâyetçi olan annesi ile yakın komşuları arasında geçen diyalogda herkesin rızkını verenin Allah olduğu vurgulanmıştır (s. 56). Yine ilerleyen sayfalarda Allah’a ibadet etmenin gerekliliği

örneklerle dile getirilmiştir. Hacı Fettah, kasabalılarla yaptığı konuşmada: “*Tövbe estağfurullah, bizim gibi adamlar bile her gün beş vakit Cenab-ı Hakka namazlarımızda şerrinden kurtulmak için dua etmesek içimizi karmakarışık yapar*” diyerek kendisinin ibadetlere önem verdiğini etraftakilere göstermeye çalışmıştır (s. 45).

Romanın ilerleyen sayfalarında Ömer Efendi’nin yakın arkadaşı Latif Ağa, kötülere iyi etmesi için Allah’a şu şekilde yalvarmıştır: “*Tanrım! Sen, nefes almamızı bile bize kendi lütufları diye gösteren zalimlerden bizi bir an için kurtar*” (s. 55).

Başka bir sayfada uzun uğraşlara rağmen Aliye’yi elde edemeyen düşman askeri; Damyanos, Hz. İsa ve Hz. Meryem’den yardım dilerler (s. 81).

1.1.5 Buhran Gecesi

Din ve inanç konusu ile alakalı örneklerin pek bulunmadığı bu roman, Suad Derviş Baraner tarafından 1924’de kaleme alınmış olup Osmanlıca yüz dört sayfadır. Eserde ansızın bayılan Nedim isimli genç, sevdiği kadın Zehra’yı rüyasında ölmüş olarak görür. Zehra’ya, yaşlı ninesi, içinde bulunduğu melankoliden kurtulması için Hz. Havva ve Hz. Adem’in cennetten kovulma hadiseleri üzerine örnekler vermiştir.

Romanın sonunda Nedim’e gerçek zannedip de anlattıklarının, aslında rüya olduğu dile getirilmiştir. Nedim bunların rüya olmadığını, sadece kendilerinin bunu hikâyeye zannedip inanmadıkları yönünde serzenişte bulunur.

1.1.6 Kalp Ağrısı

Halide Edip Adıvar’ın 1924’de basımı yapılan eseri toplamda iki yüz kırk beş sayfadır. Zeyno isimli bir kızın, Hasan diye birine âşık olması ve diğer taraftan Hasan’a âşık olan arkadaşı için ondan ayrılmayı göze alışı konu edilmiştir. Romanda, her şeyin Allah’ın planı dâhilinde olduğuna yönelik inanişe örnek olabilecek bir diyalog geçmektedir.

Sevdiği adamdan ilgi göremeyen Azize intihar girişiminde bulunur. Ancak annesinin söylediklerine göre Allah oraya bir balıkçıyı göndermiş ve kızının ölmesine mani olmuştur (s. 81).

Bir başka bölümde Azize, kötü bir hastalığın pençesine düşmüştür. Zeyno, arkadaşı iyi olsun diye sevdiği adamı ona bırakır ve hem kendisi, hem de Azize için şöyle dua eder: “*Allah’ım, sen Azize’ye merhamet et, bana kuvvet ver*” (s. 105). Romanın başka bölümlerinde Zeyno çeşitli istekleri için Allah’a el açıp, dualar etmiştir.

1.1.7 Atlı Han

Allah’a yakarışın, Allah’ın yaratmasındaki mucize ve Hıristiyan karakterler tarafından Hz. İsa ve Hz. Meryem’den medet ummaya örneklik teşkil edecek diyaloglar romanda yer verilmiştir. Eser, Apdullah Ziya Kozanoğlu tarafından kaleme alınmış ve 1924’de okuyucu ile buluşmuştur. Romanda geçen her serüven başlık halinde belirtilmiştir. Olcayto isimli bir korsanın babasının hazineleri peşinden giderken yaşadığı maceralar romanın konusunu teşkil etmektedir.

Başkarakter Olcayto’nun babası aldığı yaralar sebebiyle artık son anlarını yaşamaktadır. Kadim dostu Argon’u yanına çağırır ve ona vasiyetini söyler. “*Tanrı sizi uzun yıllar yaşatsın*”diyerek sözüne başlar (s. 35). Konuşmasına: “*Selam oğullarım!.. Selam sancağım, güzel gemim!.. selam yüce deniz... selam... Selam... Tanrıya ki benim suçlarımı hoş görsün...*” şeklinde dualarla devam eder ve sonunda gözlerini hayata yumar (s. 37).

Romanın ilerleyen kısmında Olcayto’nun babası ölürken, Olcayto’yu emanet edeceği Argon’a: “*Ona kadınlardan kaçmayı öğret!.. Önüne sakın bir kadın çıkartma!.. Anlat ki kadınlar kötüdür ve erkeklerin işlerini bozmak için Tanrı yönünden ceza olarak yaratıldılar*”diyerek sıkı sıkı tembihlerde bulunur (s. 35).

Aynı romanda İsa Peygamber ve annesi Hz. Meryem’den yardım dilemeye örnek olacak bir diyalog yer almaktadır. Olcayto ve Argon, Olcayto’nun babası ölürken ödünç olarak verdiği hazineleri geri almak üzere Piskopos’u bulmaya giderler.

Piskopos, her defasında kaçmayı başarmıştır; ancak en sonunda dediklerini yapmaya kararlı iki gencin eline düşer. Sonunun bu gençlerin elinden olacağını düşünen Piskopos, son bir umut Argon'un önünde Meryem'in karşısında eğilir gibi yapar ve:

"-Bana acıyınız, size ölünceye kadar yalvarırım!..

- Kime?

- Allah'ıma, Meryem'in oğlunun babasına" (s. 71) diye yalvarır.

Romanın sonunda büyük lider Attila ölür ve cenazesi kimselerin bilmediği bir yere defnedilir.

1.1.8 Mahşer

Peyami Safa'nın 1924'de ilk yayımı yapılan bu eseri, toplamda iki yüz doksan altı sayfadır. Olaylar, Çanakkale Savaşı yıllarında geçmektedir. Nihad'ın Muazzez'e olan aşkı, İstanbul'un kısa sürede çok değişmiş olması ve devletin içler acısı durumu romandaki bazı konulardandır. Olaylar anlatılırken bazı kahramanlar üzerinden din duygusuna da yer verilmiştir.

Başkahraman Muazzez, bir gün Nihad'a, eniştesinin yaptığı ahlaksızlıklardan bahseder. Aslında İstanbul'da bulunan bir kısım tebaanın da böyle türlü dalavereler çevirdiklerini bildiğini de sözlerine ekler. Nihad, duruma kızar ve böyle olan insanların tümü için *"Hay Allah topunu Kahr ismiyle kahretsin"* şeklinde bedduada bulunur.

Evlenmek üzere ablasının evinden kaçan Muazzez, Nihad ile birlikte kendi evlerini tutana kadar, Nihad'ın arkadaşı Faik'in evinde misafir olurlar. Dini bütün bir adam olan Faik'in babası, Allah'ın gazabından korktuğu için misafirlerine kendi evinde kaldıkları müddetçe zina sayılacak fiiliyattan uzak durmalarını tembihler. Nihad ise: *"Anladım. Sizi temin ederim, nikâhımız oluncaya kadar evinizde haram işlemeyiz. Esasen Muazzez'le ayrı yatıyoruz, biliyorsunuz"* cevabını verir (s. 142).

Yine Muazzez, kendisine kalan mirası geri alabilmek için yanına Nihad'ı da alarak adliyeye gider. Buradaki işlerin daha hızlı halli için Hacı Hüseyin isimli bir memura rüşvet verirler. Rüşveti alan Hacı Hüseyin, muhataplarının güvenini arttırmak maksadıyla, İslam dini açısından kutsal kabul edilen toprakları ziyaret ettiğinden bahseder. “*Kızım, ben Harem-i Şerif’i ziyaret ettim. Arafat’ta vakfeye durdum. Hacıyım, hacı! Anladın mı? Bende vicdan var, bir zerre haramdan bin hatve uzağa kaçırım, git beni mümeyyize sor, müdüre sor*” (s. 147).

Romanın sonunda ablasının bütün uğraşlarına rağmen Nihad ile Muazzez evlenirler ve mutlu bir hayat sürerler.

1.1.9 Kan ve İman

Ercüment Ekrem Talu'nun 1924'de kaleme aldığı eseri toplamda yüz iki sayfadır. Romanda Milli Mücadele Dönemi'ne yer verilmiştir. Bu dönemde birlik ve beraberliğin ne denli önemli olduğu dile getirilmeye çalışılmıştır. Eserde, Leman ile Sadık'ın aşkları ana konudur. Roman kahramanlarının problemler karşısında Allah'ın sıfatlarını dile getirip, medetin sadece Allah'tan geleceğine inandıkları görülmektedir. Ayrıca karşılaşılan sıkıntılar karşısında kutsal mekânlara gidilip buralarda Allah'a dua edilmesi yönündeki tavsiyeler yer almaktadır.

Yunan'a karşı mücadele etmek için cepheye giden Sadık, bir türlü geri dönmemiştir. Oğlu için endişelenen yaşlı anne, bir gece rüyasında onu görür. Rüyayı tevil ettirmek için Dede Efendi'nin yanına gider. Dede Efendi, rüyanın iyi şeyler olacağını işareti olduğu yorumunu yapar ve kadına “*Hemen bugün kalk, Eyüp Sultan’a git, Hazret-i Halid’in türbesinin içinde iki rekât namaz kıl. Cenab-ı Hakk’a şükret*” tavsiyesinde bulunur (s. 7).

Yine Veli Efendi ile Sadık'ın annesi arasında geçen diyalogta aynı konu dile getirilir. Sadık'ın annesi Şaziment Hanım, rüyası ile ilgili konuşmak üzere gittiği Dede Efendi'nin dükkânından ayrılır. Yolda giderken mahalle sakinlerinden Veli Efendi ile karşılaşır ve içindeki sıkıntıyı ona da anlatır. Kadındaki ümitsizliği gidermek için yaşlı

adam şunları söyler: “*Cenab-ı Hakk Azimü’ş-Şan’dır, Kadir’dir, Kahhar’dır, Gafur ve Rahim’dir. Kendisinden medet umanları reddetmez*” (s. 8).

Romanın sonunda Leman, sevdiği adamın peşinden cepheye gider. Savaş esnasında yaralanan Sadık ile bir hastanede karşılaşırlar. Sadık, tedavinin ardından kasabasına döner ve Leman ile evlenir.

1.1.10 Gizli El

Reşat Nuri’nin bu romanında peygamberler ile ilgili örneklerin yanı sıra, İslam dininin iman esaslarına ve İslam dininin kurallarına ilişkin örnekler yer almaktadır. Eser, yazarın Çalığıuşu’ndan sonra kaleme aldığı ikinci romanıdır. Toplamda yüz kırk iki sayfa olan romanda, konu olarak Şeref’in geçmişi ile ilgili hatıraları yer almaktadır. Seniha ile Şeref’in nasıl evlendikleri ile alakalı malumatlar da verilmiştir.

Aziz Paşa, çocukları ve çocuklarının hocası ile küçük bir gezintiye çıkar. Gezinti esnasında av da yapan Paşa, bir hayli yorulmuştur. Yorgunluktan değirmencinin serdiği hasıra oturur ve buldukları çevrenin hiç değişmediğinden bahis açar. Bu durumu da şu şekilde ifade eder: “*Hezeyan, hezeyan, dedi. Sultan Osman zamanında da, Nuh peygamber zamanında da bu yerler, bu insanlar yine bundan başka türlü değillerdi, buna hiç şüphe yok*” (s. 48).

Romanda hac ibadeti; Adnan’ın hocası Şeref tarafından sözlü imtihana tutulması ile ifade bulur. Dini derslerin öğrenilip öğrenilmediğini kontrol etmek isteyen Şeref, Adnan’ı karşısına alır ve ona sorularını yöneltmeye başlar. Bu diyalog romanda şöyle geçmektedir: “*Adnan, anlat bakalım: Hac, İslam’ın kaçınıcı şartıdır? Arafat’a ne kıyafetle çıkılır*” (s. 45).

Romanın devam eden kısmında Seniha’nın babası Aziz Paşa, İstanbul’dan gelen misafirleri için içkili bir yemek tertip eder. Şeref Bey de yemeğe kalanlar arasındadır. Masada oturanlardan, orta yaşın üzerinde, gayet serbest tabiatlı bir kadın, içkinin verdiği sarhoşlukla kadehini kaldırıp Şeref’e yönelir ve ona şarap içmek hakkında ne düşündüğünü sorar. İkili arasındaki diyalog: “*Ulum-ı diniye hocasına soracağım*

meselelerden biri şu, dedi. Şeriate göre, şarap haramdır. Hatta bir damlası dahi haramdır. Fakat aksi gibi ben, onsuz yapamıyorum. İçmezsem hasta oluyorum. Siz ne fetva vereceksiniz?” şeklindedir (s. 68).

Romanın sonunda Paşa, Şeref’te bazı değişiklikler olduğunu hisseder. Bir akşam Doktor ile otururken kızını Şeref’e vermek istediğini söyler. Romanın sonunda Doktor’un da vesile olmasıyla, iki genç evlenirler. Şeref Bey, Seniha ile nasıl tanıştıklarını hayalinden tekrar geçirdikten sonra pişmanlık ve üzüntü ile kendine gelir. Bu arada Seniha’yı da kaybetmiştir.

1.1.11 Ben Deli Miyim?

Din duygusu ve inanma ihtiyacı konusuna örnek olabilecek cümlelere yer veren romanlardan bir tanesi de Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1925’de ilk basımı yapılan *Ben Deli Miyim* adlı romanıdır. Roman kırk yedi bölümden oluşmaktadır. Romanda, kendisinin mi yoksa etraftakilerin mi deli olduğunu anlamaya çalışan Şadan isimli bir kişinin yaşadıkları anlatılmaktadır.

Psikolojik rahatsızlıkları olan Şadan, bir gün yatağının içinde dünyanın yaratılışı ile ilgili kendi kendine muhasebeler yapar. Aklından geçenler şöyledir: *“Allah dünyayı böyle yaratmış. Onu düzeltmek bahanesiyle etrafınızı niçin aldatıyorsunuz. Yaradan’ın eserini hiç yaratılan düzeltebilir mi?”* (s. 8).

Romandaki olayların ekserisi Revan Hanım’ın konağında geçer. Burada çalışan kimseler, konaktaki cinler, periler ve evliyalar hayalen görülür. Bütün olayların müsebbibinin bu yaratıklar olduğunu ifade ederler. Hatta onlara göre Revan Hanım da bir peri kızıdır (s. 82).

Şadan ile Sermet içtikleri uyuşturucunun etkisiyle kendilerinden geçmiş vaziyette anlamsız anlamsız konuşmaktadırlar. Hayallerinde kendilerini, Buda’nın önünde diz çöküp ondan yardım dilenirken görürler. Sermet biraz kendine gelmeye başladığında yaptıklarının maskaralık olduğunu ifade eder. Buna biraz öfkelenen Şadan

ise: “*Bu putlar, bütün alakalardan öteye yükselmek için. Bunların yardımları olmasa bu kadar canlar bu cansızlara tapınırlar mı hiç*” diye cevap verir (s. 217).

Şadan ile Sermet, kuyuya attıkları Nuri'nin ölüp ölmediğini kontrol etmek için kuyunun başına giderler. Kuyunun başına geldiklerinde Nuri'nin ölmediğini görürler. Bir müddet sonra Nuri, “*Allah'a ettiği duaların kabul edildiğini ve her ikisini de oraya Allah'ın sevk ettiğini*” söyler (s. 328).

Sevdiği kadını elde etmek için yakın arkadaşını öldüren Şadan'da delilik nöbetleri gittikçe artar. Bir gün eline aldığı silahla Revan'a ateş eder ama öldüremez sonrasında da silahı kendi kafasına sıkarak ve orada ölür.

1.1.12 Canan

Peyami Safa, 1925'de ilk basımı yapılan eserinde din duygusu ve inanma ihtiyacına örnek olabilecek birçok cümleye yer vermiştir. Kendi içerisinde iki bölüme ayrılan romanda konu olarak batı hayranlığı ve bir kızın yaptıklarından pişman olup, tekrar kendi kültürüne dönmeye çalışması işlenmiştir.

Başkahraman Bedia ile kocası Lami'nin arası oldukça açılmıştır. Lami de bu sebeple artık eve pek uğramaz olmuştur. Kocasının, Canan yüzünden eve uğramadığından emin olan Bedia, bu durumu bir türlü kabul edemez. Kocasının olmadığı her gece kalbinde derin acılar duyar. Diğer taraftan Abdullah Bey, gözünün önünde harap ve bitap düşen, gündün güne eriyen kızını teskin etmek için uğraşmaktadır. Abdullah Bey, kızının daha fazla üzülmemesi için Allah'tan ümidini kesmemesini ve Allah'ın dökülen gözyaşlarını bildiğini ona hatırlatır. Konuşmasının devamında Allah'ın afif, temiz Müslüman kızlarına acıyacağını dile getirmiştir (s. 82).

Yine romanda ilerleyen sayfalarında Allah'ın varlığının delillerinden bahsedildiğini de görmekteyiz. Abdullah Bey, kızını karşısına alır ve ona etrafı işaret ederek gördüğü bu ağaçları büyütenin Allah olduğunu hiçbir zaman aklından çıkarmamasını tembihler. Çok sevdiği kızına kendi karşılaştığı sıkıntılar gibi, zor günlerde Rabbi-i Zülcelâl'ı hatırladığını çıkarmamasını tavsiye eder (s. 84). Yaşlı adam

kızına sunduğu Allah'ın varlığı ile ilgili delillere ve her şeyi Allah'tan beklemek gerektiği yönündeki malumatlarına şu şekilde devam eder:

“... lafın kıyası, felaketin otuz bin türlü vardır, bu otuz bin türlü felaket de Allah'tandır. Hayır ve şer Allah'tandır. Mademki Allah... Her şeyin müsebbibü'l esbabıdır, yani madem ki Allah, irade-i külliyesinden seni ve beni, bu gül fidanlarını istediği gibi yaratır, büyütür, sevindirir, mükemmel bir sıhhat içinde pembeleştirir, ihya eder; yahut kederlendirir, illetler içinde sararıp soldurur, ağlatır, bunaltır; madem ki, ne fırtınayı avucumuzla durdurabiliyoruz, ne eceli geriye itebiliyoruz” (s. 84-85).

Kızının daha fazla üzülmeyen Abdullah Bey, Lami ile konuşmaya gider. Lami, yaşlı adama içinde buldukları halin, kaderleri gereği olduğunu, bu hususta yapacak bir şeyin olmadığını söyler. Bu sözler üzerine Abdullah Bey, Lami'nin yaptığı hainliği Cenab-ı Hakk'ın muhakkak affetmeyeceğine inandığını dile getirir. Lami'nin bir gün Allah'ın gazabına uğrayacağını ve başına kötü işler geleceğinden de hiç şüphesi olmadığını öfkeyle ifade eder (s. 111).

Bedia'nın babası, eski damadına, başka bir kadını seven erkeğin *“kaza ve kaderde bu var”* demek suretiyle zevcesini boşayamayacağını, bir başka kadını sevmenin hiçbir şekilde mazeret olamayacağı yönünde uyarıda bulunur. Bu sözlerini daha etkili kılmak için insanların irade-i cüz'iyeye diye bir şeye sahip oluşunu da örnek olarak verir (s. 112-113).

Peygamberler ile ilgili husus romanda şöyle geçmektedir. Abdullah Bey, kızına Allah'ın Kur'an'ında *“Fasbir”* sabret, *“Kemasbir”* sabrettikleri gibi, *“Ulü'l-azm”* (azim sahibi olanlar) gibi sabretmesini tavsiye eder. Buna örnek olarak da Ulü'l Azam peygamberleri verir. Bunların Allah'ın emirlerine en ziyade dikkat gösteren büyük peygamberler olduğunu söyler bu peygamberlerin isimlerini de kızı ile paylaşır. Kastettiği peygamberlerin Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa, ve Hz. Muhammed olduğunu sözlerine ekler (s. 85).

Romanda konu ile alakalı bir diğer örnek ise dini bütün bir kişi olarak tanıtılan Canan'ın babası Abdullah Bey'in, okuduğu Kur'an nağmesinin Bedia'yı çok etkilediği

ve ona tarifsiz bir iç huzur verdiği dile getirilmiştir. Romanda Canan'ın babasının Kur'an okuyor oluşu, ilk defa bu dinî aşkına imrenmesine vesile olur ve Allah'tan başka hiç kimseye güvenmemenin ne iyi şey olduğu fikrine ulaşmasını sağlar (s. 117).

En sonda ise Canan, Lami'yi elde edemeyince Lamis isminde biriyle evlenir. İlk yılları iyi giden evlilik, ilerleyen zamanlarda Lamis'in kıskançlıkları yüzünden işkenceye döner. Canan'ın annesi de onların yaşadıkları konağa gelir. Yaşlı kadın kızının yaptığı bütün çirkinlikleri görür ve onu öldürür.

1.1.13 Akşam Güneşi

Nazmi Bey, başından geçen sergüzeştlerini Doktor'a anlatmaya karar verir. Bunlar askerlik vazifesi için gittiği çeşitli ülkelerde yaşadığı maceralardır. Bunlardan bir tanesi Kudüs'te yaşanmıştır. Nazmi Bey, bir arkadaşına bu hovarda hayattan kurtulmak için birlikte tövbe etmeyi teklif eder. Tövbelerinin kabul olacağına delil olarak da Kudüs'ün mübarek Peygamberler şehri oluşunu gösterir. Nazmi Bey, *“Bizim gibi nice avareler burada hidayete ermişlerdir”* diyerek sözlerine devam eder (s. 43).

İslam dini için mübarek sayılan gecelere örnek de Nazmi Bey'in hatıralarında yer almaktadır. Nazmi Bey ile Şükran, ilk tanıştıklarında bir kandil akşamıdır. O zamanlarda adet olarak çocuklar, kandil gecelerinde ve bayram zamanlarında onların ellerini öpmeye gelmişlerdir (s. 175).

Başkarakter Necati, daha küçükken ailesini kaybetmiştir. Amcasının yanında çocukluğunu geçiren Necati, yine amcasının desteği ile Fransa'ya gider ve burada askeri okulu bitirir. Fransa'daki okul hayatı sırasında birçok aşk sergüzeştleri de yaşadktan sonra İstanbul'a dönme zamanı gelir. İstanbul'da ise kısa bir süre kaldıktan sonra apar topar Şam'a görevli olarak gider. Şam'da da pek uslu durmayan Necati, çeşitli aşk maceraları ardından Bulgaristan'a tayin edilir. Ancak; Necati, Bulgaristan'a gitmeden evvel izin alır ve İstanbul'da kalır. İstanbul'da amcasının yanına gider. Burada amcasının büyük kızı, kocası ile sorunları yüzünden kendisini vurur ve felç olur. Kızıyla birlikte babasının yanına taşınırlar. Bu tatil sırasında Necati gönlünü komşu kızı Zehra'ya kaptırır ve kendisini beklemesini söyler.

Necati, Bulgaristan'a giderken bir Türk çetesi treni durdurur. Necati'nin subay olduğunu anlarlar ve çeteye dâhil ederler. Bu Türk çetesi Rum çeteleri ile çatışmalara girerler. Bir çatışmada Necati ağır yaralanır ve yolunu kaybeder. Dört gün gibi bir süre terk edilmiş değirmende kalır. Birisi onu bu yerde bulur ve bir hastaneye götürür. Değirmende kalırken çok kan kaybeder ve yarası mikrop kapar. Doktorlar, Necati'ye bundan sonraki yaşamında heyecan yaşamamasını, eğer çok heyecanlanırsa öleceğini söyler. İyileştikten sonra hastaneden ayrılır ve İstanbul'a amcasının yanına döner. İstanbul'a gidince durumu Zehra'ya açıklar ve ondan ayrılır. Necati'nin amcası görev sırasında ölmüştür ve yeni haberi olur. Nilgün, Necati ile ilgilenir ve ona bakar. Bir süre sonra Nilgün, Necati ile evlenir. Hastalığından dolayı düzenli bir hayat sürmek için babasından miras kalan Büyükada'daki çiftliğe yerleşir.

Bir süre sonra Leyla çiftliğe ziyarete gelir. Leyla, büyümüş ve genç bir kız olmuştur. Necati ve Leyla çiftlikte gezerler, ata binerler, beraber dolaşırlar. Bu sırada birbirlerine bağlanırlar. Ve bir gün baloda Leyla ile dans ederken aşırı heyecanlanır ve ölür.

1.1.14 Billur Kalp

Hüseyin Rahmi, *Billur Kalp* adlı romanında din duygusu gibi konulara değinmiştir. Adı geçen eser, 1926'da kaleme alınmıştır ve üç yüz on iki sayfadan müteşekkildir. Kadınların çalışma hayatlarında karşılaştıkları zorluklara değinilmiştir.

Semih Atıf Bey, karısının hastalıklarından bıkmıştır. Arkadaşlarına karısının hasta rolü yapmaktan keyif aldığından ve ne yaptılarsa bu durumdan vaz geçiremediklerinden bahsederler. Arkadaşlarından bazıları, bu kadını çekmek zorunda olmadığını, isterse boşanabileceğini söylemeleri üzerine, boşanmanın dinde yeri olduğunu kendisinin de bildiğini; ancak vicdanen bunun olmasının mümkün olmayacağını, karısına türlü bağlarla bağlı olduğunu söyler. Kimi kez şeriatın müsaade ettiğine, başka engellerin müsaade etmediğini, mukadderatta bunları çekmek gibi durumların olduğunu da sözlerine ekler (s. 30).

Romanda, müşterilerden biri Madam Zorluyan'ın ticaret evindeki kadınlardan Annik'i iki gün boyunca bir odada tutsak eder. Artık bu duruma dayanamayan Madam,

odanın kapısı önünde burasının ticarethane olduğunu ve bu kızlardan para kazanması gerektiğini haykırır; ancak içeriden yine hiçbir ses gelmez. Bu hal onun korkularını arttırır ve: “*Bir Rabbim, sana sığınmışım. Başıma bir bela verme. Oh meğâ Halam ses yok*” diye kaygısını dile getirir (s. 8). Bir müddet sonra içeriden bazı sesler duyulmaya başlar ve Madam’ın içine de su serpilmiş olur.

Madam Savaro’nun ağzından Hıristiyanlık ile ilgili birtakım tespitlere de yer verildiğini görmekteyiz. Söz konusu tespitlerde, şimdiki Hıristiyanlık inancının, onun peygamberi olan ve “Büyük Kurtarıcı” olarak ifade edilen Hazreti Mesih’in ahlaki birtakım emirlerinin de hiçe sayıldığına; ayrıca bazı din adamlarının yanlış uygulamaları yüzünden, o dine alaka duyan pek kimsenin kalmayışını da dile getirir.

Romanda Hıristiyanlığı yaymak vazifesi edinmiş kimselerin aslında kendi yapmadıkları dini emirleri insanların yapmasını sağlamaya çalıştıkları, bunun neticesinde de çok itici bir vaziyete düştükleri ifade edilmektedir. “*Kimi törenler bir yana bırakılırsa, bütün kiliselere, burnu dua kitabının üzerine düşüp uyuklayan kocakarılardan başka gidenler yoktur. Kimi erkek-kadın, çift gençler de bu tapınaklara gidiyorlar; fakat oralara ne yapmak için girdiklerini Maupassant, hikâyelerinde hiç sıklımadan söylüyor*” (s. 82-83).

Romanın sonunda Muhlis başka bir kadınla evlenmiştir. Sema da, bahçesinde çiçek yetiştiriciliğine başlar. Çiçeklerinin ünü tüm İstanbul’u sarmıştır. Muhlis karısıyla mutlu olamaz ve ondan boşanır. Sema’nın haksızlığa uğradığını öğrenir ve özür dilemek için kapısını çalar. Sema artık aşka kalbini kapatmıştır.

1.1.15 Cehennemlik

Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1926’da ilk basımı yapılan eseri yirmi bölümden oluşmaktadır. Romanda ruh çözümlemelerine sıkça rastlamaktayız. Cinsel isteklerine karşı koyamayan iki kadının karşısındakinin kim olduğunu önemsemeksizin onunla aşk yaşamaya çalışması ve bu uğurda etrafındakileri de hiçe sayması konusu işlenmiştir. Romanda din ile alakalı örnekler oldukça fazla işlenmemiştir.

Her an hasta olma korkusuyla yaşayan Hasan Ferruh Efendi'yi tedaviye gelen doktor, bu durumdan artık sıkılmaya başlamıştır ve hastasına ölümün muhakkaklığı ve bir gün canlı olan herkesi bulacağı yönünde telkinleri romanda şu şekilde geçmektedir: “Ölmezlik ancak Allah'a mahsustur. Hani ya Lokman? Hani ya Sokrat? Bundan bir asır sonra âlim, cahil, hastalıklı, hekim hep birer karanlık çukurda toprağa katılmış olacağız” (s. 50). Ayrıca romanın ilerleyen kısmında, Azrail'in hiç kimseye ne zaman ölmek istediğini sormayacağını her şeyin bir plan dâhilinde olduğunu doktorun cümlelerinde görmekteyiz (s. 106).

Ferhunde Hanım, yeğeninin nişanlısını baştan çıkarmaya uğraşmaktadır. Kendisini Şemsettin'in kollarına bırakmış ve ondan da aşkına karşılık vermesini beklemiştir. Şemsettin ise, Ferhunde'nin düşündüğünden daha zor lokma çıkar. Ferhunde'nin kollarından kurtulmayı başarıp konağa doğru koşar ve Kalfa kadına sıkıntılarını dökerken kadınlara karşı duyduğu öfkeyi de oracıkta haykırır. Kalfa kadın da, Ferhunde'nin yaptıklarından dolayı tüm kadınların aynı kefeye konulmasının yanlış olduğunu, kadınların yaradılış sebebinin kendisinin düşündüğü gibi kötülük yapmak olmadığını kendince verdiği örneklerle anlatmaya çalışmıştır.

“ - Cenab-ı Hak mutlaka iyi şeyler yaratmak azminde olsaydı Şeytanı yaratmazdı. Kadını da o çeşitten yaratmıştır.

- Cenab-ı Mevlam, dünyaya düzeni kadınla vermiştir. Onsuz yer olmaz ki... Kadına lüzum olmayaydı Havva anamızı yaratmazdı” (s. 92).

Hasan Ferruh'un karısı Mahmure ile kızı Atıfet, Şemsi'ye âşıktır. Ferhunde ile hem Atıfet hem de Mahmure arasında kıyasıya rekabet başlar. Bu yarışta kendisini güçsüz gören Atıfet, annesinin ve yengesinin kötülüklerinin konakta duyulmasını sağlar. Hasan Ferruh ve Sabri Bey, eşlerinin bu çirkinliğine ses çıkartamazlar.

Romanın sonunda kavuşmaktan ümidini kesen Mahmure kendini öldürür, bu duruma dayanamayan Şemsi de intihar eder.

1.1.16 Pervaneler

Müfide Ferit Tek'in bu eseri ilk defa 1924'de basılmıştır. Romanın konusu İstanbul'da bir Amerikan kolejinde eğitim gören genç Türk kızlarının milli kimliklerini unutturmak için yapılanlar ve kızların nasıl milli benliklerini reddettikleridir.

Bizans kolejinin Katolik rahipleri, kendi dinlerine adam kazandırmaya çalışmaktadır. Bu uğurda kendi ülkelerinden çok uzaklarda, Hz. İsa'nın çektiği sıkıntılar gibi sıkıntılara katlanmayı göze almışlardır. Okulda çalışan hocaların bu durumu romanda şu şekilde ifade edilmiştir: *“Bu yoldan gitmek isteyen hoca, beğendiği talebe ile arkadaş olur ve arkadaşlığın samimiyeti içinde, telkinlerle, ihtimamlarla yavaş yavaş kızı, “insanilik” yoluna çevirir. Artık o kız, mektebin malı olur. Onu himaye ederler, ona iş bulurlar ve her surette Amerikalılığa bağlarlar”* (s. 49)

Romanda, Fransız bir kadın ile talihsiz evlilik yapan Burhan, çocuklarını kendi kültürüne göre yetiştirmek istemektedir. Bunun mümkün olması ancak karsının Müslüman olmasına bağlıdır. Karısında gördüğü Hazret'i Mevlana aşkını, onu Müslümanlığa davet vesilesi olarak telakki eden Burhan, karısına güzelliği ve bedîî ahengi anlamak için İslamiyet'e geçme telkininde bulunur.

Romanın sonunda Nesime'nin, ailesini çiğnemek pahasına Amerika'ya gelişinden duyduğu pişmanlıklar dile getirilmiştir.

1.1.17 Ceriha

Mehmet Sadi'nin 1924'de ilk yayımı yapılan eserinde Osmanlıca yetmiş dört sayfadır. Eserde, küçük yaşta besleme olarak getirtilen bir kızın, çocukluk yılları, getirildiği aileye olan sadakati ve çocukluğunda geçirdiği kızamık rahatsızlığından dolayı çektiği hastalık konu edilmiştir. Din duygusu ve Allah'a iman ile ilgili sadece bir örneğe rastlamaktayız.

Romanın başında yazar ölen bir kişiden ve onun yarım kalan intikamından bahsetmektedir. Ölüm karşısında insanların tavırları bahsine gelindiğinde Allah'ın insanları yaratışı ile ilgili hususlara şu şekilde yer verilmiştir: *“Cenab-ı Hakk insanları*

güzel, çirkin halk buyurmuş olduğu gibi fitrat asılları olan ruhlara, hislere de böyle mütebayen farklar, ahenkler vermiştir” (s. 4-5).

Şehvar, artık evlenecek yaşa gelmiştir. Taliplerinden biri ile sevmeye sevmeye evlenir ve ondan bir çocuğu olur. Evliliği çok devam ettiremez ve boşanır. Bu sırada verem teşhisiyle hastaneye kaldırılır. Şehvar için her şey seferber edilir; ancak genç kızı kurtarmak mümkün olmaz.

1.1.18 Bir Akşamdı

Peyami Safa'nın 1924'de ilk basımını yapılan eseri sekiz bölümden müteşekkildir. Romanda âşık olduğu adam uğruna ailesini terk eden genç bir kızı daha sonra maruz kaldığı sıkıntılar dile getirilmiştir. Eserde karşılaşılan güçlükleri bertaraf etmesi için Allah'a yakarış örneği de bulunmaktadır.

Romanın başkahramanı Meliha'nın babası, karısından çok çekmiş bir paşadır. Evdeki huzursuzluk, adamı hasta etmiş ve öksürük nöbetlerine duçar etmiştir. Bir akşam karısı ile kızı kavga etmişlerdir ve ertesi günün akşamı Meliha evden kaçmıştır. Adam artık en sevdiği kişiyi de kaybettiğinden ölümü istemektedir; ama yine de ölmeden önce kızını görebilmek için Allah'a şöyle yalvarır: *“Yarabbi kızım sana emanet. Fakat bana onun yüzünü bir kere göster, yarım saat olsun. Yarabbi! Beni kadın şerrinden kurtarmadın, yaşamaktan kurtar! Yarabbi! Beni çok öksürtme ve az yaşat” (s. 26).*

Kâmil, kurtuluş mücadelesi için İnönü Savaşlarında yer alır. Meliha, Ferdi' den de darbe yiyince, erkeklere karşı kin güder. Kamil, savaş esnasında Meliha'ya mektuplar yazar. Meliha'yı gerçekten çok sevdiğini söyler. Meliha, ona aldırış etmez. Kâmil şehit düşer. Meliha da, bu haber karşısında herhangi bir üzüntüye sebep olmaz.

1.1.19 Karanfil ve Yasemin

Mehmet Rauf'un 1924'te ilk basımı yapılan eseri altı bölümden oluşmaktadır. Mehmet Rauf'un aşk üzerine ilk basımını yaptığı eserlerdendir. Olaylar, Milli mücadele

sonrası İstanbul’unda geçmektedir. Bitmek bilmeyen İstanbul eğlenceleri ve buralarda yaşanan aşk maceraları vardır. Ne istediğini bilmeyen, her güzelin peşinden koşan bir genç erkek ve aşkından ölen bir genç kızın hikâyesi vardır. Romanda din duygusu gibi konulara pek yer verilmemiştir.

Samim, Avrupa’dan yeni dönmüştür. Pervin ile tanışıklıkları eskiye dayanmaktadır. İlk günlerden beri Pervin, Samim’e karşı platonik aşk beslemektedir. Samim, dostları ile gittiği bir davette Nevhiz’i görür ve ona aşık olur. Eski dostu Saraylı isimli kadından, Nevhiz ile ilgili malumatlar alır. Ancak; duydukları pek de hoş değildir. Samim, bütün bu olumsuz malumatlara rağmen Nevhiz’in peşinden koşar durur.

Nevhiz ile bir müddet aşk yaşadktan sonra onun nasıl bir insan olduğunu öğrenen Samim, ömrünün geri kalanını Pervin’e vermeyi kafasına koyar. Ancak Pervin, aşk ıstırabından yatalara düşmüştür ve Samim ile kavuşmadan ölüp gider.

1.1.20 Alnımın Kara Yazısı

Din duygusu ve inanma ihtiyacına örnek olabilecek cümlenin bulunmadığı romanlardan biri de Peyami Safa’nın 1924 yılında Server Bedi takma adıyla basımı *Alnımın Kara Yazısı*’dır. Genellikle aşk, ihanet ve aile temalarına yer verilmiştir.

Eserde kocasını kaybettikten sonra serbest bir hayat yaşamaya başlayan Leman, aynı anda dört erkek ile gönül ilişkisi yaşamaktadır. Leman için her şey para demektir. Yaşadığı bu ilişkilerden bir tane erkek çocuğa hamile kalır. Bünyesi çok zayıf olduğu için çocuğunu aldırılmaz ve doğurmak zorunda kalır. Âşıkların hepsi kendisinin baba olduğunu zanneder ve çocuğa iyi bakması, kadına yüklü miktarda ihsanlarda bulunurlar. Ancak bu âşıklardan Şükrü dışında hiçbirini Leman’ı nikâhlamak istemez.

Leman uzun uğraşlar sonucu Şükrü ile evlenir ve bir de çocuğu olur. Bir gün Şükrü, Leman ile Ahmet’in aşklarını öğrenir ve kahrından kendini asar. Bir müddet sonra Ahmet ile Leman evlenirler.

Ahmet'in kanı Leman'ın oğlu Ahmet'e pek ısınmaz. Çocuğu her fırsatta dışlar. Küçük Ahmet, babasının ne sebeple intihar ettiğini öğrenir ve o da bahçede bir ağaca kendini asar. Bu sırada Ahmet de tabancası ile intihar eder. Romanın sonunda Leman, yapayalnız kalır.

1.1.21 Meyhanede Kadınlar

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1925'de ilk baskısı yapılan eserinde gelin ile kaynana restleşmesi ve her konuda sınırsız özgür olmak isteyen kadınların yaşadıkları ve kocalarına da yaşattıkları çirkin durumlar konu edilmiştir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, bu eserinde dini duygular ile ilgili örneklere pek yer vermemiştir.

Başkahraman Şehri Bey'in annesi, gelininden hiç memnun değildir. Gelininin sürekli dırdır ettiğinden ve oğlunun canını sıktığından şikâyetçi olur. O zaten Bahriye'yi daha evvelden de sevmemiş ve oğlunu bu evlilikten vaz geçirmeye çalışmıştır. Gelin de kaynanasının sürekli aile işlerine karışmasından, her konuya yorum yapmasından şikâyetçidir.

Makbule, kocasını dışarı çıkıp biraz eğlenme hususunda ikna eder. Karı-koca birlikte bir meyhaneye giderler. Bahriye, içkinin tesiriyle kadılığını ve buldukları ortamı unuttur ve durduk yere haykırmaya başlar. Bir müddet sonra arkadaşları Adalet Hanım ile Ferdi Bey de onlara katılır. Mekbule ve Adalet Hanımları susturmak pek mümkün olmaz.

Şehri Bey'in eskiden komşusu olan Meliha Hanım da kocasıyla birlikte aynı meyhaneye gelir. Mualla, kocasını kıskandığı Meliha'yı orada görünce kan beynine sıçrar. İkilinin arasında önce söz düellosu daha sonra da birbirilerine ellerine geçeni fırlatmak şeklinde kavga çıkar. Olaya polis müdahale eder.

1.1.22 Miras

Memduh Şevket Esendal'ın 1925'de yazdığı romanının ilk basımı 1988'de yapılmıştır. Romanda II. Abdülhamit Dönemi'nin sosyal yaşantısı işlenmiştir.

Romanın birçok yerinde günlük dilde kullanılan kısa ve çoğunlukla temenni ifade eden kullanımlara rastlamak mümkündür. Örneğin yolculuktan gelen Asım'a amcası Şevket Bey "*Allah Rahatlık versin*" der (s. 34). Perver Kalfa hanımefendisi için: "*Allah etmesin hanımefendimize bir hal mi olmuştur?*" der. (s. 51) Fahriye Hanım, Atiye Hanım'a kardeşinin ölümü üzerine teskin edici: "*Bu, emr-i Hak'tır. Allah size, validenize ve hemşirenize uzun ömür versin*" ifadelerini kullanır (s. 56).

Romanın sonunda birbirine aşık olan Asım ile Salime anlaşip evlenirler.

1.1.23 Dudaktan Kalbe

Reşat Nuri Güntekin'in 1925'de ilk basımını yaptığı roman, üç kısımdan oluşmaktadır. Lamia isimli bir kızın talihsizliklerle dolu hayatı anlatılmaktadır. Romanda bazı dini unsurlara yer verilmiştir.

Kenan, köye geldiğinde ilk iş olarak Şemi Dede'yi ziyaret eder. bir müddet geçmiş günler hakkında konuştuktan sonra Dede, bahsi kaza ve kadere getirir. Kendisinin kaza ve kader bahsi üzerine düşününce dünyadaki felaketlerden kudreti mesul tutan, bütün kabahati nizam-ı kâinata arayan mecnunların da var olduğu sonucuna vardığını "*her ruhun ayrı istidatlarla teşhiz ettiği, her birine ayrı bir yol çizmektedir*" şeklinde ifade eder. (s. 257).

Başkarakter Lamia, Kenan'dan hamile kalınca evine dönememiş ve komşuları aracılığıyla başka şehirlere gönderilmiş, böylelikle zina işlemek suretiyle gerçekleşen ayıbı kapatmaya çalışmışlardır. Yazar Lamia'nın çocuğunu sessiz, sakın bir yaratık olarak tanıtır. Hatta bir gün Lamia onu odada hareketsiz vaziyette görünce Huriye Hanım'a çocuğun saatlerdir kımıldamadığını ve Allah esirgesin bir şey olmasından korktuğunu söyler (s. 143,186,187,197) Romanın muhtelif yerlerinde yine bu tür günlük

konuşmalarımızda geçen din maksadı olmaksızın söylenen kalıplaşmış ifadelere rastlıyoruz.

Lamia'ya evlenme teklif ettiği halde onu iknada başarılı olamayan Hüseyin Kenan, bir müddet sonra onun Vedat ile evleneceği haberini duyar. Bu haber üzerine dayanacak gücü kalmaz hasta düşer. Bir müddet sonra da vefat eder.

1.1.24 Çoban Yıldızı

Mahmut Yesari'nin 1925'de ilk basımı yapılan eseri, kendi içerisinde yedi bölüme ayrılmıştır. Sadiye isimli bir kadının yaşadığı talihsiz evlilikler ve içine düştüğü kötü durumun kızı Nigar'a yansımaları ve Sadiye'ye âşık bir doktorun yaşadıkları konu edilmiştir. Eserde din duygusu ve inanma ihtiyacı ile ilgili örneklere pek yer verilmemiştir.

Romanın sonunda Cemil Kazım hâlâ evlenememiştir. Dürnev ile Kudet, birlikte yurtdışına kaçarlar. Sadiye ve kızı Nigar, kötü yollara düşmüş bir hayat sürmeye devam ederler.

1.1.25 Genç Kız Kalbi

Mehmet Rauf'un ilk basımını 1925'de yaptığı eserde, genç bir kızın hatıra defterine düştüğü notlar yer almaktadır. Bu eserde de din duygusu ve inanma ihtiyacına pek değinilmemiştir.

Pervin, hava değişikliği için İzmir'den İstanbul'a amcasının evine üç aylığına gönderilir. Pervin'in amcası, softa bir adamdır. Sosyal hayat ile hiç alakası olmadığı gibi ailesinin de bu tür ortamlara girmesine müsaade etmez. Bu durum, Pervin'in canını oldukça sıkır, zira evde kapanıp oturmak Pervin'in alışık olduğu hayat tarzı değildir.

Bir gün evlerine genç bir şair gelir. Pervin bu adama âşık olur. Ancak diğer taraftan İzmir'deki annesi de Pervin için münasip koca aramaktadır. Pervin, kafasına koymuştur ve bu şair ile evlenecektir. Şair Behiç, bazı geceler o evde yatıya kalmıştır. Böyle gecelerin birinde Pervin ile aynı odada ev halkından gizli aşk yaşarlar. Pervin'in

amcası, genç şairin bu ziyaretlerinden durumu anlar ve ona Pervin ile evlenmeyi isteyip istemediğini sorar. Şair ise, evlilik için paraya ihtiyacı olduğunu ifade eder. Bu konuşmalara şahit olan Pervin, şairden ümidini keser ve annesinin kendisini evlendirmek istediği jandarma ile evlenir.

1.1.26 Aşk Bahçesi

Burhan Cahit Morkaya'nın ilk basımı 1925'de yapılan eserinde, Cumhuriyet Dönemi İstanbul hayatının çarpık yönleri dile getirilmiştir. Başkahraman Macit'in çapkınlıkları üzerinden Milli Mücadele'den yeni çıkmış İstanbul'un birden bire nasıl değiştiği anlatılmaktadır. Bu eserde din ile ilgili unsurlara pek yer verilmemiştir.

Eserin sonunda Sacit, Büyükada'da partilerde tanıştığı kadınlarla gönül eğlendirirken, Kamuran onu ziyarete gelir. Sacit ile Kamuran birlikte olurlar. Kamuran, kocasına ihanet ettiği için pişmandır. Kamuran'ın bu temizliği Sacit'i etkiler. Kamuran, kocasından boşanır, Sacit de Adana'daki işinden ayrılır ve İstanbul'a yerleşirler.

1.1.27 Coşkun Gönül

Burhan Cahit Morkaya'nın ilk basımı 1925'de yapılan eseri, kendi içerisinde üç bölüme ayrılmıştır. Eserde konu olarak, savaş dönemi İstanbul'undaki hayatlar ve üç kız arkadaşın günlüklerinde yazan gönül ilişkileri ve bu ilişkilerin hazin sonuçları işlenmiştir. Coşkun Gönül'de, dileklerinin kabulü için kutsal mekânlara ve kutsallık atfedilmiş kişilere başvuru söz konusudur.

Serap, okuluna gitmek için sabah İstanbul'a iner. Onunla birlikte üvey annesi de İstanbul'a Serap'ın okulunu erken bitirebilmesi için "Tiz Veren Dede" ismiyle ün yapmış bir türbeye mum adamaya gitmek gayesindedir (s. 14).

Romanın sonunda üç kızdan Vildan, yaşadığı talihsiz evlilik dolayısıyla intihar eder. Asuman da talihsiz evlilik yapmış, boşandıktan sonra genç erkeklerle düşüp kalkmaya başlamıştır. Serap ise diğer arkadaşlarına göre daha az hasar görür. En

sonunda cepheden gelen askerleri tedavi için açılan bir hastanede hemşire olarak çalışmaya başlar.

1.1.28 Şevketme'ab

Ercüment Ekrem Talu'nun ilk basımı 1925'te yapılan eserinde Osmanlı saray hayatına eleştirel bir gözle bakmıştır. Bu eserde de din duygusu ve inanma ihtiyacına örneklik teşkil edecek cümle bulunmamaktadır.

Osmanlı'nın Şevketlü padişahı yaşlanmış ve saraydan pek dışarı çıkmaz olmuştur. Sarayda da artık gününü gün etmek istemektedir. Etraftan padişahın gönlünü hoş edebilecek genç kızlar bulunmaya çalışılmıştır. Kimisi Türk kızı, kimisi de yabancı olan bu kızlar saraydaki lalalar tarafından çeşitli eğitimlerden geçirildikten sonra padişahın huzuruna çıkarılmaktadır.

Dilfeza, padişaha takdim edilmek üzere saraya alınan cariyelerden bir tanesidir. Ancak, diğer kızlar gibi o padişahın kollarına koşarak gitmemiştir. Çünkü onun aşık olduğu bir başkası vardır. Padişah kızı ne zaman çağırırsa ise türlü bahanelerle gitmeyi reddetmiştir. Diğer taraftan saraya daha önce kendisi gibi alınan ve padişahın olmayı reddeden Zeynep isimli kızın akıbeti aklına geldikçe de dehşete düşmektedir. Padişah, kendisinin olmayı reddeden Zeynep'i en sonunda sürgün etmiştir.

Dilfeza'ya sarayda aşık olan başkaları da vardır. Yaverlerden Behram Ağa isimli biri, kızı padişahın bile kıskanmaktadır. Behram Ağa, Dilfeza'nın Padişaha yüz vermeyişine için için sevinmektedir. Ancak ona sahip olamamak da elemlere düşmesine sebep olmaktadır.

Padişah ise kendisinin olmayı reddeden Dilfeza'yı da sürgüne gönderir. Burada Nazif Bey de kalmaktadır. Bir müddet sonra Dilfeza ile Nazif Bey arasında aşk başlar. İkili her gece buluşurlar ve sabahlara kadar aşk yaşarlar. Bu durumu öğrenen Arap Lala, Behram Ağa ile beraber sultanın huzuruna çıkıp ona her şeyi anlatırlar. Sultan, bir gece odayı basar ve ikiliye çeşitli hakaretler eder. Nazif Bey ile Dilfeza, bir gece saraydan

kaçıp Avrupa'ya giderler. Behram Ağa, Dilfeza'nın aşkıyla kavrulur durur. Sultan ise çoktan Dilfeza'yı unutmuştur ve başka genç kızlarla gününü gün etmektedir.

1.1.29 Beni mi?

Monolog bir anlatımı olan roman, 1924'de kaleme alınmıştır. Eserde din ve inanç ile ilgili hiçbir örnek bulunmamaktadır. Anlatımda sadece Adnan Bey'in konuşmaları geçmektedir. Nermin isminde bir genç kız, babasının en yakın arkadaşına âşık olur. Adnan Bey ise, arkadaşının kızına kendi kızı gibi muamele etmektedir.

Romanın sonunda hastalıktan yatağa düşen kız, son nefesinde Adnan'a âşık olduğunu itiraf eder. Adnan ise duyduklarına inanmak istemez.

1.1.30 Çıldırın Kadın

Ethem İzzet Benice'nin 1924'de kaleme aldığı eserde inanma ihtiyacı ile ilgili hiçbir örnek yer almamaktadır. Konu olarak, bir paşa yaveri ile paşanın karısının kaçamakları işlenmiştir.

Paşanın karısı ile Necdet, gizli gizli aşk yaşamaktadır. Paşa'nın bir gün misafirleri gelir ve onları ağırlama işi kendisine düşer. Bu esnada Mualla ve Necdet, yatak odasına geçip hiçbir şeyi umursamadan kendi keyiflerine bakarlar.

Paşa, karısının kendisini biriyle aldattığından şüphelenir ve Necdet'ten konu ile ilgilenmesini ister. Bu durum, iki aşğın daha da işine gelir. Paşa, çıktığı seyahatten haber vermeksizin döner ve eve geldiğinde karısı ile yaverini aynı yatakta basar. Bu duruma tahammül edemeyen adam oracıkta intihar eder. Mualla ile Necdet bir süre daha görüşükten sonra ayrılırlar. Bu ayrılığa dayanamayan Mualla ise çıldırır.

1.1.31 Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da

Aptullah Ziya Kozanoğlu'nun 1926'da ilk basımı yapılan eseri toplamda on dokuz bolümden oluşmaktadır. Eserde Türk Şövalyeleri ile Rodos Şövalyeleri arasındaki amansız mücadele konusu işlenmiştir. Bu romanda din duygusu ve inanma ihtiyacına pek fazla yer verilmemiştir.

Apdullah Ziya Kozanoğlu romanında günah unsurunu işleyen yazarlarımızdandır. Onun, Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da romanının başkahramanı Sencivanoğlu ile arkadaşları, Piri Reis'in kellesi karşılığında şart koşulan altınları bulmak için Afrika'ya giderlerken türlü türlü sıkıntılarla karşılaşır. Bir keresinde Sencivanoğlu, arkadaşı Kelle'ye saldıran bir su aygırını balta ile öldürdüğünde, orada bulunan zencilerin kendisine taptığını tüccar Cana'dan öğrenir. Buna: *“Sümme hâşâ! Bizde, Tanrıdan başkasına tapılmaz. Günahtır. Aslan öldüreceğimi nereden çıkarmışlar”* diyerek karşı çıkar ve bu tarz bir düşüncenin günah olduğunu vurgular. Bu şekilde Allah'ı da yüceltmiş olur (s. 34).

Hindistan'da yabancılar, Türk Korsanlarına saldırırlar; ancak Türk korsanları ile yakından mücadele etmek yerine onları uzaktan avlamak yönünde bir strateji uygularlar. Hafız da bu durum karşısında heyecanlanır ve vaziyetin vahimleştiğini Sencivanoğlu'na anlatmak için kendi hallerini, Hz. İbrahim'in haline benzetir. Zira putları kırdığı için İbrahim Peygamber ateşe atılmıştır (s. 50).

Maceranın devamında Türk korsanlarının reisi Sencivanoğlu, bir parsın saldırısına uğrar. Reis, saldırıyı defettikten sonra, daha önce elinden kaçırdığı kadını yakalar. Kadın, Sencivanoğlu'na kendi meziyetlerinden bahseder ve bu yönünü hayvanları konuşturmayı başaran Hz. Süleyman'a benzetir. Sencivanoğlu ile dalga geçercesine düşeceği halin her şeyin, insanların, hayvanların peygamberi Hazreti Süleyman'ın Saba melikesi karşısında düştüğü halden farklı olmayacağını söyler (s. 85-86).

Son kısımda Hıristiyanlar, Trablusgarp'ı ele geçirmek için donanma kurarlar; ancak ordu Turgut Reis donanması karşısında tutunamaz ve Cebre adasına kaçarlar.

Turgut Reis, Cebre’de Haçlıları yener daha sonra Malta Adası’na yönelir. Burası da fethedilir; ancak kendisi şehit düşer.

1.1.32 Fatma’nın Günahı

Suat Derviş Baraner’in 1924’de ilk basımı yapılan *Fatma’nın Günahı* isimli eseri on dört bölümden oluşmaktadır. Romanda din ve inançla ilgili Fatma ile ninesi arasında geçen diyalog verilebilir. Annesini çoktan kaybetmiş olan Fatma, bir gece Ninesinin dizleri üzerinde annesine duyduğu öznelimi dile getirir ve ağlamaya başlar. Ninesi ise genç kıza “*Dua et kızım. Allah’a dua et anneciğin için dua et*” diye tavsiyede bulunur. Bunun üzerine Fatma: “*Allah’ım, Allah’ım! Anneme acı... Anneciğime acı*” diye acı acı inler (s. 24-25).

Zeynep, Kemal’e aşık olmasına rağmen onu Fatma’ya kaptırmıştır. Cemal ise, Zeynep ile evlenmek istemektedir. Zeynep, Fatma’nın yanında sık sık ölümden bahseder. Bir müddet sonra bu melankoliye daha fazla dayanamaz ve ölür. Fatma, bu ölüm hadisesinden kendisini sorumlu tutar ve roman Fatma’nın ıstırabı ile sona erer.

1.1.33 Tutuşmuş Gönüller

Hüseyin Rahmi’ye ait olan romanın ilk baskısı 1926’da yapılmış olup, eser kırk yedi bölümden oluşmaktadır. Romanda Lemiye ile Kasım Necati’nin aşk hikâyesi anlatılmaktadır.

Eserde, Allah ile irtibatı kurması için kutsallık atfedilen kişilere başvurulduğunu görmekteyiz. Nevhayal, bir gece Süha isimli sevgilisini konağa gizlice almaya karar verir. Bu konuda hizmetçi Mah’tan yardım alır. Ancak durumdan daha önce haberdar olan ve Nevhayal’e aşık Galip Nihat, Süha’yı etkisiz hale getirir ve konağa onun kılığında girer. Biraz geç kalındığı için sevgilisi Süha sandığı Galip Nihat’a neden geç kaldığını, meraktan bitmek üzere olduğunu ve gelmesi için Eyüp Sultan’a kurban adadığından bahseder (s. 188).

Romanda zaman zaman çeşitli olaylar karşısında Tanrı'nın esirgemesi, kimseye muhtaç etmemesi ve doğru yola getirmesi yönlerinde dualar, yakarılar değişik kimseler tarafından dile getirilmiştir (s. 44-176).

Eski Mısırlıların mitolojik inançlarından “Apis” hayvanına tapma hakkında ise şu şekilde bilgiler verilmiştir:

“Eski Mısırlıların Tapındıkları (Apis) ineğini bilirsiniz. bunun tanrılık sıfatı, alnının üzerinde beyaz bir hilal şeklinin ve birkaç belirtinin bulunmasıyla onanırdı. Halk bu hayvana tapınırken, rahipler perde arkasında gülerlerdi. Bu öküzün bir tapınma süresi vardı. O bitince rahipler, hayvanı Güneş'e adanmış bir pınarda boğarlar ve sonra mumyasına gene taparlardı. Bugün birçok insanlar arasında namus, mumya edilmiş bir Apistir” (s. 250).

İftira konusu romanda Necati'nin annesi Emine Hanım'ın, etraftan oğlunun içki içtiğine dair dönen haberlere karşı, onu savunmak ve kendisinin de aslında inanmak istemediği bir duruma yönelik vicdanını rahatlatmak için söylenenlerin iftira olduğunu dile getirmesi, iftira edenlerin ahirette cezalandırılacağına dair söylemleri şeklinde yer almaktadır (s. 57).

Lemiye'yi Behçet'e kaptıran Kasım Necati, onu tekrar kazanmak için arkadaşlarıyla birlikte planlar hazırlar. Plana göre Lemiye'ye iftira atacaklar ve Behçet'den ayrılmasını sağlayacaklar. Sonra da Kasım Necati, çaresiz kıza sahip olacaktır. Bu arada Lemiye ile Behçet'in aşkları bir apartman dairesinde tüm hızıyla sürmektedir. Bir müddet sonra Lemiye hamile kalır. Behçet, bu duruma pek sevinmez ve Lemiye'yi ihmal etmeye başlar, sonunda da ondan ayrılır. Çaresiz Lemiye, eskiden tanıştığı bir kadının evine yerleşir. Bu evde doğum yapar ve Seher isimli bu kadından çocuğunu cami avlusuna bırakmasını ister. Seher, bu isteği yerine getirir ancak tekrar eve döndüğünde Lemiye'yi sinir krizleri içerisinde bulur. Seher'e kızını tekrar geri getirmesini söyler. Ancak bir vatandaş kızı bulunduğu yerden alıp götürmüştür.

Lemiye'nin hastalığı uzun müddet devam eder. Bir gün ona kızının bulunduğu haberi verilir. Bu sırada Lemiye'nin babasının da kalbi yumuşamıştır ve kızı ile torununa tekrar evinin kapılarını açmıştır.

1.1.34 Vahşi Bir Kız Sevdim

Romanında din duygusu ve inanma ihtiyacına yer vermeyen yazarlardan biri de Esat Mahmut Karakurt'tur. Onun *Vahşi Bir Kız Sevdim* isimli eseri 1926'da kaleme alınmıştır. Romanda, bir Türk yüzbaşı ile Bulgar komiteci bir kızın savaş ile başlayıp daha sonra aşka dönüşen hikâyelerini konu edilmiştir. Adil isimli Türk yüzbaşının günlükleri romanın konusunu oluşturur. Bazı yerlerde kesintiler olmuş, bunlar roman içerisinde koyu renklerle belirtilmiştir.

Adil Bey, adamlarını da alarak komitecilerin etrafını kuşatır. Komitecilerin içinde yine Adil Bey'in ilk görüşte âşık olduğu o kız vardır. Kızın incinmesini pek istemez; ancak komitecilerle de tatlılıkla anlaşmak mümkün değildir. Nihayet kaçmayı başaran üç-beş kişi dışında herkes ölür.

Saldırı esnasında Bulgar kızın erkek kardeşi ölür. Kız, bunun öcünü almak için Adil Bey'in çadırına girer. Yüzbaşı, kızın geldiği vakit uyumamış olması sayesinde ölümden kurtulur ve kızı da yaralı olarak ele geçirmeyi başarır. Adil Bey, kızın tedavisi ile bizzat ilgilenir. Tedavi esnasında kızın neden komiteci olduğu ve aslında kendisine de âşık olduğunu öğrenen Adil, onu serbest bırakır. Bir süre sonra kız, tekrar çadıra gelir ve komitecilerin çadırı havaya uçuracağı ve erken davranmazsa kendisinin ölebileceğini haber verir. Adil Bey çadırdan çıkar çıkmaz ortalık yerle bir olur.

Romanın sonunda Bulgar kızın babası, Adil ile kızının aşkını öğrenir. Kızının el yazısı ile Adil'e mektup yazar ve onu tuzağa düşürür. Babası kızının bu hainliğini affetmez ve Adil'in gözü önünde başını keser. Adil kendinden geçmiş vaziyette atının üstüne bindirilip ormana doğru gönderilir. Kendine geldiğinde olanlara bir türlü inanamaz.

1.1.35 Bögürtlen

Din duygusu ve inanma ihtiyacı konusunun geçmediği romanlardan bir tanesi de Mehmet Rauf'un 1926'da kaleme aldığı bu eserdir. Romanda geçecek konular, başlıklar halinde verilmiş olup genel olarak aşk teması üzerinde durulmuştur.

Pertev, zengin bir gençtir. Arkadaş çevresi ile eğlence hayatlarına iştirakten geri kalmaz. Nihat, Pertev'i akraba olan üç kız ile tanıştırır. Bu kızların içinde Müjgan dışında hepsi para düşkünüdür. Müjgan, babasını kaybetmiş ve akrabalarının yanında yaşamaya başlamıştır.

İstedikini elde etmeye alışmış Pertev, Müjgan'ın kaçmalarından etkilenir ve ona karşı ayrı bir alaka duyar. Ancak bir türlü istediğini elde etmeye muktedir olamaz ve bu sevdadan vazgeçip Tarabya'da bir başka kadın ile aşk yaşamaya başlar. Bir müddet sonra Pertev'in kalbi Müjgan'ı arar.

Pertev, bir yolunu bulup tekrar Müjgan ile karşılaşmayı başarır. Bu karşılaşma esnasında Müjgan'ın küçük köpeğine başka köpekler saldırır. Pertev, hiç düşünmeden kendisini köpeklerin arasına atar ve köpeği yaralı olarak kurtarmayı başarır. Bu durum Müjgan'ın Pertev'e itimat etmesini sağlar. Romanın sonunda Müjgan ile Pertev evlenirler.

1.1.36 Gönül Yuvası

Burhan Cahit Morkaya'nın *Gönül Yuvası* isimli romanı 1926'da yazılmıştır. Eserde, birbirini seven; fakat hırsları yüzünden birlikte olamayan Ziya ve Elvan isimli kişilerin uzun bir aradan sonra tekrar kavuşmaları anlatılmaktadır. Romanda, din ile alakalı hususlara çok da yer verilmemiştir.

Elvan ile Ziya, akraba iki ailenin çocuklarıdır. Elvan ile Ziya'nın çocukluk yılları hep birbiriyle rekabet etmek üzere geçmiştir. Hiçbir konuda diğerinden eksik kalmamak için uğraşmaktadırlar. Aileleri Elvan ile Ziya'yı evlendirmek istemişse de

ikisi de bu isteğe olumlu cevap vermemişlerdir. Elvan Şefik isimli bir bey ile evlenir ve İzmir'e yerleşir.

Beş yıldan sonra aile Göztepe'de bir yalıda bir araya gelir. Ziya da bu davete icabet eder. Uzun süreden sonra karşılaşan Ziya ve elvan birbirlerinin çok değişmiş olduklarını fark ederler. Elvan, o gece gelen misafirlere piyano dinletisi yapar. Ziya da zaman zaman ona eşlik eder. Ziya'yı kendi evlerine de davet eder. Bir müddet sonra Ziya, Elvan'ın daveti gereğince onu evinde ziyaret eder. Ziya ile Elvan'ın kocası iyi anlaşır. Ziya'yı bir süre kendi evlerinde misafir etmek istediklerini kendisine söylerler. Elvan'a daha yakın olabilmek için Ziya, bu teklifi kabul eder.

Elvan'ın bir kız çocuğu olur ve ismini Nurten koyar. Kızın isim babası da Ziya'dır. Ziya kızın doğması ile Elvan'ın ilgisini kaybetmekten korkar. Ancak Elvan kendisinden hiç vazgeçmeyeceğini söyler. Ziya ile bazı geceler birlikte olurlar.

Elvan'ın kocası demiryolunda şef olarak çalışmaktadır. İş gereği yeni yapılan ray hattının kontrolüne gitmesi gerekir. Elvan'ı da yanına alarak demir yolu ile gidilmesi gereken yere doğru yola çıkarlar. Ancak demiryolu aracı kaza yapar. Kazada Elvan ve bebeği yaralanır, kocası ölür. Elvan ise tedavi olduktan sonra Ziya ile evlenir.

1.1.37 Kızıl Serap

Ayten isimli bir kadının boşanma ile biten talihsiz evliliği ve daha sonrasında başka başka erkeklerle yaşadığı aşk maceralarının konu edildiği üç yüz seksen sekiz sayfalık roman Burhan Cahit Morkaya tarafından 1926'da yazılmıştır. Roman kendi içerisinde üç bölüme ayrılmıştır. Bu eserde dini unsurlara hiç yer verilmemiştir.

Başkahraman Ayten, Feyzi isminde bir erkek ile ailesine rağmen evlenir. Evliliklerinin ilk zamanları çok güzeldir; ancak bir müddet sonra yeni maceralar arayan Feyzi, Ayten'i aldatır. Bu durumdan haberdar olan Ayten, Feyzi'den ayrılır. Ayten boşandıktan sonra Yeniköy'e ablasının yanına yerleşir. Burada da ilk başta kimliği meçhul olan bir erkek tarafından takip edilir. Daha sonra isminin Bedri olduğu anlaşılan genç, Ayten'in odasına aşk mektubu bırakır. Ayten, bu maceraya da hiç düşünmeden

atılır. Bedri, bir memurluk için Trabzon'a tayin olur. Genç kadın da, Bedri'nin ısrarlarına dayanamaz ve onun peşinden Trabzon'a yerleşir. Bedri ile olan evliliği de ilk başlarda çok güzeldir. Bedri tüm vaktini karısına ayırmaktadır. Ancak birkaç ay sonra Ayten, Bedri'yi sahilde başka bir kadınla gezerken görür. Bunun üzerine apar topar İstanbul'a döner.

Bir akşam otomobille ablasının evi önünden geçerken yeğeni Sevgi'yi görür. Sevgi, Ayten'e maziye hatırlatmıştır. Bunun üzerine Ayten deniz kenarına gider, bir müddet mazinin muhasebesini yapar. Geçmişin pislikleri onu hayattan koparacak kadar çoktur. Ayten artık yaşamının bir manası olmadığını düşünür ve intihar eder. Ancak Doktor Macit Bey, Ayten'i denizden çıkarır. Kadının tedavisini bizzat kendisi yapar. Bir müddet sonra onunla doktor arasında aşk başlar. Beraber, kiraladıkları bir apartmana yerleşirler. Ayten, doktordan bir çocuk dünyaya getirir. Kızının adını Hicran koyar.

1.1.38 Ben Sen O

Eser Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla kaleme aldığı romanlardandır. İnanç ile alakalı unsurlara yer verilmeyen bu romanın ilk baskısı 1926'da yapılmıştır. Eserde, başka bir kadın ile evli olan bir erkek ile başka bir erkek ile evli olan bir kadının yaşadıkları yasak aşk ve bu yasak aşktan hamile kalan kadının her iki tarafın da ailelerine etkisi anlatılmaktadır.

Faik, Cemile ile evlidir. Evliliklerinin ilk yılları çok mutlu olmuşlardır. Ressam olan Faik, bir gece tertip edilen baloya gider. Balonun yapılacağı salona girer girmez gözüne Nazire çarpar. Bir vesile ile genç kadınla tanışmaya muvaffak olan Faik, kadına ilan-ı aşk edebilmek için sabırsızlanmaktadır. Nihayet Nazire'nin portresini çizmek üzere randevulaşırlar. Fazıl'ın evde olmadığı bir gün Faik, Nazire'yi evinde ziyaret eder. Genç kadının resmini çizmeğe başlar. Nazire'yi daha fazla görebilmek için elini yavaş tutmaktadır.

Nazire, Faik'ten hamile kalmıştır. Kocasını yurtdışında bulunduğu için etrafa bu durumu izah etmek oldukça güç olacaktır. Düşünürler ve yurtdışına kaçmayı kararlaştırırlar. Bu kararı karısı Cemile'ye açan Faik hiç beklemediği bir tepki ile

karşılaşır. Çünkü Cemile, oldukça sakin bir tavırla her şeyi kabullenmiş gibi durmakta hatta kendilerine yardım etmek istediğini söylemektedir. Ancak Nazire'nin kocasına durumu açması pek de kolay olmayacaktır. Nitekim bu durumu bir türlü kocasına açamaz.

Faik, Cemile'nin tavırlarından dolayı vicdanen rahatsız olmuştur. Ona haksızlık ettiğini düşünmektedir. Bu hislerinden Nazire'ye de bahsetmiştir. Nazire, Faik'in mutluluğuna engel olduğunu, diğer taraftan da başka bir adamdan hamile olduğunu kocasına açacak cesareti kendisinde bulamadığı için intihar eder. İntihar etmeden önce yazdığı mektubunda ölümünden kimsenin sorumlu olmadığını belirtmiştir.

1.1.39 O Kadınlar

Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla kaleme aldığı eserlerden biri de *O Kadınlar* romanıdır. 1926'da kaleme alınan bu eserde din ve inanca değinilmemiştir. Eser, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Naim'in Selma'ya aşık oluşu ve onunla vakit geçirmek için çabaları yer almaktadır. İkinci kısımda ise Selma'yı Muhtar isimli bir zabite kaptıran Naim'in, Muhtar'ın altı yıllık eski sevgilisiyle iş birliği yapıp muhtardan kurtulma planları yer almaktadır.

Naim, Selma'ya deli gibi âşıktır. Ancak Selma, egolarının esiri olmuş ayrıca eter koklama müptelası olmuş bir kadındır. Naim, Selma'yı türlü vaatlerle İstanbul'un Çamlıcasına gezmeye götürür. Gezinti esnasında Selma, eter komasına girer. Doktor müdahalesiyle kendine gelen genç kadın o geceyi Naim ile aynı otelde geçirmek zorunda kalır.

Selma, Muhtar isimli bir zabitle yaşamaktadır. Naim konağa aşık olduğu Selma'yı ziyarete gelir. burada Muhtar ile karşılaşır. İkili arasında soğuk atmosfer hâkimdir. Diğer taraftan Nermin ile de Selma, Muhtar yüzünden birbirilerine düşman olurlar. Nermin, Naim'i kullanmaya karar verir ve onu Muhtar'a karşı harekete geçirecek, hırslandıracak şeyler söyler. Nihayet Naim ikna olmuştur ve Muhtar'ı nasıl öldüreceğinin de planını yapmıştır.

Selma ile Muhtar evlilik kararı almışlardır. Bu kararı kutlamak için bir akşam tanıdıklarını davet ederler. Davete Naim ile Nermin de katılır. Plan gereği Naim ile Nermin, Muhtar'a önemli bir şey söylemek bahanesiyle bir arabaya bindirirler. Kimsenin görmediği bir yerde uçurumdan arabayla birlikte Muhtar'ı da atarlar. Muhtar ölmüştür ve güç tutkunu Selma, Naim'in teklifini kabul etmiştir. Bu durumlara dayanamayan Nermin de bir akşam kendini dipsiz bir kuyuya atarak canına kıyar.

1.1.40 Aşkım Günahımdır

Selami İzzet Sedes'in 1926'da kaleme aldığı eseri, genç bir kızın günlüklerini içermektedir. Romanda anne ve babasını kaybetmiş bir kızın, birlikte yaşamaya başladığı yeni ailesi içerisindeki ilişkileri anlatılmaktadır.

Süheyla, ailesini kaybedince yakın akrabası ile İzmir'den İstanbul'a gider. Akrabasının evine geldiğinde sıcak bir karşılama görür. Evin kızı Şerminde, evin hanımı Safi efendi ve Paşa çok mutlu olmuş görünmektedirler. Evin hanımı Şazimend, Süheyla'ya her konuda destek olmaktadır.

Başkahraman Süheyla, evde hastalıktan yatan ve Cevdet Bey'in oğlu olan Hüsamettin'in yanından biran olsun ayrılmamıştır. Çocuk ile Süheyla arasında sıkı bir bağ oluşmuştur. Bu ağır hastalığa daha fazla dayanamayan küçük Hüsamettin'in arkasından Süheyla ellerini açar ve şu şekilde dua eder: *“Yarabbi! Eğer mevcutsan mucizeni göster; bu yavrucağın hayatını bağışla, benim bu dünyada kimsem yok, beni kimse sevmiyor, benim canımı al Allahım”* (s. 116).

Süheyla, genç ve yakışıklı bir adamla evlenmiştir. Bu durum Safi Bey'i engellemeye yetmemiştir. Safi Bey, Süheyla'ya her fırsatta aşkını ilan etmekten geri durmamaktadır. Süheyla, bu duruma müspet yanıt vermez.

Romanın devamında Safi Bey'in Süheyla'yı elde etmek için yaptıkları yer almaktadır. Romanın en sonunda da bir kaza neticesinde Süheyla ölmüştür. Bu durum, öldüğüm gün başlığı altında verilmiştir.

1.1.41 Menekşe Demeti

Menekşe Demeti romanı, Selami İzzet Sedes tarafından 1926'da yazılmıştır. Eserde, Celil isimli bir genç, onun âşık olduğu Kamuran isimli bir kadın ve Celil'e âşık olan ve aynı zamanda Kamuran'dan yaşça küçük olmasına rağmen onun arkadaşı olan Medhiye arasındaki aşk üçgeni konu edilmiştir.

İstanbul'da bir kış mevsiminde başlayan aşk üçgeni romanda şu şekilde cereyan etmiştir: Celil Bey, zengin biridir. Katıldığı eğlencelerden birinde Kamuran Hanım'ı görmüştür. Kamuran Hanım, Celil'den yaşça büyüktür; fakat Celil bu durumu aşkralı için engel olarak görmez. Celil, bir müddet sonra Kamuran'a aşkını itiraf eder. Aslında Kamuran da Celil'e karşı boş değildir.

Kamuran, hasta olan kızı Nermin'in tedavisi ile de bir taraftan ilgilenmektedir. Cemiyet eğlencelerinde tanıştığı Medhiye ile sıkı arkadaş olurlar. Medhiye, Kamuran'a çok değer vermekte, gününün çoğunu onun yanında geçirmeye çalışmaktadır.

Medhiye, bir akşam Celil Bey ile tanışırılır. Bu kibar gence âşık olan Medhiye, aşkını Kamuran'a açar. Kamuran, bu haberden dolayı kendini çok kötü hisseder ve Celil'e karşı içinde büyük bir öfke oluşur. Kendisine aşk teklifinde bulunan Celil'e, kızının hastalığı dolayısıyla yurt dışına çıkacağını, kendisini hiçbir surette sevemeyeceğini söyler. Aslında bunlar kalbinden geçenler değildir; ancak o kendini feda etmiştir. Ayrıca ona, Medhiye ile evlenmesi yönünde ısrarcı olur.

Celil, Kamuran'dan ümidi kesince Medhiye'nin yanına gider ve kendisiyle evlenmek istediğini söyler. Medhiye, bu işe şaşırır; zira Celil ile Kamuran'ın aşk yaşadığını düşünmektedir. Celil, Medhiye'ye bağlılık sözleri verir ve bu şekilde onu evlenmeye ikna eder.

1.1.42 Gönül Acısı

Gönül Acısı'nda din ve inançla ilgili unsurlara pek rastlanmamıştır. Selami İzzet Sedes'in 1926'da yazdığı eser, bir aşk ve his romanıdır. Roman on bir bölümden oluşmaktadır. Romanda ressam bir genç, şair bir kıza âşık olur. Ancak kızın erkeklere

pek itimadı olmadığından ressam Şevket'in evlilik teklifini kabul etmez. Romanın ekserisi Şevket'in Melek'i ikna çalışmaları üzerinedir.

Şevket, bir gün Melek'i kırlara gezmeye çıkarır ve orada genç kıza ilan-ı aşkta bulunur. Melek, ilk başta ne cevap vereceğini kestiremez ama bir müddet sonra ablasının durumu aklına geldiğinde teklifi reddeder. Bunun üzerine Şevket, İstanbul'dan ayrılır ve Fransa'da bir kadınla evlenir ve bir de çocuğu olur.

Uzun bir zaman sonra bir akşam Şevket ile Melek, bir davette tekrar karşılaşmışlardır. Şevket, Melek'in karşısına çıkmaya cesaret edemez. Ancak Şevket'in kaçışı fazla sürmez ve Melek ile göz göze gelirler. Eski bir dost gibi birbirilerine hal-hatır sorarlar. Şevket'in Fransa'da evlendiği karsı ve ailesinde delilik hastalığı söz konusudur. Şevket, karsının delirmesi üzerine oğlunu da alıp İstanbul'a kaçmıştır.

Bir müddet âşık olduğu kadın ile dost gibi görüşmeye deva eden Şevket, bu defa da Melek'e karşı hislerini saklayamaz ve tekrar aşkını itiraf eder. Bu defa Melek bu teklifi kabul eder ve mutlu mesut hayatlarını sürdürürlü.

1.1.43 Kundakçı

Ercüment Ekrem Talu'nun, 1926'da ilk basımı yapılan eseri on altı bölümden oluşmaktadır. Roman, Şekib isimli bir gencin etrafında dönmektedir. Şekip'in aşk sergüzeştleri konu edilmiştir.

Şekib, babasını daha genç yaşta iken kaybetmiş, annesinin tuttuğu bir odalıkla bir süre vakit geçirdikten sonra onu azat etmiş ve bu suretle Beyoğlu gecelerine dadanmış bir çapkındır. Kadınların ruhlarına hitap etmeyi çok iyi beceren bu genç, kime kancayı taktıysa onu elde etmiştir. Aşk maceraları esnasında zor durumlara düştüğü de çok olmuştur ama bu durumlar onun arzularını kamçulamaktan başka bir şeye yaramamıştır.

Şekib, artık kırklı yaşlara gelmesine rağmen bir türlü çapkınlıktan elini çekmez. Evin hizmetçisi, Şekib'den hamile kalmıştır. Bu olaydan ötürü etrafındakiler de ondan

uzaklaşırlar. Tekrar eski günlere dönerim ümidiyle barlara, dansinglere gider; ancak kimse yüzüne bile bakmaz.

Bir gün ansızın bir hastalık ona musallat olur. Bu hastalık, çok kısa bir sürede onun elden, ayaktan kesilmesine sebep olur. Son zamanlarında hayatlarını kararttığı kadınların hayallerini görür. Kadınların her birinden çıkan sesler onun aklını allak bullak eder ve kaldığı odanın camından kendini taşlığa atarak can verir.

1.1.44 Çölde Bir İstanbul Kızı

Arap çöllerinde geçen bir garip aşk hikâyesinin konu edildiği roman, Esat Mahmut Karakurt tarafından 1926 yılında kaleme alınmıştır.

Komutan Hasan Bey, Arabistan çöllerinin asayişini sağlamakla görevlendirilmiş bir komutandır. Kızı Melike'yi de alarak buralara gider. Melike, küçük yaşta annesini kaybettiği için kendi ayakları üzerinde durabilecek kadar kendisini geliştirmiştir. Hasan Bey ve askerleri çölde amansız bir haydudun peşine düşerler. Ancak hangi planı kurdularsa yakalamakta başarılı olamazlar.

Fikret, Sermin'i alıp kaçırmıştır ve babasına teslim etmiştir. Ancak daha önce işlediği bir suçtan ötürü aldığı idam cezası affedilmemiştir. İdamı için belirlenen gün geldiğinde yanına bir sakallı ihtiyar hoca gelmiştir. İmamın görevi idam edilecek kişiyi teskin etmek ve metin olmasını sağlamak ve son zamanında işlediği günahlara tövbe etmesi için şu şekilde teklifte bulunur:

“Oğlum Fikret Bey, diye mırıldandı. Sonsuzluk, yalnız Allah'a mahsustur. Cenab-ı Hakk'ın arzu ettiği her şey muhakkak olacaktır. Bütün insanlar, ölüme mahkûm bulunuyorlar. Haydi, yavrurum, diz çök! Başını secdeye koy. Kâinatın sahib-i mutlakı olan Allah'a tövbe, istiğfar eyle! Rabb-ül Âlemin büyüktür. Merhamet dileyenlerden rahmetini esirgemez (s. 77).

Melike'nin kaçırılma hadisesi üzerine Hasan Bey, tüm kuvvetlerini kızını buldurmak için seferber eder. Diğer yandan çöl kanunları gereği kaçırılan Melike,

geceyi kura sonucunda belirlenen erkeğin koynunda geçirecektir. Kuradan kabiledaki en aptal adam çıkar. Melike adamı sarhoş eder ve öldürür. Ancak bu suçun cezası öldürülmektir ve bu görev de Aziz'e düşmektedir. Aziz, âşık olduğu kızı öldürmeye kıyamaz ve onunla birlikte kabileden kaçarlar. Yolda kızın babası tarafından yakalanan genç adam esir alınır. Aziz, yaptıklarına pişman olur; ancak iş işten çoktan geçmiştir ve onu İstanbul'da hapse atarlar.

Melike, sevdiği adamı hapisten kurtarır ve birlikte İstanbul'dan kaçarlar. Romanın sonunda da mutlu bir hayat sürdükleri ifade edilir.

1.1.45 İztirap Çocuğu

Ethem İzzet BENİCE'nin 1927'de ilk basımını yapılan bu romanı, üç kısımdan oluşmaktadır. Romanın birinci kısmında Refik'in gazeteciliği, Nermin isimli zengin bir kadınla ilişkisi ve daha sonra evleneceği Ferhunde ile bir intihar vakası vesilesiyle tanıştığına değinilmiştir.

İkinci kısımda ise Refik, intihar haberini yaptığı Ferhunde'ye artık önüne geçilemez şekilde âşık olmuştur. Ferhunde'ye zaman ayırmaya başlar ve bu durumdan şüphelenen Nermin kıskançlık krizlerine girer. Bir süre sonra Refik ve Ferhunde, evlenirler ve bu genç çiftin Meral isimli bir de kızları olur. Refik'ten öç almanın yollarını arayan Nermin, para karşılığında onu tevkif ettirir ve Bursa'ya gönderilmesine sebep olur. Refik içerideyken, ona Ferhunde ile yasak aşk yaşayan bir adam gibi mektup yazar. Mektuba kanan Refik, hemen Ferhunde'den ayrılır.

Üçüncü kısımda da Refik hapisneden Nermin sayesinde kurtulur. Eski arkadaşlarıyla takılmaya başlar. Eve geç saatlerde gelmesi Nermin'in kıskançlık krizlerini arttırır. Nermin, Refik'i kiskandırmak için eve geç gelir ve erkeklerle gezmeye başlar. Bu duruma bozulan Refik, Nermin'i döver. Nermin, refik'i nankörlükle suçlar ve kendisini elde etmek için neler yaptığını itiraf eder. Bunun üzerine Refik evi terk eder ve eski karısı ile kızları Meral'i aramaya koyulur. Refik, Ferhunde'yi eski ahbablarından sora sora bulur ve tekrar onunla evlenir.

1.1.46 Pervin Abla

1927’de kaleme alınan eserin yazarı Mahmut Yesari’dir. Romanda önce kahramanlar tanıtılmış, daha sonra olayın seyri verilmiş, son kısımda da olaylar neticelendirilmiştir. Romanda Cumhuriyet dönemi sosyal hayatı ve umutsuz bazı aşk hikâyeleri dile getirilmiş; ancak din ve inanç konusuna pek değinilmemiştir.

Pervin, küçükken oyunlarda hep abla rolünü üstlenmiştir. Onun çocukluğundaki rolü büyüdüğünde de yakasına yapışmıştır. Arkadaşları hala ona “Pervin Abla” olarak hitap etmektedirler.

Muzaffer uzun zaman sonra İstanbul’a dönmüştür. Nahit, Refik ile buluşur ve bir müddet onda misafir kalır. Muzaffer, çapkınlık derdinde, Nahit, Refik’i de buna alet etmektedir. Bir akşam iki erkek, çocukluk arkadaşları Pervin, Nükhet ve Behin’i ziyaret ederler. Bir müddet geçmişten konuşurlar. Daha sonra Muzaffer, Nükhet ile fazla alakadar olmaya başlar.

Nükhet’in ihtirasları, Muzaffer’i yormuştur. Muzaffer, bu defa Pervin ile alakadar olmaya başlar. Aslında Pervin ona karşı boş değildir ama bu durumu bir izzet-i nefis mevzuu yaptığı için Muzaffer ile aradaki mesafeyi hep muhafaza eder.

Romanın sonunda Nükhet ağır hasta olur. Hasta yatağında Muzaffer’e Pervin ile evlenmesini söyler ve ondaki gerdanlığı nişane olarak kendi elleriyle takması gerektiğini söyler.

1.1.47 Yakılacak Kitap

Etem İzzet Benice’nin 1927 yılında Osmanlıca olarak ilk basımı yapılan eser, üç kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda romana giriş yapılmış ve başkahraman Vicdan’ın hüznü hayata hakkında malumatlar verilmiştir. İkinci kısımda Vicdan’ın İskilip’e öğretmen olarak atanışı ve İskilip halkı hakkında malumatlar verilmiştir. Üçüncü

bölümde ise Vicdan'ın Vecdet ile evlenmesi ve düğün arifesinde Ömer ile yaşadığı sıkıntılar anlatılmıştır.

Başkahraman Vicdan, annesi ve babasını kaybettikten sonra bir süre yatılı okulda kalır. Yedi yaşına geldiğinde bir konağa alınmıştır. Bu konakta Ömer isimli bir gencin tecavüzüne uğramıştır. Bir süre sonra evdeki büyüklerin ölmesiyle tekrar yurda verilmiştir. Vicdan okulunda başarılı bir kızdır. Onu çekemeyenler aşağılamak için “piç” diye hitap etmeye başlarlar. Vicdan içine kapanmıştır ve kendi kendine hayatın acımasızlığını düşünmektedir. İnsanların faziletsizliklerini düşünür ve buna de Havva ile Adem, Habil ile Kabil'in hayatlarından örnekler verir. *“Hangi fazilet? Rabbin dizleri dibine çöküp Havva'ya bağlanmışken şeytana uyan Ademi'in yok ettiği fazilet mi? Yoksa Habil ile Kabil'in yok ettikleri fazilet mi? Yeryüzünde o günden bugüne fazilet kaldı mı?”*

Vicdan, genç kızlık hayallerini karartan Ömer'e bir gün pazarda rast gelir. Vicdan'a göre bu kişinin Ömer olma ihtimali zayıftır. Ancak Ömer, Vicdan'ı tanımıştır. Onun hayatını karartmaya çalışır ona tekrar sahip olmak için elinden geleni yapar. Nişanlandığı Vecdet'e ve onun ailesine maziye abartarak anlatmış Vicdan'ı karalamaya çalışır. Ancak Vecdet'in, Vicdan'a güveni tamdır. Bu sebeple yapılan iftiralara kulaklarını tıkar ve Ömer'i dövdürür.

Ömer, Vecdet ile Vicdan'ın arasını bozamayacağını anlayınca apar topar İskilip'ten kaçır. Vecdet'in babası bir hastalık sonucu ölür gider. Selim Bey, seneler önce kaybettiği kızı Vicdan'ın izine rastlamış. Vecdet'i karşısına almış ve kendilerinin kardeş olduğunu ve aslında kendi çocukları olduğunu söyler. Şimdiki kocası Vecdet'in aslında kendi kardeşi olduğunu öğrenen Vicdan, Osmanlık çayına atlar ve ölür.

1.1.48 Bir Kadın Düşmanı

Reşat Nuri'nin 1927'de ilk basımı yapılan romanlarından olan “Bir Kadın Düşmanı” dört bölümden oluşmuştur. Eserde, Sara isimli bir paşa kızının İstanbul hayatından kopmamak için uğraşları ve “Homongolos” takma adlı Ziya diye biri ve

onun arkadaşlarıyla kimi zaman eğlenceli, kimi zaman da üzüntü verici olaylar dile getirilmiştir.

Sara, babasının kendisini Erzurum'a davet etmesine üzölmüş ve gitmemek için yollar aramaya başlamıştır. Tanıdıkları bir doktordan uzun yolculuklara çıkamayacağı yönünde rapor alır ve Marmara kıyısındaki küçük kasabaya gider.

Kasabada herkesin ilgi odağı haline gelen Sara, güzelliğı ile çevresindekileri etkilemekten, insanları kendisine hayran bırakmaktan marazi bir zevk almaktadır.

İlk olarak, Vesime'nin nişanlısı Remzi Bey'in kendisine âşık olmasını sağlar. Bununla yetinmeyen genç kız, kasabada yaz kampı yapan bir grup sporcunun lideri konumundaki Homongolos isimli vahşî bir adamı gözüne kestirir. Çünkü çevresinde, güzelliğine kayıtsız kalmayı başaran tek erkek bu adamdır. Remzi Bey, Homongolos'un kadın düşmanı olarak bilinmesinden mutludur. Bunu şu cümlesiyle ifade etmiştir: “-*Tevekkeli “Allah ne yaparsa iyi yapar” dememişler Nermin! Ya maazallah bu adam, kadın düşmanı olacağına sözümüzden, sohbetimizden hoşlanan bir dost olsaydı”* (s. 48).

Eğlencelerin müdavimi Remzi Bey, işini çok aksatmaktadır. Bu konuda kendisini uyarılara ise “-*Çocuklar, kanıma gireceksiniz ama ne yapalım, siz sağolun... Benim de canım sağolsun!.. Cenab-ı Hak bir kapıyı kaparsa birini açar”* diye cevap verir (s. 74).

Sâra, sonunda Homongolos'u etkilemeyi başarır, ancak kadın düşmanı Homongolos geçirdiğı bir motosiklet kazası sonucu ölür.

1.1.49 Kaynanam Nasıl Kudurdu

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 21. romanı olan eserin ilk basımı 1927'de yapılmıştır. Roman kendi içerisinde yirmi bölüme ayrılmıştır. Yaşlı bir kadının cinsel arzuları için yaptığı çirkinlikler ve bu durumu engellemeye çalışan evlatlar ve damadın çabaları konu edilmiştir.

Kocasının ölümü ile onun tüm mirasına konan Makbule Hanım, 55 yaşlarında, cinsel içgüdüleri kuvvetli ve toplumun ahlak kurallarını hiçe sayan bir kadındır. Sahibi olduğu konakta, bekâr oğlu Ali Harun, kızı Vehibe, damadı Osman Zihni, torunları, kendisinin koruması gibi çalışan Azmiye ve çok sayıda uşak ve hizmetçiyle bir arada yaşamaktadır.

Makbule Hanım, Vassaf isimli 26 yaşında bir avukatla aşk yaşamaya başlar. Bu durumu sonlandırmak isteyen Vehibe ile Osman Zihni Bey, arkadaşlarının tavsiyesi üzerine, Kadir Efendi diye fal bakan bir hocaya başvururlar. Vehibe ve Osman Zihni hocaya çeşitli övgülerde bulunurlar. Hoca da onların güvenini daha ziyade arttırmak için tevazu içerikli şu cümleleri sarf eder: *“Yalan söylemişler. Gaybı, Cenab-ı Hak’tan başka kimse bilemez. Biz Hakk’ın aciz bir kuluyuz. Nücum ilmi ve remil ile bazı gizlilikleri keşfe izin vardır. Ama bize kılavuz bir kelime lazımdır”* hocadan da istediklerini bulamamışlardır.

Ali Harun, arkadaşı Doktor Cafer’in yardımıyla bir köpek tarafından ısırıldığını ve kuduz olduğunu, yakında öleceğini söyler, hasta numarası yapar. Oğlunun ölüm döşeginde (!) olduğunu gören Makbule Hanım, oğlunun odasında onu ziyaret ettiği sırada, Ali Harun annesini boynundan ısırır. Bu olayı duyan Vassaf, Makbule Hanım’ın kudurarak kendisini de ısıracağı korkusuyla evden uzaklaşır ve evlenmekten vazgeçer. Bunun üzerine Vassaf’ın peşine düşen Makbule Hanım, onu yakalayıp ısırır.

Romanın sonunda bu yapılanların aslında Makbule Hanım’ı korkutmak için tezgâhlanmış bir oyun olduğu anlaşılır. Ali Harun da sevgilisi Dürdane ile evlenir. Böylece ev halkı konaktan kovulmaktan kurtulmuş olur.

1.1.50 Hüküm Gecesi

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Hüküm Gecesi* isimli eserinin ilk basımı 1927’de yapılmıştır. Romanda geçen önemli olaylar başlıklar altında verilmiştir. İttihat ve Terakki zamanında işlenen cinayet ve o dönemin sosyal, siyasal hayatını konu edinmektedir. Din ve inanış konusu ile alakalı örnekler bu romanda mevcuttur.

Romanda başkahraman Ahmet Kerim'den bahsedilirken, onun hiçbir zorluğa boyun eğmeksizin yazılar kaleme alışı Yahya Peygamber'e benzetilmiştir. Bu durum romanda: *“Orsilim belgesine haykıran Yahya Nebi'nin sesi gibi memleketin en ıssız köşelerine kadar yayılıyor ve kimini kızdırıyor, kimini ürkütüyordu. Tevrat geleneklerine göre Yahya Peygamber'in iman yaydığı çölde, biricik gıdası yaban balı ile çekirge imi.”* şeklinde geçmektedir (s. 8).

Despina, Ahmet Kerim'e o akşam yapılacak tören hakkında izahatta bulunmaya başlar. Tören akşamı için yapılan hazırlıklar ve kilisede uygulanacak olan törende nasıl ibadet edileceğine şu ayrıntılar verilmiştir:

“Daha arkadan patrikhanenin ne kadar büyük papazları varsa omuzlarında sırmalı şallar ve ellerinde gümüşten asalarla halkı takdis ederek yürüyecekler. Daha sonra despotlar. Melek kılığına girmiş genç zangoçlar altın şamdanlar, buhurdanlar tutarak pusomlar okuyacaklar...” Yine aynı sayfada Ayasofya'da yapılacak ayine değinmiştir. *“Vire, Ayasofya'ya!.. Ayasofya'nın yedi kapısı var: Bunların her biri, bir kapıdan içeriye girecek. Önce kilisenin avlusunda bir ayin yapılacak. Sonra zangoçlar minarelere çıkıp birer gümüşten çan asacak* (s. 103).

Romanın ilerleyen kısmında Hıristiyanlık inansına mensup kimselerin azalmaya başladığına şu cümleler ile değinilmiştir: *“Kimi törenler bir yana bırakılırsa, bütün kiliselere, burnu dua kitabının üzerine düşüp uyuklayan kocakarılarından başka gidenler yoktur. Kimi erkek-kadın, çift gençler de bu tapınaklara gidiyorlar; fakat oralara ne yapmak için girdiklerini Maupassant, hikâyelerinde hiç sıkılmadan söylüyor...”*

Ahmet Samim'in öldürülmesinden ve işsizlikten derin bir karamsarlığa kapılan Ahmet Kerim, politikadan iğrenmeye başlar. Bu nedenle de kendini temiz aşk duygularına kaptırır. Ölen sevgilisinin anılarına eğilmekle kendini avutma yoluna gider. Tek teselli kaynağı da aracı kadın Şerife Hanım'dır. Çoğu gününü Samiye'nin anılarını dinleyerek onun evinde geçirir. Daha sonraki günlerde İttihat ve Terakki baskısı gittikçe artar; buna karşın üniversite gençliği, gösteriler yapmaktan geri kalmaz. Bunun üzerine

tutuklamalar olur. Tutuklananlar içinde Ahmet Kerim de vardır. Uzun soruşturmalar sonucu serbest bırakılır. Ali Kemal'le birlikte "Nidâ-yı Hakikat'te" çalışmaya başlar.

Olaylar henüz yatışmadan, Babîâli'de bir gün, Mahmut Şevket Paşa öldürülür. Yönetimi ele geçiren Cemal Paşa, sıkıyönetim ilân eder. Gene toplu tutuklamalar olur; Ahmet Kerim de bu arada unutulmaz ve o da tutuklanır. Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'yı öldürmekten sanık kimselerle birlikte ölümle karşı karşıya gelmiştir. Bekir ağa bölümünde, suçsuz ve haksız, idam korkusuyla hüküm gecesini beklerken bile kişiliğine kabahat bulamaz, bütün sebep ve sonuçlarıyla hayat kendini aralarında hiçbir öz ve niyet birliği bulunmayan Hasip, Halil Paşazade Ömer Beyler ile Necip Mollalar'ın, Neşet Paşalar'ın, Saim Efendiler'in içinde bulur.

Sırf hürriyete yapılan baskıya karşı koymak ve kişiliğini satılığa çıkarmamak için muhalefete geçen Ahmet Kerim, davasından ötürü cezaya çarptırılır. Sinop sürgünü, Ahmet Kerim'i içkinin kucağına atmış, alkolden yoksun kaldığı günlerde kafası yağı tükenmiş bir kandile dönen, eli titreyen bir adamdır. Zavallı anacığına mektup bile yazamaz hale gelir. Ahmet Kerim için asıl acı şey ise henüz Sinop'a gitmeden kendini tanımış olmasıdır.

1.1.51 Kızıl Tuğ

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun ilk basımı 1927'de yapılan eseri toplamda iki yüz yirmi dört sayfadır. Romanda geçen önemli konular başlıklar halinde verilmiştir. Timuçin'in Türk uluslarını bir araya toplamak için verdiği mücadele ve bu mücadeleye destek olanların hayatları konu edilmiştir.

Timuçin ve yakın arkadaşı Celme'nin tek amacı Türk uluslarını tek bir bayrak altında toplamaktır. Bir gün, bir dere başında bir yiğit ile karşılaşır. Delikanlı bileğine güvenen, zor biridir. Celme, kendilerini önemsemeyen bu delikanlı ile kavgaya tutuşur; ancak neredeyse canından olmak üzere gelir. Delikanlının yiğitliğini beğenen Timuçin ona kendi adamı olmasını teklif eder ama kabul ettiremez. Delikanlının oradan ayrılacağı sırada Timuçin ve Celme bir baskın yerler. Delikanlı gitmekten vazgeçer ve Timuçin'e yardım eder.

Romanın başkarakteri Otsukarcı'nın uğrunda diyar diyar dolaştığı Sabiha isimli bir hatun vardır. Adı geçen kız İsmailiye tarikatının şeyhi Şeyhülceber'in kızıdır. Roman yazarı Şeyhülceber'i ve tarikatını Şeyhin çocuklarını vasıta ederek şu şekilde eleştiride bulunmuştur:

“ Adını, dinini değiştirmiş, yeni bir mezhep kurmuştu. Sonradan İsmailiye diye adlandırılacak bu mezhebin İslam dininin kurucusu Hazret-i Muhammed'in öğütleri, kitabı Kuran'la hiçbir ilgisi yoktur. Şeyh silahla, zorla değil, bilgisiz halk sürülerinin kafalarında bir örümcek gibi yuva kurarak, bir yılanı sahip olur gibi insanları uyuşturarak kendine bağlama yolunu seçmişti...”

Kızıltuğ romanının bazı yerlerinde İsmailiye tarikatı mensuplarının Kuran'dan ayet uydurmaya ve bunu yapamazlarsa söylediklerinin Hadis olduğu yönünde yeminler ettikleri ifade edilmiştir.

Romanın sonunda Timuçin, nihayet emeline ulaşmış ve Türk boylarını bir araya getirmeye başlamıştır. Sabiha'yı da tutsak eden Timuçin kızın kellesini vurmaya niyetlidir. Ancak bunları haber alan Otsukarcı, Timuçin'in elinden kızı kurtarır ve onunla evlenir. Timuçin ise oğlunun ölümüne dayanamaz ve kısa süre sonra ölür.

1.1.52 Seyit Ali Reis Türk Korsanları Afrika'da

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun, Türk korsanlarının kahramanlıklarını içeren romanında önemli olaylar başlıklar halinde yer almaktadır. Eser, 1927'de yayınlanmıştır. Akdeniz'in güvenliğini sağlayan Türk denizcilerinin çıkan bir fırtınada gemilerinin parçalanması dolayısıyla sığındıkları Hindistan'daki yardım için gönderilen ve Akdeniz'de Portekizleri yenmeyi başarmış donanmanın komutanı Seyit Ali Reis ve onun yoldaşlarının maceraları konusu yer almaktadır.

Kelle ile Pala, Hindistan'da kendilerine yanlış yapan bir adamı kovalarken rastgele evin birine girerler. Kelle, Pala'ya burasının nere olduğunu sorar; ancak bunun cevabını ondan alamayınca burayı bir mahşer alanına benzetirler. Düşüncelerini: *“Hani*

İsrafil Aleyhisselam düdüğünü öttürmüş de, bunlar da mezarlarından kalkmış ölülere benziyorlar da belki kıyamet günü çattı” şeklinde ifade etmiştir (s. 54).

Seyit Ali Reis ile daha önce canını kurtardığı Sultan Hanım’ın adamı Hüseyin Ağa Seyit Ali Reis’in Hindistan’a Piri Reis’in yerine geldiğini düşünmektedir. Ancak Seyit Ali Reis, bunun düşündüğü gibi olmadığını anlatmak için Kur’an’dan da ayet örneği vererek şu şekilde açıklamıştır:

“Hayır, ben buraya uğraşa gelmedim. Gemileri Mısır’a götürmeye memurum. Ama Müslümanlara, Allah u Azimüşşan, Kur-anı Keriminde Nisa suresinde şöyle buyurmuştu: “Ey Müslümanlar! Siz birbirinizi bırakır da kâfirlerle dostluk kurarsanız, yarın ahrette benim huzuruma hangi yüzle gelirsiniz?” buyurmuştu” (s. 57-58).

Seyit Ali Reis’in çadırına ağlamakta olan bir kadın gelir ve Reis ile görüşmek istediğini söyler. Kelle durumu Ali Reis’e haber verir. Reis, kadını içeri aldırır ve ağlamakta olan kadına sıkıntısının ne olduğunu sorar. Kadın kendisinin Sahip Bat’ın nişanlısı olduğunu; ancak kocasının ölümü üzerine Sati geleneğinin gereği olarak kendisinin de yakılmaya çalışıldığını söyler ve Reis’ten yardım ister (s.170). Aynı gelenek romanın başka yerlerinde de vurgulanmıştır.

Kelle Bekir ile Pala, kendi başlarına maceralar yaşamaya devam ederler. Bunlardan birinde Buda tapınağına girerler. İlk defa bir Buda tapınağı gören Kelle, kayalar oyularak yapılmış tapınağı hayretle gezer. Bir taraftan da Pala’ya puta tapanların aptallıklarını anlatmaktadır. Aklından geçen bir planı şöyle tarif eder: *“İbrahim Aleyhisselam’ın Kâbe’de yaptığı gibi, bütün putları kırmalı, baltayı en büyük putun boynuna asmalı, sonra da taş put nasıl balta kullanır diye soranlara, putların Allah olmayacağını ispat etmeli” (s. 263).*

Romanın sonunda Seyit Ali Reis, can yoldaşları ve Hindistan’da hayatını kurtardığı sultan ile İstanbul’a sağ salim dönmeyi başarmışlardır.

1.1.53 ulluk

Din duygusuna değinilmeyen roman Mahmut Yesari tarafından 1927’de yazılmış olup üç yüz seksen sayfadır. Romanın birinci kısmında, Murat’ın İstanbul hayatı, ikinci kısımda ise köy hayatı yer almaktadır. Murat isimli bir tütün işçisinin hayatı ve aşkları da anlatılmaktadır. Romanın başlangıcında, ava çıkan dört arkadaş arasında “*su kırlangılarının asilliği*” üzerine yapılan konuşmalara yer verilmiş, daha sonrasında asıl konuya girilmiştir.

Kiracı olarak kaldığı eve her akşam sarhoş vaziyette gelen ge adam, yapması gereken ödemeleri zamanında yapmaz. Evin sahibi Murat’tan kira alamamaktan şikâyetçidir; ancak onun kızı Sofya, Murat’a âşık olduğu için annesini her defasında sakinleştirir ve onu evden kovmak fikrinden vaz geçirir.

Murat, işyerinde de birçok kadın sevdalıdır; ancak o da Münevver’i sevmektedir. Diğer taraftan köyde de sevdiği bir kız vardır. apkın adam, kadın meselesi yüzünden kavgalara karışır, bir kere de nezarete düşer. Bir gün Murat’ın babası, ona köye gelmesi gerektiğini yazar. Birkaç hafta sonra o da işinden ayrılır ve köye gider.

Murat, köydeki ilk zamanlarında at üstünden hiç aşağı inmez. Fırsat buldukça da küçükken âşık olduğu Esmâ’nın olduğu köy taraflarına gider. Kararını vermiştir Esmâ’yı kaçırıp köye yerleşecektir. Esmâ, bir akşam uzaktan akrabalarının birinin düğününe gider. Ge adam düğün esnasında sevdiği kızı kaçırmanın planını hazırlar. Nitekim planlar onunistediği gibi ilerler. Esmâyı kaptığı gibi kaçan Murat, yolda Esmâ ile konuşmaya çalışır. Esmâ, bir türlü ona ses vermemektedir. Bir müddet sonra Esmâ’nın vücudunun soğuduğunu hisseder. At üstünde giderken onu ısıtmaya çalışır; ancak Esmâ çoktan lmştir. Talihsiz adam bu haberle deliye döner. Haftalarca hasta yatar. Hafızasını da kısmen yitirmiştir.

1.1.54 Define

Bu romanın ilk basımı 1927’de yapılmıştır. Mehmet Rauf’un alışıldık aşk romanlarından olmayan eser, macera niteliğindedir. Roman, on altı bölümden oluşmaktadır ve her bölüm yaşanacak maceranın adını taşımaktadır.

Şehriyar Hanım, Abdüssamet Paşa’nın evinde çalışan bir hizmetçi, aynı zamanda kızı Hediye’nin de dadısıdır. Şehriyar Hanım, romanda geçen definenin nerede olduğunu belirten kitabın sadık bir koruyucusu olmuştur. Artık ömrünün son günlerinde olduğunu bilir ve kendisini tedaviye gelen başkarakter Doktor Şakir Feyzi Bey’den çok memnundur. Bütün yaptıkları için ona: “ *Allah senden razı olsun, Allah tuttuğunu altın etsin* ” şeklinde duada bulunur.

Paşa’nın kızı Hadiye Hanım, talihsiz bir evlilik yapmış ve bu evlilikten Suzan isminde bir de kız dünyaya getirmiştir. Hadiye Hanım’ın eski kocası Raci Bey, defineden haberdardır ve define için Hadiye ve Suzan’ın hayatlarını zindana çevirmiştir. Raci, boşanmasına rağmen yine de Hadiye’yi göz hapsinde tutmaktan vazgeçmez. Defineyi bulmak için Erzurum’dan gelen Doktor Şakir’i de adım adım izler. Doktorun kararlı olduğunu anlayınca, onu bu kararından vaz geçirmek için Suzan’ı kaçıtır.

Doktor Şakir, polis arkadaşı sayesinde Suzan’ı kurtarır, defineyi bulur ve sonunda Suzan ile evlenir.

1.1.55 Son Yıldız

Mehmet Rauf’un 1927’de kaleme aldığı eser, Milli Mücadele döneminin en geniş daireden başlayarak ülkeye, sosyal yaşama ve kişilere nasıl etkilerinin olduğunu bizlere göstermektedir. Perran isimli bir kızın, sıkıntılı hayatı asıl konuyu teşkil etmektedir. Eserde din ile alakalı örneklere yer verilmemiştir.

Perran’ın davullarla gön cepheye gönderdiği Fuad’ın şehit düştüğü yönünde haber gelir. İlk başta bunu kabullenmek istemeyen Perran, artık tek çarenin bu duruma alışıp hayatını idame ettirmesi gerektiğini anlamıştır. Perran’ın annesi kızının evlenmesi için uğraşır ve sonunda onu Avukat Şefik Nuri ile evlendirir. Genç kız bu evliliğe sırf

annesi için evet demiştir. Evlilik Perran'ı çok değiştirmiştir. Bir ara kocasının müvekkillerinden biri ile aşk yaşar. Bundan kocasının haberi vardır ama o bu duruma aldırış etmez.

Bu sıralarda cepheden öldü haberi gelen Fuad, aslında şehit düşmemiş, savaşın ardından tahsili için yurtdışına gitmiştir. İstanbul'a döndüğünde Perrin'in hallerini öğrenir ve onunla karşılaşmamaya özen gösterir. Perran da Fuad'ın ölmediğini, İstanbul'a yerleştiğini öğrenmiştir. Ancak bir türlü Fuad ile görüşmeye muvaffak olamaz.

Perran'ın, Fuad aşkıyla yandığını bilen kocası, karısı ile bu şekilde mutlu olamayacaklarını anlar ve birbirini seven ikilinin arasından çekilmenin en doğru karar olacağını düşünür. Bir vesile ile iki eski aşığı barıştırır ve onların evlenmelerini sağlar.

1.1.56 Ayten

Burhan Cahit Morkaya'nın din duygusu ve inanma ihtiyacı konusuna pek değinmediği *Ayten* romanı 1927'de ilk defa okuyucu ile buluşmuştur. Cumhuriyet'in ilan edildiği senelerde geçen romanda, Ayten isimli bir anneden doğan ve kendi ismi de Ayten olan geң bir kızın hayatı anlatılmaktadır.

Ayten kocasından ayrıldıktan kısa süre sonra kızını dünyaya getirir ve onun da adını Ayten koyar. Anne Ayten, kızına babasının yokluğunu bir an olsun hissettirmemiştir. Geң Ayten, çok serbest bir hayat sürmektedir. Annesi onun her istediğini yapabilmek için gece gündüz çalışır.

Ayten'in moda evinde işler yolundadır ve kızı daokulunun spor takımında başarılı olur. Ayten, sporun bütün branşları ile alakalı, hepsinde de başarılı bir sporcu olmuştur. Ayten okulunu bitirdiğinde tanışık oldukları birinin yönlendirmesiyle Fenerbahçe Spor Kulübüne üye olur. O, Fenerbahçe'nin ilk kadın üyesidir.

Ayten, birgün arkadaşlarıyla yarışa tutuşur; ancak yarışma kaza ile sonuçlanır ve geң kız sakatlanır ve babasının doktorluk yaptığı hastaneye kaldırılır. Babası kızının

tedavisini bizzat kendisi gerçekleştirir. Bu arada Ayten'in annesi ile babası barışır ve tekrar mutlu bir yuva kurulur.

1.1. 57 Meşhedi İle Devriâlem

Ercüment Ekrem Talu'nun 1927'de basımı yapılan bu eserinde din duygusuna pek değinilmemiştir. Romanda Çekirge isimli birinin içtiği rakının tesiriyle üç buçuk saat uyuması ve bu esnadan gördüğü rüya, konu olarak işlenmiştir.

Çekirge, İranlı zengin arkadaşı Meşhedi ile birlikte devriâlem yapmaya karar verirler. Bir gemiye atlarlar ve yola koyulurlar. Gemide Torik isimli biriyle tanışırlar. Toriğin de katılmasıyla üç kafadar maceradan maceraya koşarlar.

Üç kafadarmın serüvenleri İngiltere, Amerika, Japonya ve Çin ile devam eder. Buraları da gezdikten sonra artık İran'a gelmişlerdir. Ancak yolculuk boyunca Meşhedi, İran'ın eşsiz bir memleket olduğu yönünde attığı yalanların doğru olmadığı da burada ortaya çıkmıştır.

Romanın sonunda bunun aslında Çekirge isimli birinin İstanbul adalarından birinde içtiği rakının etkisiyle üç buçuk saat uyuması ve uykuda gördüğü rüya olduğunu anlıyoruz.

1.1.58 Sodom ve Gomore

Din ve inançla alakalı birkaç vakanın bulunduğu Sodom ve Gomore adlı roman Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından 1927'de kaleme alınmıştır. Eserde işgal altında bulunan İstanbul'daki eğlence hayatları, aşk ve ıstırap temaları işlenmektedir.

Captain Jackson Read, o dönem İstanbul hayatının en çok bilinen ve hürmet edilen İngiliz zabıtidir. Sami Bey ailesi, İstanbul'un işgalini, Türklüğünü unutmuş sadece maddi hırslarının peşinden koşan bir adam olmuştur. Her gece evlerine işgalci askerleri davet eder, onlara çay partileri verir.

Leyla, Sami Bey'in kızıdır ve tahsilini Amerikan Kolejinde tamamlamıştır. Necdet ile nişanlı olmasına rağmen, etrafının dikkatini çekmeyi çok iyi beceren, etrafındakileri kendisine âşık etmekten oldukça haz duyan bir yapıdadır. Aslında babası da onun bu tavırlarından memnundur; zira birçok işlerini bu şekilde gördürebilmektedir.

Captain Gerald Jackson, Leyla'ya âşık olmuş ve onunla birlikte olmak istemektedir. Ancak Leyla ile evlenmeleri mümkün değildir. Çünkü annesi koyu bir Katolik'tir. Jackson ailesinin mensup olduğu cemaat, kendi ırkları dışında kimse ile ilişkiye izin vermemektedir. Captain Gerald Jackson, annesinin Türkiye'yi de sevmediğinden emindir. Annesinin gözünde Türkiye, Sodom-Gomore'den, Babil'den, ve Ninova'dan farklı değildir. Zira mukaddes kitap'ta isyanları ve günahları dolayısıyla Allah'ın gazabına uğramış lanetli ülkelerin bahsi geçtikçe ihtiyar kadın başını ukalaca sallar: *“Mutlaka şimdi Türkiye de böyle bir şey olacak”* derdi (s. 124).

Yakup Kadri, başkarakterlerden Necdet'in gözüyle Leyla'nın bir balo akşamı halini bize Meryem'den bir örneğe benzeterek şu şekilde okuyucuya göstermiştir:

“Mecdli Meryem, İsa'nın gömleğini giydikten sonra vücudunu bir ateşli ürperte almış, yıllarca diyar diyar bu ürperti ile dolaşmış ve sebt günününün “kıyam” mucizesini insanlara müjdelerken bu ürperti ile çeneleri birbirine çarparmış. Fakat gene bir dakika dinlenmeden yürürmüş, söylermiş; haykırırmuş. Leyla'da kaç günün yorgunluğu, yürek çarpıntıları korkuları, üzüntüleriyle harap ve bitkin düştüğü halde gene zedelenmiş ayaklarının üstünde oraya buraya koşmadan, çırpınmadan, gidip gelmeden geri kalmıyordu” (s. 214).

Doktor Jean Prade, Leyla'yı kendi ofisinde kabul etmiştir. Onun sıkıntılı olduğunu görünce bunun sebebini sorar. Leyla, problemin özel olduğunu ve kendisiyle paylaşamayacağını aktarır. Israrlarından da sonuç alamayan Doktor, Leyla'ya: *“- Neden amma yaptınız? Sizin için bir gönül meselesi neden bu kadar uzak olsun. Benimle samimi olunuz. Ben bir ilim adamıyım; bir yarım rahip.”* diyerek konuyu öğrenmeye çalışır. Leyla ise ona gülümseyerek: *“Bizim dinimizde günah çıkarmak yoktur der”* (s. 234).

Roman, Necdet'in bütün bu çirkinliklere dayanamayıp, artık Sami Bey ve ailesinden tiksinemeye başlaması ve Milli duyguları ağır bastığı için Leyla'yı da zor olmasına rağmen, hayatından çıkarıp atması ile sona erer.

1.1.59 Bir Şoförün Gizli Defteri

Aka Gündüz'ün bu eseri eseri, bir şoförün hayat hikâyesini anlatmaktadır. Burada şoförlük mesleği erbaplarının günlük yaşantıları, işleri esnasında karşılaştıkları maceralar, sıkıntılar dile getirilmiştir. Erol isimli bir şoför ile Çiler isimli bir paşa kızının aşk maceraları ön planda tutulmuştur. Eserde din duygusu gibi konulara pek yer verilmemiştir.

Çanakkale Savaşı dönemidir ve genç-yaşlı herkes askere gitmektedir. Erol ise, patronunun yardımı ile askerlik yapamaz, raporu alır ve askere gitmez. Aksaraylı Erol, bir başkasının yanında yevmiyeli şoför olarak çalışmaktadır. Evde bekleyen annesi ile kardeşi Beyaz'ın geçimi Erol'un eline bakmaktadır. Ancak Erol, bazen işinden nefret etmekte, eğer kardeşi ile annesinin bakımı olmasa bu işi bırakmayı düşünmektedir. Çünkü taksisine binenlere bir düşüncesini açıklasa, hemen aşağılanmakta ve sözüne itibar edilmemektedir. Çünkü genel kanı "taksici milleti" cahildir, serseridir, sarhoştur, arsızdır, hırsızdır...

Erolların evinin karşısında bir paşa oturmaktadır. Erol, paşa kızı Çiler'e âşıktır; ancak kız da herkes gibi Erol'u şoförlüğü dolayısıyla aşağı görmektedir. Bir müddet sonra Çiler'in babası ölür ve kız annesi ile birlikte o semtten taşınırlar. Uzun bir süre sonra Erol, Çiler'in izine rastlar. Çiler artık kötü yola düşmüştür. Erol, onu bu hayattan kurtarmak için çok mücadele eder. Bir gün Çiler, Erol'un tertemiz bir kalbe sahip olduğunu anlar; ancak kendisini bu temiz sevgiye layık görmez ve intihar eder.

1.1.60 Dikmen Yıldızı

Aka Gündüz'ün 1927'de ilk baskısı yapılan bu eserinde geçen her olaylar bir başlık altında verilmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarının topluma etkileri Yıldız isimli bir kız üzerinden verilmeye çalışılmıştır.

İzmir'in tanınmış ailelerinden birinin kızı olan Yıldız, Yüzbaşı Murat ile nişanlıdır. O zamanlarda devam eden Kurtuluş Savaşı münasebetiyle Murat, cepheye gönderilmiştir. Kadın erkek herkesin destek verdiği savaşta Yıldız da yararlı işler görür.

Yıldız, Murat'ın gelmeyişi ve savaşın etkisi sebebiyle bunalıma girer. Murat'ın kendi ailesi tarafından öldürüldüğü yönünde Ankara savcısına ihbarda bulunur. Ona göre kendisinin ikiz çocuğu olmuştur ve bunu istemeyen aile hem çocuklardan birini hem de Murat'ı öldürmüştür. Savcı ertesi gün olayın tahkikatını yaptırır. Bu sırada eve gitmekten korkan Yıldız'a da sahip çıkar. Yıldız'ın kucağındaki bebeğin hem hiç ağlamayışı hem de hareket etmeyişi tuhafına gider. Bebeği kucağına aldığında bunun oyuncak bir bebek olduğunu anlar.

Dikmen Yıldızı'nın, içine düştüğü sıkıntılı halden kurtulması için tüm aile ve Murat'ı tanıyanlar birlikte hareket etme kararı alırlar. Yavaş yavaş Dikmen Yıldızı'na Murat'ın öldüğü kabul ettirilecektir. Sıra Süleyman'dadır. Dikmen Yıldızı'na Murat'ın şehit olduğundan bahseder ve bunun Allah yazgısı olduğunu şu cümlelerle anlatır: “ *Ne yapalım? Küçük hanımcım! Demiş. Allah'ın emri ne ise öyle olur. Kim karşı gelebilir?*” (s. 87).

Artık durumu iyileşen Yıldız, Murat'a gizli görev veren komutanın huzuruna çıkar. Komutan, Yıldız'a Murat'ın gerçekten öldüğü haberini verir. Murat'tan kalan özel eşyaları da Yıldız'a teslim eder. Paket, Yıldız'ın elinden düşer ve etrafa bir sürü düğün davetiyesi dağılır. Komutan, gülererek Murat'ın yan odada beklediğini söyler. Odaya giren Yıldız, Murat'ı karşısında görünce gözyaşlarına boğulur. Beraber Ankara'ya dönerler ve mesut bir hayata başlarlar.

1.1.61 Odun Kokusundaki Hicran

Aka Gündüz'ün 1928'de okuyucu ile buluşan bu esesinde din ile alakalı örneklere pek rastlanmamıştır. Romanda önemli olaylar başlıklarla belirtilmiştir. Hicran isimli bir hayat kadınının, topluma öfkesi ve geçmişe özlemi konusu ön planda tutulmuştur.

Hicran, geceyi İrfan ile birlikte geçirmiştir. Sabah erken saatlerde Hicran uyanmış ve pencereyi açıp dışarıyı izlemektedir. Hicran bir müddet daha dışarıyı izledikten sonra uyumakta olan İrfan'a uyanması için seslenmektedir. Hicran'ın ısrarlarına dayanamayan İrfan, nihayet uyanır. Hicran onu pencerenin kenarına çağırır ve dışarıdaki havayı koklamasını söyler. Bir şey anlayamayan İrfan'a karşıda yanmakta olan mangaldan etrafa yayılan odun kokusundan bahsettiğini söyler ve anlatmak istediği hikâyesine böylelikle başlar.

Hicran, şehir şehir dolaşmış, bazı zamanlar kötü insanların eline düşmüş ve bu zamana kadar ne zorluklarla geldiğinden bahsetmeye devam etmiştir.

1.1.62 Tank Tango

Aka Gündüz'ün 1928'de ilk basımını yaptığı roman, on üç fasıldan müteşekkildir. Romana başlığını da veren Tank ve Tango lakaplı iki kişinin aşkı dile getirilmiştir. Burada Milli mücadele döneminde çekilen sıkıntılara da yer verilmiştir.

Tank Ali, sarhoş, külhanbeyi bir gençtir. Aile bakımından soylu olan Tank Ali, onları kaybettiğinde beş parasız kalmış ve sokaklarda yaşamaya mecbur edilmiştir. Aynı şekilde Tank Ali'nin sevdiği kız Tango Bihter de Ali gibi ailesini küçük yaşta kaybetmiş ve kendisine kimse sahip çıkmadığı için de sokaklara düşmüştür. Geçimini sağlayabilmek için eğlence mekânlarında tango yapan genç kız, kazandığı paraların bir kısmını da Ali'ye vermektedir.

Bir gün mahalle kahvesine bir mühendis gelir. Genç adam Tango Bihter'i görür ve onunla aşk yaşamaya başlar. Ömer isimdeki mühendis ile Bihter hava değişikliği için hacca gitmeye karar verirler. Ömer'in annesi bu seyahati duyduğunda çok şaşırır ve Bihter ile aralarında şöyle bir diyalog geçer:

- *Hayrola kızım?*

- *Ömer hacı oluyor!*

- *Hacı mı oluyor*

- *Evet, hacı oluyor, yani Kâbe'ye gidiyor” (s. 200).*

Ömer, memuriyeti icabı Ankara'ya gitmiştir. Beraberinde giden Bihter, gönüllü olarak bir hastanede çalışır. Bir gün ağır yaralı hasta gelir. Yüzü gözü sargı içinde olan bu adamla Bihter ilgilenmektedir. Adam hastalığın etkisiyle sayıklar. Bihter yaralının Ali olduğunu anlar. Sargıların bir kısmını çözer ve gerçeği görür. Ancak bu dakikalar Ali'nin son dakikalarıdır. Bihter'in kollarında can verir.

1.1.63 Renksiz İztrab

Şukufe Nihal Başar'ın 1928'de ilk basımı yapılan romanında monolog bir anlatım hâkimdir ve din ile ilgili hususlara pek değinilmemiştir. Eserde, Handan ve Necla isimli iki kadının aşk acıları konu edilmiştir. Selma da, Handan'ın aşk acılarını dinleyen kişidir.

. Necla, Vedad'a âşıktır; ancak aşkına karşılık bulamadığı için aşk acısı çekmektedir. Bu karşılaşmadan sonra Necla, sanki karşısında Vedad varmış gibi kendi kendine konuşmaktadır. Ona nasıl bir aşk acısı içerisinde olduğunu anlatmaktadır.

Handan, da Seher isimli bir adama âşıktır. Onun da aşkı karşılıksızdır. O da aşk acısı çekmektedir. Handan bütün duygularını Selma'ya anlatmakta, zaman zaman ondan fikir talebinde bulunmaktadır. Selma ise Handan'ın bu halinden oldukça şikâyetçidir. Seher'i unutması yönünde Handan'a çok nasihatlerde bulunur; ancak bunların pek ehemmiyeti olmaz.

Handan, Seher'i unutmanın en güzel yol olduğunu farkına varır. Tam bu fikrini tatbik edeceği sırada üç senedir görmediği Seher Bey ile karşılaşır. Kendisine daha önce yazdığı mektupları iade etmesini rica eder. Ancak; Seher Bey tekrar Handan'ın aşkını alevlendirmiştir. Sonunda bu aşk acısına dayanamayan Handan hayatını yitirir

1.1.64 Aşkın Gözü

1928’de ilk baskısı yapılan eserde, din duygusu ile alakalı örneklere pek yer verilmediği görülmüştür. Manzum olarak kaleme alınan roman, şiirsel diliyle farklılık göstermektedir. Romanda, Bülend isimli bir muallimin, özel ders verdiği kızın evinde kalmaya başlayıp onunla yaşadığı acı aşkı anlatmaktadır.

Bülend, okulunu bitirmiş; ancak o dönemde bir yerde iş bulmak o kadar da kolay değildir. Bir tanıdığıın yardımıyla özel ders vermek üzere bir paşa konağına gider. Bülend, bu büyük eve geldiğinde ilk başta biraz ürker; fakat ev sahibi Paşa onu çok iyi karşılar. Özel ders vereceği Ahmed Paşa’nın kızı Suzan’ı görünce ona karşı kalbinde kıpırtılar hisseder.

Bülend, Suzan’a açılmadan, bir müddet özel derslere devam eder. Vaktin nasıl geçtiğinden hem Suzan, hem de Bülend habersizdir. Bir gün Ahmet Bey, Bülend’i yanına çağırır ve konakta kendisi için oda hazırlattığını ve bundan sonra burada kalmasını rica eder. Bu durum Bülend’i de memnun eder; çünkü Suzan ile artık istediği zaman görüşebilecektir.

Romanın sonunda Bülend, ile Suzan kavuşamaz. Ancak Suzan asla onu unutmaz.

1.1.65 Saraylarda Mecnunlar

Fazlı Necib’in 1928’de ilk basımı yapılan eseri 19 bölümden oluşmaktadır. Romanda, Osmanlı Dönemi’nin taht kavgaları konunun ağırlığını teşkil etmektedir. Romandan, o dönem saray harem hayatı hakkında da bazı bilgilere rastlamamız mümkündür.

Sultan İbrahim’in çılgın saltanat zamanıdır. Mekke kadısı bir an evvel hac yoluna koyulmak ister. Ancak kendilerini bir korsan kafilesinin beklediği haberi verilir. Güzelliği dillere destan olan Nur u Ayn, Zeynel Ağa tarafında satın alınır. Nur u Ayn’a

âşık Sabihi, kızı her gördüğünde dışarıda ezan okunmaktadır. Ezanın ardından Sabihi şu şekilde duada bulunur: “Çiçeklere renk ve rayiha, Nur-u Ayn’a güzellik ve cazibe veren, bu latif tebessüm ile havayı ve denizi dalgalandıran Rabbime hamd ve senalar olsun” (s. 16).

Sultan Deli İbrahim, Cinci Hoca ile Yusuf Paşa’nın Faik Paşa’yı öldürtmesi için kışkırtma çalışmalarına sinirlenmiş ve kendisinin günahsız yere, sorgusuz sualsiz öldürtmeyeceğini dile getirmiştir: “Ben Hazreti Süleyman gibi büyük bir mahkeme kurarak adalet dağıtacağım” (s. 74).

Sultan Deli İbrahim’e istediklerini yaptıramayan Bektaşiler, devlet yönetimi ile ilgili Cemal Baba’nın liderliğinde toplanırlar. Toplantıda çözümün şeriatı göre yapılmasının doğru olacağı yönünde şöyle bir karar çıkar: “Şeriat hükmünce, yaşı büyük; fakat aklını oynatmış birinin saltanatı caiz değildir; fakat akıllı bir sabinin caizdir. Vezir işleri görür. Siz yine validelik edersiniz” (s. 146).

Romanın sonunda Nur u Ayn’ı elde etmek isteyen devlet ileri gelenleri birbirleriyle kavgalar ederler. Nur u Ayn da kendi öcünü almak derdindedir. Diğer taraftan saray içerisinde Deli İbrahim’i öldürmeye çalışanları da oldukça çoktur. Olaylara yeniçeriler de dâhil olur. Birçok kişinin canı yanar, kanı akar. Bütün bu kargaşaların sebebi Kösem Sultan’ın entrikalarıdır. Romanın sonunda Kösem Sultan öldürülür.

1.1.66 Acımak

Reşat Nuri Güntekin’in 1928’de basılan eseri kendi içerisinde iki kısma ayrılır. *Acımak*’ta, Zehra isimli bir öğretmenin acı ile dolu çocukluk ve öğrencilik yılları ve öğretmen olduktan sonraki hayatı konu edilmiştir. Yer yer monolog anlatımlara da yer verilen eserde idealist bir öğretmen tipi de çizilmektedir.

Zehra, öğretmen olarak atandığı kasabada herkesin takdirini toplar. Öğrencileri kötü davranışlardan alıkoymak için çabası takdire şayandır. Bir gün kasabaya Şerif Halil isimli bir mebus gelir. Beraberinde Zehra’ya gelen bir mektubu da getirir. Mektupta

Zehra'nın babasının ölüm döşeğinde olduğu yazılıdır. Mebus ve okul müdürü zor da olsa Zehra'yı babasının yanına gitmeye ikna ederler. Öğretmen Zehra, mektupta belirtilen adrese ertesi gün ulaşır; ancak babası çoktan vefat etmiştir. Vehbi Bey, Zehra'ya babasından kalan özel eşyaları vermek ister; fakat o, eşyaların fakirlere dağıtılmasının daha iyi olacağını söyler.

Ölen adamın son zamanlarında elinden tutan Vehbi Bey, Zehra'yı karşısına alır ve babasının son nefesinde bile kızım diye sayıkladığından bahseder ve kızını inandırmak için: *“Ölümlerle ödün olmaz değil mi kızım? Bunu siz bizden daha iyi bilirsiniz. Yine siz pekâlâ bilirsiniz ki ben Müslüman adamım... Yalan söylemeye Allah'tan korkarım. Cenab-ı Hakkın adına yemin ederim ki babanız “Zehra, Zehra...” diye inleyerek öldü”* şeklinde yeminler eder (s. 43).

Gece bir türlü uyuyamayan Zehra, babasından kalan çantanın içinde ne olduğunu merak eder ve çantayı kurcalamaya başlar. Bir müddet sonra eline bir defter geçer. Zehra, defteri okumaya başlar. Defter bittiğinde babasının düştüğü kötü durumun asıl müsebbibinin annesi ve anneannesi olduğunu öğrenir. Babasına karşı bu zamana kadar duyduğu kinden dolayı pişman olur.

1.1.67 Yeşil Gece

Din duygusu ve inanma ihtiyacı konusuna sıklıkla rastladığımız *Yeşil Gece* isimli roman, Reşat Nuri Güntekin tarafından 1928'de yazılmıştır. Roman, kendi içerisinde üç bölüme ayrılır. Şahin isimli bir gencin medrese hayatı ve medreseyi bırakıp öğretmen okuluna gidişi ve öğretmen olarak atandığı Sarıova'da yaşadıkları konu edilmiştir.

Şahin'in, tayin yerini değiştirmek için başvurduğu makamın müdürü, her gün tayin yerinin İstanbul olarak değiştirilmesi talebiyle başvuranlardan bunalmıştır ve sıkıntısını şu şekilde ifade etmiştir: *“Cenab-ı Hakkın Hazret-i Adem Aleyhisselam'ı topraktan halk edebilmesi gibi hiç yoktan âdem suretine sokup ortaya çıkarıyor ve her birini liyakatlerinin on kat fevkinde müstevfa maaşlarla evlâd-ı memleketi tenvire memur ediyor”* (s. 7).

Başkarakter Şahin, öğretmen olmaktan dolayı gurur duymaktadır. Geçmişte fakir bir çocukken ve gençlik yıllarında okul masraflarını çıkartabilmek için köylere cerre çıktığı⁷ gözünün önüne gelmiştir. Şimdi bu mevkie yükselmiş olmasını Allah'ın bir lütfü olarak görmektedir. Onun ifadeleriyle “*Cenab-ı Allah büyüktü. Kör kurdun bile rızkından geçmezdi*” (s. 13).

Şahin Sarıova'da ki ilk gecesinde çocukluk yıllarını düşünür. Romanda küçük Şahin'in ağzından ahiret tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*Bu dünyada sevip kaybettiğimiz, isteyip ele geçiremediğimiz bütün şeylere kavuşulan yer*” (s. 18).

Şahin, tertip edilen bir yemeğe katılmış orada ihtiyar bir hâkim ile tanışmıştır. Hâkim, Şahin'in inkılâpçı olduğunu anlamış ve bu konuda onun için Allah'ın yardımını dilemiştir. Her şeyin zamanla yoluna gireceği yönünde ona teselliler vermiştir. Yapılacak şeyin beklemek olduğu ve bu süre zarfında da eğlenmeden de geri kalınmaması gerektiğini “*Molla, dedi. En iyisi sen işi kendi haline bırak. “Hak bir, Muhammed onun Resulüdür” der gidersin*” cümlesiyle dile getirir (s. 34).

Şahin, Sarıova'daki en büyük düşmanı Hacı Emin'in riyakârlığına şu cümleler ile değinmiştir: “*Hacı Emin, eşkıyalıklarıyla kesesini doldurduktan sonra Hicaz'a gitmiş, Beytullah'a yüz sürerek tövbe ve istiğfar etmişti. Şimdi, yetmiş yaşlarında, abdestsiz yere basmayan dindar, uslu bir adamdı*” (s. 108).

Şahin ve arkadaşı Necip, bir rapor işini halletmesi için doktor Kani Bey'e müracaat ederler. Doktor Bey, onları kapıda karşıladığında bir sağlık probleminin halli için geldiklerini düşünür. Çünkü kapısı bunun dışında pek çalınmaz. Gelenler ziyaret amaçlı geldiklerini söyleyince doktor da kapısının dostları tarafından çalınmasını hasta gelmesine tercih ettiğini şu sözleriyle ifade etmiştir: “*Yarabbi, sen Sarıova ahalisini hastalıktan masun et de kimse bu kuluna müracaat etmesin. Ben açlıktan ölmeye razıyım*” (s. 121).

Peygamberler ile ilgili malumatlara Şahin ve onun inkılâpçı arkadaşlarına komplo hazırlayan karşı güçlerin, halk arasında peygamberlerin uğrak yeri olarak bilinen “Kelami Baba” türbesini ateşe verişi ile değinilmiştir. “*Sarıova halkı için*

⁷ Medreselerde okuyanların para ve erzak toplamak için belli aylarda köylere dağılıp imamlık veya müezzinlik yapması. Türkçe Sözlük, Cerre Çıkmak, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s.454

burası bir nevi enbiya tarihi müzesiydi. Orada kocaman bir kemik vardı ki, Yunus Peygamber'i yutan balığa, bir sopa vardı ki, Hazret-i Nuh'un gemisinden kopmuş bir tahta parçasıyla Eyüp Peygamber'in fukaralığı zamanında üstünde yattığı kerevet görülüyordu” (s. 144)

Romanın sonunda Sarıova da işgalciler tarafından tarumar edilmiştir. Herkes kasabayı terk ederken Şahin, tek başına karşı koymaya çalışmıştır. Bir müddet sonra etrafında kendini destekleyen bir grup bulur. Git gide büyüyen bu topluluk, düşmanı Sarova'dan atmayı başarır. Şahin'e bu başarısından ötürü kasabanın müftülük görevi verilir; ancak daha sonra çeşitli sebepler bahane gösterilerek sürgüne gönderilir. Beş sene sonra sürgünden dönen Şahin Efendi, her şeyin artık iyi olacağını düşünürken eski softaların hepsinin köşe başlarını tuttuklarını görür.

1.1.68 Mezarından Kalkan Şehit

Hüseyin Rahmi Gürpınar, 1928'de kaleme aldığı üç yüz yirmi beş sayfalık eserinde din duygusu gibi konulara yer verir. Romanda, daha çok toplumu kandırmanın ne kadar kolay olduğu konusu işlenmektedir.

Şevki, İstanbul sokaklarında can sıkıntısı içinde gezerken Kadri adında eski bir arkadaşına rastlar. Kadri, İstanbul'un gürültüsünden uzak bir çiftlikte ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Beraber muhabbete tutuşurlar. Kadri, eski arkadaşını çiftliklerine davet eder. Şevki, o an söz vermez ve bu teklifi düşüneceğini söyler. Bir müddet düşündükten sonra gitmeye karar verir.

Şevki, çiftliğe gelince çabuk sıkılır ve gezmeye çıkar. Issız bir yerde iken kulağına bir müzik sesi gelir. Şevki, bu sesin geldiği konağın bahçesine girer. Müziğe eşlik eden kadının sesi Şevki'yi büyüler. Gece geç saatte eve döndüğünde olanları arkadaşına anlatır. Arkadaşı, müzik sesinin geldiği evin perili olduğunu ve o eve girenleri çarptığını söyler. Bir müddet daha köşkün etrafında dolanan Şevki, en sonunda Şahika Hanım ile evlenerek perili köşke yerleşir. Bir gece Şahika Hanım'ın şehit kardeşi Şevki'nin ruhu köşke gelir. Bu duruma şahit olan Şahika, kendinden geçer. Kendine geldiğinde içine düştüğü hali şu şekilde dile getirir: *“Din kitaplarında*

anlatılan büyük mucizelerden birine tanık olmuş gibiydim. Musa'nın İsrail oğullarını geçirmek için asasıyla Kızıldeniz'den yol açtığı, İsa'nın ölüleri dirilttiği gibi – Tanrı günahımı bağışlasın, o güne değin masal diye dinlediğim- doğaüstü büyük olaylardan birinin belirtisi karşısında bulunduğuma hükmettim” (s. 64)

Şevket, Şahika'nın kardeşi ve evin köpeği hep beraber köşke gelen ruhun peşinden giderler. Bir müddet sonra köpek ortadan kaybolur. Uzun bekleyişten sonra köşkte yaşayanlar arasında şöyle bir diyalog geçer: “Şehit, geldiği cennet bahçesine geri dönse bile din bakımından kötü sayılan köpeği bu dünya sınırından öteye birlikte götüremez ya!” (s. 66)

Romanın sonunda köpek birkaç gün sonra ağzında bir mektupla döner. Zarfta, konağa gelenin aslında şehit olan kardeş değil; onun cephe arkadaşı olduğu yazılıdır. Cephede birbirilerine verdikleri söz gereği arkadaşının evini ziyarete gelmektedir. Şevket, mektupta yazanları Şahika'ya ve onun ninesine anlatır ve roman bu şekilde biter.

1.1.69 Kokotlar Mektebi

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1928'de ilk baskısını yaptığı romanda hayatın her insana aynı muameleyi yapmadığı, kokotlar mektebine düşen kızlar üzerinden verilmeye çalışılmıştır.

Yazar Kudret Ali, evli ancak çocuğu olmayan birisidir. Aynı zamanda İrfan Yekta'nın da amcasıdır. İrfan Yekta, annesiyle birlikte yaşamaktadır. Bir gün Kudret Ali Bey'in ofisine üç kadın gelir. Kadınlarla tanışan Kudret Ali, bu kadınlardan birinin Kokotlar Mektebi isimli bir yerin müdiresi olduğunu öğrenir. Adı geçen iş yerinin müdiresi Ulviye Melek, haksızlığa uğrayan kızların hayatlarından bir roman yazılması talebiyle ofise gelmiştir. bu dünyaya çile, ıstırap için gelmediğinden; zümrütten, zebercetten, yakuttan köşklerde oturmaya geldiğini; ancak kendisinin günahkâr biri olduğu ve böyle güzelliklerin Hz. Muhammed'in inançlı kullarına vaadi olduğunu dile getirmiştir (s. 30)

Konuşmalara şahit olan İrfan Yekta, mektepte bulunan kızlardan Şefkat isimli bir kız ile gönül ilişkisi kurar. Tüm zamanını mektepte geçiren İrfan Yekta, evini de işini de aksatır. Bir müddet sonra Şefkat, ortadan kaybolur. Bu durum İrfan Yektayı sarsar ve hastalanır. Amcası ile yengesi onu Nevber isimli bir kızla evlendirmek isteseler de bunu kabul ettiremezler.

Kısa süre sonra İrfan Yekta'ya, Şefkat'ten bir mektup gelir; ancak amcası ve yengesi mektubu İrfan Yekta'ya göstermezler. Mektuptan haberdar olan Nevber, İrfan Yekta'ya mektuptan haber verir. Belirtilen adrese gitmek üzere ortadan kaybolan İrfan Yekta, uzun bir aradan sonra amcasına bir mektup yazar. Mektupta yazanlara göre Şefkat'i bulmuştur ve onunla yeni bir hayata başlamıştır.

1.1.70 Muhabbet Tılsımı

Hüseyin Rahmi'nin bu eserinin ilk baskısı 1928'de yapılmıştır. Fakir bir ailenin çocuğu olan Ali Bekir, Adnan Şemi Paşa'ya evlatlık verilir. Köyden gelen çocuk, konağa kolay kolay adapte olamaz. Uzun uğraşlar sonunda artık bir beyefendi olması sağlanır.

Ali Bekir'e lalalık yapan İlyas Bey, ona başından geçen bir olayı nakleder. Âşık Veli Hazretleri'nin türbesinde kırk gün dua ettiği yazılıdır. Kırkıncı gün bir ermiş çıkıp bir tılsım göstermiştir. Ermişin dediğine göre bu tılsıma sahip olana hiçbir kadın karşı koyamayacaktır. İlyas, dervişten gelen bu haberin doğruluğunu bizzat denemiş ve olumlu sonuç aldığından bahsetmiştir. Hikâyeye inanan Ali Bekir, tılsımı elde etmek üzere harekete geçer. Tarif edilen türbeyi ve dervişi bulur. Derviş, onu bir mağaraya götürür ve birden Ali Bekir bayılır. Uyandığında üstünde bir muska bulur.

Muskaya sahip olan Ali Bekir, muskayı haremın güvenliğinden sorumlu kalfanın üstünde test eder. Kalfa, zaten Ali Bekir'e yanık olduğu için ona kolay teslim olur. Bundan sonra küçük beyin odalığı Pervin üzerinde dener, bu denemede de başarılı olur. Ancak durumu fark eden kalfa, kıskançlıktan dolayı Pervin'i bir odaya kapattırır. Bundan sonrası muhabbet tılsımını elde etmeye çalışan erkekler arasındaki mücadele ve birbirini kıskanan kadınların birbirini alt etme serüvenleri yer almaktadır.

Bütün bu olanlardan sonra Ali Bekir ile Pervin konaktan ayrılırlar. Onlardan sonra Aziz Sakıp ile Gülizar da kaçarlar. Yoğun aramalara rağmen iki çifti de kimse bulamaz. Konakta ise bu olaylar kapatılmaya çalışılır. Birkaç hafta sonra konağa bir mektup ve muhabbet tilsimi gönderilir. Bunu yapan Ali Bekir ile Aziz Sakıp'tır. Beyefendinin ağzı sulanır ama Cezim Bey, muskayı yırtıp içine bakar. İçinden uydurma bir dua çıkar ve onu ateşte yakar.

1.1.71 Zeyno'nun Oğlu

Halide Edip Adıvar'ın 1928'de ilk basımı yapılan eseri on dört bölümden oluşmaktadır. Her bölüm bir başlık taşımaktadır. Romanda Doğu Anadolu'da hazırlanmakta olan bir Kürt isyanının öncesinde gerçekleşen olaylar Zeyno ve ailesi üzerinden verilmeye çalışılmıştır.

Zeyno'nun Diyarbakır'da kaldığı evin yakınında sürekli bir çocuğun azarlanma sesi işitilir. Azarlamaların her yerinde Haso Çocuk ismi geçmektedir. Ramazan oğlu Haso'yu sürekli dövmektedir. Bu işin sebebini araştıran Muhsin Bey, gerçeği de ortaya çıkarır. Gerçekte Muhsin Bey'in yardımcısı Hasan, daha önce Diyarbakır'da çalışırken Kürt Zeyno ile birlikte olur. Kız hamile kalınca da Binbaşı Hasan apar topar tayinini İstanbul'a aldırır ve bir daha Kürt Zeyno'yu aramaz, sormaz.

Hasan'ın yolu tekrar Diyarbakır'a düşer. Bu defa komutanın karısı Zeyno'ya eşlik etmek için. Ama kader, Hasan, Kürt Zeyno ve oğulları Haso'yu tekrar bir araya getirir. Herşeyden habersiz olan Zeyno Hanım, Kürt Zeyno'ya yardımcı olmaya çalışır; ancak Mazlume buna karşı çıkar. İkili arasında geçen tartışmadan sonra Mazlume ağlar. Zeyno genç kızın gönlünü almak için tekrar onun odasında gider. Zeyno, içinde bulunduğu ruh haletini Hıristiyan misyonerlere benzetmiştir. Bu durum şu şekilde geçmektedir: "*İçinde Hazreti İsa'ya ümmet kazandırmak için hiçbir eziyetten çekinmeyen misyonerlerin ısrarı vardı*" (s. 199).

Kürt Zeyno ve Ramazan da, Haso çocuğun peşinden Diyarbakır'a giderler. Burada Haso çocuğun eline bir harita geçmiştir. Bu haritanın arkasında gizli bir taarruz planı vardır. Haso çocuk, farkında olmadan bir isyanı önlemiştir. Bu sırada gerçekler de

yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Kürt Zeyno ile Hasan evlenirler. Muhsin Bey ile Zeyno ise İstanbul'a dönerler.

1.1.72 Gültekin

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun 1928'de ilk basımı yapılan romanında önemli konular başlıklarla belirtilmiştir. Roman, bir babanın oğluna yazdığı Gületkin isimli bir Türk yiğidinin Çin içlerinde ilerlerken yaşadığı maceraları içermektedir. Din konusunun pek işlenmediği romanlardandır.

Gültekin hergün en az bir Çinliyi öldüre öldüre Çin içlerine ilerlemektedir. Türkler, Çin boylarına doğru ilerlerken karşılıklarına bu güne kadar hiç yenilmeyen bir Çin ordusu çıkar. Çinliler bir an önce Gültekin'in işini bitirmek isterler; fakat bunda başarılı olamazlar.

Salak isimli annesi Çinli, babası Türk olan bir delikanlı Gültekin'in kuvvetlerine katılır. Romanın tamamı Çinlilerle yapılan vuruşmaları içermektedir.

1.1.73 Acılar

Agah Sırrı Levend'in "Acılar" isimli romanının 1928'de ilk basımı yapılmıştır. Bu eser, Agah Sırrı Levend'in tek romanıdır. Günlük şeklinde kaleme alınmıştır ve konusu da Kurtuluş Savaşı'nda çekilen sıkıntılar ile İstanbul'un Anadolu'dan nasıl kopmuş olduğudur.

Milli mücadele dönemini konu edinen romanda seferberlik ilanı ile genç yaşlı herkesin Harbiye Mektebi'nde toplanışı anlatılmıştır. Kendisi Sanayi-i Nefise Mektebi'ni bitirmiş olan başkahraman Fikret de toplananlar arasındadır. Fikret bu manzara karşısında şaşırılmış ve biraz da coşmuştur. Buradaki birbirini tanımayan binlerce insanın toplanışını, yine birbirini tanımayan milyonlarca Müslüman'ın hac vazifesini yerine getirmek için Arafat'ta toplanışına benzetmiştir. Bu durum romanda şu

şekilde geçmektedir: *“Arafat’ta birbiriyle kardeş olan müminler gibi, birbirini orada tanıyıp sevdi. Sonra hudutların her bir köşesine oradan dağıldı”* (s. 30).

Başkahraman Fikret, savaştan dönmüş ve İstanbul halkının savaş edenleri umursamadan, eğlence hayatlarına dalmış vaziyette bulunca hayal kırıklığına uğramıştır. Uğruna canlarını feda ettikleri insanlar, kendilerini hiç de umursamıyor hatta onların varlığına tahammül etmek bile istemez. Acaba bu durum kıyametin kopuşunun yaklaştığına bir işaret midir diye kendi kendine muhasebe yapar. bunu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Bunları dinledikten sonra insan kendi kendine soruyor: Kitab-ı Mukaddes’in bahsettiği kıyamet bu mu? Herkesi kendi başının derdine düşüren mahşer günü bugün mü?”* (s. 44).

Fikret ile kendisine aşık olan akraba kızı Behice, Fikret’in halleri üzerine konuşmaktadır. Behice, Fikret’in kendisini terk eden kadının tekrar peşinde koşmasına mana veremez ve bunun acınacak bir hal olduğundan dem vurur. Bunun üzerine Fikret de kendi durumunu İsa peygamberin havarilerinin haline benzetir. *“Hayatın sevilecek nesi var? İsa’nın havarileri gibi, hepimiz ıstırapı sabur bir inkıyatla göğsümüzde taşıyor muyuz?”* şeklinde bu diyalog romanda yer almıştır (s. 83).

Fikret, savaştayken sevdiği kız Selma da başkasıyla evlenmiş; hatta çocuk sahibi olmuştur. Bu durum onun gönül ilişkilerine kapılarını kapatmasına neden olur. Amcasının kızı onunla evlenmek istese de kabul etmez ve hayatına devam eder.

1.1.74 Kan Damlası

Mehmet Rauf’un 1928’de ilk basımı yapılan eserinde dini duygulara pek yer verilmemiştir.

Polisiye tarzındaki bu romanın ilk cinayet haberi, İngiliz konağında kalan Doktor Şakir Feyzi Bey ailesinden gelmiştir. Konaktaki yaşlı hanımefendi, boğazı kesilerek öldürülmüştür ve avucuna numara bir diye not bırakılmıştır. Polis bu cinayetin izini sürerken Zincirli Köşk’ten gümrükçü Fuat Bey’in aynı şekilde öldürüldüğü haberini

alır. Şakir Feyzi Bey ailesi, eski bir alacak meselesinden dolayı husumette olduğu Hüsrev isimli bir kişiden şüphe etmektedir.

Cinayetlerin çözümü için İstanbul'un en ünlü hafiyesi Hayret Bey çağırılmıştır. Hayret Bey, Doktor Şakir'in konağına giden gizli bir tünel olduğunu keşfeder. Haydutlar bu tünelde beklenir ve bir süre sonra yakalanırlar. Ancak çetenin ele başı hala yakalanamamıştır. Hüsrev, Polis Hayret'e, buluşmak üzere adres yazılı bir mektup gönderir. Polis Hayret, yazılı olan yere gider. Bir müddet sonra Hüsrev ile Hayret arasında silahlı çatışma olur. Hayret, Hüsrev'i öldürmeyi başarmıştır.

1.1.75 Harp Dönüşü

Burhan Cahit Morkaya'nın 1928'de ilk basımı yapılan eseri kendi içerisinde üç bölümden müteşekkildir. Din konusunun işlenmediği romanda, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı zamanlarında kaleme alınmış bir günlükte geçen olaylar konu edilmiştir.

Başkahraman Macit, Humret isimli bir kıza aşık olur ve onu evine kadar takip eder. Bir müddet sonra kız da bu aşka cevap verir. Tam bu aşk filizleneceği sırada Macit askere alınır. Çatışmada yaralanan Macit, bir müddet hava değişikliği için İstanbul'a gönderilir. Burada yarıda kalan aşk macerası tekrar devam eder.

Macit'in yarası iyileşince çeşitli ülkelere askerlik vazifesi için gönderilir. Yolculukları esnasında çeşitli insanlarla tanışır. Bazen aşk teklifleri aldığı da olur; ancak bunları kabul etmez. Macit bir çatışmada esir düşmek üzere iken kendi silahı ile intihar eder; ancak ölmez. İngiliz hastanesinde tedavi görür. M. Kemal'in eli silah tutan herkesi silah başına çağırması ile Macit de İstanbul'a gelir. İstanbul onun bıraktığı İstanbul değildir. İnsanlar ve İstanbul çok değişmiştir.

Macit, Humret'in Adnan isimli bir adamla evlendiğini öğrenir. Eski âşıklar tertip edilen bir eğlencede karşılaşırlar. Humret, Macit'den özür diler; ancak sevdiği kadının sadakatsizliğini affedemeyen Macit, Humret'in hatıra olarak verdiği mendili iade eder.

Humret bütün bu sıkıntılardan uzaklaşmak için Fatma isimli bir arkadaşının yanına Avrupa'ya gider. Macit de İstanbul'dan ayrılır.

1.1.76 Hizmetçi Buhranı

Burhan Cahit Morakaya'nın 1928'de basılan kitabı, sekiz parçanın bir araya getirilmesinden müteşekkildir. Eserin konusu ise; o dönem İstanbul'unun modern semtlerinde sürdürülen yaşam tarzını temsil eden bir apartman hayatının anlatıldığı, sosyal problemlerin tenkit edildiği bir yapıya sahiptir. Romanda aşk, kıskançlık, ıstırap, sadakat ve yalnızlık gibi konular üzerinde durulmuştur.

Tünel başındaki büyük bir apartmanda İsrail'li Viktorya isimli bir kadının işletmeciliğini yaptığı "Hizmetçi İdarehanesi" isimli bir işyeri bulunmaktadır. Viktorya ticaretten çok iyi anlayan bir kadındır. Müessesesinde bütün istekleri karşılayacak cinsten hizmetçiler bulunmaktadır. Evine hizmetçi almak isteyenler Viktorya'nın kapısını çalarlar ve istedikleri kızı alıp götürürler, maaşını da Viktorya'ya öderler.

Hergün gelen telefonlarla Viktorya ilgilenmektedir. Talep edilen tarzda hizmetçi ve aşçıyı kendi odasına çağırır ve onlarla çalışma koşullarını konuşur; çoğu kez onları iş için ikna eder. Tabi herkes para kazanmak derdinde olduğu için iş isteyenler arasında bazen tartışmalar da çıkabilmektedir. Sonunda Şadan Muattar Hanım'ın konağına hizmetçi olur.

Şadan hizmetçiliğe başlayalı bir ay olmuştur. Bir gün ev sahipleri büyük bir ziyafet verirler. Şadan için eve gelen konuklardan birçoğu ona asılır ancak o hiç birine yüz vermez. Romanın sonunda Mahir Bey ile Şadan arasında ilişki başlar ve başka bir evde Muattar Hanım'dan habersiz aşk yaşarlar.

1.1.77 Cehennemden Selam

M. Turhan Tan'ın 1928'de ilk basımını yaptığı roman iki kısımdan oluşmuştur. Ancak birinci kısım kendi içerisinde sekiz konu başlığına ayrılmıştır. Eserde, Osmanlı

saray hayatı ile ilgili malumatlar K r Mahmut isimli bir kişinin yaşadıkları göz önüne serilerek verilmeğe çalışılmıştır.

K r Mahmut, dördüncü Murat'ın talimatı üzerine saraya davet edilir. Görülecek önemli bir iş vardır. K r Mahmut, o dönemlerde bileğinin zorluğuyla bilinen bir kimsedir. K r Mahmut, padişahın emri ile bazı işler yapar. Fakat sarayda entrikalar bir türlü biteceğe benzememektedir. Bu durum K r Mahmut'un hoŐuna gitmez ve artık padişah adına iş iŐlemekten vazgeçer.

K r Mahmut, Paşa'nın adamlarından altı kişiyi seçmiŐtir. Bunların yüzlerini gözlerini boyamıŐ, kendisi de keçi kılından bir elbise uydurup gece paşanın adamlarının olduğu adırdı basarlar. Uyanan askerler karşılarında gördükleri bu mahlukların ne olduğunu anlamakta güçlük çekerler. Altı kişiden birisi adamlara, kendilerinin Ashab-ı Kehf olduklarını ve yanlarındakinin de Ashab-ı Kehf'in köpeği Kıtmir olduğunu söylerler. *“Bize Eshab-ı Kehf derler. Kendini bilmez cahil kişiler, bizim uykuda olduğumuzu söyleyip dururlar; işte görüyorsun. Hepimiz b darız. Gecemiz, g nd z m z yoktur; yemeyiz, uyumayız”* (s. 146)

Küçük Ahmet, askerlerine tuğların çekilmesi emrini verir. K r Mahmut, bu duruma ŐaŐırmıŐ ve bu kılı tuğ yanlarında taşımakta ne mana olduğunu sormuŐtur. Küçük Ahmet, K r Mahmut'a bunun bir Türk âdeti olduğunu, Türkler için çok Şey ifade ettiğini anlatmaya başlar. Bu uygulamanın tarihinde Hz. Nuh'un olduğunu da Şu Şekilde açıklamıştır: *“Kıl deyip de gülme oğul! Nuh Nebi, Cudi dağında gemiden çıkınca elinde bir “haliş” vardı. Onun oğlu Yafes bizim ceddimizdir. Babasının tufan deryasında bile elinden bırakmadığı “haliş”i sarayının kapısına astı. Her Türk boyu bu halişleri tıpkı ongun kuşlar gibi aziz görürler”* (s. 173).

Zeynep isminde bir kız ile taŐıŐan Mahmut, kızı da yanına alarak Şehir Şehir gezer. Bu seyahatler esnasında türlü sıkıntılar çekerler. Son nefeslerini vermek üzere iken kaç defa kurtulmayı baŐarırlar. Zeynep ile Mahmut'un çocukları olur.

Zeynep'i isteyen Kasım isminde biri onu elde edemeyince ikisini de öldürmeyi planlar ve planında da başarılı olur. Zira iki  Őık Kasım'ın adamları tarafından katledilir.

1.1.78 Deli Deryalı

Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu'nun 1928'de ilk basımını yaptığı roman, Kanuni Sultan Süleyman zamanını ele alan tarihi nitelikte bir eserdir. Deli Deryalılar isimli bir korsan çetesinin maceraları ile aynı zamanda sarayda vuku bulan entrikalar da konu edilmiştir.

İbrahim Paşa'nın entrikaları ve komploları yüzünden deli damgası yiyen Ayasofya Baş imamı ve arkadaşlarının bu hale düşmüş olmasına bir anlam verilemez. Ahali kendi arasında bu insanların nasıl saygıdeğer, nasıl işlerinin ehli olduğunu zikreder. Vatandaşın bu zatlara gördüğündeki tepkileri Hz. Muhammed'in Cebrail ile görüşmesindeki haline benzetmişlerdir. Bu diyalog, romanda şöyle geçmiştir: *“Bütün İstanbul kendisini kırmızı çuha kaplı samur kürkünden tanır; ve her tanıyan İstanbullu onu görünce, (Cibril) i görmüş (Muhammed) gibi, derin bir huşu içinde titrer dururdu (s. 6)*

İbrahim Paşa'nın emri ile kellesi vücudundan ayrılan adam, bir gece vakti Ayasofya Camiine bırakılır. Sabah namazı kılındıktan sonra cami baş imamı, cesedi fark eder ve delirmişçesine dışarı fırlar. Kendisiyle birlikte diğer din adamları da kaçırlar. İbrahim Paşa bu kişilerin artık iş göremeyeceği yaygarasını yapar ve denize atılıp öldürölmek üzere çuvallara koydurur. Ancak bu işle görevli olanlar sırta kadem basmışlardır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın dışarıdan pek çok konuğu gelmektedir. Onların her birisi ile ilgilenen Sultan Süleyman, Osmanlı'nın büyüklüğünü her fırsatta gelen misafirlere zikrettirir. Bu misafirleri ağırladığı bir vakit, odasına bir hançer atılır. Sultan, bu duruma çok öfkelenir ve kimin yaptığının araştırılmasını ister. Hürrem Sultan da bunu yapanın Deli İbrahim olabileceği yönünde sultanı tahrik etmeye çalışır.

Deli deryalılardan iki levent Kurt ve Bulut macera peşinde koşmaktadır. Bulut'un güzelliğini duyan Hürrem ne yapıp edip onu saraya alır ve onunla aşk yaşar. Yatağına aldığı her gencin sonu ölüm olurken Bulut'a hiçbir şey yapmamıştır. Çünkü Hürrem âşık olmuştur.

Hürrem Sultan'ın tahrikleri etkili olur ve Sultan Süleyman, Deli İbrahim'i öldürtür. Hürrem de âşık olduğu delikanlıyı bulmaya çalışır. Ancak bir daha göremez.

1.1.79 Külhani Edepler

Fazlı Necip'in 1928'de ilk basımı yapılan eseri kendi içerisinde yedi bölümden oluşur. Din ile ilgili örneklerin yer almadığı romanda, Tanzimat'tan sonra oluşmaya başlayan yeni aydın ve yazar tiplerinin incelenmesi yapılmıştır.

Tasvir-i Efkâr gazetesi etrafında toplanan bazı genç yazarlar Türkiye'de hürriyet kavramını daha sesli duyurmanın gayreti içerisindeyler. Şinasi, N. Kemal gibi büyük şair ve düşünürler grubun başını çekmektedirler. Ancak saray bu hareketten rahatsızdır ve bu gençlerin engellenmesi için her türlü zorluk çıkartılması emrini vermiştir. Gelen baskılara dayanamayan gençler, Avrupa'ya dağılırlar.

Romanın ilerleyen kısımlarında bu genç zümrenin yaşadığı aşk maceraları ve saray ile olan münasebetleri dile getirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 SEMAVİ DİNLER

2.1.1 İSLAMİYET

2.1.1.1 İmanın Esasları

İslam dininde, iman etmiş olmanın altı temel şartı vardır. Bu kısımda bahsedilen şartlar tek tek romanlardaki bağlamları ile ele alınacaktır.

2.1.1.1.1 Allah'a İman ve Onun Varlığını Kabul Etme

İslam inancında, imanın şartlarından sayılan Allah'a iman konusu, ele alınan dönemdeki romanların bazılarında yer almıştır.

Bir Kadın Düşmanı romanında başkahraman Sara, kadın düşmanı olarak bilinen Homongolos hakkında etraftan çeşitli malumatlar almıştır. Sara'nın kuzeni Vesime'nin nişanlısı Remzi Bey, Homongolos'tan bahsederken onun kötü özellikleri üzerinde fazlaca konuşmuştur. Aslında Homongolos'un kadınlara karşı sergilediği düşmanlıktan memnun olduğunu, çünkü tam tersi olsaydı, bu kaya balığı suratlı herife sürekli tahammül etmek zorunda kalacaklarını ve bunun katlanılmaz bir hal olduğunu ifade eder. Remzi, Vesime'ye “*Allah ne yaparsa iyi yapar*” sözünü hatırlatmış ve bu sözün boş yere söylenmemiş olduğuna en güzel örneğin Homongolos olduğunu söylemiştir. Remzi, Homongolos'un kadın düşmanı, yabancı bir adam oluşundan mutluluk duymaktadır. Remzi'ye göre Homongolos, kadın düşmanı yobaz bir adam olmayıp da kendi muhabbetlerine iştirak bir adam olsa, o zaman işleri çok daha zor olacaktır (s. 48). Romanın devamında Remzi Bey, Allah'ın her şeyi kusursuz yaratışına “*Mübarek ay, Tanrı Teala Hazretlerinin yarattığı aktrislerin en mükemmelidir*” sözleriyle değinmiştir (s. 61).

Romanda Allah'ın rahmetinden ümit kesilmeyeceğine de örnek teşkil edecek cümleler bulunmaktadır. Vassaf Bey isimli bir devlet memuru, gençlerle eğlence hayatına devam etmekten zevk duymaktadır. Ancak bu durum onun iş hayatını olumsuz etkilemeye başlamıştır. Onun iş hayatında sıkıntı yaşamasını istemeyenler, eğlence hayatından biraz elini çekmesini tavsiye etmişler; ancak Vassaf Bey, bir kapıyı kapayan

Allah'ın başka bir kapıyı muhakkak açacağını söylemek suretiyle kendisine yapılan uyarıları dikkate almadığını göstermek istemiştir (s. 74). Vassaf Bey için eğlence hayatı her şeyden çok daha önemli olduğundan diğer hususların pek ehemmiyeti yoktur.

Yine aynı romanda başkahraman Sara, Homongolos'a yaklaşabilmek için bir akşam yemeği tertip eder. Yemek esnasında Homongolos ile karşılıklı oturabilmek için türlü hileler yapmak zorunda kalır. Ancak kimlerin karşılıklı oturacağını kura usulü ile belirleneceği haberini duyduğunda bütün planlarının suya düşeceğini zanneder ve artık Allah'tan başka kimsenin kendisine yardım edemeyeceğini aklından geçirir. Eğer Homongolos ile karşılıklı oturabilecekse bu Allah'ın dilemesi ile olacaktır (s. 110).

Tutuşmuş Gönüller romanında Necati'nin annesi ve komşuları, Necati'nin hallerinden memnuniyetsizlik duyduklarını dile getirmişler ve bir araya geldikleri vakit Necati'nin bir an önce evlendirilmesi gerektiği hususunda hemfikir olduklarını, onun annesine ifade etmişlerdir. Necati'nin annesi ise oğlunun evliliğe hazır olmadığını hem evlenmek istese bile ellerinde düğün için yeterli paranın bulunmadığını sözlerine ilave eder. Komşuları da bunların birer bahane olduğunu, eğer böyle ince eleyip sık dokumaya devam etmesi halinde oğlunu hiçbir vakit evlendiremeyeceğini söylerler. Kadını ikna etmek için Allah'ın herkese rızkını vereceğini, bu hususta ona tevekkül etmekten başka çare olmayacağını dile getirirler (s. 56).

Tutuşmuş Gönüller romanının devamında başkahraman Lemiye, Paşa babası ile aynı evde yaşamaktadır. Paşa'nın her geçen gün artan cezaları genç kızı bıktırmaya yetmiştir. Lemiye, evden kaçarken Paşa babasına bir mektup yazıp odasındaki yatağın üzerine bırakır. Yazdığı mektupta babasına, kendisinin artık reşit bir kız olduğunu ve kimsenin kendi hayatına yön veremeyeceğini ifade etmiştir. Hür olma isteğinin, Allah tarafından insanın yaratılışında var edildiğinden ve hiç kimsenin bunun önüne geçemeyeceğini dile getiren genç kız: "*En ince bir yapracıktan en büyük bir file kadar bütün yaratıkların, bir gizli buyurganın iradelerine canla başla bağlanarak yaşadıklarını*" kaleme almıştır. (s. 85) Mektubun devamında kendi yaratılışının yüreğinden kopardığı önüne geçilmez içten bir sesin, ruhunu sarsan heybetli bir emrin: "*böyle yap!*" diye buyurduğunu ve kendisinin de bu emre boyun eğdiğini yazmıştır (s. 85).

Tutuşmuş Gönüller'de Behçet Hilmi'nin karısı Nebile ile eskiden beri tanışık olduğu Lemiye bir restoranda karşılaşırlar. İki kadın arasında çıkan tartışmada zaferi elde eden Nebile olur ve mekândan ayrılacağı esnada Lemiye'ye doğru yönelerek bari annesine, babasına acımasını, bu yanlış düşünceden bir an önce dönmesi gerektiğini haykırır. Tanrıya ellerini açıp af dilemesini, yaptıklarına tövbe etmesini, kendisinin daha kalbi dimağı kartlaşmış bir günahkâr olmadığını dile getirmiştir. Allah'ın acıyanların en acıyanı olduğunu, kendisini bile belki affedebileceğini söyler ve mekânı terk eder (s. 152). Aynı şekilde Allah'ın bağışlayıcılığı ile ilgili örneklere romanın ilerleyen sayfalarında da yer verilmiştir.

Tutuşmuş Gönüller romanında Lemiye, Behçet Hilmi ile yasak aşkından dünyaya gelen bebeğine kendisinin bakamayacağını dile getirir ve bebekten kurtulmak için ne yapmak gerektiği hususunda ebe Saliha Hanım'dan yardım talep eder. Saliha Hanım, Lemiye'ye üzülecek bir şey olmadığını Allah'ın muhakkak bir çıkış yolu vereceğini söylemek suretiyle onu teskin etmeye çalışır. Kurtların, kuşların rızıklarını veren Allah'ın elbette bu çocukcağızı da kayıracağını, onun da kısmetini vereceğini, Müslümanlıkta kaidenin böyle olduğunu, Allah'a mütevekkil olmaktan başka çare olmadığını da sözlerine ekler (s. 233).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ben Deli Miyim* isimli romanında Şadan, yatağının içinde kendi kendine hayatın muhasebesini yapar. Allah'ın dünyayı böyle yarattığı, onu düzeltmek bahanesiyle insanların etraflarını aldatmaya çalıştığı fikrine ulaşır. Vardığı sonuç "*Yaradan'ın eserini yaratılanın düzeltilmesi söz konusu bile olamaz. Allah, mutlak güçtür ve insanlar ne yaparlarsa yapsınlar Allah'ın iradesi dışında hareket edemezler*" şeklindedir (s. 8).

Ben Deli Miyim romanının devam eden kısmında Şadan, kuyunun dibinde ölmemiş vaziyette bulunduğu Nuri'nin bu defa da kurtulmaması için başına büyük taşlar atmayı düşünür. Kuyunun dibindeki Nuri'ye taşları atmaya başlamasından evvel günahlarına tövbe, istiğfar etmesini, Allah'tan af ve mağfiret, peygamberden şefaahat dilemesini tavsiye eder ve en sonunda da kendisini suya atmasını teklif eder (s. 332).

Peyami Safa'nın romanı *Canan*'da ise Bedia ile Lami'nin arası oldukça açılmıştır. Lami de bu sebeple artık eve pek uğramaz olmuştur. Kocasının Canan

yüzünden eve uğramadığından emin olan Bedia, bu durumu bir türlü kabul edemez. Kocasının olmadığı her gece kalbinde derin acılar duyar. Diğer taraftan Abdullah Bey, gözünün önünde harap ve bitap düşen, günden güne eriyen kızını teskin etmek için uğraşmaktadır. Abdullah Bey, kızının daha fazla üzülmemesi için Allah'tan ümidini kesmemesini ve Allah'ın dökülen gözyaşlarını bildiğini ona hatırlatır. Konuşmasının devamında Allah'ın afif, temiz Müslüman kızlarına acıyacağını da dile getirmiştir (s. 82).

Canan romanının ilerleyen sayfalarında Allah'ın varlığının delillerinden bahsedildiğini görmekteyiz. Abdullah Bey, kızını karşısına alır ve ona etrafı işaret ederek gördüğü bu ağaçları büyütenin Allah olduğunu hiçbir zaman aklından çıkarmamasını tembihler. Çok sevdiği kızına kendi karşılaştığı sıkıntılar gibi, zor günlerde Rabbi-i Zülcelâl'ı hatırlanndan çıkarmamasını tavsiye eder (s. 84). Yaşlı adam kızına sunduğu Allah'ın varlığı ile ilgili delillere ve her şeyi Allah'tan beklemek gerektiği yönündeki malumatlarına şu şekilde devam eder:

“... lafın kıyası, felaketin otuz bin türlü südür, bu otuz bin türlü felaket de Allah'tandır. Hayır ve şer Allah'tandır. Mademki Allah... Her şeyin müsebbibü'l esbabıdır, yani madem ki Allah, irade-i külliyesinden seni ve beni, bu gül fidanlarını istediği gibi yaratır, büyütür, sevindirir, mükemmel bir sıhhat içinde pembeleştirir, ihya eder; yahut kederlendirir, illetler içinde sararıp soldurur, ağlatır, bunaltır; madem ki, ne fırtınayı avucumuzla durdurabiliyoruz, ne eceli geriye itebiliyoruz...” (s. 84-85).

Yaşlı adam Allah'ın sonsuz kudretinden ve insanların da bu sonsuz kudret karşısındaki acizliğinden yukarıdaki örnekleri vermek suretiyle bahsetmiş olur.

Kalp Ağrısı romanında Hasan ile Zeyno arasındaki yakınlaşmadan oldukça rahatsız olan Azize, sevgisini Hasan'a ispatlamak ve kıskançlık ıstırabından kurtulmak için Marmara sularında intihara teşebbüs eder. Annesi, kızının bu şekilde mucizevî kurtuluşunun Allah'tan olduğunu, eceli gelmemiş olduğu için Allah'ın o balıkçıyı oraya sevk etmek suretiyle kızını kurtardığını dile getirir (s. 81).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Cehennemlik* isimli eserinde hastalık hastalığına tutulan Hasan Ferruh Efendi'yi tedaviye gelen Doktor, Ferruh Efendi'nin hallerinden oldukça şikâyetçidir. Günün birinde bu duruma daha fazla dayanamayıp Hasan Ferruh'a ölümün muhakkaklığı ve bir gün canlı olan herkesi bulacağı; ölmezliğin ancak Allah'a mahsus olduğunu dile getirmiş ve Lokman'ın da, Sokrat'ın da ölümsüz kimseler olmadıkları için bugün hayatta olmadıklarını hatırlatır. Herkesin bundan bir asır sonra âlim, cahil, hastalıklı, hekim hep birer karanlık çukurda toprağa katılmış olacağını da sözlerine ekler (s. 50).

Cehennemlik romanının ilerleyen kısmında Şemsettin Bey ve arkadaşları, eski günleri yâd etmek için içkili bir gece tertip ederler. Muhabbetler devam ederken sıra yaşanan aşk maceralarını anlatmaya gelir. Bu hususta en çok Fahri ve Naim söz almıştır. Söze ilk başlayan Fahri “ *Karı, koca, âşık. Bu üçü birbirinden ayırmaya şimdiye kadar ahlakçılardan hiçbiri muvaffak olamamıştır. Bu da ebedi bir teslistir.*” diyerek konu ile alakalı düşüncesini dile getirmiştir. Buna cevaben Naim de “*Ben vahdeti vücuda inanırım, teslise aklım ermez*” der (s. 120). Naim ve Fahri, bu diyalogda birlikte olunan kadınların adedini dini terimlerle ifade etmişlerdir.

Gençler arasındaki eğlence devam ederken Şakir ile Şaban arasında geçim dünyası üzerine bir tartışma olur. Şakir, eş seçiminde maddi yönün özellikle göz önünde bulundurulması gerektiğini iddia eder. Şaban ise bunun ehemmiyeti olmadığını, kendisini Rezzak-ı Âlem'in mutlaka besleyeceğine olan inancını dile getirir (s. 124).

Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* isimli eserinde başkahraman Şahin, tayin yerini değiştirmek için bu işlerden sorumlu müdürün huzuruna çıkar. Bu şahıs, her gün tayin yerinin İstanbul olarak değiştirilmesi talebiyle kendisine başvurulardan bunalmıştır ve bundan duyduğu sıkıntıyı her yerde anlatmaya başlamıştır. Adam, Şahin'in de böyle bir maksatla geldiğini düşünmektedir ve buna mahal vermemek için yine tayin için ricaya gelenleri hoş karşılamadığından yakınmaya başlar. Kendisinin bu hususlarda bir şey yapmadığını, her şeyin Allah eliyle olduğunu “*Cenab-ı Hakkın Hazret-i Adem Aleyhisselam'ı topraktan halk edebilmesi gibi hiç yoktan âdem suretine sokup ortaya çıkarıyor ve her birini liyakatlerinin on kat fevkinde müstevfa maaşlarla evlâd-ı memleketi tenvire memur ediyor*” ifadeleriyle anlatmaya çalışır (s. 7).

Yeşil Gece romanının devamında Şahin, öğretmen olduğu için kendince gururlanmaktadır. Geçmişte fakir bir çocuk oluşu ve gençlik yıllarında okul masraflarını çıkartabilmek için köylere cerre çıkışı bir bir gözünün önüne gelmiştir. Şimdi bu mevkiye yükselmiş olmasını Allah'ın bir lütfu olarak görmektedir. Bu düşüncelerini “Allah, büyüktür ve kör kurdun bile rızkını vermeyi ihmal etmez” ifadeleriyle dile getirmiştir (s. 13). Devam eden kısımda Şahin, kasabanın ileri gelenlerinin tertip ettiği bir yemeğe katılmış ve orada bir hâkim ile tanışmıştır. Hâkim kısa muhabbetin ardından Şahin'in inkılâpçı olduğunu anlamış ve bu konuda onun için Allah'ın yardımını dilemiş her şeyin zamanla yoluna gireceği yönünde ona teselliler vermiştir. Yapılacak şeyin beklemek olduğu ve bu süre zarfında da eğlenceden de geri kalınmaması gerektiğini dile getirir (s. 34). Yaşlı hâkim inanç konusunda da zayıf biridir ve içki içmekten dolayı hiçbir sıkıntının doğmayacağını, kelime-i tevhid getirmenin işlenen günahların bağışlanması için yeterli olacağı yönündeki fikrini fırsat buldukça dile getirir.

Allah'ın varlığını ve azametini romanında dile getirenlerden biri de Aptullah Ziya Kozanoğlu'dur. Onun, *Çölde Bir İstanbul Kızı* isimli eserinde ele geçirildiği yerde öldürülmesi fermanı verilmiş olan Fikret isimli haydut, Sermin'i kendi kabilesinin elinden kurtarıp babasına teslim eder. Ancak daha önce işlediği bir suçtan ötürü aldığı idam cezası affedilmemiştir. İdamı için belirlenen gün geldiğinde yanına bir sakallı ihtiyar hoca gelir. İmamın görevi idam edilecek kişiyi teskin etmek ve metin olmasını sağlamak ve son zamanında Allah'a yaptığı günahlardan ötürü tövbe etmesini şu sözlerle tavsiye etmiştir:

“Oğlum Fikret Bey, diye mırıldandı. Sonsuzluk, yalnız Allah'a mahsustur. Cenab-ı Hakk'ın arzu ettiği her şey muhakkak olacaktır. Bütün insanlar, ölüme mahkûm bulunuyorlar. Haydi, yavrum, diz çök! Başını secdeye koy. Kâinatın sahibi mutlaka olan Allah'a tövbe, istiğfar eyle! Rabb-ül Âlemin büyüktür. Merhamet dileyenlerden rahmetini esirgemez” (s. 77).

Çanakkale Muharebesi esnasında yaşanan sıkıntıların ve kahramanlıkların dile getirildiği *Kan ve İman* isimli eserde Sadık'ın annesi Şaziment Hanım, gece gördüğü rüyayı tevil etmesi için mahalledeki Dede Efendi'nin dükkanına gider; ancak Dede'yi bulamaz. Ümitsizce evinin yolunu tutarken Veli Efendi isimli bir mahalle sakini ile

karşılaşır. Adam, Şaziment Hanım'a canının neden sıkın olduğunu sorar. Yaşlı adam, Şaziment Hanım'ın sıkıntısını öğrendiğinde onu teskin etmek için her şeyin düzeleceğini, Allah'ın her şeye gücünün yeteceğini söyler. Ümitsiz olmaması için "*Cenab-ı Hak Azîmu's- şân'dır, Kâdir'dir, Kâhâr'dır, Gafûr ve Rahîm'dir. Kendisinden medet umanları reddetmez. Sevgili peygamberinin ümmetini kâfirlere ezdirmez*" diyerek kadını teselli etmeye uğraşır (s. 8).

Ceriha romanının başında yazar, ölen bir kişiden ve onun yarım kalan intikamından bahsetmektedir. Ölüm karşısında insanların tavırları bahsine gelindiğinde Allah'ın insanları yaratışı ile ilgili hususlara yer verilmiştir. Yazara göre Cenab-ı Hakk, insanları güzel, çirkin halk buyurmuş olduğu gibi fitrat asılları olan ruhlara, hislere de böyle mütebayen farklar, ahenkler de vermiştir (s. 4-5).

Yukarıda verilen örnekler göz önüne alındığında Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında kaleme alınmış romanların büyük çoğunluğunda Allah'a iman, onun varlığını kabul etme ile alakalı unsurlara çeşitli şekillerde yer verilmiştir. Örneğin bu konu: Karşılaşılan bir sıkıntıdan sonra Allah'a sığınma, ona dua etme, kötülük yapanların cezasını Allah'ın vereceği şeklinde belirtilen dönemdeki bazı eserlerde yer almıştır.

2.1.1.1.2 Melekler

Meleklerle iman, İslam dininin temel esaslarından biridir. Romanlarda, Melekler bahsi geçerken onların hususi özellikleri de okuyucuya verilmiştir.

Vadesi dolan insanların canını almakla Allah tarafından görevlendirilmiş olan Azrail, roman kahramanlarının içine düştükleri sıkıntılardan kurtulmak için ölmeyi istemeleri, dolayısıyla da bu görevi yapmakla yükümlü olan meleğin gelip canlarını almasını arzulamaları şeklinde yer almaktadır. Peyami Safa'nın kaleme aldığı *Damga* isimli romanda Azrail, İffet'in cezaevinde tanıştığı bir adamın kendisi ile mutlaka içki içmek istemesi ve sonrasında gelişen olaylar sebebiyle romanda yer alır. İffet, adamdan kurtulmak için ellerindeki paraları başka bir akşam yemeyi teklif eder. Karşısındaki adam inatçıdır ve paraları mutlaka bu akşam yemeleri gerektiğini, eğer bu akşam Azrail, kendi canını alırsa böyle bir eğlenceden mahrum kalarak ölmüş olacağını, ellerindeki

parayı da ölü yıkayıcı Kamil'e vermek zorunda kalacaklarını ifade eder (s. 139). İffet, adamdan kurtulmak için başka yollar denediyse de bunu başaramaz.

İslam dinine göre insanların günahlarını ve sevaplarını yazmakla görevli melekler vardır. Bunlardan sol omuzda olanı günahları, sağ omuzda olanın da sevapları yazmaktadır. Peyami Safa'nın *Canan* romanında Abdullah Bey, üzüntüden harap olan kızına teselli vermeye çalışırken kendisinin de gençliğinde yaptığı hataların olduğunu kızı ile paylaşır. "*Abdullah Bey, gençliğinde çok hovardalık etmiş, kendi tabiriyle: Sol omzundaki günah meleğine çok yazı yazdırmış*", otuz yaşında, *Bedia'nın annesini alınca uslanmıştı. O gündən sonra, hakiki dindar, hakiki Müslüman, dini bütün bir adam oldu...*" (s. 186).

Yine, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kokotlar Mektebi* isimli eserinde vadesi dolan insanların canını Allah'ın izniyle ve zamanı belli olmayan bir şekilde almakla görevli Azrail meleğinden bahsedildiğini görmekteyiz. Mektebin kurucusu ve halen müdiresi konumundaki Ulviye Melek isimli kadının, iş yerine neden bu ismi verdiğini ve diğer kızlar gibi kendisinin de bu kötü yola nasıl düştüğünü ayrıntılarıyla anlatmaya başlaması esnasında bu meleğin ismini zikrettiğini görüyoruz. Anlattıklarına göre Ulviye Melek'in kendisi de kocasından ayrıldıktan sonra bir paşanın yanında evlilik bağı olmaksızın metres hayatı sürmüştür. İçine düştüğü iğrenç durumları paylaşırken "*Ayağımla girdiğim bu cezaevinden tabutla çıkacaktım. Belki öyle de değil. Azrail'in eliyle ölmek, son eve tabutla gitmek...*" (s. 29) ifadelerini kullanır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Cehennemlik* isimli romanında Hasan Ferruh Efendi, her gün bir kişinin ölüm haberini duymaktan oldukça rahatsızdır. Ancak memuriyetleri zamanında kendi ayağını kaydırmakta muvaffak olmuş kimselerin şimdi ölüm haberini alıyor olmak onu hem mutlu eder hem de dünya hayatında iken elde edilen maddi kazancın öbür tarafa fayda vermeyeceğinin yeni bir ispatının da bu olduğunu söyler. Zira kendileri madalyalarını göğüslerinde parladığını görmek ve insanlara göstermek için çok uğraşmışlardır. Bu madeni parçalar insanları protokolde de yüksek mevkie geçirmeye yetmekte; fakat ahiret için hiçbir şey ifade etmemektedir. Ferruh Efendi, bu madalyaların ehemmiyetsizliğini ifade etmek için "*Çünkü Münkereyn meleklerin bu madeni parçaların şahadetine inanmayacaktır*" demiştir. Asıl nişanın, insanın vicdanında silinmez hakiki övünme izi bırakabilecek olan hayırlı işler olduğunu

da sözlerine ekler (s. 20). Romanda Münkereyn olarak geçen melekler öldükten sonra kabirde insanlara soru sormakla görevli Münker ve Nekir Melekleridir.⁸

Ölümden korkan Hasan Ferruh Efendi, doktorlarından biri ile ölüm üzerine konuşur. Doktor, Hasan Ferruh Efendi'nin bu hallerinden bıkmıştır ve onunla hastalık-tahtalıköy (ölüm) ilişkisi üzerine oldukça açık konuşur. Hasan Ferruh Efendi, her zamanki gibi ölüm bahsi açılınca sinirlenir ve kendisinin tahtalıköye gitmek istemediğini haykırır. Doktor da, Azrail'in ona nereye gitmek istediğini sormayacağını, mahalle imamının da pasaportunu verdiğiğinde dört kollu tahtirevanla itiraz etmeye fırsat kalmadan öyle bir gidişle gideceğini hatırlatır (s. 106).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Cehennemlik* isimli romanının devamında Senai Bey ile Ferruh Efendi'nin eşlerinin kendileriyle ilişkiye girmeksizin hamile kalmalarına şaşırırlar. İkili, zaten konakta türlü türlü gizemlerin döndüğünün farkındadırlar ama olayın bu kadar ileri boyuta gelebileceği akıllarına gelmemiştir. Bu rezilliğin konak dışında yayılmasından endişe eden Senai ve Ferruh Efendi, eşlerinin durumunu Allah tarafından eşi olmaksızın Hz. İsa'ya hamile kalan Hz. Meryem'in durumuna benzetirler. *"Bu iki kadın hangi Ruh-ül-kuds'ten çiçek koklayarak erkeksiz döllenmek mucizesine uğramışlardır"* demek suretiyle vicdanlarını rahatlatmaya çalışmıştır (s. 296). Romandaki Ruhü'l-Kuds, Kur'an-ı Kerim'de Cebrail olarak geçmektedir.⁹

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Deli Deryalı* isimli romanında Allah'tan gelen vahiyleri Hz. Muhammed'e getirmekle görevlendirilmiş olan Cebrail'in görevinin ne olduğu ve Hz. Muhammed'e vahiy getirdiği zaman, Hz. Peygamberin içine düştüğü ruh hali okuyuculara gösterilmiştir. Romanda, İbrahim Paşa'nın entrikaları ve komploları yüzünden deli damgası yiyen Ayasofya baş imamı ve arkadaşlarının bu duruma nasıl düştüğü onları tanıyan insanların akıllarını hâlâ kurcalamaktadır. Ahali arasında bu insanların nasıl saygıdeğer, nasıl işlerinin ehli oldukları yönünde övgüler tekrar tekrar dile gelmiştir. Halkın bu büyük insanları gördüklerinde verdikleri tepkiyi; kendisine Allah'tan vahiy getiren Cebrail ile karşılaşmasında Hz. Muhammed'in verdiği tepkiye benzetmişlerdir. Bütün İstanbul'un, öldürülen cami imamını kırmızı çuha kaplı samur kürkünden tanıdığını ve her tanıyan İstanbullunun da onu görünce Cibril'i görmüş

⁸ <http://www.diyenet.gov.tr/turkish/basiliyayin/weboku.asp?sayfa=15&yid=2>, E.t 15.05.2013

⁹ <http://www.diyenet.gov.tr/turkish/diniyayinlar/default.aspx?sayfa=sozluk&id=1039> E.t. 15.05.2013

Muhammed Peygamber gibi, derin bir huşu içinde titreyip durduğu konuşulmaktadır (s. 6).

Apdullah Ziya Kozanoğlu, *Seyit Ali Reis* romanının kahramanları Kelle Bekir ile Pala arasında geçen konuşmada, İslam inancında kıyametin kopacağını haber vermekle görevli İsrail Meleği tarafından çalınacak alete değinilmiştir. Kelle Bekir ile Pala, ellerinden kaçırdıkları Portekizlilerin peşinden giderler. Adamların nereye gittiğini kestiremedikleri için oradaki duvarların birinin üstünden atlayıp herhangi bir eve girerler. Burası meşhur bir büyücünün evidir. Kelle ile Pala, evde kimsenin olmadığını anlayınca büyü şişelerini kurcalamaya başlayıp tadı güzel olanları da yaptıkları bir bohçanın içine doldururlar. Tuhaflıklarla dolu ev, Kelle ile Pala'nın dikkatini celb eder ve onları ev içerisinde dolaşmaya sevk eder. Kelle'nin gözüne yeraltına açılan bir yol çarpar. Buranın mezarlık olduğunu düşünürler ve derhal terk etmeye koyulurlar. Bu esnada Kelle, Pala'ya burasının neresi olduğunu sorar; ancak bunun cevabını ondan alamayınca kendince orayı mahşer alanına benzetir. "*Hani İsrail Aleyhisselam düdüğünü öttürmüştü, bunlar da mezarlarından kalkmış ölümlere benziyorlar da belki kıyamet günü çattı*" der (s. 54).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ben Deli Miyim* adlı romanının başkarakterlerinden Nuri, Revan Hanım'ı elde etmek için uygulamaya koyduğu plana göre kadının kocasının pijamalarını giyerek onların yatak odasında her şeyden habersiz olan Revan Hanım'ın koynuna girer. Yine planladığı gibi Revan Hanım'ın kocası tarafından bu vaziyette basılır. Revan Hanım'ın kocası Haşmet Bey, sinirle Nuri'nin belinin ortasına bir tekme indirir ve ona neler olup bittiğini sorar. Kalender, bu durum karşısında neye uğradığını şaşırır ve kendini soru meleklerine cevap vermek için mezarında uyanan bir ölü gibi hisseder (s. 64).

Ben Deli Miyim isimli romanında Hüseyin Rahmi Gürpınar, yine kahramanların ağzından meleklerin hususiyetlerini okuyucuya bildirmiştir. Romanda, Revan Hanım'ın kardeşi Sermet ile Revan Hanım'a âşık Nuri ile Revan Hanım'ın kardeşi Sermet, esrar partisi yaparlar. Esrarın etkisiyle kendisini bulutların üstünde hisseden Sermet, bu hissin daha da devam etmesini ister. Dünya zevklerinin hiçbir anlamının olmadığı, aşkın ve sevginin yalan olduğunu, aşka lanet ederek dile getirir ve kendisinin melekleşmek istediğini belirtir. Melekleşmek isteme sebebini de onların yemeden, içmeden

yaşayabilmeleri, erkeklik ve dişilik gibi hususların onlar için bir şey ifade etmemesi olarak dile getirilir (s. 103).

1924-1928 arasında kaleme alınmış romanlarda en çok ismi zikredilen melek Azrail olurken; en az kendisinden bahsedilen melek ise Mikail olmuştur. Bazı romanlarımızda meleklerin, melek oluşları hasebiyle insanlardan farklı olan yönleriyle ilgili örnekler yer almaktadır.

2.1.1.1.3 Kitaplar

Yarattığı insanların nelere gereksinim duyacağını bilen Allah, peygamberlerine kutsal kitaplar göndermek suretiyle, kullarına o dinin esaslarını bildirmiştir. Kutsal kitaplarda inanılan dinin gereği olan ibadetlerin neler olduğu ve bunların da nasıl uygulanacağı, o dine mensup olan kişilerin neleri yapmaktan kaçınmaları gerektiği, neleri yapmanın faziletli olacağı gibi hususlar yer almaktadır. Konu gereği ele alınan romanlarda Kur'an ile ilgili ifadeler daha çok rastlanmıştır. Ancak bazı yazarlar diğer kutsal kitaplar İncil, Tevrat ve Zebur ile ilgili ayrıntılara da yer vermişlerdir. Bu kitaplar indirildikleri din konusunda ele alınmıştır.

2.1.1.1.3.1 Kur'an

Peyami Safa'nın *Canan* isimli romanında Bedia'nın babası Abdullah Bey, dini bütün bir adamdır ve kızına her defasında dini içerikli öğütler vermektedir. Ona hiçbir zaman peygamberin yolundan ayrılmaması ve Kur'an'ın emirleri doğrultusunda yaşaması gerektiği yönünde verdiği öğütlerle romanda bu konu işlenmiştir. Kendi hayatını düzene koymak ve huzura ermek için yaşlı adamın her akşam Kur'an okuduğu, etrafına da Kur'an'ın nağmesiyle tesir ettiği ifade edilmiştir (s. 110). Romanın devamında da yine dini bütün bir kişi olarak tanıtılan Abdullah Bey'in okuduğu Kur'an'ın nağmesinin Bedia'yı çok etkilediği ve ona tarifsiz bir iç huzur verdiği dile getirilmiştir. Romanda Canan'ın babasının Kur'an okuyor oluşu ilk defa bu dinî aşkına imrenmesine vesile olur ve Allah'tan başka hiç kimseye güvenmemenin ne iyi şey olduğu fikrine ulaşmasını sağlar (s. 117).

Cehennemlik adlı romanda Mahmure, bir taraftan âşık olduğu Şemsi'ye üvey annesi Ferhunde'nin musallat olmasına bir taraftan da Ferhunde'nin kendisine yaptığı eziyetlere daha fazla tahammül edemez ve intihar eder. Sevdiği kadının ölmüş bedenini gören Şemsi de artık yaşamının bir anlamı olmayacağını düşünür ve o da intihar eder. Atıfet, bu iki kişinin ardından gözyaşları içerisinde Kur'an-ı Kerim'deki bazı surelerin yer aldığı küçük kitapçığı çıkartır; ölenlerin ardından bu kitapta yer alan surelerden okumaya başlar. Bu durum “*Atıfet, koynundan tezhipli minimini bir En-amı Şerif çıkardı. İki mezarın önündeki çimenlere diz çöktü. Gayet yavaş, lakin yanık bir makam, derin bir aşkla göklere, onların ruhlarının yakınlarına yükselerek okudu.*” (s. 310) şeklinde romanda geçmektedir.

Akşam Güneşi'nin başkahramanı Doktor Bey, yeni geldiği (M...) adasında bir jandarma çavuşu ile adayı tanıma gezilerine çıkmıştır. Çarşıda gezinirlerken kılığı kıyafeti bozuk bir adam görürler. Çavuş, adam hakkında tafsilatta bulunurken onun, ada halkı tarafından çok sevildiği, hatta kutsal sayıldığını ifade eder. Kendisi de bu şahıs ile ilgili düşüncelerini: “*Şu adamı gördün mü Doktor Bey, dedi. Hani Cenab-ı Hak, Kitabında Hazret-i Peygamber'in son peygamber olduğunu yazmasaydı ben, bu adama peygamber derdim*” sözleri ile dile getirmiştir (s. 5-6-11).

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* isimli romanında Cana ile Sencivanoğlu, Cana'nın köle iken yaşadığı sıkıntılar ve nasıl azad olduğu hususunda konuşmaktadırlar. Cana, Sencivanoğlu'na kendisini azad edenin bir Müslüman olduğunu söylediğinde Sencivanoğlu köle azad etmenin Müslümanlık inancında büyük sevap sayıldığını dile getirir (s. 56).

Apdullah Ziya'nın *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* isimli romanının devamında başkahraman Sencivanoğlu, yamyam köyünde kurduğu çadırında uyurken birisi çadırın giriş kısmından başını uzatır ve Sencivanoğlu'na selam verir. Sencivanoğlu da gölgenin belirlediği tarafa dönerek kendi dininde verilen selamı almanın farz olduğunu söyler ve selamı verenin kim olduğunu da bilmek istediğini dile getirir (s. 119). Yine romanda Kur'an-ı Kerim'de geçen bir ayete verilen adın anlamı üzerine gerçekleşen tartışmaya rastlamaktayız. Hafız Ali, rast geldikleri kabilenin isminin “Bakaralılar” olduğunu söyler. Cana da bu ismin anlamının “öküz” olduğunu söyler. Bunun üzerine hiddetlenen Hafız Ali, Cana'yı yalan konuşmakla itham eder. Onun

aklının böyle şeylere ermeyeceğini, bakaranın mübarek bir kelime olduğunu kendisinin bu bilgiyi Kur'an'dan öğrendiğini ifade eder (s. 36).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Cehennemlik* isimli eserinde Hasan Ferruh Efendi'nin doktorlarından Alimyan, Ferruh Efendi'yle muhabbetleri esnasında birden, fazla kadın ile evlenmek hususunda bahis açar. Bahsini de Allah'ın bu yönde Müslümanlara bir imtiyaz tanıdığı yönündeki sözlerle pekiştirmeye çalışmıştır. Onun iddiasına göre Cenabı Hak, hiçbir dinde müsaade etmediği bir imtiyazı Müslümanlara vermiştir. Ona göre Allah, Müslümanlara dört kadın ile evlenebileceklerini hatta beş, on, yirmi kadın ile bile evlenebileceklerini söylemiştir (s. 210). Aslında yukarıda verilen bilginin İslam inancında hudutları çizilmiştir.¹⁰

Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* romanında Şahin, Sarıova'ya geldiği gün milli eğitim müdürünün odasına çıkar ve müdürden kalacak yer sorar. Müdür ile Şahin arasında bir müddet çeşitli konular üzerine konuşmalar geçer. Müdür, Şahin'e kalabileceği yeri de tarif ettikten sonra ilçe ileri gelenleri tarafından bir eğlence tertip edildiğini, isterse kendisinin de katılabileceğini ifade eder. Şahin ise yapılan organizasyona davetli olmadığı için icabet etmesinin doğru olmayacağını söyler. Müdür, bu sözlere gülerken karşılık verir ve kendi köylerinde herkesin her davete icabet edebileceği, orada hiçbir ayırımın olmadığını, dolayısıyla katılmasının önünde hiçbir engelin bulunmadığını ifade eder. Bu söylemini desteklemek için de Nisa suresinin birinci ayetinde¹¹ geçen her insanın Allah katında eşit oluşunu örnek verir. Kendi memleketindeki vatandaşların da bu kurala riayet etmede geri kalmadığını sözlerine ekler (s. 48).

Suat Derviş Baraner'in *Buhran Gecesi* isimli romanında Zehra'nın yaşlı ninesi onu Nabi ile barıştırmak için bildiği bütün cümleleri sarf eder. Konuyu daha fazla

1. ¹⁰ İslâm'dan önce Arap Yarımadasında sınırsız olarak çok kadınla evlilik kabul edilmekteydi. İslâm'ın indiği dönemlerden çok önceleri mevcut ve yaygın olan bu olgu hakkında, Hicretten bir müddet sonra nazil olan Nisâ suresinde bazı düzenlemeler getirilmiştir. Bu sûrenin 3. âyetinde Yüce Allah; "Eğer yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır." buyurmaktadır. Bu âyetle daha önce sınırsız olan çok evlilik, adalet şartına bağlı olarak dört sayısıyla sınırlandırılmış; ayrıca tek evlilik teşvik edilmiştir. Kaynak: www.diyaret.gov.tr/turkish/diniyayinlar/default.aspx?sayfa=sozluk E.t. 15.05.2013.

¹¹ Suat Yıldırım, Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali s.76.

büyütmemesi için insanların da hata yapabileceğini hatırlatır ve hata yapanların başında Adem ile Havva'nın geldiğini söyler. Söylemini desteklemek için de Taha suresinin elli beşinci ayetini örnek verir. (s. 49)

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun bir diğer eseri *Seyit Ali Reis*'te de bir ayete yer verilmiştir. Seyit Ali Reis ile daha önce canını kurtardığı sultan hanımın adamı Hüseyin Ağa arasında Türk korsanlarının Hindistan'a geliş sebepleri üzerine konuşmalar geçer. Hüseyin Ağa, Seyit Ali Reis'in Hindistan'a geliş sebebinin Piri Reis'in yerine geçmek olduğu düşünülmektedir. Ancak Seyit Ali Reis, bunun düşündüğü gibi olmadığını Kur'an'ı kerimden örnekler. Kendisinin oraya herhangi bir sıkıntı oluşturmak maksadıyla gelmediğini ancak gemileri verilen emir gereği götürmeye memur edildiğini söyler. (s. 57-58)

2.1.1.1.4 Peygamberler

İslam dininin iman esaslarından bir tanesi de peygamberlere imandır. Allah, insanı üstün ve değerli bir varlık olarak yaratmış, ona akıl, irade, düşünme gibi özellikler vermiştir. Kullarına en doğru ve en güzel yolu bildirmek üzere içlerinden peygamberler görevlendirmiştir. Allah'ın insanlığa ilk gönderdiği peygamber Hz. Adem, son peygamber de Hz. Muhammed'dir. Konumuz ile ilgili romanlarda birçok peygamberin ismi zikredilmiştir. Romanlarda, Hz. Adem ile ilgili kısımlarda Allah'ın onu cennetten çıkartması hususu daha ön planda tutulmuştur. Hz. Muhammed'in ümmetine duyduğu sevgi de bazı romanlarda dile getirilmiştir.

2.1.1.1.4.1 Hz. Muhammed

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Efsuncu Baba* romanında Enverî, Agop ve Kirkor'un melek olduklarına inanır ve Allah'ın onları kendisine yardım etmek için gönderdiğini düşünür. Bu yüzden Agop ve Kirkor'un rızıklarını kendisinin karşılamak istediğini söyler. Bu habere şaşırın Agop, Enverî'ye gerçekten bunu ödeyecek parası olup olmadığını sorar. Enverî de onlara zenginliğin, bereketin Hz. Peygamberin şefaati

sayesinde olduğunu dile getirir (s. 53). Ayrıca bu konuşmada geçen Resul- i Kibriya'dan kasıt Hz. Muhammed'dir.

Vurun Kahpeye isimli romanında Halide Edip Adivar, Hz. Muhammed'in güzel ahlakı ve kadınlara bakışının nasıl olduğunu başkahraman Aliye üzerinden vermeye çalışmıştır. Aliye, bir akşam evdekilerle beraber camiye gider. Camide, mahalle eşrafından birinin şehit olan oğlu için mevlit okutulmaktadır. Mevlide katılan Aliye, camideki kadınların bazı hallerinden memnun kalmaz. Dul bir kadına yaptıkları muamele, onu hor görmeleri ve itelemeleri karşısında tepkisini ortaya koyar ve kimsenin muhatap olmadığı bu kadının yanına gider, ona elindeki şekerleri ikram eder. Daha sonra Gülsüm Hala'ya, çaresiz bir kadına karşı yakışan muamelenin bu olmadığını söyler ve Peygamberimizin güzel ahlakından bazı örnekler verir. Onun daha doğduğu an günahkâr olan ümmeti için Allah'tan af dilediğini, bütün zor durumdaki müminlerin yardımcısı olarak bilindiğini ve böyle bir Peygamberin ümmetinin hiçbir suretle günahkârlara ve düşmüş insanlara hor bakmaması gerektiğini dile getirmiştir. Karşısındakinin böbürlenmiş hali üzerine ona “*Siz Peygamberden de mi büyüyorsunuz*” (s. 51) diye sorar.

Peyami Safa, *Canan* romanında Abdullah Bey'in kızı Canan'ın içine düştüğü sıkıntılı durumdan kurtulması için verdiği öğütlerde peygamberlerle ilgili bahse rastlıyoruz. Peygamberler geldikleri dönemlerde hep sıkıntı çekmişler; ancak bu sıkıntılar karşısında hep sabır göstermişlerdir. Abdullah Bey, kızına Allah'ın Kur'an'ında “Fasbir” sabret, “Kemasbir” sabrettikleri gibi, “Ulü'l-Azam” (azim sahibi olanlar) peygamberler misali sabretmesini tavsiye eder. Bunların Allah'ın emirlerine en ziyade dikkat gösteren büyük peygamberler olduğunu söyler bu peygamberlerin isimlerini de kızı ile paylaşır. Kastedilen peygamberler Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'dir. (s. 85) Romanın aynı sayfasında “Ulü'l-Azam” kelimesinin ne anlamda kullanıldığı ve hangi peygamberlerin bu kapsama girdiği de belirtilmiştir.

Hüseyin Rahmi'nin *Kokotlar Mektebi* romanında mektebin çalıştırıcısı Ulviye Melek, hayat hikâyesini İrfan'ın yazar olan amcasına anlatmaya başlar. Bu kötü hayata nasıl düştüğünü ve başından geçen tüm maceraları birer birer anlatır. Kendisinin bu dünyaya çile, ıstırap için değil; zümrülden, zebrecetten, yakuttan köşklere oturmaya

geldiğini; böyle güzelliklerin de Hz. Muhammed tarafından inançlı kullara vaat edildiği ve kendisinin de günahkâr biri olduğu için güzelliklerden mahrum kaldığını söyler (s. 30).

Cehennemlik romanında Ferhunde Hanım, kocasının yeğeni Şemsi'yi elde etmek için elinden geleni yapmaya karardır. Şemsi'yi ikna etmek için her çareyi dener; ancak buna muktedir olamaz. Şemsi, Ferhunde'yi kendinden uzaklaştırmak için aralarındaki yaş farkını ileri sürer. Şemsi'yi elde etmeye kararlı olan Ferhunde bu sözlerin altında kalmaz ve ona “*Hazreti Fahri Kainat Efendimiz'in bile Hazreti Hatice'yi yaşça kendinden büyük olarak zevceliğe kabul buyurduğunu*” söyler (s. 172).

Allah, peygamberi Hz. Muhammed'e vahiylerini Cebrail meleği vasıtasıyla göndermiştir. Hz. Muhammed, Cebrail ile ilk görüşmesinde her zaman olduğu halden başka bir hale bürünmüştür. Bu durum Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun, *Deli Deryalı* isimli romanında İbrahim Paşa örneği ile verilmiştir. İbrahim Paşa'nın entrikaları ve komploları yüzünden deli damgası yiyen Ayasofya baş imamı ve arkadaşlarının bu hale düşmüş olmasına bir anlam verilemez. Ahali kendi arasında bu insanların nasıl saygıdeğer, nasıl işlerinin ehli olduğu yönündeki övgülerini tekrar ederler. İstanbulluların bu kırmızı kürklü kimselere karşı duruşlarının Cebrail'i gördüğünde Hazreti Muhammed'in takındığı tavırla aynı olduğu ifade edilmiştir (s. 6).

İncelenen romanlarda Hz. Muhammed ile alakalı örneklere, diğer peygamberlerden daha çok yer verildiği, yukarıda verilen alıntılardan da anlaşılmaktadır.

2.1.1.1.4.2 Diğer Peygamberler

Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kadın Düşmanı* adlı romanında başkahraman Sara'nın, paşa babasına yazdığı mektupta evleneceği adamı tarif ederken bazı peygamber isimlerini, onların hususi özelliklerine de değinerek tarif etmiştir. Sara, Paşa babasının, kendisine olan itimadını arttırmak için İstanbul'da evinden dışarı çıkmayan, uslu bir kız olduğu izlenimini vermeye çalışır. Kendisinin zengin koca düşkün bir kız olmayıp, mütevazı bir aile kurma derdinde olduğunu anlatmaya çalışır. Paşa babasına

yazdığı mektubun sonunda evlenmeyi düşündüğü kişinin kendisinin eski sınıf arkadaşlarından biri olduğunu söyler. Babasının evleneceği adamı tahmin etmesi için “*Harun gibi zengin, Herkül ve Hazret-i Ali gibi heybetli Trabzonlu bir fındık tüccarı... Hazret-i Yusuf gibi afif Mısırlı bir Camiülezher müderrisi*” şeklinde benzetmelere başvurur (s. 36).

Reşat Nuri Güntekin, bir başka romanı *Gizli El*'de Nuh Peygamberin ismini zikretmiştir. Aziz Paşa, çocukları ve çocuklarının hocası ile küçük bir gezintiye çıkar. Gezinti esnasında yapılan av, Paşanın yorulmasına sebep olur. Yorgunluktan değirmencinin serdiği hasıra oturan yaşlı adam, buldukları çevrenin Sultan Osman zamanı ile Nuh Peygamber zamanı gibi olduğu yani hiç değişmediğinden bahis açmıştır (s. 48).

Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Ben Deli Miyim* adlı romanında başkahraman Nuri, Revan Hanım'ı rakibi Şadan'a kaptırınca tekrar onu geri kazanmak için Ravan Hanım'ın kendisine bir mektup yazar. Mektubunda Şadan'ı konaktan göndermeyip onunla yaşamaya devam etmesi halinde Şadan'ı boğazlayacağından bahseder. Şadan'ın kendi elinden kurtulmasının mümkün olmayacağını anlatmak için de İsmail Peygamber'in babası tarafından Allah'a kurban edilme hadisesini örnek olarak sunar. Bu örnek romanda şu şekilde geçmektedir: *İsmail peygamberi kurtarmak için Cenabı Hak, gökten bir koç gönderdi. Lakin zavallı deli Şadan'ı kurtarmak için böyle bir gök mucizesinin olmasını beklemek saçmadır* (s. 237-238).

Hüseyin Rahmi'nin romanının devamında Kur'an-ı Kerim'in “Muminun Suresi” 27. Ayetinde geçen “Nuh Tufanı” hakkında açıklayıcı bilgilere rastlamaktayız. Şadan, geçirdiği ağır delilik nöbetlerinin birinden uyandığında hâlâ ne dediğini bilmeyecek kadar sersemdir. Rüyasında bir kuş gibi uçtuğundan falan bahsederken bir aralık Hz. Nuh'un Tufandan nasıl kurtulduğunu düşünür. Hazreti Nuh'un, gemisini tavuk iskeletine bakarak çattığını; ancak kazın, ördeğin kafeslerini örnek alarak bu işlemi yapmasının daha iyi olacağı şeklinde yorumlar yapmıştır. Ona göre kaz ve ördek suda yüzebilirken tavuk suya batıp boğulur.

Romanın devamında Şadan, Nuh'un gemisinin resmini birçok kitaplarda gördüğünü, o geminin İstanbul ile Karamürsel arasında işleyen yelkenli kayıklar kadar

bir tekne olduğunu söyler. Aklının almadığı iş ise binlerle çift hayvanın bu tekneye nasıl sığıdığıdır. Çünkü o zamanlar vinç icat edilmemiş dolayısıyla ipopotam gibi, fil gibi hayvanların gemiye konulması pek mümkün değildir. Ayrıca o kadar hayvanı alabilmesi için de geminin şimdiki dretnotlar, transatlantikler gibi bin bölme olması gerektiğini dile getirir. Çünkü kurt ile koyunu, köpekle kediyi, fareyi birbirinden korumak elzemdir. Hz. Nuh'un her cinsten hayvanı küçük bir gemide toplama mucizesine de bu şekilde değindiğini görmekteyiz. Nuh Tufanından her cinsten hayvanın kurtulmuş olmasını da Allah'ın dilemesi ile mümkün olduğunu ifade eden Şadan, bazı hayvanların varlığından ise şikâyetçidir. Şikâyetini de “*Ya Hazreti Peygamber, afetten kurtulmalarını Cenab-ı Hak emretmemiş olsaydı da fareyi, yılanı, akrebi, biti, pireyi, tahtakurusunu tufan'ın mübarek sularına temizlettireydin, hayvanlar cinsinden bu zararlılar eksik olmakla Yaradanlık şerefinden ne kaybederdi*” şeklinde dile getirir (s. 312).

Macera romanları kaleme alan Apdullah Ziya Kozanoğlu, *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* romanında Afrika'da yabancıların saldırısına uğrayan Türk korsanlarından bahseder. Yabancılar, Türk korsanları ile yakından mücadele etmek yerine onları uzaktan avlamayı tercih etmişlerdir. Hafız da bu durum karşısında heyecanlanır ve vaziyetin vahimleştiğini Sencivanoğlu'na anlatmak için kendi hallerini, Hz. İbrahim'in haline benzetir. Zira putları kırdığı için İbrahim Peygamber ateşe atılmıştır. (s. 50)

Yukarıda verilen hadise yazarın bir başka romanı *Seyit Ali Reis* adlı eserde geçmektedir. Kelle Bekir ile Pala, arkadaşlarından ayrı maceralara dalmışlardır. Bunlardan birinde bir Buda tapınağına girerler. İlk defa bir Buda tapınağı gören Kelle, kayalar oyularak yapılmış tapınağı hayretle gezer. Bir taraftan da Pala'ya puta tapanların aptallıklarını anlatmaktadır. Bu aptallara da bir ders vermek gerektiğini söyleyip bunu onlara göstermek için kendi kafasından geçenleri Pala ile paylaşır. Önce İbrahim Aleyhisselam'ın Kâbe'de yaptığı gibi, bütün putları kırıp baltayı en büyük putun boynuna asmak gerektiğini söyler. Sonra ise bu olayın nasıl olduğu sorulduğunda da suçu büyük putun üstüne atıp, en sonunda taş put nasıl balta kullanır diye soranlara, putların Allah olmayacağını bu şekilde ispatlamak gerektiğini belirtir (s. 263).

Maceranın devamında Türk korsanlarının reisi Sencivanoğlu, bir parsın saldırısına uğrar. Saldırıyı defettikten sonra, daha önce elinden kaçırdığı kadını yakalar. Kadın, Sencivanoğlu'na kendi meziyetlerinden bahseder ve bu yönünü hayvanları konuşturmayı başaran Hz. Süleyman'a benzetir. Sencivanoğlu'nu güzelliğiyle baştan çıkarıp, kendisine aşık edeceğini iddia eder ve Türk reisinin düşeceği hali de Süleyman Padişah'ın düştüğü hale benzetir. Sencivanoğlu ile dalga geçercesine düşeceği halin, her şeyin, insanların, hayvanların peygamberi Hazreti Süleyman'ın Saba melikesi karşısında düştüğü halden farklı olmayacağını söyler (s. 85-86) .

Şencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da romanında başkarakter Sencivanoğlu, kâfir kızı ile anlaşmaya varır ve onun da mensubu olduğu kabile köyüne yerleşir. Orada 3-4 gün boyunca kepezelik adına yapmadığı iş kalmaz. Artık bu durumundan kendisi de iğrenmeye başlar. Bütün bu rezilliklerden uyanıp kendine gelmeye başladığında yaptıklarına akıl erdiremez ve belki de Allah'ın kendisini Yunus Peygamberi sınıdığı gibi sabır ve dayanma gücü açısından sınıyor olabileceğini söyler. Daha sonrasında ise böyle düşünmekle hata yapmış olabileceğini aklına getirir ve tövbe eder (s. 91).

Kelle ile Sencivanoğlu arasında kadınların ne için yaratıldıkları üzerine bir mülahaza geçer. Kadınlar ile ilgili pek iyi düşüncesi olmayan Kelle, onları "*inek gibi enayi bir şeylerdir*" diye tanımlamaktadır. Kelle'nin düşüncesinin yanlış olduğunu ispatlamak için Sencivanoğlu, Havva Anamız, Cenab-ı Hakk'ın, Hz. Âdem'e bir tavuk veya inek gibi eş olup kör nefsinin daha da körletsin diye yaratmadığını söyler. Devam eden kısımda da eğer Hz. Âdem'in O'nu İnek olarak görseydi, onun ensesine binip bir dakikada alacağı bir heves uğruna Cennet'i bırakıp da şu kahpe dünyaya Havva anamız ile birlikte çıkmayacağını dile getirir (s. 171).

Hz. Adem ile Hz. Havva'nın cennetten kovulma hikayesine Ethem İzzet Benice'nin *Yakılacak Kitap* isimli romanında da rastlamaktayız. Başkahraman Vicdan, annesi ve babasını kaybettikten sonra bir süre yatılı okulda kalır. Yedi yaşına geldiğinde bir konağa alınmıştır. Bu konakta Ömer isimli bir gencin tecavüzüne uğrayan kız, bir süre sonra evdeki büyüklerin ölmesiyle tekrar yurda verilmiştir. Vicdan, okulunda başarılı bir kızdır. Vicdan'ın başarısını çekemeyenler aşağılamak için ona "piç" diye hitap etmeye başlarlar. Vicdan, yaşadıklarından ötürü içine kapanık bir kız olur ve kendi kendine hayatın acımasızlığını, insanların da bir o kadar faziletsiz olduklarını düşünür.

Bu olumsuzluğun kaynağının şeytana uyup cennetten kovulan Hz. Havva ile Adem'e hatta kardeşi Habil'i öldüren Kabil'e dayandığını, faziletsizliğin insanın mayasında bulunan bir husus olduğu sonucuna varır (s. 4).

Romanın devamında Hz. Havva ile Hz. Adem'in cennetten çıkarılma süreci Vicdan ile Vecdet arasında geçen bir konuşma ile dile gelmiştir. Vecdet'in babası, Vicdan'ı oğlu ile evlenmesi hususunda ikna etmeyi başarır ve bir an önce düğün işlemlerine başlanmasını ister. Ancak Vicdan, olayların bu kadar çabuk gelişmesi karşısında şaşkınlığını gizleyemez ve hayatta her şeyin bir tesadüften ibaret olduğunu aklından geçirmeye başlar. Hayatın sadece bir tesadüften ibaret olabileceği, eğer böyle olmasa dünyanın olamayacağı, insanlığın da olamayacağı fikrine ulaşır. Allah'ın, Âdem ile Havva'yı cennetin bağlarına salıvermesi ve onların da burada kendilerine Allah tarafından yenmesi yasaklanmış meyveyi yemek suretiyle cennetten kovuluşlarını da aklından geçirir (s. 174).

Suat Derviş Baraner'in *Buhran Gecesi* romanının başkahramanı Zehra, nişanlısı Nabi ile darılmıştır. Zehra'nın yaşlı ninesi, onun Nabi ile ilişkisindeki bozukluğu gidermeye yardımcı olmak istemektedir. Zehra'yı dizlerine yatırır ve ona nasihatler vermeye başlar. Ancak Zehra'nın pek yumuşamaya niyeti yok gibidir. Yaşlı kadın Zehra'yı teskin edebilmek için ona Âdem ile Havva'nın cennetten kovulmaları hadisesini anlatır. Bu süreçte şeytanın da rolüne değinmeyi ihmal etmez. Söylediklerini inandırıcı kılmak için yaşlı kadın yer yer Kur'an ayetlerinden genç kıza örnekler verir (s. 48-50).

Hüseyin Rahmi'nin *Cehennemlik* isimli romanında Sabri Bey, karısı Ferhunde'nin kendisini aldattığından artık şüphe etmemektedir. Kendi kendine karısının yaptıkları ile ilgili düşünürken alnının iki tarafında, büyükçe, çıbana benzer iki kızarıklık meydana geldiğini fark eder. Sabri Bey, bu çıbanların oluşmasını karısı tarafından aldatılmasına bağlar ve bunların karısının kendisine attığı boynuzlar yerine geçtiğini düşünür. Sabri Bey, etrafa rezil olmamak için alnındaki çıbanların Hazreti Zülkarneyn'de oluşan çıban kadar büyük bile olsa namus belasına bu durumu hazmetmekten ve bu rezilliğe tahammülden başka çaresi olmadığını dile getirir (s.158).

Cehennemlik romanının kahramanlarından Ferruh Efendi, konaktaki çirkin aşk maceralarından dolayı oldukça yıpranmıştır. Eline kâğıdını almış ve bir feryatname karalamaya başlamıştır. Feryatnamesinde bugüne kadar içinde biriken bütün şikâyetlerini tek tek yazar. Sıra adalet ile ilgili şikâyetlere gelir. Ferruh Efendi, adaletle güvenmediğini “*Hapiste Sokrat’a zehir çanağı uzatan, İsa peygamberi çarmıha mihlayan mahkeme önünde, Galile’ye doğru sözünü tövbe ettirerek saçma söze çevirten “kanun” değil miydi? Zalim mahkemeleri, önlerinde açılmış birer adalet kanununa bakarak hüküm vermezler miydi?*” sözleriyle dile getirmiştir. (s. 186). Ferruh Efendi, feryatnamesinde insanların kendilerini bilmez hale gelişinden de şikâyetçidir. İnsanoğluna değer verilmesinin gereksiz olduğunu, ayrıca insanın cennetten kovulmuş Âdem ile Havva’dan gelme varlıklar olduğu için yalancı mantık yıldızları ile süslenmiş, tetkik edilmesi yasak içyüzünün eşelemeye değmeyeceğini de satırlarına ekler (s.193).

Reşat Nuri Güntekin’in *Yeşil Gece* adlı romanında başkarakter Şahin, İstanbul’a öğretmen olarak atanmıştır. O dönem herkes İstanbul’a tayin olabilmek için araçlar bulmaya çalışırken Şahin, bunun tam tersini yapar ve İstanbul dışında bir yere tayin olabilmek için tayinlerden sorumlu müdürün makamına çıkar. Ancak daha konuyu dinlemeden müdür, öğretmenlerin hallerine şükretmeyişi ve Allah’ın takdirinin de bu yönde olduğu şeklinde sitemine başlar. Şahin’in de diğerleri gibi olduğunu düşündüğünden sitemlerine devam eder ve Şahin’in konuyu açmasının önüne geçmeye çalışır. Kendilerinin tayin işlerinde çok müdahil olmadıklarını, bunun sebebinin de kendilerindeki Allah korkusu olduğunu dile getiren müdür, atamaların şeffaf olduğuna Şahin’i inandırmak için Allah’ın her şeyin yaratıcısı olduğu ve Hz. Âdem’i de topraktan yarattığı örneğini verir (s. 7).

Yine *Yeşil Gece* adlı romanda Sarıova’ya tayin olan Şahin, burada karşılaştığı manzaradan hoşlanmaz ve Sarıova’da köklü bir değişiklik yapmak için arkadaşlarıyla kolları sıvamaya karar verir. Ancak Şahin’i ve onun getirmek istediği eğitim sistemini istemeyen kimseler, yapılacakları engellemek için planlar hazırlarlar. Planın uygulamasında da Şahin ile arkadaşlarını din düşmanı göstermenin iyi fikir olacağı fikrinde birleşirler ve ilk iş olarak “Kelami Baba” türbesini ateşe verirler. Ardından bu işi yapanların din düşmanı inkılâpçılar olduğu propagandası yapılır. Bu türbede Osmanlı halifeleri tarafından hediye edilmiş bazı değerli eşyalar da mevcuttur. Kelami Baba

Türbesi, halk arasında peygamberlerin uğrak yeri olarak kabul görmüş bir mekândır. Kasabadaki inanca göre bu kutsal mekân bir nevi enbiya tarihi müzesidir. Orada bulunan büyük kemiğin Yunus Peygamber'i yutan balığa ait olduğu ve yine oradaki sopanın da Hazret-i Nuh'un gemisinden kopmuş bir tahta parçası olduğu, Eyüp Peygamber'in fukaralığı zamanında üstünde yattığı kerevetin de orada bulunduğu inanılmaktadır (s. 144).

Fazlı Necip'in, *Saraylarda Mecnunlar* romanında Sultan Deli İbrahim; Cinci Hoca ile Yusuf Paşa'nın, Faik Paşa'yı öldürtmesi için kışkırtma çalışmalarına kızar ve kendisinin günahsız yere, sorgusuz, sualsiz kimseyi öldürmeyeceğini dile getirir. Onların düşüncelerinin aksine kendisinin de Hazreti Süleyman gibi büyük bir mahkeme kurmak suretiyle insanlığa adalet dağıtacağını söyler (s. 74).

Agah Sırrı Levend'in *Acılar* romanında Fikret, Behice'nin isteği üzerine onun resmini çizmeye başlar. Behice ile daha fazla yalnız kalabilmek için çizim işlemini geciktirir. Bir taraftan da çalışmasının güzel oluşu ile kendisi de övünür. Resmi nihayet bitirdiğinde Fikret, resme bakıp, parmakları arasında köle gibi işleyen fırça ile can verdiği bu eseri Adem'in kaburgasından yaratılan Havva gibi görmüştür (s. 115).

Hüküm Gecesi romanının karakterlerinden Ahmet Kerim, hiçbir zorluğa boyun eğmeksizin doğru olduğuna inandığı şeyleri kaleme almaktadır. Kendi halini "Orsilim belgesinde" haykıran Yahya Nebi'nin sesine benzetmiştir. Zira Yahya peygamber ile kendisinin sesi memleketin en ıssız köşelerine kadar yayılıp ve kimini kızdırmakta, kimini de ürkütmektedir. Yazar, Yahya Peygamber ile ilgili malumatlarına Tevrat'tan da örnekler vererek devam eder. Tevrat geleneğine göre Yahya Peygamber'in iman yaydığı çölde, biricik gıdasının yaban balı ile çekirge olduğunu söyler (s. 8).

Reşat Nuri'nin, *Akşam Güneşi* adlı romanında Doktor Bey, yeni geldiği (M...) adasında bir jandarma çavuşu ile adayı tanıma gezilerine çıkmıştır. Çarşıda gezinirlerken kılığı kıyafeti bozuk bir adamı görürler. Çavuş adam hakkında tafsilatta bulunurken onun ada halkı tarafından çok sevildiği, hatta kutsal sayıldığını belirtmiştir. "Şu adamı gördün mü Doktor Bey, dedi. Hani Cenab-ı Hak, Kitabında Hazret-i Peygamber'in son peygamber olduğunu yazmasaydı ben, bu adama peygamber

derdim” şeklinde geçen diyalogla kendisinin de bu adama karşı derin hürmet beslediğini ifade etmiştir (s. 5-11).

Meşhedi ile Devriâlem romanında Meşhedi, Torik ve Çekirge kendilerini Amerika’ya götürecek bir vapura binmişlerdir. Tuttukları kamarada kendilerinden başka bir de Türkçe bilen Moiz isimli tüccar vardır. Çekirge, Moiz’e düştükleri maddi sıkıntıdan bahsedince o da Meşhedinin nargilesini satmayı teklif eder. Bunun nasıl olabileceğini sorduklarında Moiz, Amerikalıların ticaretten anlamadıklarını söyler. Bu sebeple kolaylıkla ellerinde ki nargileyi İsm-i Azam duasını çoğaltıp yayılmasını sağlayan Yuşa Peygamberin hokkasıymış gibi satabileceklerini söyler. Onu da eskitmek suretiyle satabileceklerini, eskitmek için ise kavanozu bir ay kadar toprağın atında bekletmelerinin yeterli olacağını arkadaşıyla paylaşır (s. 125).

Peygamberler ile ilgili hususlara romanlarında yer veren yazarlardan biri de M. Turan Tan’dır. Onun, *Cehennemden Selam* isimli romanında Küçük Ahmet, askerlerine tuğların çekilmesi emrini verir. Kör Mahmut, bu duruma şaşırır ve bu kıllı tuğu yanlarında taşımakta ne mana olduğunu sorar. Küçük Ahmet, Kör Mahmut’a bunun bir Türk âdeti olduğunu, Türkler için çok şey ifade ettiğini anlatmaya başlar. Ona, kıl deyip de gülüp geçmemesi gerektiğini, çünkü kıllı tuğun Nuh Peygamber’e kadar giden hikâyesi olduğunu anlatır. Nuh Nebi’nin, Cudi Dağı’nda gemiden çıkınca elinde bir “haliş” olduğu, onun oğlu Yafes’in de kendi cedleri olduğunu, babasının tufan deryasında bile elinden bırakmadığı “haliş”i sarayının kapısına astığını anlatır. Sonunda da her Türk boyunun bu halişleri tıpkı ongun kuşlar gibi aziz gördüklerini de sözlerine ekler (s. 173).

2.1.1.1.5 Ahiret

İslam dininde iman etmiş olmanın şartlarından bir tanesi de ahiret hayatına inanmaktır. Ahiret hayatı ise insanların öldükten sonra tekrar dirileceği ve dünyada yapılan iyi-kötü işlerden ötürü Allah’a hesap vereceği yerdir. İncelediğimiz romanların sadece iki tanesinde ahiret konusuna değinilmiştir.

Ahiret konusuna romanında yer verenlerden biri Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Onun *Cehennemlik* isimli romanında başkahraman Hasan Ferruh Efendi'nin, ölüme karşı duyduğu korku herhangi birinin cenazesi olduğunu haberini almasıyla hat safhaya çıkar. Kafasında hep dünya hayatından sonra mezarda ölüye ne olacağı, ölen kişiyi öbür tarafta nelerin beklediği gibi sorular ve bu sorulara verilebilecek cevapları bulma çabası vardır. Bu sırada Hasan Ferruh Efendi'nin kuruntularına öyle kuvvet gelir ki, yokluğu bir çeşit ahiret varlığı diye tasarlamaya başlar ve cesedin mezardaki işkenceleri tamamıyla hissedeceğini sanır (s. 11).

Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* romanında Şahin'in aklına çocukluk günleri gelir. Çocukken dağlarda, kırlarda koşup oynadığı dönemler bir bir gözünün önünden geçer. Güneşin batışını izler, onun bittiği yeri de ahiret olarak nitelendirir. Romanda küçük Şahin'in ağzından "ahiret" tanımı yapılır. O, ahireti insanların bu dünyada sevip de kaybettiği, isteyip de ele geçiremediği bütün şeylere kavuşulan yer olarak düşünmüştür (s. 18).

2.1.1.1.5.1 Cennet ve Cehennem

İslam inancına göre insanlar dünyaya imtihan için gönderilmişlerdir. İmtihani kazananların gidecekleri yer cennet olurken, din kuralları dışında hareket edenlerin cezalandırılacağı yer cehennemdir. Konumuz ile alakalı romanlarda cehennem ile ilgili kullanımlar daha çoktur. Cehenneme yer verilmiş, muhatap olunan ya da gıyabında konuşulan kimsenin çok kötü biri olduğu ve böyle, işi gücü kötülük etmek olan birisinin gitmesi gereken yerin orası olduğunu ifade etmek şeklinde olmuştur.

Din ve din adamları ile ilgili eleştirinin çok olduğu *Vurun Kahpeye* romanında Aliye'yi şeytanın kızı olmakla itham eden bazı art niyetli insanlar, her fırsatta onun yerinin cehennem olduğunu dile getirmişlerdir. Aliye'nin, kasabanın ahlakını bozduğu, şeriata aykırı hareket ettiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla bu şekilde yaşayan biri ancak cehennem azabına müstahaktır düşüncesi hâkimdir (s. 83,115,116,130).

Cennet ve cehennem konusuna romanlarında en çok yer veren yazar Hüseyin Rahmi Gürpınar olmuştur. Onun, *Ben Deli Miyim* adlı eserinde Sermet, Nuri ve Şadan

kokain âlemlerine fırsat buldukça devam ederler. Kokainin etkisiyle bazen sapıkça şeyler de yaptıkları olur. Nuri, Sermet'in elini kavramış ve ona hiçbir cennette, Revan Hanım'ın kardeşi kadar çekici ve güzel bir gılmanın olamayacağı yönünde iltifatlarda bulunmuştur. Bu sebeple “*dünyayı bütün öteki âlemlerden daha üstün bulduğunu*” da ifade etmek suretiyle iltifatlarını devam ettirmiştir (s. 107). Şadan, Revan Hanım'a olan aşkının çok yoğun olduğundan bahseder. Kendi aşkını yanan volkanlara benzetir ve yaradılışının derinliklerinde bir cehennem olduğunu söyler. İnsanlara cehennemin ahirette olduğunu söyleyen hocaların yanıldığını, asıl cehennemin yanmayı hak etmiş günahkârların kafalarında, kalplerinde ve kanlarında bulunduğunu, kendisinin de bu örneğin bir timsali olduğunu yani bizzat cehennemin kendisi olduğunu dile getirir (s. 317).

Hüseyin Rahmi'nin bir başka eseri *Kokotlar Mektebi*'nde ise cehennem konusunu dile getiren Nevvare olmuştur. Kokotlar mektebinden mezun olan Nevvare, Ragıp Şeyda isimli zengin bir adamın metresi olur. Ancak; Baha isimli bir delikanlı ile Ragıp Şeyda'nın tuttuğu evde aşk maceralarına dalmaktan geri kalmaz. Diğer taraftan Baha da, Ragıp Şeyda Bey'in karısının metresidir. Ragıp Şeyda ve karısı, birbirlerinin yaptıkları çirkinliklerden haberdardırlar. Artık bu iki genç tarafından soyulmaktan bıkmış ve bu iki genci koyun koyuna, aynı evde basmaya karar verirler. Çok geçmeden yaşlı kadın Baha'dan vazgeçemeyeceğini anlar ve sevgilisinin Nevvare ile de aşk yaşamasına razı olur ve kendini hemen onun kollarına atar. İçeri girip vaziyeti gören Nevvare, yaşlı kadına günahkârların gidecekleri yerin cehennem olduğunu haykırır. Kendilerinin günahlarının o kadar çok olduğunu ve bu günahları temizlemeye cehennem ateşinin bile yetmeyeceğini söyler (s. 175).

Mahşer romanının kahramanlarından Muazzez, fena halde rahatsızlanmış ve hastaneye kaldırılmıştır. Nihad, Muazzez'in başucunda beklerken doktor ile aralarında konuşma geçer. Doktor, Nihad'a kaç yaşında olduğunu sorar. Nihad, 26 yaşında olduğunu söyleyince doktor da genç biri için hastane köşelerinde beklemenin azap olacağını cehennem benzetmesiyle dile getirir. Bu diyalog “*Yirmi altı! Hey Yarabbi. Sizin yaşınızda şu bodrum, cehennem-i zümeradan daha latif bir yer değildir*” (s. 226) şeklinde romanda yer almıştır.

Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* romanının başkahramanı Şahin, öğretmen olarak atandığı Sarıova'da yaşlı bir adama yardımcı olur. Yaşlı adam bir süre sonra ölür ve yine onun cenaze törenini organize eden kişi Şahin olur. Yaşlı adam, ölmeden önce Şahin'den "kaymaklı ekmek kadayıfı" istemiştir; ancak o dönemde Şahin'in cebinde para olmadığı için bu istek yerine getirilememiştir. Cenaze töreninde Şahin'in bütün sıkıntısı yaşlı adamın son isteğini yerine getirememiş olmasıdır. Şahin, ölen yaşlı adamın arkasından cennetin tasvirini ve yaşlı adamın son isteğini de içeren bir ilahi uydurur ve ağır ağır okur:

"Cennet bahçesinde üç dere akar,

Biri yağ, biri kaymak, biri şeker

Oturmuş Muhammed köşkünden bakar." (s. 26).

Cennet ve cehennem ile ilgili unsurlar ele alınan romanların bir kısmında yer alan konulardandır. Cennet, iyilik yapanların, yaptıklarına mükâfat olarak gidecekleri yer şeklinde geçerken; cehennem ise kötülük yapanların bu hallerinden ötürü cezalandırılacağı yer şeklinde geçmiştir.

2.1.1.1.6 Kaza ve Kader

İslam dininde iman etmiş olmanın şartlarından biri kaza ve kadere inanmaktır. Kaza ve kadere inanıyor olmak "hayır ve şer, iyi ve kötü, acı ve tatlı, canlı ve cansız, faydalı ve faydasız her ne varsa hepsinin Allah'ın bilmesi, dilemesi, kudreti, takdiri ve yaratması ile olduğuna, Allah'tan başka yaratıcı bulunmadığına"¹² inanmak demektir.

Efsuncu Baba romanında Enverî, Agop ve Kirkor; üst üste çıkmış vaziyette Binbirdirek'in duvarındaki istavrozu bulmaya çalışırlar. Agop ve Kirkor, birilerinin içeri gelip de kendilerini bu halde görmelerinden endişe ederler. Kirkor, Agop'a bir efsun okuyup içeriye girmeye yeltenen kişinin bacağına kırılmasını sağlayabileceğini söyler. Enverî de iki genç arasında geçen bu konuşmalara kızar ve "*Lahur (Agop), alın*

¹² <http://www.diyenet.gov.tr/turkish/basiliyayin/weboku.asp?sayfa=39&yid=2> E.T. 15.05.2013

yazısını bozmak kimsenin haddi değildir. Onun için gelsinler, gitsinler, olsun olmasın, deme... Kime emrediyorsun? Amir-i hâdisat nasıl isterse öyle olur” der (s. 54).

Peyami Safa'nın *Canan* romanında kaza ve kader konusunun neleri kapsadığı örneklenmiştir. Başkarakter Lami ile Bedia'nın babası Abdullah Bey arasında Lami'nin son zamanlardaki hallerindeki değişikliğin sebepleri konuşulur. Lami'nin artık ayrılma konusunda kararlı olduğunu gören adam, konağına geri döner. Burada kızına ve durumu bilenlere Lami ile aralarında geçen konuşmayı aktarır. Lami'nin bu ayrılığı kaza ve kadere bağladığını kendisinin de bunun üzerine Lami Bey'e başka bir kadını seven erkeğin kaza ve kaderde bu var demek suretiyle zevcesini boşayamayacağını, bir başka kadını sevmenin hiçbir şekilde mazeret olamayacağı yönünde uyardığını söyler. Buna gerekçe olarak da insanların irade-i cüz'iyeye diye bir şeye sahip oluşunu göstermiştir. Diyalogun devam eden kısmında Lami Bey'e, kaza ve kader meselesinin derin olduğunu söylediğini ve bu husus ile ilgili kitaplar okumasını ve yorumlarını ondan sonra yapması yönünde tavsiyede bulunmuştur. Daha sonra kendisi insanların Cenab-ı Hakk'ın irade-i külliyesine karşı gelemeyeceğini, asıl kaza ve kaderin bu olduğunu ifade etmiştir. İnsanların birbirleriyle münasebetlerinde kendi iradeleri doğrultusunda hareket ettiklerini söyler ve bunu şu şekilde örneklendirir: *“Nasıl ki, istediğimiz zaman tramvaya biner, yayan yürür, istediğimiz zaman kalkar, istediğimiz insanlarla görüşür, istediğimiz insanlarla kat'-ı alaka ederiz...”* (s. 112-113).

Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı* isimli romanında, başkahraman Yıldız'ın içine düştüğü sıkıntılı halden kurtulması için tüm aile ve Murat'ı tanıyanlar birlikte hareket etme kararı alırlar. Bu doğrultuda yapılacak iş yavaş yavaş Dikmen Yıldızına, Murat'ın öldüğünü kabul ettirmeye çalışmaktır. Uzun uğraşlar sonucu Yıldız, biraz düzelmeye başlamıştır ve artık sıra Yıldız'a, Murat'ın öldüğünü kabul ettirmeye gelmiştir. Bu iş ile görevlendirilen Süleyman, Yıldız ile önce gündelik alelade konular üzerine konuşmaya başlar. Yıldız'ın artık haberi duymaya hazır olduğundan emin olunca da Murat'ın şehit olduğunu ve bunun Allah yazgısı olduğunu ve bu mukadderat karşısında yapılabilecek bir şey olmadığını ifade eder ve devam eden konuşmasında onun metanetini arttırmaya çalışır (s. 87).

Kaza ve kader konusu Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* romanında da işlenmiştir. Kenan ile Lamia'nın tanıştıkları dönemden itibaren olayların seyri göz

önünde bulundurulmuş kaza ve kadere değinilmiştir. Kenan, Lamia ile Arapderesi Köyü'nde tanışmıştır. Bu köyde Şem'i Dede isimli, tek başına oturan yaşlı bir adam vardır. Adı geçen şahsın, yaşam tarzı biraz sıra dışı olduğundan etraftakiler onun deli olduğu yönünde dedikodular türetmeye başlamışlardır. Kenan, uzunca bir süre köyden uzak kaldığı için Şem'i Dede ile de görüşmemiştir. Tekrar köye geldiğinde, etraftan Şem'i Dede'nin büyük sıkıntılar içinde olduğunu öğrenir. Bir gece hem kendi dertlerini paylaşmak hem de onun sıkıntılarını dinlemek için yaşlı adamın kulübesine gider. Şem'i Dede, Kenan'a kendisinin kaza ve kader bahsi üzerine düşünce düşünce dünyadaki felaketlerden kudreti mesul tutan, bütün kabahati nizam-ı kâinatta arayan mecnunların da var olduğu sonucuna vardığını "*her ruhun ayrı istidatlarla teçhiz ettiği, her birine ayrı bir yol çizmektedir*" şeklinde ifade eder. Ona göre herkes kendi yolundan gitse, kimse mutsuz olmayacaktır. Bu konuşmaların ardından Kenan'dan böyle bir dünyayı gözünün önüne getirmesini ister. Hep ayrı ayrı yollarda yürüyen, birbirlerine hiç dokunmayan, birbirlerini incitmeyen hatta görmeyen yolculardan mürekkep uzun kafilenin ne kadar güzel olacağını dile getirir (s. 257).

Damga romanının başkahramanı İffet, bir gün sokakta yürürken kendini kavganın ortasında bulur. Dükkâncının biri, hırsızlık ettiği gerekçesiyle bir kadını kolundan sürüklemektedir. İffet bu durum karşısında sessiz kalmaz ve olaya müdahale eder. Adamın elinden kadını kurtarır bir kenara çeker ardından tekrar adamın yanına gidip kadını neden dövdüğünü sorar. Adam da dövdüğü kadının kendisine sürekli işve yaptığını kendisinin bu kadından korunmak için daima "Lâhavle" (Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah'ın yardımıyla elde edilir) çekmek suretiyle sabretmeye çalıştığını; ancak daha fazla dayanamayıp bu kadının tuzağına düştüğünü söyler. Kadın ile kendisini soyduğu için kavga ettiklerini sözlerine ekler (s. 60).

Çölde Bir İstanbul Kızı romanında başkahraman Sermin, haydutlar tarafından kaçırılmıştır. Çöl kanunu gereği Sermin, kura ile belirlenecek kişinin kölesi olacaktır. Kura çekilir, Gaffar isminde haydudun ismi çıkar. Çadıra zorla götürülen Sermin'e sahip olmaya çalışan bedevi, bir aralık onu elinden kaçıtır. Sermin, tam bu sırada eline geçirdiği silahla adamı oracıkta öldürür. Bunun üzerine kabilenin ileri gelenleri toplanır ve Sermin'in Fikret tarafından şafak sökerken öldürülmesine hükmederler. Fikret ise bu işi yapmasının mümkün olmayacağını, bu kararından ötürü isterlerse kendisini de

öldürebileceklerini ifade eder. Sermin, Fikret'i verilen görevi yapması konusunda ikna etmek için yapacağı işin bir alın yazısı olduğunu söyler (s. 75).

2.1.1.2 İbadetler

2.1.1.2.1 Namaz ve İlgili Hususlar

İslam dininin şartlarından biri de namaz kılmaktır. İncelenen romanların bir kısmında namazın nasıl kılındığı, namaza çağrı ve namazın gönülde oluşturduğu rahatlıktan bahsedilmiştir.

Müfide Ferit Tek'in *Pervaneler* romanında namaz konusu Nesime'nin babasının da mensup olduğu Mevlevilik tarikatı üyelerinin toplu halde namaz kılmaları ile yer almıştır. Müslüman bir ailenin kızı olan Nesime, aldığı eğitimlerden sonra kendi ayaklarının üstünde durabileceğini göstermek için Amerika'ya doğru yola çıkar. Bir müddet sonra ailesinin yokluğu onu olumsuz etkilemeye başlar. Her gece ailesiyle geçirdiği güzel günleri hayal eder. Nesime'nin babası dini vecibelerini yerine getiren bir Müslüman'dır. Babasının, dervişlerin önünde, mihrapta durup Allah'u Ekber deyip tekbir getirmesi de gözünün önünden gitmemektedir. "*Mevlevilerin başlarında uzun külahlar, o zarif eğilmeleriyle, hepsi birden, ahenkle postları üstüne Allah'u Ekber diyerek rükû edişleri ve yine manzum bir tavırla kalkışları*" aklına gelir. Nesime eski hayatına duyduğu özlemi ifade etmek için: "*Huzur ve sükûn dolu, sevgili dergâh! Ah orada hiç vicdan azabı yok*" der (s. 140).

Namaz konusuna romanında yer veren yazarlardan biri de Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Onun *Mezarından Kalkan Şehit* isimli romanda başkahraman Şevki, arkadaşı Kadri'nin daveti üzerine İstanbul'a yakın bir köye gider. Gittikleri köyde bulunan bir konak hakkında perili olduğu şeklinde söylentiler dolaştığını duyan Şevki, merakının önüne geçemez ve bu konağın etrafında keşif turlarına başlar. Saatler gece yarısını geçtiğinde yaşlı bir kadının konağın damına çıkıp ezan okumaya başladığına şahit olur. Birkaç gece daha konağı gözlemleyen Şevki, yine aynı saatlerde aynı olayların olduğunu görür. İnanç yönünden zayıf olan Şevki'nin, kadının okuduğu ezanın sonundaki "Namaz uykudan hayırlıdır" anlamına gelen "*Es-salâtü hayrun min-en*

nevm” ifadesi dikkatini çeker. Şevki, arkadaşı Kadri’ye yaşlı kadının neden her gece dama çıkıp ezan okuduğunu ve ezanın sonuna “*Es-salâtü hayrun min-en nevm*” cümlesini eklediğini sorar. Arkadaşı ona yaşlı kadının şehit olan oğlunun hayaletini konağa davet etmek için ezan okuduğunu söyler (s. 18-19).

Şevki, konağa keşfe çıktığı bir gece, saklandığı yerde uyuya kalır ancak sabah ezanı sesi ile uyanır. Ezanda yine “*Es-salâtü hayrun min-en nevm*” sözlerine kulak kesilir (s. 21).

Reşat Nuri Güntekin, namaz konusunu iki romanında işlemiştir. *Damga* romanının ilk kısımlarında başkahraman İffet, küçüklük yıllarından bahseder. Bu konuşmalardan birinde İffet, evlerinin merdiven aralığında geçen hikâyesini nakleder. “*Ramazan geceleri sofrada cemaatle namaz kılınır; Kur’anlar, ilahiler okunurdu. Dadısı Kamiyap Kalfa ile beraber bu kapının dibindeki merdiven aralığında kendisi de namaza durur, ellerini açıp dua eder*” (s. 6).

Reşat Nuri Güntekin’in bir diğer romanı *Yeşil Gece*’de ise Sarıova’nın eski imamlarından birinin oğlu, hafızlık kursundayken sürekli kapalı yerde ve hareketsiz kaldığı için gelişimini tamamlayamaz ve gün geçtikçe elden ayaktan kesilir. Şahin, çocuğun durumunun hiç iyiye gitmediği yönünde babasını ne kadar uyardıysa da babası onu dinlemez, en sonunda da çocuk ölür. Artık sıra çocuk için yapılacak dini törene gelir. Çocuk, ölümünden bir gün sonra toprağa verilmek üzere küçük çocuğun cansız bedeni sırma işlemeli ipek örtüler, kıymetli şallar, sırmalı bir sarık ile gelin gibi süslenen tabut içerisinde evlerinin kapısından çıkarılır, orada bulunanlardan helallik istenir ve namazın kılınacağı yere doğru yola çıkılır (s. 100).

Zeyno’nun Oğlu romanında Küçük Haso, Şeyh M... tarafından dini konularda yetiştirilmek üzere konağa alınır. Çocuğa verilen eğitimlerden biri de namaz üzerinedir. Namazdan önce ve namaz esnasında neler yapılıp nelerin yapılmayacağı öğretilmeye çalışılmaktadır. Ancak Şeyh M... de din hususunda hassas biri olduğu halde kötülük yapmaktan geri kalmayan bir karakter olarak romanda karşımıza çıkmıştır (s. 107,111).

Halide Edip’in *Vurun Kahpeye* isimli romanında ise namaz unsuru, dini bazı vecibelerini yerine getirdikleri halde sürekli kötülük yapan kimselere eleştiride

bulunmak için yer almıştır. Romanda geçen kötülüklerin öncülüğünü yapan kişi Hacı Fettah'tır. Bu adam, etrafındaki kimselerden itibar görmek için namaz kıldığı yönünde yapılan eleştiri okuyucuyla paylaşılmaktadır. Hacı Fettah, kendisi için yapılan bir eleştiriye vereceği cevaba tövbe estağfurullah ile başlar. Kendisinin namazı şeytanın şerrinden korunmak için kıldığını, çünkü kendisi gibi adamlar bile her gün beş vakit Cenab-ı Hakka namazlarında dua etmezse Allah'ın onların içlerini karmakarışık yapacağı iddiasında bulunur (s. 45).

2.1.1.2.2 Oruç, Hac, Kurban ve İlgili Hususlar

Halide Edip Adıvar'ın *Vurun Kahpeye* isimli romanında, kendi çıkarları için Milli Mücadeleyi kötüleyen, kendi komşularını fütursuzca düşman askerlerine satan, onlarla işbirliği yapan Fettah Efendi, düşmanlardan yaptığı hizmetin karşılığını pek göremez. Onun yerine maarif müdürü ile Uzun Hüseyin istediklerini yaptırmıştır. Artık ahlak temizliği yapma zamanının geldiğini, günahkâr kadınları ve kendine düşman belledikleri kimseleri temizledikten sonra arınmak için hacca gitmenin gerekli olduğunu ifade eder. Fettah Efendi'yi tanıyanlar onun Allah'ın rızasını kendi üstüne çekmeye çalışan, her türlü günahı işleyip daha sonra hacca gitmek suretiyle günahlarını affettirmeye çalışan biri olduğunu düşünmektedirler (s. 55).

Gizli El romanında hac ibadeti; Adnan'ın, hocası Şeref tarafından sözlü imtihana tutulması ile ifade bulur. Dini derslerin öğrenilip öğrenilmediğini kontrol etmek isteyen Şeref, Adnan'ı karşısına alır ve hac vazifesi ile ilgili sorular sorar. Haccın, İslam'ın kaçınıcı şartı olduğu ve Arafat'a ne kıyafetle çıkıldığını bilip bilmediğini öğrenmek ister (s. 45).

Hac vazifesinin bölümlerinden biri olan Arafat'ta toplanma hadisesine *Acılar* romanında yer verilmiştir. Milli mücadele dönemini konu edinen romanda seferberlik ilanı ile genç yaşlı herkes Harbiye Mektebi'nde toplanmıştır. Kendisi Sanayi-i Nefise Mektebi'ni bitirmiş olan başkahraman Fikret de toplananlar arasındadır. Fikret, bu manzara karşısında şaşırılmış ve biraz da coşmuştur. Burada birbirini tanımayan binlerce insanın toplanışını, yine birbirini tanımayan milyonlarca Müslüman'ın hac vazifesini yerine getirmek için Arafat'ta toplanışına benzetmiştir (s. 30).

Tutuşmuş Gönüller'in kahramanlarından Nevhayal, bir gece sevgilisi Süha'yı gizlice konağa almaya karar verir. Her şeyin yolunda gitmesi için de hizmetçi Mah'ın yardımına başvurur. Ancak durumdan daha önce haberdar olan ve Nevhayal'e âşık Galip Nihat, Süha'yı etkisiz hale getirir ve konağa onun kılığında girer. Biraz geç kalan ve sevgilisi zannettiği Süha'ya bu saate kadar nerede beklediğini sorar. Kendisi için endişelendiğini ve sağ salim gelmesi için Eyüp Sultan'a kurban adadığını söyler (s. 188).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ben Deli Miyim* isimli romanında Nuri, Revan Hanım'ı Şadan'a kaptırınca tekrar onu geri kazanmak için Revan Hanım'ın kendisine bir mektup yazar. Mektubunda Şadan'ı konaktan göndermeyip onunla yaşamaya devam etmesi halinde Şadan'ı boğazlayacağı yönünde tehditlere yer verdiğini görmekteyiz. Şadan'ı nasıl öldüreceğini de ayrıntılarıyla verirken İsmail Peygamber'in, babası tarafından kurban edilme hadisesini örnek verir. İsmail Peygamber'i kurtarmak için Cenab-ı Allah'ın gökten koç gönderdiğini; lakin zavallı deli Şadan'ı kurtarmak için böyle bir gök mucizesinin olmasını beklemenin saçma olacağını, eninde sonunda Şadan'ı öldüreceğini de mektubunda dile getirir (s. 237,238).

Ben Deli Miyim romanının devamında Nuri, ailesinin ne kadar yoksul olduğunu anlatmak için halk arasında “dön gel orucu” olarak kabul edilen, ekmek bulamayınca oruçlu olup, ekmek bulduğunda orucu bozmak suretiyle gerçekleşen bir oruç türünden bahsetmiştir. Ayrıca Ramazan orucunun yemek yiyip yatmak ve sahur zamanı uyanmak suretiyle tutulmasının bir anlam ifade etmeyeceğini de okuyucu ile şu şekilde paylaşmıştır:

“Ramazanda davul zurna ile sahura kalk. Köftesiyle, söğüşüyle, şirdeniyle, bumbarıyla karnını doyur, yat. Öğleye kadar uyu. Kalk. Gene iftar tepsisiyle donanmış sofranın başına otur. Simidi, pidesi, francalası, çorbası, yumurtası, külbastısından, tatlı börek, tıkn ha tıkn pilava, soğukluğa kadar.” (s. 261).

Kendisinin böyle orucu yılın on iki ayında tutmaya razı olduğunu ve hem de bugün dünyada doyduğuna şükür edip, yarın ahirette Cenab-ı Hak'tan bu sevabına karşılık bir mükâfat da istemeyeceğini ifade eder.

Tank Tango'da Ömer ile Bihter, bir müddet dinlenmek için yurtdışına gitme planları yaparlar; ancak nereye gidecekleri hususunda tam kararlarını vermiş değillerdir. Bir müddet sonra Hacca gitmekte anlaşılır. Bu kararlarını etraftakilerle paylaştıklarında şaşkınlıkla karşılanırlar. Kaynana-gelin arasındaki diyalog romanda

- *Hayrola kızım?*

- *Ömer hacı oluyor!*

- *Hacı mı oluyor*

- *Evet, hacı oluyor, yani Kâbe'ye gidiyor.* şeklinde geçmiştir (s. 200).

Hac ibadeti, İslam dininin iman esaslarından bir tanesidir. Mekke'de bulunan Kâbe ve civarındaki özel yerleri belirli vakit içinde ziyaret edip, burada Allah'a yönelip yine ondan günahların bağışlanmasını dilemektir. Çalışma kapsamında ele alınan romanlarda Hac ibadeti daha çok kardeşliği, birlikteliği vurgulamak amacıyla dile gelmiştir.

2.1.1.3 Mevlit Okutmak

Müslümanlar arasında ölen kimselerin ardından dua maksatlı yapılan bu âdete, konumuz ile alakalı bazı romanlarda rastlamış bulunmaktayız.

Mevlit okuma ve okutma âdeti Halide Edip Adivar'ın *Vurun Kahpeye* isimli romanında kasabada bulunan eşraftan bir tanesinin Çanakkale'de şehit olan iki oğlu için düzenlenen merasim ile yer almıştır. Ancak mevlidin burada kullanılma bağlamı şehit olan kimsenin ardından okunduğu için değil; kutsal bir mekân olan camide kötü kimselerin kötülüklerine devam etmekten geri kalmadıkları tespitini okuyucuya ulaştırmaktır. Romanda, kötü gösterilen köylü kadınları hem ibadet edip hem de dul bir kadının dedikodusunu yapmaktadırlar ve onu dışlayan tavırlar sergilemektedirler. Ayrıca kadınlarla erkeklerin ibadet esnasında iç içe değil de bir düzen içerisinde ayrı ayrı oturuları da eleştirilmiş ve bu durum iki cinsi ayıran duvar kafese benzetilmiştir. Bu şekilde kadınların yine ikinci planda tutulduğu eleştirisi romanda yer almıştır (s. 48).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanı *Ben Deli Miyim*'de ise Şadan, ölmesi için kuyuya attığı Nuri'nin ölmediğini görünce onunla dalga geçer ve kuyudan çıkmasının mümkün olmayacağını kendinden emin bir tavırla kuyunun dibine haykırır. Nuri, kuyunun dibinden kendisinin ölüp ölmediğinin ne ehemmiyeti olabileceğini sorduğunda ise Şadan, kendisi için ehemmiyetinin büyük olacağını söyler. Daha sonrasında onun cenazesi ardından yapacağı dini uygulamaları: *“Çünkü pek aziz dostumsun. Ölümünün gerçekleşmesinden kırk gün sonra canın için lokma döktüreceğim, mevlit okutacağım. Fukaraya sadakalar dağıtacağım”* şeklinde sıralar (s. 329).

Kan ve İman'da ilerlemiş yaşına rağmen düşman ile çarpışmak için cepheye giden Hasan Dede, bir çarpışmada oğlu Şemsettin'i kaybetmiştir. Yaşlı adam, metanetini hiç kaybetmemiş ve vatan için her şeyini feda edebileceğini ifade etmiştir. Şemsettin'in mezarı İzmir'e uzaktan bakan bir tepenin üstüne gömülmüştür. Buralar savaş zamanı düşman elindedir ve düşman askerleri Şemsettin'in mezarı üstüne basa basa geçip Anadolu içlerine ilerlemektedirler. Yaşlı adam, *“Sağ kalır da İzmir'e giren Türk ordusunun arasında bulunursam evladımın bu mezarına gazilerimizi götürüp de cemaatle mevlit okutturacağım.”* diye niyette bulunmuştur (s. 72).

2.1.1.4 Diğer Dini Unsurlar

2.1.1.4.1 İslamiyet'in Hoşgörüsü

Aliye, bir akşam evdekilerle beraber camiye gider. Camide, mahalle eşrafından birinin şehit düşen oğlu için mevlit okutulmaktadır. Aliye, camide hazır bulunan kadınların bazı hareketlerini hoş karşılamaz. Örneğin camiye gelmiş dul bir kadına aşağılayıcı hareketler sergilenmekte ve onu hor görmektedirler. Aliye, bu duruma daha fazla dayanamaz ve kadınlara tepki olsun diye bu kadının yanına gidip, ona elindeki şekerleri ikram eder. Daha sonra Gülsüm Hala'ya, çaresiz durumdaki kadını göstererek, o kadına karşı yapılan muamelenin yanlış olduğunu, Peygamberimizin güzel ahlakından

bazı örnekler vererek anlatmaya çalışır. Doğduğu an günahkâr ümmeti için Cenab-ı Hakk'tan af dileyen ve “Şefiül-müminin” ve “kamu düşmüşlere destgir” diye selamlanan Peygamberimizin ümmeti, günahkârlara ve düşmüşlere nasıl hor bakabilir diye sorar. Peygamberimizin doğduğu gece günahkâr ümmeti için Allah'a yalvarmış olduğunu hatırlatır ve onlara siz Peygamberden de mi büyüyorsunuz sorusunu sorar (s. 51).

Halide Edip Adıvar'ın *Vurun Kahpeye* adlı romanın başkahramanı Aliye, bu sözleriyle İslam Peygamberinin güzel ahlakını anlatırken aslında İslam dininin ne kadar hoşgörülü bir din olduğu mesajını da vermektedir.

2.1.1.4.2 Kadın

Bu çalışma ile alakalı romanların ekserisinde kadınların Allah tarafından erkekleri yoldan çıkartmak, onların işlerini bozmak için yaratıldığı yönünde ifadelere yer verildiği tespit edilmiştir.

Kadın unsurunu din yönüyle ele alan romanlardan biri Halide Edip Adıvar'ın *Vurun Kahpeye* isimli eseridir. Eserde kadın, dedikoducu, birbirini çekemeyen ve birbirilerine iftira atan; bununla birlikte hep ikinci planda tutulan mahlûk olarak işlenmiştir. Yine kadınlar, dinin buyruğu gereğince erkekler ne derse onları yapan, kendi iradesini kullanamayan kimseler olarak romanda yerini almıştır.

Atlı Han romanında ise başkarakter Olaycoto'nun babası ölürken, Olaycoto'yu emanet edeceği Argo'ya oğlu ile alakalı bazı tembihlerde bulunur. Argo'dan, oğluna kadınlardan kaçmayı öğretmesini, önüne hiçbir kadının çıkmasına izin vermemesini ister. Oğluna mutlaka kadınların kötü olduğunu ve erkeklerin işlerini bozmak için Tanrı tarafından ceza olarak yaratıldığını onun hafızasına kazımasını tembihler (s. 35). Olaycoto'nun babası, oğlunun kadınların baştan çıkarıcılıklarından nasibini alıp da davasından vazgeçmesinden endişe etmektedir. İlerleyen kısımlarda Olaycoto gerçekten de bir kadın ile sınılanır. Ancak Argo'nun kendisine verdiği nasihatler aklına geldiğinde hemen kendisini toparlar.

Tutuşmuş Gönüller'de, Şaheser'in annesi Nusret Hanım, dönemin kızlarının artık laf dinlemediğinden yakınır ve kendi zamanlarından bahsetmeye başlar. Yeni nesil gençlere nasihatler verirken, kadınların geçmiş yıllardaki toplumsal yeri hakkında da malumatlar vermektedir. Eskiden vaaz ve öğüt dinlemeğe camilere, şeyhlere gittiklerini; ancak şimdi bunun yerini konferansların aldığını söyler. "*Buralarda kadın, erkek bir araya toplanıyorlar. Birbirlerinin ağızlarına bakıyorlar. Ahlaklı gittikleri bu salonlardan ahlaksız dönüyorlar. Çünkü kadın erkeğin, erkek kadının şeytanıdır*" diyerek şikâyetlerini dile getirir (s. 201).

Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* adlı eserinde, kadının toplumsal statüsünün düşüklüğüne işaret edilmiş ve bunun sebebi olarak da din kuralları gösterilmiştir. Bu durum, başkarakter Lamia'nın küçük yaşta çarşafa girmesi mevzu edilmek suretiyle okuyucuya aktarılmıştır. Romanın geçtiği dönemde kadınlar küçük yaşta çarşafa girer, çarşıya çıkarken de mutlaka çarşafa örtünmeleri gerekmektedir (s. 69,133).

Cehennemlik isimli romanda, kocasından gerekli alakayı göremeyen Ferhunde Hanım, yeğeninin nişanlısını baştan çıkarmaya uğraşmaktadır. Kendisini Şemsettin'in kollarına bırakmış ve ondan da aşkına karşılık vermesini beklemiştir. Şemsettin ise Ferhunde'nin düşündüğünden daha zorlu çıkmıştır, zira onun kollarından kurtulmayı başarıp, konağa doğru koşar ve Kalfa Kadına sıkıntılarını dökerken kadınlara karşı duyduğu öfkeyi de oracıkta haykırır. Kalfa Kadın da, Ferhunde'nin yaptıklarından dolayı tüm kadınların aynı kefeye konulmasının yanlış olduğunu, kadınların yaradılış sebebinin kendisinin düşündüğü gibi kötülük yapmak olmadığını kendince verdiği örneklerle anlatmaya çalışmıştır.

- *Cenab-ı Hak mutlaka iyi şeyler yaratmak azminde olsaydı Şeytanı yaratmazdı. Kadını da o çeşitten yaratmıştır.*
- *Cenab-ı Mevlam, dünyaya düzeni kadınla vermiştir. Onsuz yer olmaz ki... Kadına lüzum olmayaydı Havva anamızı yaratmazdı.*" (s. 92)

Yine Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Akşam Güneşi* isimli romanında kadının toplumsal statüsünün erkeklerden aşağı olma sebebinin din olduğu iddiası yinelenmiştir. Nazmi Bey, komşulardan bir tanesinin tertip ettiği geceye davet edilir. Konakta çok

sıkılan Jülide'yi de etraftakilerin hoş karşılamayacağını bile bile bu davete götürür. Jülide'ye, böyle müsamerelere Müslüman kadınların iştirak edemeyeceğini, bu durumu daveti yapanların da bildiğini; ancak sırf hatır hoşluğu için kendisini götürmeye razı olduğunu söyler (s. 235).

Ethem İzzet Benice'nin kaleme aldığı *Yakılacak Kitap* adlı eserde başkarakter Vicdan, öğretmen olarak İskilip'e atanmıştır. İskilip insanının içine kapanık bir yaşantı sürdüğü ve bu sebeple sosyal ortamların oluşmadığını anlaması çok zamanını almaz. Kadınlar evden başka yere gitmemeli; eğer çarşıya-pazara çıkacaklarsa da muhakkak çarşaf giymeleri gerekmektedir. Genel görüşe göre dinin gereği budur. Vicdan, ilk başlarda bu durumu yadırgasa da sonunda kabullenir ve kendisi de çarşaf giymeye başlar. Çünkü çarşafsız dışarı çıkan kadınlar hakkında türlü dedikodu ve iftiralar hemen başlamaktadır. Onları dinsizlikle bile itham edenler çıkmaktadır (s. 102-103).

2.1.1.4.3 Nikâh

Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurması anlamına gelen nikâh konusuna incelenilen dönemde kaleme alınmış iki romanda rastlanmıştır. Bu, romanların birinde kız isteme, diğerinde de kız istendikten sonraki nikâh töreninin yapılışı şeklindedir.

Vurun Kahpeye romanında Kuva-i Milliyeci bir komutan olduğu belirtilen Tosun Bey, daha ilk gördüğü günden itibaren Aliye'ye âşık olmuştur. Aliye'den kendisiyle evlenmesini ister. Aliye, Tosun Bey'in bu teklifini olumlu karşılar ancak son sözü, kendisine uzun süredir babalık yapan Ömer Dede'nin söyleyebileceğini ifade eder. Tosun Bey, Bir akşam Ömer Dede'nin evine gelir ve evlatları gibi baktıkları Aliye'yi Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile ister. Ömer Dede ise buna yalnız kendisinin karar veremeyeceğini ve kasabalıya da danışması gerektiğini söyler (s. 38).

Tutuşmuş Gönüller'in kahramanlarından Lemiye, yasak aşkı Behçet Hilmi'yi elinden kaçırdıktan sonra kendisine önceden beri âşık olan ve romandaki olayların ekserisinin gelişmesine etki eden Kasım Necati ile evlenmeye razı olur. Bir cuma akşamı nikah işlemi için mahalleden baba dostu dört ihtiyar çağırılır. İmam ile muhtar da bu merasimde yerlerini alırlar. Duvarda yeşil çuhadaki cüz kesesi içinde, rahmetli

Koltukçu Mustafa Ağanın “Kelam-ı Kadim” i ve üzeri kırmızı duvaklı “Hilye-i Saadet” asılı bulunan büyük odada kantar kâtibi Kasım Necati ile Lebip Paşa’nın kızı Lemiye Hanım’ın nikâhları kıyılır. Sokak kapısı önünde halk birikmiş, evin küçük maltağında gürül gürül dualar edilmiştir (s. 261).

2.1.1.4.4 Boşanma

“Eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması”¹³ anlamına gelen boşanma konusuna, bazı romanlarımızda rastlanmıştır. Romanlarda boşanmanın din kurallarına göre ele alınmasından dolayı bu çalışmada yer almıştır.

Boşanma konusuna değinilen romanlardan biri Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Tutuşmuş Gönüller* isimli eseridir. Roman kahramanlarından Lemiye ile Behçet Hilmi, başka birileriyle evli oldukları halde birlikte yasak aşk yaşamaktadırlar. Lemiye, ilişkilerinin artık meşrulaşmasını istemektedir. Lemiye’yi seven Behçet Hilmi, ailesine ve çocuğuna karşı din gereği bağlılık hissetmekte ve boşanmaktan çekinmektedir. Lemiye ise bu durumu anlamakta güçlük çektiğini ve yapılması gereken en doğru işin de evlenmek olduğu hususunda onu ikna etmeye çalışır. Lemiye’nin ısrarları üzerine, ona istediğini yapma noktasında serbest olduğunu; ancak kendisinin şeriat güllesiyle karısına ve çocuğuna bağlı bulunduğunu dile getirir. Behçet Hilmi’nin bu sözleri üzerine Lemiye, Müslümanlığın en felsefi bir din olduğunu, almanın da, boşamanın da hak olduğunu ifade eder. Ona göre karı kocalar için söylenen “*bir sözle yakın, bir sözle uzak*” atasözünün söylenme gerekçesi de budur (s. 139-140). Behçet Hilmi, karısı ve çocuğundan ayrılmamak için neleri bahane ettiyse Lemiye’yi ikna edememiştir.

Billur Kalp romanında Semih Atif Bey, karısının kıskançlık krizlerinden ve yalan yere sık sık hasta rollerine büründüğünden etrafındaki kimselere bahseder. Arkadaşlarının durumun vahametini bilmelerini sağlamak için bir ayda kaç doktor gezdiklerinden, kaç eczane değiştirdiklerinden bahseder. Karısını iyi etmek için gidip Lokman’ın mezarından kaldırılmasının bile fayda etmeyeceğini, çünkü hastalığın karısı için bir oyun olduğunu dile getirir. Karısının müstebit, densiz bir kadın olduğunu ve

¹³ Türkçe Sözlük, Boşanma, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s.384

hastalık bahanesiyle etrafı kasıp, kavurduğunu arkadaşlarına aktarır. Arkadaşlarından bazıları, bu kadını çekmek zorunda olmadığını, isterse boşanabileceğini söylemeleri üzerine boşanmanın dinde yeri olduğunu kendisinin de bildiğini; ancak vicdanen bunun olmasının mümkün olmayacağını, karısına türlü bağlarla bağlı olduğunu söyler. Kimi kez şeriatın müsaade ettiğini; fakat başka engellerin müsaade etmediğini, mukadderatta çekmek olduğunu da sözlerine ekler (s. 30).

2.1.1.4.5 Kutsal Gün ve Geceler

Her inançta kutsal kabul edilen gün ve geceler yer almaktadır. Tez ile alakalı incelenen romanlardan sadece *Akşam Güneşi*'nde bu konuya değinilmiştir. Romanda, Nazmi Bey'in ağzından kandil gecelerinde yapılan uygulamaları öğrenmekteyiz. Nazmi Bey, arkadaşlarıyla bulunduğu bir ortamda onlara doktorasını yaptığı sürece nelerle karşılaştığını anlatır. Konuşmaların devamında sıra Şükran ile olan münasebetlerinin gelişme aşamalarından bahsetmeye gelmiştir. Kandile iki gece kalmıştır ve çiftlikte uzun süredir uygulanmakta olan kandil geceleriyle bayram günlerinde civardaki hemen bütün çocuklar toplanıp Şükran ile Nazmi bey'in ellerini öpmeye gelirler (s. 175).

2.1.1.4.6 Din Adamları

Bu kısımda insanlara dinin emir ve yasaklarını anlatmakla görevli kimseler ile alakalı incelenen romanlarda geçen örnekler ele alınacaktır.

Efsuncu Baba romanında, Agop ile Kirkor, ip eğirdikleri Binbirdirek'e, her gün, Ebulfazıl Enverî'nin gelip bazı tuhaf hareketler sergilediğine, burada birtakım incelemeler yaptığına tanık olurlar. Tuhaf görünümlü adam, duvarlara anlaşılması zor yazılar karalamıştır. Ebulfazıl, mağaradan ayrıldığında bu iki Ermeni genç, yazıları okumaya çalışırlar; ancak pek bir şey çıkartamazlar. Duvardaki yazıyı biraz İbraniceye, biraz Osmanlıcaya benzetmişlerdir. Yazının sırlarla dolu olduğunu düşünürler ve bunu çözmenin herkes tarafından mümkün olmayacağını hatta bu yazıdan ne cinci hoca, ne papaz ne de hahamın bir şey anlayamayacağı fikrine varırlar (s. 26).

Reşat Nuri Güntekin'in *Tutuşmuş Gönüller* isimli eserinde, roman kahramanlarından Necati, ümitsiz bir aşk derdine düşmüş ve dertlerini unutmak için kendini içkiye vermiş bir kimsedir. Aslında Necati'nin rahmetli babası Karadut Camii'nin kayyumudur. Annesi de içki kokusunun nasıl bir şey olduğunu bilmez. Necati, bir gece eve içkili geldiğinde annesi, komşularına oğlundaki tuhaf hallerin sebebinin de olabileceğini danışır. Komşuları da kadına, oğlunun içki yüzünden değiştiğini söylerler. Diğer taraftan da kimse Necati'nin böyle bir şey yapmış olduğuna akıl erdiremez çünkü babası rahmetli Mustafa Ağa, hacıdır. Babası, Karadut Camii'nin kayyumu Hafız Şerafettin Efendi, nur gibi, namazında, orucunda bir tanrı adamıdır. Bu yüzden o güne dek evlerine ispiroto bile girmemiş; Emine Hanım'ın burnuna bu uğursuz nesnenin kokusu da değmemiştir (s. 55). İlerleyen kısımlarda da yine Necati'nin içki içen bir kişi haline gelişine şaşırانların, onu ailenin büyükleriyle kıyaslanışına rastlamaktayız.

Tutuşmuş Gönüller romanının devamında, Lemiye'ye ebelik yapan Saliha Hanım, Lemiye'nin doğurduğu çocuğun yasak bir ilişki ile dünyaya gelmesini eleştirir ve artık zamanın kendi zamanları gibi olamadığından yakınır. Kendi ailesi ile şimdiki aile yaşantılarını mukayese eder. Kavaf Mustafa Ağa'yı Topkapı'dan Eminönü'ne kadar herkesin tanıdığını, büyük oğullarının biraz haşarı çıktığını; ama evlatlarının içinde besmelesizin olmadığını söyler. Devamında kocasının ağa olmasına rağmen erkekliğin şartını sakallı imamlar kadar bildiği için Allah'a şükürler eder. Onun okumadan döşeğe girmeyen biri olduğunu da sözlerine eklemeyi ihmal etmez (s. 232).

Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da romanında başkahraman Sencivanoğlu, Afrika yolculuğu esnasında birçok başarıya imza atmıştır. Bu başarılarından ötürü ona övgüde bulunmak isteyen arkadaşı Hafız Ali; Sencivanoğlu'nu İslam halifelerinin özelliklerini örnek vererek över. Ona kendisinin Hazreti Ali gibi cesur, Hazreti Ömer gibi tedbirli ve fedakâr biri olduğunu ve Allah'ın da kendisiyle beraber olduğunu dile getirir (s. 157).

2.1.1.4.7 Ceza- Mükâfat

Yapılan iyi işler karşılığında verilen ödül anlamındaki mükâfat ile kötü işler karşılığında verilen cezayı bu kısımda ele alacağız. Ancak inceleme konumuz ile alakalı romanları çalışmamız gereği din ve inanç yönüyle ele aldığımız için verilen ceza ve mükâfatın da din ile bağlantılı olması bizim için önem arz etmektedir. İlahi adalet diye tabir edilen, yani cezayı da, mükâfatı da Allah'ın veriyor olmasıdır.

Vurun Kahpeye romanında başkahraman Aliye, kendisine düşman olanların gazabını sürekli çeker. Bir cuma vakti öğrencileri ile marşlar söyleyerek yürüyüşe çıkar. Kendisine düşman olan Fettah Efendi, bu durumu fırsat bilerek halkı Aliye'ye karşı kışkırtır. Aliye'nin erkeklerin içinde yüzü, gözü açık bir surette, müslümanların kalbini fesada vermek için şarkı söyleyerek dolaştığını orada bulunanlara haykırır. Bu gibi insanların melun olduklarını ve bunların cezasının bir an önce verilmesi gerektiğini ileri sürer. Böylelerinin cezalandırılmaması halinde Cenab-ı Hakk'ın kendilerini cezalandıracağını söylemek suretiyle halkın öfkesini artırmaya çalışır (s. 21).

Bir Kadın Düşmanı'nın da çevredekiler tarafından "kaya balığına" benzetilen Homongolos'un kaba tavırlarından bahis açılmıştır. Kabalığının sebebi olarak da çirkinliği gösterilmiştir. Muhabbet ortamında bulunanlara göre Allah, Homongolos'un anne ve babasını işledikleri büyük bir günahtan ötürü böyle çirkin bir çocukla cezalandırmıştır (s. 139) Hüseyin Rahmi'nin *Tutuşmuş Gönüller* isimli eserinde, başkahraman Lemiye, Behçet Hilmi ile yasak aşkından doğan çocuğu kundağa sarıp bir cami avlusuna bıraktırmıştır. Kundağın içine bu yavruyu töreye aykırı olarak doğurmak ve sokağa atmakla iki kere canı olduğunu bilen genç kadın, büyük günahlarının verdiği titremeler içinde inleyerek yine Allah'a sığınır. Çocuğu sardığı kundağın içine bıraktığı notta insanların birbirinin cezasını çektiğini ve kendisinin işlediği korkunç cinayetleri, bu masumcuk hakkında göstereceği merhamet ve iyilikle onaracak bir kalp bulunursa insanlığımdan utanmayacağını yazar (s. 236). Lemiye, kısa süre sonra yaptığı bu işten pişman olur, azap içinde kıvranmaya başlar ve etrafındakilerden kızının bulunması için yardım dilenir.

Hüseyin Rahmi'nin bir diğeri eseri *Ben Deli Miyim*'de Şadan ile Sermet, kuyuya attıkları Nuri'nin ölüp ölmediğini kontrol etmek için tekrar kuyunun başına giderler. Ancak Nuri hâlâ ölmemiştir. Nuri, kuyunun ağzına gelenleri görür görmez kendilerini Allah'ın gönderdiğini, Allah'a ettiği duaların kabul olduğunu haykırır. Ayrıca kuyu dibinde bulunuyor oluşunu da Allah'ın kendisini yemin bozduğu için cezalandırmasına bağlar (s. 328).

Canan adlı eserde Abdullah Bey, kızının ıstıraplarına son vermek için Lami ile görüşmeye gider. Ancak görüşmeden pek olumlu netice alamaz. Tekrar konağına döndüğünde Bedia ile Şemsi'yi yan yana görür ve onlara doğru Lami'den şimdilik hayır olmadığını ve ümidi kesmek gerektiğini öfkeyle haykırır. Ayrıca Lami'nin Canan ile ilgili kararını vermiş gibi görüldüğünü; bu hainliği Cenab-ı Hakk'ın muhakkak affetmeyeceğine inandığını da sözlerine ekler. Lami'nin bir gün Allah'ın gazabına uğrayacağını ve başına kötü işler geleceğinden de hiç şüphesi olmadığını dile getirir (s. 111).

Romanlarda ceza-mükafat olarak ele aldığımız ilahi adalet unsurlarına romanlarında en çok yer veren isim Hüseyin Rahmi GÜRPINAR olmuştur. Bu konu romanlarda gen hatlarıyla iyilik yapanlar Allah tarafından mükafatlandırılırken; kötülük yapanlar ise yine Allah tarafından cezalandırılır şeklinde geçmektedir.

2.1.1.4.8 Nazar (Göz Değmesi)

Toplumda bazı olumsuzlukların ardında başka birtakım olağanüstülükler arayan insanlara göre, mavi gözlü ve yeşil gözlü insanların nazarlarının, diğer insanlara göre daha çok değdiğine inanılmaktadır.

Enverî, *Binbirdirek*'te definenin izini bir müddet daha sürdükten sonra bulamayınca oradan ayrılır. Bu durumdan rahatsız olan Agop ile Kirkor, hükümet güçlerine Enverî'nin yaptıklarını haber verip vermemek üzerine kendi aralarında istişare ederler. Agop, bu durumdan fazlaca işkillendiğini ve çok kötü bir işin ortasına düşmüş olabileceklerini söyler. Bu tespit *Efsuncu Baba* romanında şu şekilde geçmektedir:

- *On paralık bir avanta yüzü görmeden derde girdik. Gerçekten mavi gözlüler belalı oluyorlarmış. (s. 52)*

Aslında göz değmesi konusu toplumda fazlasıyla yer aldığı halde görüldüğü gibi, toplumun aynası olduğu iddia edilen romanlarımızda pek fazla yer almamıştır.

2.1.1.4.9 İslamiyet'in Resim ve Heykele Bakışı

İslam coğrafyasında resim ve heykel gibi sanatların kendilerini geliştirme ortamı bulamayıp sebeplerinden en önemlisinin, İslam dininin bu sanatlara iyi bakmaması olduğu söylenebilir. Konumuz ile alakalı incelediğimiz romanlardan iki tanesinde bu konu ile alakalı hususlara yer verildiğini görmekteyiz.

İslamiyet'in resim ve heykele bakışının verildiği romanlardan ilki Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* isimli eseridir. Başkahraman Şahin'i ve onun getirmek istediği eğitim sistemini istemeyen kişiler, okulda yapılan resim derslerini propaganda aracı olarak kullanmak niyetindedirler. Birbiriyle kesişen çizgilerin haç şeklinde olduğunu vurgulayarak Müslümanlığın böyle bir şeyle örtüşmediği ve Müslümanların da buna izin vermemeleri gerektiğini ileri sürmüşlerdir (s. 117).

Konu ile alakalı örneğin yer aldığı ikinci roman ise Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Seyit Ali Reis* isimli eseridir. Romanda Kelle Bekir ile Pala, arkadaşlarından ayrı maceralara dalmışlardır. Bunlardan birinde bir Buda tapınağına girerler. İlk defa bir Buda tapınağı gören Kelle, kayalar oyularak yapılmış tapınağı hayretle gezer. Bir taraftan da Pala'ya puta tapanların aptal olduklarını söyler. Putlardan kurtulmak için Hz.İbrahim Aleyhisselam'ın Kâbe'de yaptığı gibi, bütün putları kırıp sonrasında da baltayı en büyük putun boynuna asıp taş put nasıl balta kullanır diye sorarlara, putların Allah olmayacağını ispat etmek gerektiğini ifade eder (s. 263).

2.1.1.4.10 Kutsal Mekânlar ve Şehirler

Mehmet Rauf'un *Karanfil ve Yasemin* isimli romanında, Milli Mücadele sonrası İstanbul hayatı konunun aslını teşkil etmektedir. Saraylılar ve onların çevresindeki

tebaa, Milli Mücadele'ye rağmen Anadolu halkının çektiği sıkıntıların aksine sürekli eğlence programları düzenleyip kendi keyiflerini düşünmektedir. Gezip tozular, yeme içmeler, çapkınlıklar hayatlarından hiç eksik olmaz. Bir gün yine eğlenmek maksadıyla toplanan gurup, İstanbul'daki Yuşa Tepesi'ne giderler. Orada bulunan konakta kahvaltı ve daha sonrasında öğle yemeği planlanmıştır (s. 62). İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerden Mûsâ'dan (a.s) sonra gönderilip onun yeğeni veya vekili olan Hz. Yuşa'nın kabrinin gittikleri tepede olduğunu bilmelerine rağmen, onu da pek önemsemezler.

Kutsal mekânlara romanında yer veren yazarlardan bir tanesi de Peyami Safa'dır. Onun *Mahşer* isimli romanında başkahraman Muazzez'e, annesinden bir miktar para miras kalır. Ancak Muazzez bu paralardan hiç bir şey görememiştir zira paranın idaresi ablasının elindedir. Kendisinin hakkı olan parayı geri alabilmek için Nihad ile adliyeye giderler. Ancak adliyede tanıdığınız yoksa ya da adliye çalışanlarına bir miktar para yedirilmezse işin halli aylarca sürebilir. Nihad ve Muazzez, Hacı Hüseyin Efendi isimli birine bu konuyu halletmesi için bir miktar para teklif ederler. Ancak adam bunu "istemem yan cebime koy" üslubuyla alır. Hacı Hüseyin Efendi, Nihad ile Müzeyyen'i, kendisinin bu tür işleri hayır maksatlı yaptığını söyleyip, paranın da kendisi için önemi olmadığına inandırmak için hacı olduğunu dile getirir. Karşısındakilerin güvenini arttırmak için Harem-i Şerif'i ziyaret etmiş biri olduğunu, hatta Arafat'ta vakfeye durduğunu şu şekilde dile getirir: "*Hacıyım, hacı! Anladın mı? Bende vicdan var, bir zerre haramdan bin hatve uzağa kaçırım, git beni mümeyyize sor, müdüre sor...*" (s. 147).

Yeşil Gece romanında Şahin'in Sarıova'da ki en büyük düşmanlarından biri eski bir eşkıya olan Hacı Emin'dir. Reşat Nuri Güntekin'in diğer bazı romanlarında olduğu gibi, din adamına karşı olumsuz bakış bu romanda da Hacı Emin ismi üzerinden devam ettiği görülmektedir. Romanda Hacı Emin'in eşkıyalıklarıyla kesesini doldurduktan sonra Hicaz'a gidişi, Beytullah'a yüz sürerek tövbe ve istiğfar edişi yer almaktadır. Şimdi ise yetmiş yaşına gelmiş, abdestsiz yere basmayan, dindar, uslu bir adam olmuştur (s. 108).

Kutsal sayılan şehirlerden bahseden yazarlardan birisi de Fazlı Necib'dir *Saraylarda Mecnunlar* romanında Zeynel Ağa, Sabihi ve Nur-u Ayn'ın Mısır'a gitmek

üzere bindikleri gemide Kadı Efendi de vardır. O, hem hac vazifesini yapmak hem de yolda ölüp giden hacı adaylarının mallarına konmak amaçlarıyla o gemiye binmiştir. Ancak korsanların gemileri çevirdiği haberi yayıldığı için limandan hareket zamanı ertelenmiştir. Kadı Efendi, bu duruma sinirlenmiş ve hac zamanı geçmeden evvel Hicaz'a yetişmek istediğini, vakit kaybetmemesi gerektiğini, hemen yola çıkılması yönünde kaptana ısrar eder (s. 17,18).

Ercüment Ekrem Talu'nun *Kan ve İman* adlı romanında Yunan'a karşı mücadele etmek için cepheye gidenlerden bir tanesi de Sadık'tır. Yunan'a karşı mücadele için Sadık ile aynı anda giden mahallenin gençleri köye dönmeye başlamışlar; fakat Sadık bir türlü dönmek bilmemiştir. Sadık'tan haber gelmeyişi annesini üzüntülere sevk etmiş ve artık rüyalarında da oğlunu görmeye başlamıştır. Yaşlı kadın, rüyalarından bir tanesini mahalle esnaflarından Dede Efendi'ye anlatır. Rüyaı yorumlayan Dede Efendi, rüyada görülenlerin iyi şeyler olacağını işaretlediği ve bunun olması için de Hz. Eyüp ve Hz. Halid'in kabirlerini ziyaret ederek burada iki rekât namaz kılıp Allah'a şükretmesini tavsiye eder (s. 7).

Agah Sırrı Levend'in *Acılar* isimli eserinde Arafat Dağı'nın Müslümanlar için önemli oluşuna yer verilmiştir. Milli mücadele dönemini konu edinen romanda seferberlik ilanı ile genç-yaşlı herkes Harbiye Mektebi'nde toplanır. Kendisi, Sanayi-i Nefise Mektebi'ni bitirmiş olan başkahraman Fikret de mücadele için belirtilen yerde toplananlar arasındadır. Fikret, toplanma yerindeki kalabalığın oluşturduğu manzara karşısında şaşırır, biraz da coşar ve buradaki topluluğu Arafat'ta birbiriyle kardeş olan müminlere benzeter. Oradaki Müslümanlar gibi herkes birbirini karşılıksız sevmiş ve sonra hudutların her bir köşesine dağılmıştır (s. 30).

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Deli Deryalı* isimli eseri de Ayasofya'dan bahseder. Romanda üç ayrı olay ön planda tutulmuştur. Birincisi Kanuni'nin veziriazamlarından İbrahim Paşa'nın ihanetleri, ikincisi Hurrem Sultan'ın entrikaları ve üçüncüsü de Deli Deryalılar isimli korsan gurubunun yaptıklarıdır. İbrahim Paşa, Ayasofya Camii'nin baş imamını, müezzinleri ve diğer din adamlarına gözdağı vermek için sabah namazı sonrası cami içerisine bir kesik baş koydurmuştur. Bunu gören din adamları delirmiş gibi dışarıya kaçarlar. İbrahim Paşa bu hal üzerine imamların öldürülmesine hükmeder ve onları çuvallara koydurup Büyükkada açıklarında denize

atılmak üzere gemiye bindirtir. Bu kısımda sıklıkla Ayasofya Camii'nden bahsedilmektedir. Yine onun bazı fiziksel özellikleri de muhtelif sayfalarda tasvir edilmiştir (s. 3).

Reşat Nuri Güntekin'in *Akşam Güneşi* isimli romanında, Bursa'daki Kırk Fenerli Türbesi olarak bilinen ve halk tarafından kutsallık atfedilmiş bir mekâna değinildiğini görmekteyiz. Bununla birlikte bütün dinler için de önem arz eden Kudüs şehri de zikredilmiştir. Roman başkahramanına M... adasını gezdiren çavuş asabi bir kişidir. Onun bu durumunu anlatmak için “ *Yeri geldikçe adanın büyük, küçük bütün memurlarını, bahusus eşrafi zalimane kamçılıyordu. Kırk Fenerli Türbesi'nin yanında bir dakika atını durdurup “Fatıha” okuduğu bir evliyayı bile kapalı bir surette tenkit etti.*” ifadelerini kullanır (s. 7).

Romanın devamında bir akşam Nazmi Bey, başından geçen sergüzeştlerini doktora anlatmaya karar verir. Bunlar askerlik vazifesi için gittiği çeşitli ülkelerde yaşadığı maceralardır. Bunlardan bir tanesi Kudüs'te yaşanmıştır. Nazmi Bey bir arkadaşına yaptıkları hovardalıklara son vermeyi teklif eder ve birlikte Nasuh tövbesini okurlar. Kudüs'ün mübarek evliyalık şehri olduğunu ve kendileri gibi nice avarelerin burada hidayete erdiğini arkadaşına ile paylaşır (s. 43).

İslam inancının esaslarından olan hac ibadetinin gerçekleşmesi için Mekke'de bulunan Kâbe'nin ziyaret edilmesi ve ibadetin gereklerinin burada yerine getirilmesi gerekmektedir. Aka Gündüz'ün romanı *Tank Tango*'da Ömer ile Bihter bir müddet dinlenmek için yurtdışına gitme planları yapmaktadırlar. Nereye gidebilecekleri hususunda bir müddet düşündükten sonra hacca gitmekte anlaşılırlar. Bu kararlarını ailelerine ve yakın çevrelerine söylediklerinde büyük şaşkınlık oluşur. Özellikle Bihter'in annesinin şaşkınlığı daha fazladır.

Semavi olan bütün dinlerde kutsal olarak kabul edilen yerler vardır. Görüldüğü gibi romanlarda ismi en çok zikredilen şehir Mekke olurken mekân olarak da Kâbe en çok ismi geçen kutsal mekân olmuştur. Kâbe, Allah'ın evi anlamına gelen Beytullah ismi ile de romanlarda kullanılmıştır. Ayrıca incelediğimiz romanların bazılarında Müslümanlar için kutsal kabul edilen Mekke ve Medine şehirleri tek tek söylenmek yerine, buldukları Hicaz bölgesi zikredilmek suretiyle karşımıza çıkmaktadır. Arafat

Dağı ve Kudüs de Müslümanlarca kutsal kabul edilen yerlerden olup romanlarda yerini almışlardır.

21.1.1.4.11 Halk İnanışları

Herhangi bir gerekçe ile yapılan uygulamaların olumlu sonuç vermesi ile onun yararına inanılmış; olumsuz sonuç verenlerin de zararlı olduğu kabul edilmiş, bu şekilde de halk inanışları doğmuştur. Bu tür inanışlar gelenek- görenek haline gelmek suretiyle nesilden nesile aktarılmıştır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın insanların körü körüne dine ve din adamlarına bağlı kaldığı, ancak din adamlarının da en nihayetinde yine kendi yöntemleriyle kandırılabilceğini vurgulamak amacı ile kaleme aldığı *Efsuncu Baba* romanında, roman kahramanlarından Ebulfazıl Enverî'yi tanımlarken onun çocukluktan gelen, dîni temelli olmayan bazı inançlara sahip olduğunu örneklerle okuyucuya gösterir. Onun kabul ettiği inanişâ göre cumartesileri uğursuzdur, salı günü işe başlanmaz. Ayın son günlerini sayar. Muharrem'in onuna dek az su içer. Kurban bayramlarında kesilen hayvanların kanlarına parmağını batırır. Damga gibi alnının ortasına basar. Cinlerden, perilerden, şeytanlardan korkan biridir. Çarşamba karılarından, karakoncoloslardan titrer (s. 28,29).

Yine aynı romanda batıl inanç olarak ele aldığımız uygulamaların kahramanı Ebulfazıl Efendi'dir. Ebulfazıl, Binbirdirek'te yaptığı uzun incelemelerin ardından hazinenin yerini tespit ettiğini düşünür. Hazineye ulaşabilmek için orayı koruyan tılsımı bertaraf etmesi gerekir; fakat bu o kadar da kolay görünmemektedir. Enverî'ye göre tılsımın çevresinde daima iki melek ve iki şeytan dolaşır. Şeytanlar meleklerin dalgın buldukları bir zamanı gözetleyerek tılsıma kavuşmak yolunu elde etmek isterler. Fakat melekler her an uyanıktırlar. Definenin gerçek sahibi olacak Müslüman'ın ortaya çıkışına dek şeytanlarla çarpışarak hazineyi asıl sahibine teslim edebileceklerine inanmaktadır (s. 34).

Efsuncu Baba romanında Enverî, Binbirdirek'te definenin izini bir müddet daha sürdükten sonra bulamayınca oradan ayrılır. Bu durumdan rahatsız olan Agop ile

Kirkor, hükümet güçlerine Enverî'nin yaptıklarını haber verip vermemek üzerine kendi aralarında istişare ederler. Agop, bu durumdan fazlaca işkillendiğini ve çok kötü bir işin ortasına düşmüş olabileceklerini söyler.

-On paralık bir avanta yüzü görmeden derde girdik. Gerçekten mavi gözlüler belalı oluyorlarmış. (s. 52)

Toplumda bazı olumsuzlukların ardında başka birtakım olağanüstülükler arayan insanlara göre mavi gözlü, yeşil gözlü insanların kötü nazarları işlerin yolunda gitmemesine sebep olduğuna inanılmaktadır.

Aynı romanın başka bir yerinde Enverî, Kirkor ve Agop Binbirdirek'te yaptıkları kazı çalışmaları ardından, aradıkları definenin yerini keşfetmişlerdir. Bu çalışmalar esnasında Enverî'nin bacağı sakatlanır. Kirkor, Enverî'yi sırtına yüklenmeye razı olur ve ona sırtına binmesini söyler. Yalnız bu sırada efsunlara inanan, çeşitli mitolojik inançları olan Enverî hazineyi elde etmek için yapılması gereken bazı hususların olduğunu dile getirir. Kirkor'a, sekiz dakika beklemesini, bu süreden evvel hayvana binmesinin uğursuz olacağını ifade eder. Enverî'nin cümlesinde geçen hayvan kelimesinden kendisinin kastedildiğini düşünen Kirkor, neden bu lafı ettiğini Enverî'ye sorar. Enverî ise, hazineyi elde etmek için yapılacaklardan bahsetmeye devam eder. Bu defa "*Güneş Cedi burcuna, yani keçi oğlağına biniyor*" şeklinde bir cümle kurar. Bunu da ters anlayan Kirkor: "*Güneş, keçi yavrusuna mı biniyor*" demek suretiyle Enverî'nin neden bahsettiğini anlamadığını göstermiştir (s. 55).

Bu diyalogda Enverî'nin bazı hareketlerini mitolojik inanışlara göre tayin eder. Söz konusu inanca o kadar bağlıdır ki, yakalanmak üzere olmalarına rağmen Kirkor'un sırtına binmek için sekiz dakika bekler.

Romanda Ebulfazıl Enverî, yanında bulunan iki Ermeni gencin güvenini kazanmak adına onlara, daha önce duymuş olduğu bazı batıl inanışlardan bahseder. Bunlardan birinde yeryüzünde bazı kutsal kuyuların bulunduğu ve ermiş olarak nitelendirilen kimselerin bu kuyulardan cennet ve cehennemi temaşa edebildiğini iddia eder (s. 71). Aslında bu şekilde izahatta bulunmasının nedenlerinden biri de iki genci

haritada belirtilen ve içinde definenin bulunduğunu düşündüğü kuyuya sokmaya ikna etmektir.

Kuyunun dibinden Agop'un sesi kesilince bu duruma üzülen Kirkor, Ebulfazıl'a sitem eder. Keşke Agop'u yalnız bırakmasaydım diye pişmanlığını dile getirir. Ebulfazıl Enverî, Kirkor'un rahatlaması için onunla batıl inançlarından birini paylaşır. Ona kem şuur olmaması ve zihnine fütur getirmemesi gerektiğini söyler. Az sonra Kavs-i Ala'da Süreyyanın olduğunu yani üst yay burcunda Ülker yıldızının olduğunu göreceğini dile getirir (s. 84).

Eserlerinde toplumdaki insanların dini temeli olmayan inanışlara nasıl meyil ettiğini gösteren ve onları eleştiren Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ben Deli Miyim* isimli romanın kahramanlarından Nuri ile bu yönde inançları olanları eleştirmeye devam etmiştir. Şadan, Nuri'nin kendisini öldüreceğini her yerde konuşmaktadır. Bu durum hakkında Revan Hanım'ın kardeşi Sermet ile konuşurlarken; Nuri'nin yaptığı fenalıkları bir bir anlatır. Türkçede ağza alınması fena sayılan veya uğursuz sayılan "domuz" gibi, "baykuş" gibi bazı kelimelerin bulunduğunu, karısı Revan Hanım ile aralarını bozan Kalender Nuri adının da böyle iğrenç bir hale dönüştüğünüve onu ağza almayı artık büyük uğursuzluk saydığını söyler (s. 240).

Romanın devamında Revan Hanım'ı kaybedince deliye dönen Nuri, sokaklarda, meydanlarda çıplak dolaşmaya başlar. Bu durumu halk içinde farklı yorumlayanlar olur. Örneğin mahalle din adamlarından biri bu çıplak kişinin İttihat ve Terakki'nin astırdığı şehitlerden biri olduğunu iddia eder. Şehitlerin geceleri türbelerde dolaştıkları, insanlarla dertleştikleri yönünde yaşanmış olayların olduğunu dile getirir (s. 244).

Muhabbet Tılsımı'nda ise Ali Bekir, arkadaşlarının bir tanesinden filan yerde bir derviş var ve o dervişin vereceği muska sayesinde bütün kadınların kalplerini kazanabileceği yönünde bir haber alır. Vakit kaybetmeksizin o derviş aramaya koyulur. Tarif edilen adrese gelir ve derviş görebilmek için yapması gerekenleri uygulamaya başlar. İlk olarak türbenin şebekesine yeşil ibrişimden dilek düğümü bağlar. Üç İhlâs ve bir Fatiha-i şerif okur, üfler. Lakin vakit ögle namazını da hayli geçmiştir (s. 175).

Yine aynı romanda başkahraman Ali Bekir'e âşık olan kalfa, sevdiği adamdan beklediği ilgiyi göremeyince hasta olup yataklara düşer. Bu durumun çözümünün hoca üflemesinde olduğunu düşünen bazı arkadaşları Kalfa'ya bir adres verirler ve oradaki hocadan kendisine büyü yapmasını, okuyup üflemesini istemesini tavsiye ederler. Hocayı da Kalfa'ya ayrıntılarıyla anlatırlar. Onların iddialarına göre hocanın nefesi, muskası, tütsüsü, büyüğü öyle keskindir ki, kendilerini naza çeken en gururlu, en inatçı, genç şeytanlara yirmi saat içinde aman dedirtmeye yeter (s. 254-255).

Hüseyin Rahmi'nin *Billur Kalp* isimli eserinde Saim İzzet, kahvedeki tavla oyununu kaybeder ve kahvedekilere lokum ısmarlamak zorunda kalır. Saim İzzet, lokumları dağıtan kahveciye lokumla birlikte neden çatalda vermediğini öfkeyle sorar. Lokantacı da, çatalın gavur icadı olduğunu bu sebeple Müslüman kahvesinde böyle şeylerin bulunmayacağı yönünde cevap verir. Kahveci sözlerine ustasının bir sofı olduğu ve kendisinden öğrendiklerine göre çatalın sadece meyhanelerde bulunduğunu söyler. Kendi muhitlerinde böyle şeyleri bulamayacağını anlatmak için iki adım ötedeki camiye gösterir. Saim İzzet, bu saçmalığa karşı ustasını hiç camide görmediğini söyleyerek onun nasıl düzenbaz bir adam olduğunu ifade eder (s. 18).

Olağanüstülüklerle inanın işlendiği *Mezarından Kalkan Şehit* romanında şeytan, melek, peri gibi unsurlar hakkında konakta yaşayan hizmetçilere sorular sorulduğunda kadınların o konuda konuşmanın uğursuzluk getirmesinden korktuklarını şu cümlelerden anlamaktayız: “*Bu yaşlı kadınlara: “Perileri gördünüz mü?” diye sorarsanız doğrulama yerine karşınızda uzun uzun inlerler. “tanımlayınız kuzum... Nasıl yaratıklar bunlar?” sorusuna kalkarsanız hemen salâvat getirerek: “ Beni günaha sokma... Söylenmez, söylenmez” çekinmeleriyle yanınızdan kaçarlar...*” (s. 55). Ayrıca konaktaki peri, cin, şeytan ve ruh gibi unsurları günahkâr olanların görmesinin mümkün olmadığına inanılmaktadır (s. 57).

Tutuşmuş Gönüller'de Behçet Hilmi ile yasak ilişkisinden dünyaya gelen çocuğuna bakamayacağını düşünen Lemiye, Saliha Hanım'dan çocuktan kurtulmak için yardım talep eder. Saliha Hanım da ona çocuğu bir caminin avlusuna bırakmayı teklif eder. Hatta eskiden annesinden işittiği, mahallelerinde oturan İnekçi kızı Rasime'nin böyle yasak ilişkiden doğan çocuğuna ne yapıldığını anlatır. Dilden dile dolaşan rivayete göre doğan çocuk bezlere sarılmış ve sonrasında zembile konulmuştur. Yine

aynı mahallede bir hâlâ kadının olduğunu ve bir sabah bu kadının zembili sırtlayıp bir caminin avlusundaki abdest musluklarının üzerindeki çivilerden birine asıp döndüğünü, eğer zembilden çocuğu kimse gelip almazsa onu Hızır (Aleyhisselam)’ın götürüp, meleklerle emzirteceği yönünde rivayetlerin dolaştığını söyler (s. 233-234).

Yine aynı romanda Eski Mısırlıların “Apis” hayvanına tapmaları hususuna değinilmiştir. Romanda yer aldığı kadarıyla Apis ineğinin tanrılık sıfatı, hayvanın alnının üzerinde beyaz bir hilal şeklinin ve birkaç belirtinin bulunmasıyla onanır. Halk, bu hayvana tapınırken, rahipler perde arkasında gülmektedir. Bu öküzün bir tapınma süresi vardır ve o bitince rahipler, hayvanı Güneş’e adanmış bir pınarda boğarlar sonra mumyasına gene taparlar. Bugün birçok insan arasında namus, mumya edilmiş bir Apis’tir (s. 250).

Kan ve İman romanının ilk sayfalarında, roman kahramanları tanıtılmıştır. Her biri vatan uğruna canlarını fada etmekten geri durmayan bu kişiler, İstanbul Estekzâde’de ikamet etmektedirler. Adı geçen mahallede hiç olay olmaz herkes birbiriyle iyi geçinir ve bir aile ortamı vardır. İbadetlerine bağlı Müslüman ailelerden oluşan mahallede başka dinlere inanlar çok fazla itibar görmez. Mahallede, Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul kuşatmasına katılmış bir kişinin mezarı vardır. Bu mezar, mahalle halkı tarafından türbe haline getirilmiştir. Mahalleli, bir dilekte bulunacağı zaman bu türbeye bezler bağlar, türbenin etrafında dualar eder; çoluk çocuk önünden geçerken durup bir Fatiha okumayı ihmal etmezler. Bazen duvarların dibinden bir gölge gibi süzülerek takunyalarını takırdada takırdada hızlı adımlarla geçen soluk yüzlü bir kadın, mezarın yanına kadar sokulur, titrek elleriyle parmaklığın demirine bir iplik, bir bez parçası bağlar ve geldiği gibi gider. O biçarenin muradı hemen husul olmasa bile, o andan itibaren gönlü müsterihtir. Gurbetten dönecek yolcuyu, hastası için gelecek ân-ı şifayı, ailenin maişetine biraz vüs’at bahşederek hadiseyi artık iman ve tevekkülle günler, aylar belki senelerce beklerler (s. 2).

Coşkun Gönül romanında Serap, mektebe gitmek için üvey annesi ile birlikte İstanbul’a iner. Üvey annesi ise onun okulunu erken bitirmek için “Tiz Veren Dede” ismiyle ün yapmış bir türbeye mum adadığı ve o gün de o mumları türbeye götürmesi gerektiği için İstanbul’a inmiştir (s. 14).

Damga romanında, İffet'in hapisaneyken tanıştığı biri İstanbul'da tekrar karşısına bu kez bir taksici olarak çıkar. İffet'e içki içmeyi teklif eder. İffet'te kıramaz ve onunla bir kulübe gider. Adam çok sarhoş olmuştur ve çeşitli bahanelerle etrafına sataşır. Bir ara İffet'in kendisinden rahatsız olduğunu fark eden adam bunu İffet'in kendisini küçümsediğine yorar ve cebinden bir miktar kirli para çıkarır, bu gecelik ellerindeki paraların kendilerine ve ahbablarına yeteceğini söyler. “*Yarın Allah kerim. Cenab-ı Allah, kör kurdundan bile geçmez... Hidayet Sade'sinin nasibini de gönderir...*” diyerek İffet'in kendini aşağılamasına gerek olmadığını haykırır (s. 139).

2.1.1.4.11.1 Tılsım, Muska, Sihir, Fal

İslam dini açısından hoş karşılanmayan, İslam Peygamberi tarafından da yapılmaması hususunda önlemler alınan, Peygamberden sonraki dönemlerde de bu yönde mücadele verilen sihir ve fal; kişiyi türlü kötülüklerden koruyacağına inanılan tılsım konusu, çalışmamız ile alakalı romanların bir kısmında ele alınmıştır. Bu konulara eserlerinde en çok yer veren isim de Hüseyin Rahmi Gürpınar olmuştur.

Hüseyin Rahmi'nin kaleme almış olduğu *Efsuncu Baba* isimli eser adından da anlaşıldığı üzere efsunlarla, büyülerle alakalıdır. Kitapta efsun ve büyüden insanların dini duygularının kullanılmak suretiyle nasıl kandırıldıklarına değinilmiştir. Ebulfazıl Efendi, tâ çocukluğunda efsunlara inanan biri olarak yetiştirilmiştir ve hayatının ileri zamanlarında da bu özelliğinden bir türlü kurtulamamıştır. Bir gün Ebulfazıl'ın eline Arapça ve Farsça yazılmış Konstantiniye'deki bütün tılsımlı defineleri haber veren bir kitap geçer. Bu kitapta yer alan bilgiler doğrultusunda Ebulfazıl bir definenin izini sürmeye başlar. Aşağıda verilen diyalog Agop ve Kikor arasında geçer. Agop ve Kikor, Ebulfazıl Efendi'nin yine bir gün binbirdireğe gelip çeşitli incelemeler sonucunda duvara not ettiklerini okumak için uğraşırlar fakat bunda başarılı olamazlar ve kendilerince bu yazıdan çeşitli çıkarımlarda bulunmaya uğraşırlar. İki gencin durumları romanda şu şekilde yer almaktadır:

“Bu yazılar vakf (dua yazılı, çizgi şekilli muska) ya da tılsım, yadırganan zor bir cebrin bilinmez işaretlerine benzer beşpençe, kazayağı, anahtar dili, tarak dibi havaya kurulmuş çadır, birçok eğri,

kırık, enine boyuna çizgiler, arasında boru kefler, he'ler, vavlar, kargacıklar, burgacıklar. İbrani harflerine, mühr-i Süleyman'a, akrebe, yengece, ahtapota benzer tuhaf şeylerden meydana gelmişti.”(s. 26)

Yine *Efsuncu Baba* romanında Hüseyin Rahmi, Ebulfazıl'ın tılsımlarla dolu kitabı iyice okuyup hafızasına kaydettikten sonra kendini tamamıyla bu yola adayışını ve kendince tılsım namede define ile ilgili geçen ifadelerden bahseder.

Onun söylediklerine göre kitapta keşifleri güç yerlerde gömülü bu hazinelerin meleklerden, cinlerden, şeytanlardan bekçileri vardır. Tılsım name'nin ibareleri, gizli işaretler, istiareler ve remizlerle çözümünü pek güç şifre biçimine yazılmış olduğundan anlaşılması esinlenmeye ve keramete muhtaç satırlarda zavallı Enverî çok zorluk çekmiş; bir anlam yarıştırıp uygulayınca dek beyni ve kanı gövdesinden sızarcasına terlemiştir. Bu kitap, on iki burca uygulanarak on iki bölüm üzerine düzenlenmiştir. Ebulfazıl, kutsal meşalelerinden yararlanmak için derin şeyhlere başvurur. Kimileri yine Enverî'nin anlamadığı simgelerle cevap verirler. Bazıları da kitabın bildirişlerine uyarak iş yapmaktan çekindiklerini bildirirler. Çünkü kimi tılsımların kavrayışından defineyi kurtarmak için insan kurban etmek gerektiğini gerekçe gösterirler (s. 33)

Canan romanında ki norm karakter Bedia, kocası Lami'den ayrıldığı günden beri yataktan kalkamaz. Bu durumdan rahatsız olan ninesi onun dertlerine ortak olmak ister. Beida'yı okadar sever ki; ona senelerdir boynunda taşıdığı muskasını hediye etmek ister. Muskanın kendisini her türlü kötülükten alıkoyacağına ve yakın zamanda etkisini göstereceğini ileri sürer (s. 90).

Billur Kalp romanında ki karakterlerden Saim İzzet, kahvede tavla oyununu kaybeder ve kahvedekilere lokum ısmarlamak zorunda kalır. Saim İzzet, lokumları dağıtan kahveciye çıkışır ve çatal da dağıtması gerektiğini söyler. Lokantacı da “*Çatal gavur icadıdır. Müslüman kahvesinde bulunmaz. Ustam sofudur. Çatal meyhanelerde olur. Bak iki adım ötede cami-i şerif var*” şeklinde cevap verir. Ancak Saim İzzet bu saçmalığa karşı ustasını hiç camide görmediğini söyler ve onun nasıl düzenbaz bir adam olduğunu anlatmaya başlar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kaynanam Nasıl Kudurdu* isimli eserinde, Makbule Hanım'ın düştüğü rezil durumdan kurtulması için çeşitli arayışlara giden Vehibe ile Osman Zihni Bey, arkadaşlarının tavsiyesi üzerine, Kadir Efendi diye fal bakan bir hocaya başvururlar. Vehibe ve Osman Zihni, görüşmeye başlamadan önce hocaya hocaya çeşitli övgülerde bulunurlar. Hoca da onların güvenini daha ziyade arttırmak için tevazu içerikli şu ifadeleri kullanır:

- *Sizin için söylemeden her şeyi keşfediyor dediler.*

- *Yalan söylemişler. Gaybı, Cenab-ı Hak'tan başka kimse bilemez. Biz Hakk'ın aciz bir kuluyuz. Nücum ilmi ve remil ile bazı gizlilikleri keşfe izin vardır. Ama bize kılavuz bir kelime lazımdır”*

Devam eden kısımda Hoca, Makbule hanım hakkında bilgi edinmek için kendisine başvuranlara çeşitli sorular sorar. Bakılan fallar neticesinde Makbule Hanım'ı içine düştüğü rezil durumdan kurtarmak için hazırlanacak tılsımla ilgili reçete hazırlar. “ *kırk domuzdan kırk kıl koparılacak. Bunları Devranzade'nin ceket, yelek gibi elbiselerinden birini astarını usulca söküp arasına dikmeli....*” (s. 72-73).

Muhabbet Tılsımı'nda ise, Ali Bekir'e aşık olan kalfa, sevdiği adamdan beklediği ilgiyi göremeyince hasta olup yataklara düşer. Bu durumun çözümünün hoca üflemesinde olduğunu düşünen bazı arkadaşları Kalfa'ya bir adres verirler ve oradaki hocanın kendisine büyü yapmasını okuyup üflemesini söylerler. Hocayı da Kalfa'ya ayrıntılarıyla şu ifadelerle anlatırlar: “*nefesi, muskası, tütsüsü, büyüü öyle keskin ki, kendilerini naza çeken en gururlu, en inatçı, genç şeytanlara yirmi saat içinde aman dedirtiyor...*” Hoca kendisi ile ilgi tafsilatta bulunurken kendisinin nelere kâdir olduğundan “*Esmâ çekerim, koca taş yapıları yerinden zıngır zıngır yerinden oynatırım. Bana hiçbir kul, hiçbir şeytan, hiçbir cin karşı gelemez*” (s. 257).

2.1.1.4.12 Dua

Sözlükte yakarış, Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dini metin¹⁴ anlamlarına gelen dua ile ilgili incelediğimiz romanlarda oldukça fazla örneklere rastlanmıştır. Romanlarda bazen belirli bir yerde geçen dua metnine yer verilirken, roman kahramanlarının bazen içinde buldukları zor durumdan kurtulmak için Tanrı'ya ettikleri dua, bazen de mutluluk verici bir olay ya da durum olduğunda şükür mahiyetinde yapılan dualar yer almaktadır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Efsuncu Baba* romanında Enverî, Agop ve Kirkor arasında geçen bir diyalogda Agop, Enverî ile dalga geçmek için ona bir İngiliz Tayyaresinin kendisine cennetin yolunu sormak için geldiği şeklinde abartılı sözler söyleyince Enverî de buna mukabil “*Neüzü billâh... Neüzü billâh... Şimdi biz definemize bakalım...*” der (s. 46). Yine aynı romanda Efsuncu Baba ile kuyunun başında bekleyen Kirkor isimli Ermeni genç, kuyunun dibindeki Agop'un sözlerine inanmaz, onun yalan söylediğini iddia eder. Bu duruma öfkelenen Ebulfazıl ona istiğfar etmesini, ağzından kaçırdığı küfür için de tövbe etmesini söyler. Sonunda da içinde şüphe barındırmaması gerektiğini öğütler (s. 81). Enveri, karşısındakileri ikna etmek için kendisinde bazı olağanüstülüklerin olduğunu iddia eder. Burada kahramanlarımız Enveri'nin söylemiş olduğu sözlerin tehlikesinden korunmak için Allah'ın koruyuculuğunu talep etmişlerdir. Başka yerde ise Enveri, kendisine itimat etmeyen gençlerin gözlerini korkutmak için yaptıklarının hata olduğunu ve Allah'tan kendilerini bağışlamasını dilemeleri yönünde uyarılarda bulunur.

Efsuncu Baba romanının devamında Ebulfazıl Enverî'nin elindeki kitapta aranmakta olan definedeki tılsımı kaldırmak için de dua yer almaktadır. Kitaba göre define aranmaya başlandıktan itibaren son âna kadar bu dua okunacaktır. “*Eyyüha'r-ravdu a'tini tarika nene üridü'l-münure beyn-el-esedi v'n-nemri veene eyyetühe'l-hayvanat-il-mübareke sadikan lekün. Felâ takatta'nedi ireben ireba ve beyyin lî keyfe ezhebü ila köşk-iz-zehebi feinnenî se-ehüzü't-talseme min eğak-il-hamamat-il-biyd-ül-lati fi kafes-il-elmas.*” (s. 69-70). Bu dua kalıplaşmış dua çeşitlerindedir. Okunanlar defineyi arayanların şevkini arttırmaya yetmiştir. Aynı şekilde Ebulfazıl ve iki Ermeni genç, definenin bulunduğu varsayılan kuyunun etrafına gelirler. İki gençten biri defineyi

¹⁴ Türkçe Sözlük, Dua, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s.573

almak için kuyuya girmeye razı olur ve ip yardımıyla kuyuya girer. Ancak zifiri karanlık olan kuyunun dibine indiğinde boğazına bir bıçak dayanır ve ona kendileri ne derse yukarıya onu haykırmasını, aksi takdirde kendisini öldürecekleri yönündeki tehditlere maruz kalır. Kuyuda Ermeni genci karşılayan Enverî'nin kızına talip olan ve bir türlü amacına ulaşamayan Nurullah vardır. Ermeni genç kuyunun dibinden defineyi bulduğunu haykırır. Bu habere çok sevinen Ebulfazıl Enveri, Allah'a dualarının kabul edilmişinden dolayı şükreder. Bu haberle birlikte ayaklarının yerden kesildiğini, kendisini ucu bucağı olmayan bir bahçede hissettiğini ve dili ile bunu ifade etmeye muktedir olamayacağını ifade eder (s. 81).

Hüseyin rahmi Gürpınar'ın bir diğer romanı *Billur Kalp*'te hırsızların elinden Muhlis'in yardımıyla kurtulan Şebiyelda, dadısına başlarından geçen olayı anlatır ve Muhsin sayesinde kurtulduklarından bahseder. Bunun üzerine Siyah Dadı üç kadını öptükten sonra Muhlis'e dönerek: "*Sen gökten mi indi, yerden mi çıktı ayo? Maşallah... Tuh... Tuh... Tuh... Sübhaneke ve bihamdike ve tebareke ve mübarek...*" (s. 198) şeklinde duada bulunur.

Vurun Kahpeye'deki karakterlerden Tosun Bey, Aliye'yi kendisine nişanladıktan sonra artık düşmanla çarpışmak zamanı olduğundan kasabadan ayrılmak üzeredir. Köylüden haklarını helal etmelerini ve kendisi ve askerleri için dua etmelerini ister. (s. 39) Dua talebinde bulunduktan sonra Aliye'yi onlara emanet ederek kasabadan ayrılır. Romanın ilerleyen kısmında Aliye'yi evlatlık edinen Ömer Ağa, kendisini çekemeyen mahalle sakinlerinden Hacı Fettah Efendi tarafından düşman askerlere ihbar edilir. Ömer Ağa, artık aranan bir kimse durumuna düşmüştür. Hakkında bulunduğu vakit asılması yönünde karar çıkartılmıştır. Ömer Ağa'nın yakın arkadaşı Latif Ağa bu hainlere beddua eder. Daha sonra da Allah'a, kendilerinin nefes almalarını kendi lütufları diye gösteren zalimlerden bir an için kurtarması yönünde yakarıшта bulunur (s. 55). Burada artık düşmanlara karşı elinden bir şey gelmeyen, çaresiz bir insanın Allah'tan medet umması söz konusudur.

Romanın devam eden kısmında Ömer Efendi, şehre ticaret için gider. Onun döneceği gün de düşman askerleri kasabayı istila ederler. Ömer Efendi'yi şehirde defalarca bu kötü ortamda köye dönmemesi hususunda uyarılmışlardır; ancak o, tüccar olduğu için kendisine bir şey yapılmayacağı düşüncesiyle yola koyulur. Şehre

geldiğinde tutuklanır. Bunu bir süre sonra Aliye ve Gülsüm Hala duyar. Gülsüm Hala, Allah'a kocasının kurtuluşu için yakarır. Onun için Allah'ın azametini tasdik eden çeşitli dualar eder. Bu durum romanda şu şekilde yer almaktadır: “*Gülsüm Hala, “Yâ Vedud” ların henüz dört binini çekmişti. Her akşam Ömer Efendi'nin kurtulması için beş bin besmele, beş bin “Ya Vedud” çekiyordu.*” (s. 61).

Ben Deli Miyim romanının başkahramanı Şadan, arkadaşı Nuri ile birlikte çeşitli uyuşturucu maddeler kullandıktan sonra kendinden geçerek delilik nöbetleri tutmaya başlar. Evinde kendine geldiği vakit başucunda babasını bulur. Babası ona çeşitli nasihatler vermeye girişir; ancak Şadan, her defasında onu tersler. Hatta üvey babasını, annesi ile parası için evlenmekle itham eder. Adam da, Allah'tan sabır diler ve bunun için de Allah sabredenlerle beraberdir¹⁵ anlamındaki duayı söyler (s. 138).

Canan romanında, Bedia'nın perişan halleri konaktaki herkesi telaşlandırmıştır. Bedia'nın sır arkadaşı olan ninesi onun bu hallerinden dolayı kendisinin de üzüldüğünü ve artık kendisini toparlamasının gerekliliğini öğütler ve ona kendi annesinden yadigâr kalan ve senelerdir boynunda taşıdığı muskayı çıkartıp hediye eder. Muskayla birlikte ona sıkıntıların giderilmesine yardımcı olacak şu duayı öğretir: “*Bismillahi birsin ve billahi nursun, yetmiş bin Ayet Kürsi'n, dört bir etrafımızda dursun*” (s. 117-118). Bu duanın tesir etmesi için her gece yatmadan önce okunması gerektiğini de tembihlemiştir. Romanın devam eden kısmında Bedia'nın ninesi ile arasında geçen bir konuşma sırasında yaşlı Nine, Bedia'ya, kendisi için çok üzüldüğünü ve içinin sızladığını söyler. Konuşmanın sonunda da öyle bir duada bulunur ki bu pek alışık olmadığımız bir dua söylemidir. “*Bedia... Sana çok acıyorum... Allah benim canımı alsın, seni mes'ût etsin*” (s. 89). Bu dua ile Canan'ı kendi canından da çok sevdiğini göstermek ister.

Halide Edip'in *Kalp Ağrısı* romanının kahramanlarından Azize, yaşadığı sıkıntılara daha fazla dayanamaz ve intihara teşebbüs eder. İntihar girişimi başarısız olan genç kızın başı bu defa hastalıkla beladadır. Zeyno da, arkadaşının iyileşmesi için sevdiği Hasan'dan vazgeçip onu Azize'ye vermeyi kafasına koymuştur. Ancak unutmak o kadar kolay olmayacaktır. Azize de ellerini açar ve Allah'tan Hasan'ı unutmamasına

¹⁵ <http://kuran.diyaret.gov.tr/Kuran.aspx#2:153> E.t. 15.05.2013

yardım etmesi için yardım talep eder. Duasının devamında Azize'ye merhamet edip kendisine de kuvvet vermesini diler (s. 105). Romanın devamında Zeyno, hayatındaki yeni Muhsin Bey macerası ile ilgili yurtdışında tedavide bulunan Azize'ye malumat verirken; Muhsin Bey ile ilgili şüphelerinden de bahsetmiş ve Muhsin Bey'i nazara alarak tüm erkeklere bedduada bulunmuştur. Bedduasında Allah'ın, kadını böyle erkekten; erkeği de bu cins kadından muhafaza etmesi temennisi yer alır (s. 164).

Dua içerikli cümlelere yer verilen romanlardan bir tanesi de *Gizli El*'dir. Romanın başkahramanı Şeref, konakta olanlara ve Seniha'nın, bekar bir erkek misafirle arasında geçen münasebete de kızarak konaktan ayrılmayı planlar. Konaktan neden ayrıldığını soracak olanlara da Şam'a tayini çıkmış olduğunu bahane etmeyi en iyi yol olarak görür. Aziz Paşa duruma şaşırmıştır ve işin aslını öğrenmek için Şeref'e çeşitli sorular sorar. Konaktaki misafirlere bir tanesi de Şeref'e Allah'ın yollarını açık etmesi temennilerini içeren dualar eder. Kendilerinin Allah'ın izni ile ecnebi memleketlerde memuriyetler almaları yönünde güzel dileklerde bulunur (s. 79).

Dudaktan Kalbe romanında başkahraman Cavidan'ın canı kocasının gidişi dolayısıyla çok sikkindir. Sıkıntıları hakkında Dilnövaz Kalfa ile dertleşirler. Dilnövaz Kalfa, onu biraz sakinleştirmek maksadıyla Allah'ın kendilerine daha uzun ayrılıklar göstermemesini dileyen dualarını eder ve odadan çıkar (s. 226).

Define romanındaki Şehriyar Hanım, Abdüssamet Paşa'nın evinde çalışan bir hizmetçi aynı zamanda kızı Hediye'nin de dadısıdır. Şehriyar Hanım, romanımızın konusu olan definenin nerede olduğunun yazılı olduğu kitabın sadık bir koruyucusudur. Artık ömrünün son günlerinde olan kadın bu sırrını paylaşabileceği birini arar. Aklına Doktor Şakir Feyzi Bey gelir. Doktor'a kendisi için yaptıklarından dolayı dualar eder sonra da senelerdir sakladığı sırrını açıklamaya başlar (s. 26).

Apdullah Ziya Kozanoğlu, *Şencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* romanına Besmele ile başlamıştır. Besmeleden sonra verdiği nimetler için Allah'a şükürler eder (s. 5). Müslüman kimseler olan Türk korsanları, bir işe başlarken Besmele çekmeyi ihmal etmemektedirler. Sencivanoğlu, ormanda ilerlerken bir parsın saldırısına uğrar. Uzun mücadeleler sonunda hayvanı öldürmeyi başarır. Başından geçen bu olayı arkadaşlarına naklederken boğuşmanın başında Besmele çektiğini ve bundan sonrasını

Allah'a bırakıp tetiğe bastığını dile getirir (s. 63). Devam eden kısımda Bismillah çekip her şeyi verenin Allah olduğu, onu kullanmanın da kulların inisiyatifinde bulunduğunu söyleyerek sağ eliye sağdakinin, sol eliyle soldakinin birer göğsüne sımsıkı yapıştır (s. 76).

Romanın devam eden kısmında Türkler, Afrika'da yamyamlar tarafından tutsak edilirler. Canları sıkılan yamyamlar, eşek niyetine Türk korsanlarının sırtlarına binerler. Kelle ve Hafız Ali, artık bu duruma dayanamaz hale gelir ve Sencivanoğlu'na bu halden kurtulmak vaktinin geldiğini ifade ederler. Sencivanoğlu'ndan da olumlu yanıt alınınca ilk harekete geçen Hafız Ali olur. "*Allahüekber! Salliala ve Seyyidina Muhammed! Ya Rabb medet!*" diye haykırarak arkasındaki yabani ile birlikte koşuktan sonra, dermansız kalır ve Peygamberimiz hazretlerinin mübarek develeri gibi kendiliğinden yere çöker (s. 47). Ayrıca darda kalan Türk korsanları Allah'a hayatta kalanlara "Hızır" kulunu yetiştirmesi yönünde en kalbî dualarını sunarlar (s. 60).

Piri Reis'in başını kurtarmak uğruna Afrika yollarına düşen Türk korsanları, hedeflerinin nerede olduğunu bilmeksizin Nil Nehri üzerinde yollarına devam etmektedirler. Dinlenmek için çıktıkları bir adada ağaç üzerinde bir yazı görürler. Yazıda düşmanın ve geçitlerin kendilerini gün batısına doğru sürüklediği, nereye gittiklerini Müslümanların koruyucusu olan Allah'ın muhakkak bildiği ifade edilmiştir. Ayrıca Allah'ın bu aciz Müslüman kullarına acıyıp, onları bir kurtuluş yoluna doğru göndereceği de bu yazıda geçmektedir. Yazı, Âmin ya Muin ile sona erer (s. 60). Türk korsanları bu yazının Piri Reis'in leventleri tarafından yazıldığını düşünürler ama işin aslı öyle değildir , gerçekte bu onlara kurulmuş bir tuzaktır.

Türk korsanları, Afrika'da yollarına devam ederken geçtikleri yerlerdeki ağaçlarda muhtelif yazılara denk gelmişlerdir. Bunlardan bir tanesi de ölmüş olan bir Türk korsanının ruhuna Fatıha yazısıdır (s. 67). Sencivanoğlu, kâfir kızına inanıp yabanilerin köyüne yerleşir. Burada bir sürü kepezeliğe imza atar. İçine düştüğü bu rezil durumdan o kadar iğrenir ki, Allah'a kimseyi içine düştüğü bu duruma düşürmemesi için "*Ulu Tanrım kimsenin aklını başından alıp benim gibi belden aşağı indirme*" diye dua eder (s. 119).

Apdullah Ziya Kozanoğlu romanının ilerleyen sayfalarında, Sencivanoğlu'nun hatıraları üzerine kurulu olan kitabı kaleme alırken herhangi bir hata var ise onun affı için Allah'a niyazda bulunmuştur. Niyazında bu güne kadar ne gördüyse, ne yaptıysa, ne kusur işlediyse içinde saklamayıp işbu kitapta beyan ettiğini, hiçbir şeyi gizlemediğini dile getirir (s. 85).

Sencivanoğlu'nun çadırına eski korsan Duomega gelir. ikili selamlaştıktan sonra konuya Duomega girer. Sencivanoğlu'na, Afrika'da iken yaptığı bütün rezilliklerden haberdar olduğunu yine de Allah'a onu affetmesi için dua edeceğini söyler. Duasına Hz. Meryem'i katar çünkü onun inancına göre affedecek kişi Meryem'dir. Dua şu şekildedir: *“Ey bakir Meryem, senin merhametine sığınırım; bir kâfir olmasına rağmen sapı silik lekesiz, kusursuz aslan yürekli bir korsan olan, bu aklını kaçırmış zavallıya merhamet eyle, kurtarıcı elini ona uzat. Onu bu düştüğü gülünç ve iğrenç yerden kurtar, layık olduğu cennete kavuştur!”* (s. 120). Eski korsan Duomega, Türk korsanlarının gözü önünde Afrika'da bulunan ve insan yutan ağacın dalları arasında can vermiştir. Sencivanoğlu, her ne kadar sevmese de onun için Tanrı'ya toprağının bol olması ve kusurlarının bağışlanması duasında bulunur. (s. 175).

Dua konusu, Hüseyin Rahmi'nin *Kaynanam Nasıl Kudurdu* romanında da işlenmiştir. Romanın başkahramanı Makbule Hanım, sahibi olduğu konakta, bekâr oğlu Ali Harun, kızı Vehibe, damadı Osman Zihni, torunları, kendisinin koruması gibi çalışan Azmiye ve çok sayıda uşak ve hizmetçiyle bir arada yaşamaktadır. Makbule Hanım, eşini kaybedeli uzun süre olmuştur. Cinsel isteklerinin tatmini için avukat Vassaf adında kendisinden 30 yaş küçük bir delikanlıyla beraber olmaya başlar. Bu durumdan ev sakinleri oldukça rahatsızdır. Vehibe, bu durumdan duyduğu rahatsızlığı Kocası Osman ile paylaşırken, babasına rahmet okumak suretiyle bir nevi onu da bu durumlardan haberdar etmek ister ve malların hepsini annesinin üstüne yaptığı için de sitemini şu şekilde dile getirir.

“- Konak onun, eşya onun, irat onun... Dövemem, sövemem... Rahmetli babam, bizi hiç düşünmeden her şeyi ona vermiş.

-Bu yanlış işinden dolayı şimdi elbette onun da ruhu azap çekmektedir.

-Allah rahmet eylesin babacığım.

-Allah ona rahmet, bize de merhamet etsin...” (s. 13).

Bir Akşamdı romanının yazarı Peyami Safa da dua hususuna romanında yer vermiştir. Romanın başkahramanı Meliha'nın babası, karısından çok çekmiş bir paşadır. Evdeki huzursuzluk adamı hasta hale düşürmüştü ve öksürük nöbetlerine duçar etmiştir. Bir akşam karısı ile kızı kavga eder ve ertesi günün akşamı da kızı Meliha evden kaçar. Adam artık en sevdiği kişiyi de kaybetmiştir ve bu durum onun ölümü arzulamasına sebep olmuştur. Ancak baba kalbi kızını görmeden gitmeye razı olmaz ve Allah'a kızını ölmeden önce bir kere göstermesi için yalvarır. Ayrıca karısı yüzünden yaşadığı sıkıntıların da bir an önce bitmesi için Allah'a biraz sitemini de içeren dualar eder. Beni çok öksürtme ve az yaşat diyerek de duasını tamamlar (s. 26).

Miras romanının devamında Enver Bey ailesinin yardımcılık görevini sürdüren Arap Bacı, bu aile tarafından okutulmuş, kendisine yazma öğretilmiş ve nedime olarak eve alınmıştır. Asım Bey, halasını ziyarete geldiğinde Arap Bacı ile konuşur. Konaktakiler Asım'ın gelişine çok sevinirler. Asım konaktan ayrılacağı vakit Arap bacı onun için pek sevimli ve terbiyeli bir çocuk olduğunu ve Allah'tan onu annesine bağışlaması temennilerini içeren dualarını ifade eder (s. 145).

Aşkım Günahımdır romanının başkahramanı Süheyla, evde hastalıktan yatan Cevdet Bey'in oğlu Hüsamettin'in yanından biran olsun ayrılmamıştır. Çocuk ile Süheyla arasında sıkı bir bağ oluşur. Bu ağır hastalığa daha fazla dayanamayan küçük Hüsamettin'in arkasından Süheyla ellerini açar ve Allah'a, eğer gerçekten var ise varlığını ispatı olarak o yavrucağın hayatını bağışlayıp, kendi canını alması şeklinde bir mucize göstermesini diler (s. 116). Allah'tan kendi canını almasını istemesinin sebebi kendisini bu dünyada kimsenin sevmediği, kimsenin arayıp sormadığı bu sebeple yaşamasının da bir anlamı olamayacağı düşüncesidir.

İztirap Çocuğu isimli romanda başkahraman Refik, eski sevgilisi Nermin tarafından bazı yerlere rüşvet verilmek suretiyle hapse atılır. Yasal olmayan bu tutukluluk hadisesini kimsenin duymaması için her türlü tedbir alınmıştır. Nermin'in, Refik'i tutuklattırmak istemesinin nedeni onu karısı Ferhunde'den ayırmak maksatlıdır.

Refik'i canından bezdirmek için hapisanede oldukça zor koşullar tertip edilir. Refik artık canından bezmek derecesine gelmiştir ve ellerini açar, Allah'ım sana sığındım diyerek dualar eder. (s. 175-195)

Mezarından Kalkan Şehit romanında Perili köşke keşif için giden Şevki, kendisini misafir eden arkadaşı ve onun ailesi tarafından her tarafta aranmaya başlar. Bir süre sonra eve kendisi döndüğünde evdekiler telaşla tüm gece nerede olduğunu sorarlar. Şevki de başından geçenleri anlattığında arkadaşı ve onun eşi, Şevki'nin sağ salim, çarpılmadan gelişine hem şaşırırlar hem de Allah'a bunun için şükürler ederler (s. 21).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aile içi çapraşık ilişkileri konu edindiği *Cehennemlik* romanında da bazı dualar yer almaktadır. Romanın geçtiği mekan olan konağın sahibi Hasan Ferruh Efendi, merak hastalığına yakalanmış, mikroplardan korunmak için kimseyi odasına sokmayan, dezenfekte etmeden hiçbir şeye elini sürmeyen bir kişidir. Hasan Ferruh Efendi, yanında ölüm ile ilgili konuşulmasına da tahammül edememektedir. Tahammülsüzlüğü o kadar fazladır ki ölen bir kimsenin ardından yapılan “*Allah iman selameti versin, son nefeste ölümümüzü bağışlasın*” gibi dualara bir dayanamaz (s. 10).

Romanın devamında Hasan Ferruh Efendi, gazetenin birinden memuriyet hayatında kendisinin ayağını kaydırmaya çalışan birinin ölüm haberini okur. Onu her gün tedaviye gelen doktorlarından biri aynı zamanda ölen şahsın da tedavisinde bulunmuştur. Hasan Ferruh'un, doktora pek itimadı kalmaz. Bu zamana kadar onunla yaptıkları tedavinin boşuna olduğunu düşünür ve öfkesi daha da ziyadeleşir. Bir taraftan kendisine kötülük eden kişinin ölümüne gizlice sevinirken, diğer taraftan da ölen kişinin kötü şekilde yâd edilmemesi gerektiğini aklına getirerek onun için artık dünyadan elini ayağını çekmiş, süngüsü depreşmesin diye Allah'ın cümle günahlarını affetmesini içeren dualarını etmeyi de ihmal etmez (s. 19). Ölüm korkusu yaşayan ve ölmek için her türlü önlemi kendince almaya çalışan Hasan Ferruh Efendi'nin psikolojisi o kadar değişiktir ki meşhur bir doktorun kendinden önce öldüğü haberini alınca mutlu olur ve kendisini hâlâ yaşatan Allah'a dua eder. Doktorlara karşı öfkesinin nedeni de onların ölümü kendilerinden ziyade, hastalara mahsus bir şey saymalarındır. Onların ölüm pençesinde ezildiklerini görmek kendisine can verdiğini, kalbine bin

iksirden daha çok şifa ve teselli sağladığını söyler (s. 49-205). Şemsettin Bey, konağı terk etmiştir. Bir akşam arkadaşları ile meyhaneye gidip kafaları çekerler ve bir taraftan da hayatlarındaki kadın maceralarını birbirilerine açarlar. Masadakilerden Zekai isimli genç, bir kadına âşıktır. İçkinin tesiri ile sarhoş olur ve ceylanım kaçtı diye feryat edip onun peşi sıra gitmek istediğini söyler. Bunun üzerine arkadaşlarından biri “*Rabbim muvaffakiyet ihsan etsin*” der. Zekai de bu duaya karşılık “*olgun şeftali de senin ağzına kismet olsun, suları çenenden aşağı aksın*” şeklindeki güzel dileklerini sunar (s. 117).

Romanda Hasan Ferruh’un kız kardeşi Ferhunde Hanım, Şemsi ile birlikte olmak arzusundan yanıp tükenmektedir. Şemsi ise onun kızı ile evlenmek niyetindedir. Ferhunde, Şemsi’ye bir gece odasına gelmesi gerektiğini, bu kararı ancak kendi odasında baş başa konuşabileceklerini söyler. Ferhunde, Şemsi ile sözleştikleri bir gece onu tahrik edecek kıyafetler giyer ve bu vaziyette beklemeye başlar. Şemsi biraz gecikmeli olarak geldiğinde Ferhunde çok mutlu olmuştur ve “*Ay doğdu Allah, amentü billâh*” duasını söyler (s. 140). Hasan Ferruh Efendi, yeğeni Muzaffer’in okuduğu güzel beyit dolayısıyla onu alnından öper ve onun için dualar eder. Duasında Allah’ın onu sevdiğine kavuşturmasını ve ömrünün sonuna kadar da sevdiği kadın ile mutlu mesut yaşamasını diler (s. 224-225).

Aynı romanda Atıfet, Şemsi’den artık ümidini yitirmiştir ve onsuz bir hayata daha fazla tahammül edebilecek gücü kendisinde bulamadığını söyler. Sevdiği erkeğe her şeyi anlatan bir mektup yazarken ağlamaktan kalemi elinde tutmakta güçlük çeker. Satırlarının sonunu getirebilmek için Allah’tan bu sıkıntıya karşı dayanma ve kuvvet ihsan etmesini diler (s.230). Ferhunde Hanım’ın hem kendisine hem de evlenmek istediği Mahmure’ye yaptığı eziyetlerden bıkip usanmıştır. Ferhunde Hanım hasta olduğu bir gün ev halkının yanında “Ben cehennemliğim” diye inlemeye başlar. Ferhunde Hanım’ın inlediğini görmek Muzaffer’i mutlu eder ve ellerini açıp Allah’ım pek büyüsun der. Ferhunde’yi kastederek bu günahkâr kadına ahirette gideceği yeri şimdiden malum ettiği için şükürler eder ve herkesin de günahlarını affeylemesini dileyerek sözlerini tamamlar (s. 294).

Reşat Nuri Güntekin’in dua konusuna değindiği romanlarından bir tanesi *Yeşil Gece*’dir. Başkahraman Şahin, sarığı ve cüppeyi çıkarıp kaydolduğu Darü-l Muallim mektebinden mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra ataması İstanbul’a yapılır. Şahin,

idealist biri olduğu için İstanbul dışında öğretmenlik görevini yapmak istemekte bunun için de atamaların yapıldığı birime başvurmuştur. Buradaki müdür, her gün İstanbul'a tayin isteyen öğretmenlerden bıkmış Şahin'in de onlardan olduğunu zannetmektedir ve bu durumdan duyduğu rahatsızlığı Şahin'in yanında dile getirmiştir. *“Ulular ulusu Ya Rabbim. Şunların üç, beşini eksik yarataydın da kalan malzeme ile kafalarına biraz iz'an, yüreklerine biraz insaf sokaydın”* diyerek bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. (s. 6)

Şahin ve arkadaşı Necip, gerekli olan rapor işini halletmesi için Doktor Kani Bey'e müracaat ederler. Doktor bey, onları kapıda karşılar ve gelenlerin bir sağlık probleminin halli için gecenin bu vakti kendisini ziyaret ettiklerini zanneder. Çünkü kapısı bunun dışında pek çalınmaz. Gelenler ziyaret amaçlı geldiklerini söyleyince, doktor buna şaşırır. Ellerini açar ve Allah'a, Sarıova'da yaşayanları her türlü hastalıktan muhafaza buyurması için dualar eder. Hasta dışında birilerinin kapısını çalmasına o kadar sevinir ki doktorluk vazifesini yapamayıp aç kalmayı bile bu güzel zaman dilimine tercih edebileceğini söyler (s. 121).

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun, *Çölde Bir İstanbul Kızı* romanında Fikret, kendisini çölde yakalamak için gelen komutanın kızı Sermin'i kaçıır. Daha sonra Fikret ile Sermin arasında başlayan aşk, Fikret'in mensup olduğu kabile tarafından hoş karşılanmaz. Fikret bu kez kızı kendi kabilesinden de kaçıır. İstanbul'da Sermin'in babası her şeye rağmen onu astırmak için idam sehpasına çıkarır. İdam sehpası önünde son dakikalarını geçiren Fikret, ellerini açıp Allah'a dua etmeye başlar. *“Ey yüce Tanrı, ey merhameti denizler kadar büyük Cenabı Mevla, diye inledi. Sen rahimsin, sen büyüksün, beni af ve arkamda bîkes kalanları mesut et!* (s. 78).

Saraylarda Mecnunlar isimli eserde Zeynel Ağa ve beraberindekiler, Mısır valisine cariye aramak için İstanbul'a gelmişlerdir. Araştırmaları neticesinde Davutpaşa'da Cezayirli Abdussamed isimli bir esircide çok güzel cariyelerin olduğunu öğrenirler ve doğruca oraya giderler. Abdussamed'in konağının önünde bal satan bir gençle karşılaşılır ve ondan ev ile ilgili malumatlar alırlar. Sabihi isimli bu genç Abdussamed'in konağında Nur-u Ayn isimli bir kıza âşık olduğundan da bahsetmeden geçemez. Çocuğu olmayan Zeynel Ağa, bu gence acır ve onu evlatlık olarak yanında götürmek istediğini söyler ve Abdussamed'den kızı alıp beraber Mısır'a dönmeyi teklif

eder. Bu teklife çok sevinen Sabihi, Zeynel Ağa ve beraberindekilerle birlikte konağa girer. Sabihi âşık olduğu kızı gördüğü esnada dışarıda ezan okunmaktadır. Ezanın ardından Sabihi ellerini açar ve çiçeklere renk ve koku verdiği gibi sevdiği kız Nur-u Ayn'a güzellik ve cazibe veren, bu latif tebessüm ile havayı ve denizi dalgalandıran Allah'a şükürler eder (s. 16).

Sodom ve Gomore'de İngiliz Captain Jackson Read, Leyla'nın evine gider. O sırada Leyla'nın nişanlısı Necdet, çoktandır bu ikilinin ilişkisinden şüphe etmektedir. İşin aslını öğrenmek için Leyla'nın kapısının önünde nöbet tutmaya başlar. Jackson'u almaya gelen arabanın şoförüne kimi beklediğini sorar ve yanıt olarak da Mr. Jackson yanıtını alır. Necdet, bu duruma oldukça sinirlenmiş ve Jackson'a yönelip "*Allah onun da, senin de belanızı versin*" diye beddualar düzmeye başlamışlar (s. 39).

Acımak romanında dua konusuna Mürşit efendinin karısı vesilesi ile karşılaşıyoruz. Mürşit Efendi, çalıştığı yerde fenalaşan bir memura evine kadar refakat etmiştir. Adam eve yetişir; ancak hayata gözlerini Mürşit Efendi'nin kollarında yumar. Mürşit Efendi, bu hengâmede adamın kızı ile tanışır ve neticesinde de o kız ile evlenir. Meveddet'in annesi Mürşit Efendi'den ardı arkası gelmeyen isteklerde bulunur ve bu istekleri yerine geldiği zaman da Mürşit Efendi'ye hayır dualar eder. Duasında Mürşit Efendiyi şeref ve menfaatimi kendi çocuğunun saadetinden ziyade koruduğu için koruyucu melek olarak niteler. Allah'tan da onun gölgesini üstlerinden eksik etmemesini temenni eder (s. 84).

Kan ve İman romanında da Sadık'ın annesi oğlunun gelmeyeşinden dolayı oldukça üzgündür. Etrafındaki kimseler bu hal için sürekli onu teselli etmeye çalışırlar; aynı zamanda Sadık için dualar ederler. Rüyasını yorumlatmak için Dede Efendi'ye giden yaşlı kadın, Dede Efendi ile hasbıhallestikten sonra Sadık'ın dönmeyişi üzerine konuşmaya başlarlar. Dede, yaşlı kadının gönlünün ferahlaması için onun yanında Sadık için Allah'ın lufu sayesinde her şeyin düzeleceği, sıkıntıların biteceği yönünde dualarını eder (s. 6).

Akşam Güneşi'nde de bazı dua örnekleri bulunmaktadır. Bir akşam Nazmi Bey, başından geçen sergüzeştlerini doktora anlatmaya karar verir. Bunlar askerlik vazifesi için gittiği çeşitli ülkelerde yaşadığı maceralardır. Bu maceralar da Kudüs'te

yaşanmıştır. Nazmi Bey, bir arkadaşı ile birlikte bu hovarda hayattan kurtulmak için tövbe etmeye karar verir. *“Gel seninle burada bir Nasuh tövbesi edelim, dedim, Kudüs, mübarek Peygamberler şehridir. Bizim gibi nice avareler burada hidayete ermişlerdir.”* (s. 43).

Fatma'nın Günahı romanında ise başkahraman Fatma, son zamanlarda sık sık yaptığı gibi dadısının dizleri dibinde annesini düşünüyor ve ağlıyordu. Yaşlı kadın ağlamak yerine ona dua etmesini tavsiye eder. Bunun üzerine küçük Fatma da ellerini açıp Allah'tan annesine acımasını ister (s. 24-25).

Bir Kadın Düşmanı romanının başkahramanı Sara, İstanbul'da çok rahat yetişmiş, güzelliğine güvenen genç bir kız olarak tanıtılmaktadır. Misafir olarak geldiği kasabada kısa zamanda güzelliğiyle ün kazanmış, adeta kendisini prensesler gibi hissetmektedir. Etrafındaki gençler, onun yüzünü görebilmek için yaka paça kavga etmekten kendilerini alamazlar. Ancak Sara, kasabanın muhtarından beklediği ilgiyi bir türlü göremez. Bu adama bir ders vermek gerektiğini düşünür ve ona bir oyun planlar. Muhtar, bir kere yüzüne baksaydı onun da kesinlikle kendisine aşık olacağını düşünür. Bir gün muhtarla karşılaşır ve muhtara, kendisinin ölmüş bir sütbabası olduğunu, yakın zamanda onu kaybettiğini ve kendisini ölen kişiye çok benzettiğini, bir kerecik olsun yüzüne bakıp hasret gidermek istediğini söyler. Muhtar, Sara'yı karşısına alır ve ölenle ölülemeyeceğini söyler. Ona bu sıkıntılı ruh haletinden kurtulmaya çalışmasını tavsiye eder ve genç kız için Allah'ın kendisine ölmüş dedesinin toprağı kadar uzun ömür vermesini diler (s. 20).

Murat'ın şehit olduğu haberini Süleyman'dan öğrendiğinde buna bir anlam veremeyen Yıldız çıldırmak üzere gelir. Süleyman, Yıldız'ı teskin edebilmek için ölenlerin ardından dualar eder ve onu rahatlatacak cümleler kurmaya çalışır.

- *“ Nasıl olduğunu arkadaşları da pek o kadar bilemiyorlar. Yalnız şu var ki, bir hava muharebesinde mi, bir keşif uçuşunda mı neyse... Haydi, canım sen sağ ol işte. Şehitliğe kavuşmuş gitmiş.*

- *Şehit olmuş demek!*

- *Allah kalanlara uzun ömürler versin.*

- *Babam bundan memnun oldu mu?*” (s. 87-121)

Romanın devamında, başkarakter Yıldız, Murat’ın babası ile tedavi amaçlı gittiği İnebolu’dan dönerken, maziyi hatırlamaması için kendisine teklif edilen başka bir yerde yaşama fikrini kabul edemeyeceğini ifade eder. Sadece, Allah göstermesin, şayet İzmir’e Murat’ın yanına gidemezse ya da İzmir’deki Murat onun yanına gelmezse o suretle Dikmen’de kalmayı düşünebileceğini söyler (s. 169). Romanın devam eden kısmında Yıldız’ın perişan halini gören iki yaşlı kadın onun için hayır dualarda bulunurlar (s. 172).

Miras romanın birçok yerinde günlük dilde kullanılan kısa ve çoğunlukla temenni ifade eden dini maksatla söylenmemiş kelime ve cümlelere rastlıyoruz. Örneğin Asım uzun bir yolculuğun ardından Amcası Şevket Bey’in evine gelir. Yolculuk sebebiyle yorgun düşen yeğenini yatak odasına götüren Şevket Bey, odadan çıkarken “*Allah Rahatlık versin*” demeyi ihmal etmez (s. 34). Perver Kalfa, zor günler geçiren hanımefendisi için endişelenmekte ve her fırsatta kadının halini sormaktadır. Hanımefendisini keyifsiz görünce “*Allah etmesin hanımefendimize bir hal mi olmuştur?*” (s. 51) demek suretiyle, durumu kontrol altında tutmaya çalışır. Atiye Hanım’ın kardeşi ölmüştür. Fahriye Hanım, onu teselli etmek için uğraşmaktadır. Bu doğrultuda ölümün Allah’ın emri olduğunu Allah’ın kendilerine, validesine ve hemşiresine uzun ömür vermesi yönünde dualarını sıralar (s. 56).

Yukarıda verilen örnekler ve çalışmanın tamamı göz önüne alındığında romanlarda en çok yer verilen unsur dua olduğu anlaşılmıştır. Kişiler başları sıkıştığında inandıkları kutsala dua ederler ya da kendilerini mutlu eden bir durum zuhur ettiğinde yine Allah’a şükür babında dua ederler.

2.1.1.4.13 Giyim Kuşam

Konumuzla alakalı romanların bazılarında giyim kuşam konusuna eleştiri maksadıyla değinilmiştir. Kadınlar kara peçe arkasına gizlenmiş olarak verilmekte ve bu peçenin gerici zihniyetli kimselerde olduğu fikri savunulmaktadır.

Aliye'nin fiziki görünüşünün yanı sıra kılık kıyafeti hakkında da bazı ayrıntılara yer verilen *Vurun Kahpeye*'de başkahraman Aliye, biraz yumuşak ve kıvrıkcık siyah saçları, özenerek örttüğü sıkı, siyah başörtüsünün altından şakaklarına ve ensesine boşanıp; yanaklarına, boynuna dökülen bir kız olarak tasvir edilir (s. 5).

Memduh Şevket Esendal'ın *Miras* romandaki kadınların giyim kuşları ile ilgili örneklerin yer aldığını görmekteyiz. Burada kıyafetin tasvir edilme sebebi kadının kim olduğunun tanınamamasından doğan sıkıntıyı dile getirmektir. Örneğin Asım, trende iken yanından yüzleri kapalı, siyah çarşaf içerisinde geçen Salime Hanım'ı tanıyamamıştır (s. 215-218).

Genç Kız Kalbi romanında Pervin, pek sevmediği amcası hakkında malumat verilmektedir. Onun kılık kıyafet konusunda ev halkını sürekli baskı altında tutuyor oluşu romanın muhtelif yerlerinde geçmektedir; ancak bu kısımda amcanın kılığı ile ilgili örneği ele alacağız. Romanda yer aldığı kısmıyla amcanın En'am-ı Şerif cebinde, tespih elindedir. Tek meziyet olarak da kalın ve derin bir softa taassubuyla mücehhez olmaya ehemmiyet vermiş ve senelerce gide gele nasılsa kaleminin mümeyyizlik mevkesine yükselmiş biri olarak tanıtılmıştır (s. 11). Romanın muhtelif yerlerinde amcanın geri kafalılığından eleştirel bir bakışla yaklaşım vardır. Buradan amcanın sofı kıyafeti sayesinde etrafına dini bütün bir adam izlenimi vermeye çalıştığına vurgu yapılmıştır.

Reşat Nuri Güntekin'de de aynı eleştirel bakış açısına sahip olduğunu görmekteyiz. Onun *Dudaktan Kalbe* romanında romanın geçtiği dönemdeki kadınların kılık kıyafetleri ile ilgili malumatlar okuyucuya verilmiştir. Başkahraman Lamia'nın küçük yaşta çarşafa girmesi, kadınların çarşıya çıkarken muhakkak çarşafı örtünmeleri gibi örnekler yer almaktadır. Çarşaf giymeden dışarı çıkan kadın hakkında hemen dedikodu başlar ve onun kötü biri olduğu düşüncesi halkın kafasında oluşur (s. 69-133-145).

2.1.1.4.14 Günah

Dini bakımdan suç sayılan iş veya davranış anlamına gelen günah konusuna çalışmamız ile alakalı romanlarda sıkça değinilmiştir. Romanlarda günah olduğu söylenen fiiller bazen dini temele dayandırılmış, bazen de konuşmacının herhangi bir temele dayandırmaksızın kendi kanaatine yapılanın günah olduğunu ifade etmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Tutuşmuş Gönüller romanında Lemiye ile Behçet Hilmi'nin şeytana uyup nikâhsız olarak ilişkiye girmeleri ve bu ilişki neticesinde bir çocuğun meydana gelişine yer verilmiştir. Çocuk doğmadan önce Behçet Hilmi ile Lemiye'nin yolları ayrılır ve Lemiye karnında çocukla çaresiz kalır. Girdiği işlerde de bu durumundan dolayı dışlanır. Yer yer kadınların zina ile ilgili konuşmalarında, ilk cümlelere Lemiye örneği ile başlanır ve Lemiye'nin yaptığıının hem sosyal hem de dinî açıdan iyi bir durum olmadığına değinilir (s. 215-222-226).

Hüseyin Rahmi'nin bir diğer romanı *Ben Deli Miyim*'de, Madam Fedrona'nın evinde günahın her nevi işlenmektedir. Nuri ve Şadan da sık sık eğlenmek için bu günah yuvasına gitmektedirler (s. 110). Revan Hanım ile ilgili emeline ulaşamayan, hatta onu Şadan'a kaptıran Nuri, Revan Hanım'a Şadan'ın yaptığı deliliklerden bahseden bir mektup yazar. Ayrıca Şadan'ın artık konakta durmasının kendi güvenliği açısından sakıncalı olduğunu da mektubuna ekler. Ve ona zavallı divane herifi konağından kovmasını tavsiye eder. Çünkü bir gün onu kendisinin koynunda boğulmuş olarak bulacakları yönünde tehdit eder. Buna gerekçe olarak da "kalû beladan" beri Revan'ın kendi karısı olduğu için Nuri ile birlikte olmalarının haram olacağını gösterir. Hallerinin de zani ile zaniye hali olacağını mektubunun sonuna ekler (s. 237). Burada Nuri, Revan Hanım'ı kendi alın yazısı olduğu ve eğer Şadan ile birlikte olmaya devam etmesi halinde zina etmiş olacakları konusunda ikna etmeye uğraşır.

Hüseyin Rahmi, günah konusuna *Kokotlar Mektebi* romanında da değinmiştir. Roman, hayat kadınlığı yapan kadınların ve onlar için türlü rezillikler yapan erkeklerin durumlarını anlatan bir eserdir. Romanda kokotlar mektebi isimli yerde metreslik yapacak olan kadınlar yetiştirilmekte ve bu mekânda taliplilerine teşhir edilmektedirler. Bu mekânın bir zina evi olduğu da gerek Kokotlar Mektebi'nin işletmecisi Ulviye

Melek, gerekse de romandaki diğer kahramanlar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir (s. 37).

Cehennemlik romanın konusunu daha çok Ferhunde, Şemsi, Cazibe Hanım ve Muzaffer arasındaki yasak aşk oluşturur. Eşlerini aldatmak suretiyle yaşanan bu aşk günah kelimesiyle ifade edilmiştir (s. 144, 175, 176).

Billur Kalp romanında günah konusunu Sema'nın Muhlis'e yazdığı mektup vesilesiyle okuyucuya sunmuştur yazar Hüseyin Rahmi Gürpınar. Muhlis, Sema ile aralarındaki her şeyin bitmiş olduğunu görür ve ona aşağılayıcı birkaç satır karalar. Sema'nın nasıl kötü bir varlık olduğunu erkenden anladığına mutlu olduğu yönünde cümleler kurar. Mektubunun sonunda da Sema'ya, en azından babasının iffeti için intihar etmesi gerektiğini ve bu haberi duymayı beklediğini yazar. Sema, intiharın Yaradan'a baş kaldırmak olduğunu ve bunun da büyük günah olduğunu ona yazdığı mektupta dile getirir. Ona göre intihar eden kimse Allah'ın yaratma sanatını sorgulamış, yaratış düzenine aykırı hareket etmiş, tabiatın dengesini bozmuş hatta Allah'a isyan etmiş, böylece büyük günaha girmiş olacaktır. Kul Allah'a, sen beni yarattın; fakat eserini bana beğendiremedin. Gönderdiğin evrenden hiç hoşlanmadım. Haksızlık, zorbalık, hainlik, gönül darlığı, aşağılama, kendini beğenmişlik, zulüm, hile dolu bir hayatı sürmenin bir anlamı olmayacağı yönünde sözlerle isyan etmiş olacaktır (s. 287).

Zina günahına yer verilen romanlardan biri de *Mahşer*'dir. Roman kahramanlarından Nihad ile Muazzez, kalacak ev bulamadıklarından çocukluk arkadaşı Faik'in evinde misafir olurlar. Faik'in babası nikâhsız olarak aynı evde kalacak olan Nihad ve Muazzez'in yanlış bir şey yapmamaları yönünde Nihad'ı uyarır. Kendi evinde bu güne değin hiç haram işlenmediğini dile getirir. Ona cevap olarak da Nihad, Abdi Bey'e endişesini çok iyi anladığını ve kendisine nikâhları kıyılıncaya kadar evlerinde herhangi bir haram teşkil edecek fiiliyatı işlemeyecekleri hususunda teminat verir. Günah işlenmeyeceği konusunda onu ikna etmek için Muazzez ile ayrı yattıklarını da ilave eder (s. 142).

Sevdiği adamı kaybettiği için dengesini yitiren bir kadının hayatının konu edildiği *Dikmen Yıldızı* romanında da günah konusuna yer verilmiştir. Dikmen Yıldızı'nın sevdiği Tayyareci Murat, Dikmen Yıldızı'nın ailesinin konağına yorgun

argın vaziyette gelmiştir. Dikmen Yıldızı'nın annesi, ona yemeğe kadar bir müddet istirahat etmesini tavsiye eder. Ancak Murat yatmak yerine iki kadeh içki içmek istemektedir. Dikmen Yıldızı'nın annesi, içmek için erken olduğu yönünde Murat'ı uyarır. Murat ise askerliğinde, bütün gençliğinde bir damla içki içmediği cevabı ile mukabelede bulunur. Ellisinden sonra olsun kendisine içkiyi yasaklamamalarını ister. Annesinden vaktin içmek için erken olduğu yönündeki hatırlatmaya karşı “*bu günahı ellisinden sonra bari yasak etmeyin*” (s. 51) der. Dikmen Yıldızı ile sevgilisi Murat bir akşam zaaflarına yenilirler ve evlenmeden önce birlikte olurlar. Bu hallerinin yanlışlığını daha sonra anlayıp durumdan pişman olurlar. Bu pişmanlıklarını dile getirirken de yaptıkları hareketi “günah” olarak telaffuz ederler. (s. 64-65)

Apdullah Ziya Kozanoğlu günah unsurunu işleyen yazarlarımızdandır. Onun, *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* romanının başkahramanı Sencivanoğlu ile arkadaşları, Piri Reis'in kellesi karşılığında şart koşulan altınları bulmak için Afrika'ya giderlerken türlü türlü sıkıntılarla karşılaşır. Bir keresinde Sencivanoğlu, arkadaşı Kelle'ye saldıran bir su aygırını balta ile öldürdüğünde, orada bulunan zencilerin kendisine taptığını tüccar Cana'dan öğrenir. Buna: “*Sümme hâşâ! Bizde, Tanrıdan başkasına tapılmaz. Günahdır. Aslan öldüreceğimi nereden çıkarmışlar*” (s. 34) diyerek karşı çıkar ve bu tarz bir düşüncenin günah olduğunu vurgular. Bu şekilde Allah'ı da yüceltmış olur.

Yasak aşkların konu edildiği *Gönül Yuvası* romanının başkahramanı Elvan, başka bir adamla evli olmasına rağmen çocukluk aşkı Ziya ile gizliden gizliye aşk maceraları yaşamaktadır. Bazen bu durum vicdanlarının sızlamasına sebep olur. Bu esnada yaptıklarının “günah” olduğunu birbirilerine itiraf ederler (s. 132, 133, 137, 156, 160,163).

Ele aldığımız romanlarda günah olarak daha çok zina unsuru geçtiği görülmüştür.

2.1.1.4.15 İftira

Halide Edip'in kaleme aldığı *Vurun Kahpeye* isimli roman, büyük oranda iftiralar üzerine kurgulanmıştır. Romanda, birbirinin mal varlığını, güzelliğini, mevkiini çekemeyen insanlar, kendilerine rakip gördükleri kimselere fütursuzca iftira etmekten geri kalmamışlardır. Aliye, buldukları kasabadaki sözü geçer iki kişinin öfkesini üzerinde toplamıştır. Bu iki kişi Aliye'yi elde edemedikleri için ona iftira etme yolunu seçerler ve bu şekilde onu sindirmeye çalışırlar. Aliye ile uğraşanlardan biri de kasabanın maarif müdürüdür. Bu adam kasabaya sözde faydalı işler yapmaya çalışmaktadır. Müdürün karısı onu Aliye'den kıskandığı için çeşitli iftiralar türetmekle uğraşmakta, diğer taraftan Aliye konusunda maarif müdürünün rakibi Hüseyin Efendi, ona karşı büyük öfke beslemekte buna rağmen maarif müdürü her geçen gün mevki kazanmaya devam etmektedir (s. 17).

Damga romanında, İffet'in terbiyeli ve beyefendi bir kişilik olduğunu bilen insanlar onun hırsızlık yüzünden hapse düştüğünü öğrendiklerinde bunun bir iftira neticesinde gerçekleşmiş olduğu hususunda hemfikirdirler. Çünkü onlara İffet, göre böyle mizaçta biri değildir, hele hırsızlık yapması hiç mümkün değildir (s. 68).

İftira konusuna değinilen eserlerden biri *Tutuşmuş Gönüller*'dir. Romanda Necati'nin annesi Emine Hanım'ın, etraftan oğlunun içki içtiğine dair dönen haberlere karşı oğlunu savunmak ve kendisinin de aslında inanmak istemediği bir duruma yönelik vicdanını rahatlatmak için söylenenlerin iftira olduğunu dile getirmesi, iftira edenlerin ahirette cezalandırılacağına dair söylemleri şeklinde yer almaktadır (s. 57).

Hüseyin Rahmi Gürpınar bir başka eseri *Ben Deli Miyim*'de de iftira konusuna değinmiştir. Başkahraman Revan Hanım'ı elde etmek isteyen Nuri ile Şadan, Revan Hanım'ı, kocası Haşmet Bey'den ayırmak için onun hakkında çeşitli iftiralarda bulunurlar. Onların planına göre Revan Hanım'ın odasına gizliden bir mektup bırakılacak ve orada sanki Revan Hanım'ın, Nuri ile yasak bir ilişki içerisinde olduğu dile getirilecek ve bu mektubun da Şevket Bey'in eline geçmesi sağlanacaktır (s. 85-86).

2.1.1.4.16 İslam İnancındaki Bazı Tarihi Olaylar

Yeşil Gece romanında başkahraman Şahin, yaptığı becayiş neticesinde atandığı Sarıova'da halkla tanışmaya, onların nasıl insanlar olduğunu tetkik etmeye çalışmaktadır. Sarıova halkı arasında büyük ehemmiyeti olan Hacı Fettah isminde bir medrese hocası vardır. Bu hoca artık yaşlanmış, anlattıklarının kimisi peygamberler ve İslam tarihinden kalma masal döküntüleri, kimisi de yalan yanlış bilgilerdir. Anlattıklarından bir tanesi de Kerbela olayının nasıl cereyan ettiği ve bu sırada olan mucizevî olaylardır. Kerbelâ'da sürüklenip gidenlerin başında, gözyaşından sırlıklam saçları, çıplak ayaklarına kadar inen siyah bürgülü uzun ve zayıf bir kadın –Fatma Ana-belirir; çocuğunu kucağına alarak gece vakti çöle döner. Kâh gökte, kâh toprakların altında ne dünyalar dolaşır; sonra önlerinde yalnız meşalesinin beyaz ışığı görünen bir meleğin kılavuzluğuyla bir kuyu başına varırlar. Burada bir başka kadın, İsmail Peygamber'in anası Hacer, onları beklemektedir. Vaktiyle İsmail'e su içiren avuçlarıyla Hüseyin'in dudaklarına da su dökmeye, onu canlandırmaya başlar (s. 17). Hacı Fettah Efendi'nin maksadı anlattıklarıyla halka hem korkulu rüyalar gördürmek hem de onları kendi istediği şekilde hareket etmeye mecbur etmektir.

Hız. İbrahim'in putları kırmak suretiyle put tapanlara verdiği ders *Seyit Ali Reis* romanında yer almaktadır. Romanda Kelle Bekir ile Pala, arkadaşlarından ayrı maceralara dalmışlardır. Bunlardan birinde bir Buda tapınağına girerler. İlk defa bir Buda tapınağı gören Kelle, kayalar oyularak yapılmış tapınağı hayretle gezer. Bir taraftan da Pala'ya puta tapanların aptal olduklarını söyler. Putlardan kurtulmak için Hız.İbrahim Aleyhisselam'ın Kâbe'de yaptığı gibi, bütün putları kırmak gerektiğini sonrasında da baltayı en büyük putun boynuna asıp taş put nasıl balta kullanır diye soranlara, putların Allah olmayacağını ispat etmek gerektiğini ifade eder (s. 263).

2.1.1.4.17 İslamiyet'in Hoş Görmediği Haller

İslam inancında ayet ve hadislerle uygun olmadığı belirtilen halleri burada ele alacağız. Konu sadece beş romanda işlenmiştir.

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* isimli romanında, Sencivanoğlu ile Piri Reis'i kurtarmak için uğraşan Kelle Bekir ve Hafız Ali

arasında Kelle'nin gemiye gizlice bindirdiği köpeğin kendilerine uğursuzluk getirdiği, başlarına gelen her şeyin müsebbibinin bu köpek olduğu ile alakalı tartışma başlar. Hafız Ali, Kelle Bekir'e köpeğin uğursuzluğu, haram sayılması ile ilgili Hz. Peygamberden örnekler verir. Hafız Ali'nin verdiği örneklerle karşılık Kelle Bekir de, Ashab-ı Kehf'in köpeğinin de uğursuz sayılıp sayılmadığını sorar.

“-Köpek neden uğursuz oluyormuş? Ashab-ı Kehf'in köpeği Kıtmir de uğursuz muydu?”

-Be hey cahil! O kelp kutlu bir kelp idi. Kur'an-ı Kerim'de adı geçer. Yarın kıyamet gününde Cennet-i Ala'ya, yalnız on hayvan girecektir ki, bunların en başında Peygamber Efendimiz'in bindiği küheylan gelir. En sonunda da Ashab-ı Kehf ile birlikte mağarada senelerce uyuyan, sözüm buradan dışarı, Kıtmir denilen köpek.” (s. 39)

Bu tartışma Kelle'nin köpeğin lanetini kabul etmemesi ve Hafız Ali'nin de köpeğin lanetli bir hayvan olduğu yönündeki iddialarıyla devam eder gider.

Mezarından Kalkan Şehit isimli eserde başkahraman Şevki, perşembe geceleri eve geldiği rivayet edilen, Sarıkamış'ta şehit düşmüş Şevket'in ruhunu görmek için evde pusuya yatar. Şevket'in ruhunu gördüklerinde sessizliklerini koruyamazlar ve ruh köşkten kaçıp gider. Onunla birlikte evin köpeği Panter de kaybolur. Daha sonra evdekiler bir araya geldiklerinde köpeğin neden geri dönmediği hususunda konuşmalar geçer. Konağa gelen şehidin cennet bahçesine geri dönse bile din bakımından kötü sayılan köpeği bu dünya sınırından öteye birlikte götürmesinin mümkün olmayacağı fikrine ulaşırlar (s. 66).

İslamiyet'in hoş görmediği hususlar konusunu romanında işleyen yazarlardan bir tanesi de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. *Sodom ve Gomore*'nin başkahramanı Leyla, Doktor Jean Prade'i ziyaret eder ve ona bazı sıkıntıları olduğunu söyler. Doktor Jean, Leyla'da ki bu sıkıntıların sebebinin gönül ilişkisinden mi kaynaklı olduğunu sorar ve tahminlerinin de bu yönde olduğunu ilave eder. Leyla, Doktor'a kendi özel hayatı ile alakalı olan bu hususu paylaşmasının mümkün olmayacağını söyler. Doktor, Leyla'ya bir gönül meselesinin bu kadar uzak olmasının şaşırtıcı olduğunu, kendisiyle samimi bir

şekilde her şeyi paylaşabileceğini, kendisinin bir ilim adamı olduğunu unutmaması gerektiğini, hatta bir yarım rahip bile sayılabileceğini söyler. Bunun üzerine Leyla ona gülümseyerek “Bizim dinimizde günah çıkarmak yoktur” cevabını verir (s. 234).

Şeriat unsuruna değinen romanlardan biri *Vurun Kahpeye*'dir. *Şeriat*, konusu daha çok Hacı Fettah Efendi tarafından roman içerisinde dile getirilmiştir. Ona göre Aliye, Şeriat kurallarına aykırı davranıyor, kasabalının aklını başından alıyordu. Dolayısıyla onun şeriat kurallarına göre öldürülmesi gerekmektedir. Şeriat demek İslam'ın namussu demektir ve hayâsızlık eden Aliye'nin, Büyük Camii meydanında, Allah'ın evi önünde öldürülmesinin elzem olduğunu dile getirir. Böylece İslam'a, İslam'ın namussuna ihanet eden kişi hak ettiği cezayı bulacaktır (s. 131).

Bu konu son olarak *Gizli El* romanında yer almaktadır. Seniha'nın babası Aziz Paşa, İstanbul'dan gelen misafirleri için içkili yemek tertip etmiştir. Düzenlenen yemeğe Şeref Bey de kalmıştır. Masada oturanlardan, orta yaşın üzerinde, gayet serbest tabiatlı bir kadın içkinin verdiği sarhoşlukla kadehini kaldırır ve yanında oturan Şeref'e dönerek: “*Ulum-ı diniye hocasına soracağım meselelerden biri şu, dedi. Şeriata göre, şarap haramdır. Hatta bir damlası dahi haramdır. Fakat aksi gibi ben, onsuz yapamıyorum. İçmezsem hasta oluyorum. Siz ne fetva vereceksiniz?*” (s. 68) şeklinde soru yollu eleştiride bulunur.

2.1.1.4.18 İstihare

Girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için abdest alıp dua okuyarak uyuma¹⁶ anlamına gelen istihare konusuna Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın iki eserinde değinilmiştir. *Efsuncu Baba* romanında hazine peşinde olan Ebulfazıl Enverî, aradığının nerede olduğunu öğrenmek için her şeyi dener. Aradığını bir türlü bulamayınca da kendi kendine aramaktan yılmaması gerektiğini söyler. Güçlükleri çözmek için birçok istiharelere yatar. Düşte, yarı uyanıkken kitaptaki yedinci bölümün bir kısmını kendi zannınca aydınlatmayı başarır (s. 33).

¹⁶ Türkçe Sözlük, İstihare, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s.1215

İstihare konusu yine romanın ilerleyen sayfalarında da karşımıza çıkmaktadır. Hüseyin Rahmi Gürpınar bu eseri ile okuyucuya Ebulfazıl örneğinde olduğu gibi, yapılacak işlerin efsun ile sihir ile çözülemeyeceği mesajını vermeyi hedeflemiştir. Başkahraman Ebulfazıl, kızını, Nurullah isimli gence vermek istememektedir ve bu işin hayırlı olup olmadığını anlamak için istihareye yatar. Ebulfazıl'ın ilk istiharesi uygun görülmemiş, ikincisinde Baba'nın şahısname dediği kitabın tanımlarına göre Nurullah Hasip'in yüzü, gövde biçimleri hiçbir uğur anlatmıyormuş. Üçüncüsünde ise evlenme isteği fevkiyatın aşırılıkla uğursuz zamanına rastlarken oluvermiş imiş (s. 65). Üç istihare neticesinde de kızının bu adamla evlenmesinin hayırlı olmayacağı anlaşılır.

Hüseyin Rahmi'nin bir başka eseri *Tutuşmuş Gönüller*'de de istihare konusuna değinilmiştir. Kara sevdaya tutulmuş olan ve sevdiğini elde etmek için planlar yapan Kasım Necati, arkadaşları Faik, şoför Raif, Süleyman ve Dedezeade'ye hazırladığı planı anlatmaktadır. Grupta yer alan Dedezeade, içki müptelası, ayık bir günü bile olmayan bir adamdır. Yapılan planın kendisinden gizli işletilmeye çalışıldığının farkında olduğunu, eğer gerçekten böyle bir niyetleri varsa kesinlikle istihareye yatmak suretiyle tüm planları öğrenebileceğini dile getirir. Yatacağı istiharede nerede toplanacaklarını bile öğrenip orada onları yakalayabileceğini, herkesin aklını başına toplaması gerektiği yönünde tehditler savurur (s. 111).

2.1.1.4.19 İtikâf

“*Ramazan ayının son on gününde Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak üzere dünya işlerinden ilgiyi kesip camiye kapanarak ibadet etm*”¹⁷ anlamına gelen itikâf konusuna Hüseyin Rahmi Gürpınar, Efsuncu Baba romanında Agop ve Kirkor'u da define işine dâhil eden Ebulfazıl Efendi ile yer vermiştir. Agop ve Kirkor, Enverî'nin konağında misafir edilirler. Enverî birkaç gün ortalarda görünmez. Durumdan sıkılan iki arkadaş haremdekilere Ebulfazıl'ın nerede olduğunu sorarlar. Buna karşılık onun itikâfa girdiği söylenir. Aldıkları bu cevapta geçen kelimeyi bilmeyen iki delikanlı, kendilerince kelimeye anlamlar yüklemeye çalışırlar. Kelimenin dinle alakalı olduğu fikrine ulaşırlar. Ebulfazıl Efendi, sık sık din ve ibadetler hususunda Agop ve Kirkor'un yanında

¹⁷ Türkçe Sözlük, İtikâf, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s.1232

konuştugu için bu iki Ermeni gencin gözünde dini bütün bir insan olarak yer edinmeyi başarmıştır (s. 64).

2.1.1.4.20 Kalıplaşmış Dini Terimler

Tez konumuz ile alakalı dönemde yazılmış romanlarda dini yönden bir anlam içermesiyle birlikte halk arasında söylene gelerek artık kalıplaşmış bir vaziyet alan kullanımlara da rastlamış bulunmaktayız. Bunlar genellikle dua-beddua içerikli sözlerdir. Ancak söyleyenden ve sözün dile geldiği bağlamdan bu kullanımların din temelli olmadığı anlaşılabilir.

Kalıplaşmış dini terimler ile ilgili kullanımlara Reşat Nuri'nin *Damga* romanında bolca rastlamış bulunmaktayız. Roman başkahramanı İffet, hırsızlık yaptığı gerekçesiyle hapse düşer. Koşuş arkadaşlarıyla hapse neden düştükleri hakkında birbirilerine malumatlar vermektedirler. İçlerinden baba lakaplı bir tanesi bir kadına tecavüz ettiği yönündeki iftira sebebiyle burada olduğunu söyler. Anlattıklarına göre dükkânında satış yaptığı günlerin birinde daha önce görmediği bir kadın alışveriş için gelir. Kadının işveli hareketleri Baba'nın dikkatini çeker. Alışverişten sonra kadının evini öğrenmek için onu takip eder. Sarhoş olduğu bir akşam gizliden kadının evine girer; fakat sarhoşluğun etkisiyle sessizliğini muhafaza edemez ve kadına yakalanır. Kadın evinde tanımadığı sarhoş bir adam görünce çığılığı basar. Bu esnada adam, evine girdiği kadına Allah belanı versin diye beddua eder ve kendisinin oraya kötü niyetle gelmediğin konusunda ikna etmeye çalışır (s. 61). Adam ne kadar dil döktüyse de fayda etmez ve avazı çıktığı kadar bağırır. Romanın devamında hapis cezası dolan İffet, bir Pazar günü tahliye olmuştur. Kendisiyle birlikte hapisten çıkan genç kâtip Vasıf Efendi, nasipte hapse girmenin de olduğu; ancak Allah bir daha böyle şeyi nasip etmesin diye duasını hapishanenin kapısında dile getirir (s. 64).

İffet, hapishaneden çıktıktan sonra geçimini sağlayabilmek için iş aramaya başlar. O artık sabıkalı bir kimsedir ve ona teklif edilen işler hep namussuzcadır. Bir gün baba yadigârı saati satmak için Kapalıçarşı'ya gider. Orada bir adama saati gösterir. Adam da bunun çalıntı olduğunu düşünür ve İffet'e işbirliği yapıp böyle çalıntı malları beraber satarlarsa çok para kazanabilecekleri yönünde teklifte bulunur. İffet ise bu

teklifi reddeder. Kendi mesleğinin bu olmadığı ve kendisinin bu konuda yolunun açık olmasını söyler (s. 84-85).

Yukarıdaki dua içeriği aslında kendisine ahlaksızca teklifte bulunan kişinin işlerinin iyi gitmesi yönündeki bir temenni değildir. Ona kendisinin böyle işler yapmayacağını ve ne hali varsa görmesi yönünde verilmiş bir mesajdır.

Bir başka yerde de İffet'in yeni bulduğu iş sürekli seyahat etmesini gerektirir. Yine seyahatlerinden birinde tren kara saplanır ve yerinden hareket edemez. Trende hasta bir kadın vardır. İffet, yardıma muhtaç insanlara yardım etmek ve bu suretle vicdan azabını dindirmek niyetindedir. Trende bulunan yaşlı kadınla kızı Rana'yı bir köy evine yerleştirir. Burada hasta kadın gece hastalık nöbetleri geçirir. İffet, ertesi gün hastanın durumunu öğrenmek üzere geldiğinde kızın endişeli olduğunu görür. Kızı sakinleştirmeye çalışsa da kızın tek derdi Allah vermesin annesine bir hal olur da onu kasabada bırakmak zorunda kalmaktır (s. 114-116).

Efsuncu Baba romanında Agop ile Artin, her zamanki gibi yine ip eğirmekteyken can sıkıntılarının gitmesi için Artin ona bir şarkı söylemesini teklif eder. İki samimi arkadaş birbirilerine içinde bazı argo kelimeler geçen cümlelerle şakalar yapmaya başlarlar. Bu esnada Artin, Agop'a naz yaptığı için kızar ve ikili arasında tartışma başlar. Tartışma şu şekilde devam eder:

“- Zo haydi biçimsizlenme... Zırlayacaksan zırla.

- Sen babanı zırlat Ahbar

-İrahmet olsun canına... Babam senin kadar musiki bilmez idi ki...” (s. 8)

Mehmet Rauf'un *Karanfil ve Yasemin* romanında Sacide Hanım, bir gece evine Feyzullah isminde bir kemancıyı davet eder. Mütevazı bir kişiliğe sahip olan adamı salondaki misafirlere abartılı bir şekilde tanıtır. Kemancı, tevazu gereği mahcubane boynunu eğerek “*Estağfurullah, Allah ömürler versin*” demek suretiyle Sacide Hanım'a teşekkürünü dile getirir (s. 127).

Sıkıntılı bir durumla karşılaşılınca Tanrı'nın esirgemesi, kimseye muhtaç etmemesi ve doğru yola getirmesi yönündeki dilekleri içeren sözler *Tutuşmuş*

Gönüller'de din maksadı olmaksızın dile getirilmiştir (s. 44, 47, 49, 51, 75, 78, 111, 146, 176).

Mahşer romanında Muazzez, Nihad'a eniştesinin yaptığı bütün ahlaksızlıklardan bahseder. Aslında İstanbul'da bulunan bir kısım tebaanın da böyle türlü dalavereler çevirdiklerini de sözlerine eklemeyi ihmal etmez. Nihad, duruma kızar Allah'tan hepsinin belasını vermesini temenni eder (s. 87-88).

Bir başka roman, *Dikmen Yıldızı*'nda başkahraman Yıldız, geçirdiği kötü günlerden sonra kendisinin çocuk doğurduğunu rüyasında görür. Bunu o kadar gerçek zanner ki uyandığında yanında çocuk bulamayınca anne, baba ve yakın çevresine çocuğunu ve sevdiği erkek Murat'ı elbirliği ile öldürdükleri yönünde suçlamalarda bulunur. Bu durumun geçici olduğu zannıyla ailesi, Yıldız'ın çocuk doğurduğunu kabul etmiş gibi görünürler ve çocuğu hayırlamak için yalandan güzel temennilerde bulunurlar (s. 10).

Kalp Ağrısı romanında Azize, evlenmek istediği Hasan ile yakın arkadaşı Zeyno'nun kırlarda beraber dolaşmasını kıskanmaktadır ve kendini onlarla gezmek yerine eve hapsedip saatlerce soba başında ağlamaktadır. Bu durumu şaka yollu açtığı vakit Zeyno, kendisine soba başında oturup ağlayacağına kendileri ile gelmesi yönündeki önerisini hiddetle reddeder ve Allah esirgeye kendisinin onunla kırlarda görünmesinin söz konusu bile olamayacağını haykırır (s. 81).

Billur Kalp romanında müşterilerden biri Madam Zorluyan'ın ticaret evindeki kadınlardan Annik'i iki gün boyunca bir odada tutsak eder. Artık bu duruma dayanamayan Madam, odanın kapısı önünde burasının ticarethane olduğunu ve bu kızlardan para kazanması gerektiğini haykırır; ancak içeriden yine hiçbir ses gelmez. Bu hal onun korkularını artırır ve "*Bir Rabbim, sana sığınmışım. Başıma bir bela verme. Oh meğâ Halam ses yok...*" diye kaygısını dile getirir (s. 8). Bir müddet sonra içeriden bazı sesler duyulmaya başlar ve Madam'ın içine de su serpilmiş olur.

Yine *Billur Kalp* romanının kahramanlarından İzzet, iki günlük genelev sefasının ardından soluğu mahalle kahvesinde alır. İki gündür onu görmeyen arkadaşları nerede olduğunu kayıplara mı yoksa kırklara mı karıştığını sorarlar. İzzet'in halinden

keyifli olduğu anlaşılmaktadır. Bunun üzerine arkadaşları Allah versin yine dünyalık tutuyorsun galiba diye takılırlar. İlerleyen sayfada İzzet'e, Ali Fikri isimli arkadaşı tavla oynama teklifinde bulunur; fakat Aziz'in aklı hâlâ genelev sefasındadır ve arkadaşına “Kokozluktan, Tanrı korusun öyle hafıfledim ki uçuyorum şöyle” diye mukabelede bulunur (s. 15-16).

Romanın devamında Atıf Bey tarafından verilen iş ilanına başvuran; ancak iş alınmayan Şehremin'li Hüsniye, verilen ilanın kötü maksatlı olduğunu anlar. İş başvurusunda kendisine yapılan haksızlıkların öcünü almak için tahkikat yapar ve ilanı verenlerin ne maksatla kadınları işe aldığını ispatlar. Bir müddet ne yapacağı konusunda düşünür ve en iyi öç alma yönteminin ilanı veren Atıf'ın karısına her şeyi anlatmak olduğu fikrine varır. Atıf'ın karısı duyduklarından ötürü sinir krizleri geçirir ve apar-topar çocuklarını ve hizmetçisini de yanına alarak verilen adrese baskına gider. Şehreminli Hüsniye'nin anlattıklarının doğru olduğunu gözleriyle gördükten sonra odadakilere saldırmaya başlar. Bu sırada Atıf Bey, bu olaylara sebebiyet veren Hüsniye'ye beddualar, hakaretler etmeye başlar. Hüsniye ise kendisine edilen hakaretlere gülüp geçer “Bin şükür Tanrı'ma ameliyatlık hastalığım yok.” diye ters cevaplar verir (s. 117).

Dudaktan Kalbe romanının başkarakteri Lamia, Kenan'dan hamile kalınca evine dönememiş ve komşuları aracılığıyla başka şehirlere gönderilmiş, böylelikle zina işlemek suretiyle gerçekleşen ayıbı kapatmaya çalışmışlardır. Yazar Lamia'nın çocuğunu sessiz, sakin bir yaratık olarak tanıtır. Hatta bir gün Lamia onu odada hareketsiz vaziyette görünce Huriye Hanım'a çocuğun saatlerdir kımıldamadığını ve Allah esirgesin bir şey olmasından korktuğunu söyler (s. 143,186,187,197) Romanın muhtelif yerlerinde yine bu tür günlük konuşmalarımızda geçen din maksadı olmaksızın söylenen kalıplaşmış ifadeler rastlıyoruz.

Define romanının bazı yerlerinde muhatap olunan kimsenin sıkıntılara uğramaması temennisiyle söylenmiş, günlük birtakım dini içerikli ifadeler yer almaktadır. Örneğin Paşa'nın kızı Hediye Hanım, kendilerine defineyi haber veren Doktor Şakir Feyzi Bey'in defineyi bulma macerasına yalnız başına çıkacağını söylemesi üzerine buna razı olmasının mümkün olmayacağını, kendisini tehlikeye

atmaktan çekinmesi gerektiğini söyler. “*Tanrı korusun ama başınıza bir iş gelebilir*” diyerek ona durumun ciddiyetini göstermeye çalışmıştır (s. 59).

Romanın devamında Hediye Hanım, eski eşinin kardeşi Hüsrev hakkında Doktor’a malumatlar verirken onun nasıl şerir bir adam olduğunu da anlatmak istemiştir. Allah kimseyi onun eline düşürmesin demek suretiyle sözlerine başlayan Hediye Hanım, Hüsrev’in içinde bulunduğu öfkeyi anlatır. Doktor’un defineyi bulma ihtimalini düşündükçe ağzından köpükler gelecek kadar kızacağından emin olduğunu söyler (s. 135). Devam eden kısımda da yine Hüsrev’in nasıl kötü bir adam olduğuyla ilgili örnekler verilir. Hediye Hanım, Hüsrev’den o kadar korkmaktadır ki polisin onu ele geçirmesi için dualar eder. Aksi bir durum olduğunda artık onun eline geçmekten ancak Allah’ın kurtarabileceğini söyler. Çünkü hınzır herifin yapamayacağı kötülük yoktur.

Doktor Şakir Feyzi Bey, kendisini takip eden azılı çeteden kurtulduktan sonra tekrar kaçırılıp hapsedildikleri yere gider ve Hediye Hanım’ın kızı Suzan’ı kurtarmanın planlarını yapar. Konakta kimsenin kendisini tanımaması için de macun satıcısı kılığına girer ve elinde macun tablası konağın içine kadar girmeyi başarır. Macunu çok seven kadınlar satıcının başka bir adam olduğunu bile fark etmeden macuna hücum ederler. Macuncu kılığındaki Doktor da “*Bismillah işte geliyor*” (s. 124) diyerek kadınlara macunları sunmaya başlar.

Apdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika’da* romanında sevilen, değer verilen kişiye bir şey olmaması, her şeyin yolunda gitmesi için edilen günlük kullanımlarda sık sık karşımıza çıkan cümlelere rastlamış bulunmaktayız. Sencivanoğlu, Piri Reis’i hapisanede iken onun ziyaretine gitmiştir. Şimdi de onu hapisten kurtarmak üzere adamlarıyla harekete geçmeye hazırlanmaktadır. Sencivanoğlu Piri Reis’e kendisini mutlaka kurtaracağını ve bunu sağlamak için de bir planı olduğunu söyler. Piri Reis Sencivanoğlu’nun ve tayfalarının gösterdiği bağlılıktan son derece mutlu olduğunu ifade eder. Yola çıkarken yanlarına Murat Reis’i de almalarını ve kendi cesaretiyle onun tecrübesini birleştirmelerini Sencivanoğlu’na tavsiye eder. Konuşmanın sonunda da Allah yolunuzu açık etsin diyerek Sencivanoğlu’nu uğurlar (s. 20).

Cehennemlik romanının pek çok yerinde günlük hayatta karşılaştığımız ve din kaygısı güdülmeksizin kullanılan ifadeler rastlamaktayız. Bunlar ekseriyetle karşıdaki kişiyi ikna için edilen yemin ya da içilen antlar şeklinde karşımıza çıkmaktadırlar. Ferhunde Hanım, kocasının ilgisizliğinden bunalmış ve buna sebep olarak da aralarındaki yaş farkını ileri sürmektedir. Kocasına karşı öfkelenildiği günlerden birinde “*Fakat sen dur... Sen dur... O senin daz kafana bir çift iri boynuz pek güzel yaraşır... Bunları sana takmadıkça Allah canımı almasın*” şeklinde onu aldatacağına dair yeminler etmiştir (s. 66). Hasan Ferruh Efendi, konağında çalışan kalfa kadının ettiği ölüm lakırdılarını işitmekten hiç hoşnut değildir. Kalfa kadın ne zaman ölüm bahsi açtıysa Ferruh Efendi onu tersler ve “*böyle ihtiyarlar nerede varsa Allah çok çektirmesin.*” diyerek kadına beddua tarzında laflar sarf eder (s. 103). Kalfa kadın da Hasan Ferruh Efendi’nin öfkesinden kurtulabilmek amacıyla onun için Allah’tan uzun ömürler diler. Çünkü Hasan Ferruh Efendi’nin özellikle bu hususta zafiyeti olduğunu bilir. (s. 104) Hasan Ferruh Efendi’ye doktoru tarafından karaciğer sancısı çekip çekmediği sorulduğunda o da cevaben “*Rabbime yüz bin şükürler olsun, çekmedim.*” (s. 105) der. Sabri Bey, karısı Ferhunde ile birlikte olmak için odasının kapısı önüne gittiğinde kapının kilitli olduğunu görür. Ferhunde Hanım, içeriden ateşinin çok yüksek olduğunu bu yüzden kimseyle görüşmek istemediğini söyler. Buna karşılık Sabri Bey, “*Allah sefanızı artırsın. Yatağına giren sıtma bile sana tutuluyor.*” diyerek şaka yollu sitemini ifade eder (s. 150).

Çölde Bir İstanbul Kızı romanında başkahraman Sermin, paşa babası ve onun ordusuyla birlikte çölde haramilik yapan Fikret isimli haydudu yakalamak için pusuda beklemektedir. Günlerdir gelen gidenin olmaması Sermin’in canını oldukça sıkımıştır ve paşa babasından bu duruma bir çare bulmasını ister. Ordudaki çavuşlardan bir tanesi Sermin Hanım’ın düzelmesinde ortam değişikliğinin belki faydası olabileceği fikrini ortaya atar. Paşa’nın huzuruna çıkan Çavuş, kendilerine 3 saatlik mesafede bir Arap yerleşkesinin olduğunu ve kızını buraya götürebileceğini söyler. Sermin, duyduklarından ötürü çok mutlu olur ve paşa babasına oraya gitmesine izin vermesi için ısrar eder. Paşa ise kızının ısrarları karşısında biraz öfkelenir ve sık sık Allah’tan kendisine sabırlar vermesini diler (s. 16).

Bu konuya yer veren romanlardan bir tanesi de Gönül Yuvası'dır. Romanın başkahramanı Elvan, çocukluk yıllarından bahsetmektedir. Hacer'in düğünü esnasında huzursuzluk çıkartmış, annesine sesini yükseltmiş, kendisini odaya kilitlemiştir. Hacer'in annesi, kızının gelinliğinin nasıl olacağını kendisi belirlemek istemektedir. Yaşlı kadın, kendi gelinlik çağında annesi ile aralarında geçen bir olayı ölmüş annesine rahmet okuyarak anlatmaya başlar. *"Teyzemden turuncu bir kurdele almıştım. Allah rahmet eylesin annem elbisemle eş olsun diye saçıma kırmızı kurdele bağlamak istedi. Ben turuncu dedim, o kırmızı dedi..."* (s. 22).

Yine romanın bir başka yerinde Elvan, kocası Şefik Bey'in mektupçu bir arkadaşından bahsederken adamın her cümleye *"Allah ömürler versin, estağfurullah, haşa min huzur"* gibi ifadeleri kullanarak başlamasından bahseder (s. 44). Ziya'nın dadısı, Elvan'ın konaklarına gelişinden son derece memnun iken Nimet'in gelişinden de bir o kadar rahatsız olmuştur. Ziya'yı bu münasebetsiz kadından kurtarmanın tek çaresinin Elvan olduğunu düşünür ve Elvan'ı görür görmez *"Hay Allah senden razı olsun küçük hanım, dedi. Hızır gibi yetiştin. Haydi, yukarı çık..."* diye abartılı bir karşılama seremonisi sergiler (s. 53). Bu gibi günlük dilde kullanılan ifadeye Şefik Bey'in uykusunu bölen sineği karısı öldürür. Sinekten kurtulan adam karısına teşekkür babında *"Allah senden razı olsun, oh benim şeker karıcığım gördün mü tam zamanında imdadıma yetiştin"* (s. 101) der.

2.1.1.4.21 Tarikat

Sözlükteki anlamı *"Aynı dinin içinde birtakım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan, bazı ilkelerde birbirinden ayrılan, Tanrı'ya ulaşma ve onu tanıma yollarından her biri"*¹⁸ olan tarikat konusuna birkaç romanımızda yer verilmiştir.

Tarikat konusuna romanında yer veren yazarlarımızdan bir tanesi Müfide Feride Tek'tir. Onun, *Pervaneler* isimli romanında Fransız bir kadınla talihsiz bir evlilik yapan Burhan, çocuklarını Müslüman kültürüyle yetiştiremeye muvaffak olamamıştır.

¹⁸ Türkçe Sözlük, Tarikat, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s.2271.

Evlendikleri günden beri karısı Andree'nin Müslüman olmasını çok istemiş; ancak bu da bir türlü gerçekleşmemiştir. Burhan'ın babası tarikat erbabı bir kimsedir. Hazret-i Mevlana'nın eserlerini elinden bir an bile düşürmez. Bazı akşamlar onların evinde tarikatın diğer müritleri ile toplanılır ve çeşitli ayinler yapılır. Aslında bu tür toplantılar Mevlana hayranı olan Andree'nin Müslümanlığı tanıyıp benimsemesi için de bir fırsat olacak mahiyettedir. Romanda tarikat mensuplarının ayin esnasında neler yaptıkları da ayrıntılarıyla şu şekilde tasvir edilmiştir:

“Ayin tekbir sesleriyle başlar. Önce yavaş yavaş, derinden deniz mırıltısı gibi yeknesak bir Allah, Allah, Allah haykırışı duyulur. İbadet Allah, Allah, Allah nidalarıyla giderek coşar. Deniz sesi iken bir dalga gibi kabarır ve ruhların sahillerine çarpmaya başlar. Allah, Allah, Allah haykırışları yalvaran, ibadet eden, ağlayan bir muhabbet dalgası olur. Lakin biraz sonra ibadet vecdi, dayanamayarak yine coşar; kalplerden tekrar fırlar. Az önce dalga gibi olan ibadet artık fırtına gibi her yeri inletir hale gelmiştir. Allah, Allah diye haykıran Muzaffer bir imanla vecdin mestine girmiştir. Allah, Allah, Allah diye devam eder ve bir müddet sonra dervişler kendilerinden geçip de visalin zevkleriyle kısılan sesleri boğazlarından çıkmayarak kalplerinde inerken, ibadet, bir aşk mırıltısı olduğu zaman, aşk ve niyaza ney de bu ibadete katılır” (s. 71).

Bu kısım ile bahsi geçen tarikatın ayinlerindeki uygulamalar hakkında da bilgi sahibi olmaktayız. Romanın ilerleyen kısımlarında da ayinin devamıyla ilgili tafsilatlar bulunmaktadır.

Hüseyin Rahmi'nin *Billur Kalp* romanında Servet Hanım, damat Muhsin'i evlerinin üst katında küçük bir odada misafir eder. Muhsin, bu odanın içerisindeki eşyaları incelerken bir bluz bulur. Bluzu öpüp koklamasıyla kendinden geçer ve birden bire kendini Mevlevi ayinin içerisindeymiş gibi hisseder. (s. 255)

Macera romanı *Kızıl Tuğ*'un başkarakteri Otsukarcı, Sabiha isimli bir hatunun peşinden diyar diyar dolaşır. Adı geçen kız, İsmailiye tarikatının şeyhi Şeyhülceber'in kızıdır. Roman yazarı Şeyhülceber'i ve tarikatını Şeyhin çocuklarını vasıta ederek eleştirmektedir. Romanda Şeyhülceber düzenbaz, kendisinden başka kimseyi

düşünmeyen, günahkâr bir adam olarak tanıtılmaktadır. Şeyhülceber'in tarikatı da traftaki insanları köleleştirmek için kullandığı, din istismarı yapan bir kurum vaziyetine getirdiği iddia edilmektedir. Onun için adını, dinini değiştirmiş, yeni bir mezhep kurmuş olduğu, sonradan da İsmailiye diye adlandırılacak bu mezhebin, İslam dininin kurucusu Hazret-i Muhammed'in öğütleri, kitabı Kuran'la hiçbir ilgisinin bulunmadığı söylenmektedir. Şeyhin silah kullanarak ya da zorla değil de bilgisiz halk sürülerinin kafalarında bir örümcek gibi yuva kurmak suretiyle bir yılanı sahip olur gibi insanları uyuşturarak kendine bağlama yolunu seçtiği söylenmektedir. (s. 30) Romanın bir sonraki sayfasında İsmailiye tarikatı mensuplarının Kuran'dan ayet uydurmaya ve bunu yapamazlarsa söylediklerinin Hadis olduğu yönünde yeminler ettikleri şeklinde tanıtılmıştır.

2.1.1.4.22 Yemin Unsuru

İnsanlar karşısındaki kimseleri ikna edebilmek için bazen yemin etmek ihtiyacı hissetmektedirler. Genellikle bu ihtiyacı duyanlar muhataplarının güvenlerini daha önce zedelemiş ya da kaybetmiş, dolayısıyla son çare olarak yemin etmek durumunda kalmışlardır. Romanlarda genellikle sevilen kimselerin isimleri zikredilmek suretiyle onların üzerlerine yemin edilmiştir. Allah adı verilerek edilen yeminler de yer almaktadır.

Bu konu Halide Edip'in *Vurun Kahpeye* romanında yer almaktadır. Başkarakter Aliye, romanın muhtelif sayfalarında karşısındaki insanların güvenlerini tazelemek için "*toprağınız toprağım, eviniz evimdir*" der. O diyarlar için, o diyarın çocukları için bir ana olacağını onları aydınlatacak bir ışık vaziyeti alacağını ve hiçbir şeyden korkmamaları gerektiği üzerine yeminler eder (s. 5-16-34). Edilen bu yeminlere bazı sayfalarda duruma göre eklemeler yapıldığını görmekteyiz.

Aliye, kasabaya gelen Kuva-i Milliyeci bir subayın halka eziyet ettiği yönünde bazı duyumlar alır. Bu duruma oldukça hiddetlenen Aliye, yanına gelen kadınlara Tosun Bey'in yaptığı fenalığa engel olacağını ve gerekirse onu öldüreceğini söyler. Kadınların kendisine inanması için de ölmüş ataları üzerine yemin eder (s. 33).

Bir başka macera romanı *Atlı Han*'da, Allah'ın üzerine edilen yeminlere rastlamaktayız. Balamir ve Argon, Kara Prenses'in izini sürerlerken tutsak olurlar. Kara Prenses onların öldürülmeleri için cellât çağırır. Amaç onların gözlerini korkutmak ve isteklerini yaptırmaktır. Ancak bunda pek muvaffak olamaz. Bu durum Balamir'in sinirlerini oldukça gerer ve dediği yerine getirilmezse neler yapabileceğini tehditler savurarak dile getirir. Cellada artık öldürme işlemine başlamasını emreder. Allah'ın ve bütün cihanı önünde eğdiren ulu hakan Atilla'nın adı üzerine yeminler ederek kendilerini önünde eğdirmek isteyen şu kadının önünde eğilmemek için şimdi utancından öleceğini söyler (s. 111).

Reşat Nuri Güntekin'in *Gizli El* romanında Aziz Paşa, gözdağı vermek için yemin unsuruna başvuranlardan olmuştur. Romanda ele aldığımız yemin unsuru çok kullanılan bir yemin değildir. Gizli El romanının konusu; eşinden ayrılmak üzere olan başkahraman Şeref'in, karısı Seniha ile nasıl tanıştıkları ve ayrılacakları ana kadar yaşantılarının bir hayal gibi bizlere aktarılması şeklinde cereyan eder. Seniha'nın babası Aziz Paşa, çocuklarının eğitimine önem veren bir kimsedir. Kızı Seniha, yurt dışında tahsil görmüştür. Kardeşi Adnan ise pek gayretsiz bir çocuktur. Onun için Şeref özel hoca olarak tutulmuştur. Aziz Paşa, oğlu Adnan ile yeni hocası Şeref'i tanıştırmak için oğluna gözdağı vermek için eğer ikmal sınavlarında sınıfı geçemezse kendisi için pek de iyi olmayacak akıbetlere hazır olmasını söyler. Hatta onu mektepten alıp Çoban Ali isimli birinin yanına çoban olarak verebileceğini söyler. Çocuğu inandırmak için de sözlerini yeminlerle tamamlar (s. 25).

Kalp Ağrısı'nda ise yemin unsuru karşımıza Zeyno ile çıkmaktadır. Azize, Hasan'ı Zeyno'dan kıskanmaktadır. Kıskançlığı onun sağlığını tehdit edecek boyuta gelmiştir. Vicdanen bu durumdan rahatsızlık duyan Zeyno da her fırsatta Hasan ile kendi arasında duygusal herhangi bir ilişkinin olmadığını dile getirir. Söylemlerinin Azize tarafından kabul görmesini temin etmek için de yeminler eder (s. 95-103).

Miras'taki yemin unsuru Cavit Bey ile karşımıza çıkmaktadır. Cavit Bey, etrafındaki kimselerce kişiliği mevzuunda tutarsızlık sergileyen biridir. Söylediği sözlerin inandırıcılığı da çok fazla yoktur. Kendini inandırabilmek için söylediği sözlerin hemen hepsinin ardından yeminler eder (s. 139-185).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Billur Kalp* isimli eserinde Mansur Efendi, yeğeni Sinan'ın boş işlerle uğraşmasından mustarıptır. Bu duruma fazla tahammül edemez ve yeğenini karşısına alıp rahatsızlığını onunla paylaşır. Sinan ise söylentileri yalanlamak yolunu seçer ve amcasını ikna etmek için bu haberin doğruyu yansıtmadığı ve kendisine iftira edildiği yönünde yeminler eder. Hatta kendisine bu iftirayı atanı söylemeye amcasını mecbur etmek için yeminlerle dolu sözlerini sıralar (s. 24).

Bir başka roman, *Dudaktan Kalbe*'de başkahraman Lamia, kendisini ziyarete gelen Makbule ile muhabbet etmektedir. Makbule, Bey basının Lamia'nın amcasını çağırdığını ağzından kaçırınca, Lamia bunun sebebini öğrenmek ister. Makbule, söylemeye yemin ettiğini dile getirirse de Lamia bastırır. Makbule, bu defa Lamia'nın ısrar etmemesini sağlamak için oracıkta ardı ardına yeminler eder. Lamia'ya artık yemini kendi kulaklarıyla duyduğunu ve eğer yemini bozarsa günaha gireceğini söyler. Aynı şekilde Makbule, sevdiği adamla evlenebilmek için Lamia'dan akıl danışmaktadır. Babasının bu duruma karşı olması artık Makbule'nin canına yetmiştir ve Lamia'dan kendisine akıl vermesini aksi takdirde bu sıkıntılı durumdan öleceğini yeminler eşliğinde söyler (s. 197).

Burhan Cahit Morkaya'nın *Aşkım Günahımdır* romanının başkahramanı Süheyla, günlüğüne her zaman yaptığı gibi yaşadıkları önemli şeylerle ilgili notlar düşmektedir. 18 Eylül tarihli olan notlarda Yakacık'ta bir köşke taşınmalarından bahseder. Burada tanıştığı Cavidan Hanım ve onun üç oğlu ile ilgili malumatlar verirken, babaları ölmüş bu üç delikanlının annelerini korumak için onun başı üstüne yemin ettikleri ve bu yeminlerine sadık kalarak bir an bile olsun annelerinin sıkıntıya düşmesine izin vermediklerinden bahseder (s. 36).

Romanın devamında Paşa'nın kızı Şerminde, zor duruma düşmesi üzerine evlerine aldıkları başkahraman Süheyla'dan evlenmek üzere olduğu Safi Bey'i kıskanmaktadır. Süheyla, Şerminde'nin bu rahatsızlığının farkındadır ve bir gün baş başa kaldıklarında ona Safi Bey'i sevmediğini söyler. Ancak bu duruma pek inanamayan Şerminde, Süheyla'dan bu husus ile ilgili yemin etmesini ister ve Süheyla da namusu üzerine yemin eder. Bu yemin ile Şerminde, Süheyla ve Safi Bey'in arasında bir şey olmadığına ikna olur (s. 107).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aile içerisinde gerçekleşen yasak aşkları anlattığı *Cehennemlik* isimli eserinde Hasan Ferruh Efendi, hastalık hastalığı nöbetlerine ara vermeksizin devam eder. Bir gün kalbinin durduğu kanısına kapılır ve derhal doktor çağırır. Doktor gelip kendisine ne rahatsızlığı olduğunu sorduğunda, Hasan Ferruh Efendi kalbinin yarımşar saat çalışıp durduğunu söyler. Doktor ona böyle bir şeyin mümkün olmayacağını söylediğinde ona inanmaz ve kendisini temin etmesini ister. Doktor da ona Allah'ı şahit göstererek hiçbir şekilde kalplerin yarım saat dinlenip tekrar işleyemeyeceğini söyler. Büyük yeminler vererek onu ikna etmeye çalışır (s. 27).

Aynı romanın ilerleyen sayfalarında da yemin unsuruna Ferhunde Hanım ile rastlamaktayız. Ferhunde Hanım, Şemsi'yi elde etmek için her şeyi yapar. Bir aralık kızı ile ilgili Şemsi'yi evlenmek istediği kızını öldürmekle tehdit eder. Şemsi'yi bu hususta kararlı olduğuna inandırmak için söylediği her söze “*vallahi ve billahi*”yi eklemeyi ihmal etmez (s. 292).

Çölde Bir İstanbul Kızı romanında çöldeki kahvecinin karşısındaki Sermin'i ikna edip canını kurtarmak için ettiği yeminleri görmekteyiz. Sermin, nişanlısı Afif ve ordusu ile bir gece önce kendilerine hakaretlerin edildiği mekâna tekrar giderler. Mekânın sahibi yaşlı adamı, dün akşamki haydudun kim olduğu ve onu nerede bulabilecekleri hususunda sorguya çekerler. Adam bilmediğine dair yeminler eder. “*Başın için yemin ederim ki, ismini bilmiyorum... Allah bilir ki ben doğruyu söylüyorum kızım!*” (s. 40) Fakat yaşlı adam gelenleri ikna etmeyi başaramaz ve canından olur.

Acımak romanında başkahraman Zehra, okullarını ziyaret eden bir mebusun kendisine ilettiği babasının ölüm döşeğinde olduğu yönündeki haber ile sarsılır. Babası onun gözünde ayyaş, hırsız, ailesini düşünmeyen bir adamdır ve bu sebeple babasını ziyarete gitmeyi reddettiğini mebusa ve okul müdürüne söyler. Zehra'nın içinde bulunduğu durumu bilmeyen mebus ve müdür Tefvik Bey, onu gitmesi için ikna etmeye uğraşırlar. Zehra sonunda babasını görmek üzere İstanbul'a gitmeyi kabul eder. Zehra'nın babası, kızı ile görüşmeden önce vefat etmiştir. Zehra, cenaze evine geldiğinde, kendisine başsağlığı dilemeye gelenlerle yaptığı konuşmalarda baba demekten, kasıtlı olarak kaçınmıştır. Cenazeye ev sahipliği yapan Vehbi Bey, Zehra'nın babasını sokakta ölmek üzere iken bulan ve ona evinin kapılarını açan kimsedir. Vehbi Bey, Zehra'yı karşısına alır ve ölen Mürşit Efendi'nin son nefesinde bile kızım diye

sayıkladığından yeminler ederek bahseder. Zehra'nın babasına duyduğu kinden kurtulmaya çalışmasını öğütler ve ölümle oç alınmayacağını hatırlatır. Babası hakkında söylediklerinin hiç birinde yalan olmadığına Zehra'yı inandırmak için de Allah adına yemin eder. Kendisinin dini bütün bir adam olduğunu ve yalan söylemekten korkacağını da ekler (s. 43).

Haso çocuk, köylerinde düzenlenen bir at yarışında birinci gelince Şeyh (M...)’nin gözüne girmeyi başarır. Şeyh, Haso çocuğun ailesinden alınıp kendi yanına getirilmesi için Bayram Ağa’yı görevlendirmiştir. Çocuğun annesi hıçkırarak hıçkırarak ağlamaktadır. Bayram Ağa, kadını teselli etmek için bir facia kahramanı ağırbaşlılığıyla çocuğu koruyacağına Şeyh (M...)’nin sevgili başı, Hazreti Ali’nin sevgili başı, kendi biricik başı ve bildiği bilmediği bütün sevimli başlar adına yemin eder (s. 104). Bu durum *Zeyno'nun Oğlu* romanında geçmektedir.

Deli Deryalı romanında da yemin unsuruna bazı sayfalarda rastlamaktayız. Bu yeminler, muhatap alınan kimseyi ikna edilmek üzere edilmiş yeminlerdir. Yemini eden kişiler inançlarının ne olduğunu da bizlere kullandıkları kelimelerle göstermişlerdir. Örneğin bir yeniçeri Hz. Ali’yi öne sürerken başka yerde de Hz. İsa, yeminde ismi geçen kişi olmuştur.

Ayasofya Camii başımamı ve diğer din adamları denize atılıp öldürülmek üzere çuvallara konulmuştur ve muhafızlara teslim edilmiştir. Ancak nasıl oldu ise çuvallar ortadan yok olmuştur. Bunu soruşturmaya gelen yeniçerililer Karakullukçuyu sorguya çekmişlerdir. Karakullukçu da neden bahsettiklerini anlayamadığı, herhangi bir çuval ile ilgili malumatının olmadığını söyler. Muhataplarını ikna edebilmek için de Hz. Ali ismi üzerine yemin eder (s. 207).

Donna Elvira’yı mühim bir şey konuşmak üzere babası yanına çağırmıştır. Kızının geleceğinden endişe eden baba, kızına evlenmesi yönünde baskı yapmayı düşünmektedir. Ancak bu durumu nasıl açacağı hususunda tereddütleri vardır. Babasının bu durumunu kötü bir şey olduğuna yoran kız, babasına böyle bir şeyin olup olmadığını sorduğunda, babası ona sıkıntılı bir durum olmadığını söyler ve inandırıcı olmak için Hz. İsa’nın adı üzerine yemin eder (s. 279).

2.1.1.4.23 Cin, Melek, Şeytan

Dini temeli olmayan inanışların sıklıkla karşımıza çıktığı *Efsuncu Baba* romanında, başkahraman Ebulfazıl, eline geçirdiği bir kitabı kendine rehber edinip define aramaktadır. Defineyi bulabilmek için kitapta yazanları harfi harfine uygulamaya çalışır. Kitapta yazanlara göre aranılan definenin çevresinde iki melek ile şeytandolaşmaktadır. Şeytanlar, meleklerin dalgın buldukları bir zamanı gözetleyip tılsımı elde etmeye çalışırlar; ancak melekler her daim uyanık olduğu için bunu başaramazlarmış. Bu melekler, definenin gerçek sahibi olacak Müslüman ortaya çıkışına dek şeytanlarla çarpışarak hazineyi asıl sahibine teslim edeceklerdir. Bu meleklerin ismi Lahur ile Mahur'dur (s. 34).

Enverî, kendisini eleştiren gençlerin güvenini kazanmak, diğer taraftan da gözlerini biraz korkutmak için onlara şu şekilde uyarıda bulunur: *“Siz kendi mübarekliğinizi bilmiyorsunuz böyle işlere durmadan şeytan karışır. İşte lanetlik İblis gönlünüze “vesvese” koydu. Bu aldatici şeytani atınız içinizden. Bu hazineyi aramızda bölüşeceğiz...”*(s. 71).

Ben Deli Miyim romanında Başkahraman Revan Hanım'ın güzelliği, etraftaki insanların onun hakkında peri olduğu düşüncesinin oluşmasına sebeptir. Ayrıca mahallede dolaşan dedikodulara göre Revan Hanım'ın konağında cin, peri, evliya gibi sırlı varlıklar dolanmaktadır (s. 82). Romanın devam eden kısmında Revan Hanım'ın, kocası yokken konakta cinlerle, hayaletlerle gezdiğini görenler olduğu ileri sürülmektedir (s. 84).

Yaşlı bir kadının, kendinden yaşça küçük erkeklerle gönül eğlendirmesi konusunun işlendiği *Kaynanam Nasıl Kudurdu* romanında olayların geçtiği konağın damadı Osman Ziya, etraflarındaki iyi ve kötü insanların olduğunu dile getirir. İyileri meleğe benzetirken, kötüler için şeytan ifadesini kullanır. Melekler ile şeytanların her an mücadele içerisinde olduğunu *“Bütün dünya meselelerinde olduğu gibi şeytanlarla melekler boğuşuyordu. Bu garip işler âleminde sadece ne tam iyilik kabildir, ne de tam fesat... Hayat daima bu ikisinin çarpışmasından çeşni alır. Şeytanlar olmasaydı*

melekler iblisleşir, melekler olmasaydı şeytanlar melekleşirdi” sözleriyle dile getirmiştir (s. 53).

Mezarından Kalkan Şehit romanının genelinde olağanüstü varlıklara yer verilmiştir. Romanda olayların zuhur ettiği konak, köylüler tarafından şeytanların istilasına uğramış olarak tasvir edilmektedir.

2.1.2 HİRİSTİYANLIK

2.1.2.1 İnanç

Semavi dinler arasında yer alan Hıristiyanlık inancı ve ilgili hususlara birçok romanda yer verilmiştir. Bunlardan bir tanesi Müfide Feride Tek’in *Pervaneler* romanıdır. Eserde, Bizans Koleji’ne seçilen hocaların sahip olmaları gereken hususlara yer verilmiştir. Kolejde görevli hocalar, okul eğitiminin yanı sıra Protestanlığı da anlatmakla görevlidirler. Yani onların “irşat” edici yönlerinin de bulunması gerekmektedir. Romanda geçtiği kadarıyla Bizans Koleji’ndeki hocalar öğrencileri gözlemlemekte ve kendi yollarında hizmet etme potansiyeli gördüklerini irşat etmeye çalışmaktadırlar. Ancak irşat edileceklerden potansiyeli olanlar ekseriyetle Ermeni çocuklarıdır. Az da olsa onların dışında da irşat edilmeye yatkın olanlar vardır ve onlarla da yakından ilgilenilmektedir. Burada irşat vazifesi yerine getirilmeye çalışılırken karşılaşılan sıkıntılar ve irşat vazifesi yerine getirilirken nasıl yöntemlerin uygulandığı da kaleme alınmıştır. Romanda, Amerikalılık ile Protestanlık bir görülmüş ve bunun adına “insanlık” yolu denilmiştir. Okuldaki hocalar istidatlı bir çocuk gördükleri vakit onu irşat ederek Haç’ın şa’sası içine çekmekten kendilerini alamazlar. Çocuğun iyiliği için yapılan bu vazife, alenen yapılmaz, irşat için de belli kurallar vardır. Onu yapacak kişinin yolu karanlık ve dikenlerle doludur (s. 49).

Romanın devamında Burhan, Fransız kadının biri ile yaptığı talihsiz evliliği yüzünden çocuklarını kendi dini ve kültürü üzerine yetiştirememenin azabını

çekmektedir. Bir gece küçük kızının odasına giren baba, kızını sessizce okşar. Bu esnada gözüne yastığın altında bulunan bir kâğıt takılır. Kâğıdı usulca oradan çeker ve okur. Beyninden vurulmuşa döner. Çünkü kâğıtta Hıristiyanlıktaki günahları affettirmek için İsa'ya yazılmış tazarrunname vardır (s. 134).

Vurun Kahpeye romanında düşman askerlerinden Damyanos, Aliye'nin yaşadığı kasabaya geldiğinde onunla ilgili çok şey işitir ve adeta Aliye'yi görmeden âşık olur. Aliye'ye sahip çıkan Ömer Efendi'yi tutsak eden Damyanos, bu suretle Aliye'yi elde etmeyi planlamaktadır. Aliye ise düşman askerine karşı derin bir nefret beslemektedir. Aliye'yi kendi yöntemleriyle elde edemeyeceğini anlayan adam, ellerini açıp Hz. İsa'ya ve Hz. Meryem'e şu şekilde dualar eder:

“Bir gün odasında asılı Meryem Ana'nın resmi önünde böyle bir heyecan içinde yalvarıyor, Aliye'ye bütün Hıristiyan evliyasının öfkesini davet ediyordu. Odada yalnız resmin altındaki kandil vardı. Bu kandilin titrek ışığı üstünden birdenbire “Meryem Ana'nın” titrediğini, kımlıdadığını görür. Bunun belki bir kurtuluş olabileceğini aklından geçirir, dizleri yerde; fakat gözleri resme dikilmiş, ümitle beklemeye başlar. Resim başı örtülü, yüzü ince, gözleri önünde, uzun parmaklı, elleri dizlerinde, Bizans'ın garip bir (Meryem)i dir (s. 81).

Bir macera romanı olan *Atlı Han*'da, Olaycoto'nun babası ölürken geri almak kaydıyla ödünç verilen hazineleri teslim almak üzere Piskopos'u bulmaya giderler. Piskopos, her defasında kaçmayı başarmıştır; ancak Olaycoto ve Argon onu yakalamakta ısrarlıdırlar. Sonunda büyücüyü ele geçirmeye muktedir olurlar. Piskopos, yaptıklarından pişman olduğunu, serbest bırakılması halinde kendileri için Allah'a, Meryem'in oğlunun babasına ölünceye kadar yalvaracağını söyler (s. 71). Piskopos'un bu yalvarışından Hıristiyanlıktaki teslis inancının nasıl olduğunu görmekteyiz. Yani Hz. Meryem'in oğlu Hz. İsa'nın babasının Allah olduğu inancı vurgulanmıştır.

2.1.2.2 Hz. Meryem ve Hz. İsa (Mesih)

Romanlarımızda Hz. İsa ile Hz. Meryem birlikte zikredildiği için çalışmamızda Hz. Meryem, Hz. İsa şeklinde müstakil bir başlıkta bu konuları ele alacağız.

Hıristiyanlıktaki teslis inancında Hz. Meryem, Hz. İsa'nın annesi, Allah da babasıdır. Teslis inancındaki oğul İsa, insan şeklindeki ilahtır. Teslisteki baba Allah, insanlara Hz. İsa suretinde muamelede bulunmaktadır. Hz. Meryem'in, oğlu Hz. İsa'ya hamile kalışı normal insanlarınki gibi olmamış, ilahi bir elin vasıtasıyla hamile kalmıştır.

Vurun Kahpeye adlı eserde, düşman askerlerinden Damyanos, Aliye'nin kasabasına geldiğinde onunla ilgili çok şey işitmiş, adeta bu kızı görmeden sevmiştir. Aliye'yi ele geçirmek için ona babalık yapan Ömer Efendiyi hapsediren Damyanos'un bu planı boşa çıkmıştır; zira Aliye'de ona karşı nefretten başka his yoktur. Damyanos, Aliye'yi kendi planları ile ele geçiremeyince son çare olarak Hz. Meryem ve Hz. İsa'dan yardım diler. Kaldığı odadaki Meryem Ana'nın resmi önünde heyecan içerisinde yalvarışa geçen bu acımasız asker, bütün Hıristiyan evliyasının öfkesini Aliye için davet eder. Adamın kaldığı odada Hz. Meryem resminin altında yanan bir kandil vardır. Bu kandilin titrek ışığı üstünden birdenbire Meryem Ana'nın" titrediğini, kımıldadığını görür. Bunun belki bir kurtuluş olabileceğini düşünür ve dizleri yerde bir vaziyette oturur, gözlerini de resme diker, ümitle beklemeye başlar. Resim, başı örtülü, yüzü ince, gözleri önünde, uzun parmaklı, elleri dizlerinde, Bizans'ın garip bir Meryem'i dir (s. 81).

Apdullah Ziya Kozaanoğlu'nun *Atlı Han* romanında Olaycoto, Alangoya isimli kızı bulmak için gittiği kasabanın yerlilerine onu sormaya devam eder. Daha önce kızı sorduğu kale kapısı bekçisinden cevap alamamış ve adamı elinden kaçırmıştır. Sorguya çektiği bu adamın da kaçmasını engellemek için iki eliyle adamın yakasına yapışır ve Alangoya'nın nerede olduğunu sorar. Adam şaşırır ve ne öğrenmek istediğini anlayamadığını söyler. Bu cevaba hiddetlenen Olaycoto, adamı hırpalır. Kendisine Alangoya'nın sorulduğundan emin olan kişi, ilk önce ürperir ve Meryem'in oğlu beni korusun diyerek istavroz çıkarır. Olaycoto'nun sabrı tükenmeye başlamıştır ve adamın gırtlığına hançeri dayar. Eğer söylemezse bu hançeri gırtlığına sokacağını dile getirir.

Adam korkudan “*Hazreti Meryem!.. , Hazreti Mesih!.. Beni Koruyun!..*” diyerek bir kez daha istavroz çıkartır (s. 46). Ele aldığımız bu diyalogdan Hıristiyanlar için Hz. İsa ve Hz. Meryem’in ilahi bir güce sahip olduğuna inanışın söz konusu olduğunu ve zor durumda kaldıklarında onlardan yardım talep edildiğini görmekteyiz.

Gizli El romanının başkahramanı Şeref, karısı Seniha’nın, sürekli üzerine titremesinden, onu bazı zevklerden alıkoymasından şikâyetçidir. Karısı böyle tavırlar sergilediği anlarda böyle davranmasından sıkıldığını, kendisine bir eşten daha ziyade, bir anne gibi davrandığı yönünde eleştirilerde bulunur. Kendisinin hem erkek hem de yaş itibariyle ondan beş altı yaş büyük olduğunu hatırlatır ve hâlâ neden onun nezdinde bir çocuk muamelesi gördüğünü sorar. Burada kendisi için neredeyse Meryem Ana gibi bir şey olduğunu ifade eder (s. 13).

Ruh tahlillerine romanlarında sıklıkla yer veren Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Ben Deli Miyim* isimli romanında başkahraman Şadan’ın kendi kendine “*Ben niçin böyleyim? Başım yanıyor. Ah, bu uykusuzluk! Kâfirlerin hazreti İsa’ya giydirdikleri işkence tacının bir aynını ben de başımda taşıyorum. Uçları dimağıma saplanıyor.*” şeklinde konuştuğunu görmekteyiz (s. 7). Şadan, baş ağrısının, yorgunluğunun dayanılmaz hal aldığını ifade etmek için Hz. İsa’ya işkence etmek için başına takılan dikenli tel örneğini vermiştir.

Eserin devamında Nuri’yi bir kuyuya atarak öldüren Şadan, Revan Hanım’a olayın nasıl gerçekleştiği üzerine malumatlar vermektedir. Revan Hanım da, bu suçun kendisi için işlendiğini düşünmekte ve Şadan’ın bu cinayetten ötürü ceza almamasını sağlamak için uğraşmaktadır. Bir aralık Şadan’a eğer Nuri daha ölmemişse onu o kuyudan çıkartmayı teklif eder. Ancak; Şadan, Revan Hanım’a biraz kızar ve onu öldürdüğünü ve artık Hazreti Mesih’in bile Kalender’i diriltmeyeceğini söyler (s. 303). Şadan’ın bu diyalogundan, Hz. İsa’nın ölüleri diriltmek mucizesine değindiğini ve onun ölüleri diriltmesi mucizesine telmihte bulunduğunu görmekteyiz.

Hüseyin Rahmi’nin bir diğer eseri *Cehennemlik*’te, Senai Bey ile Ferruh Efendi, eşlerinin kendileriyle ilişkiye girmeksizin hamile kalmalarına pek şaşırılmışlardır. Zaten çoktandır konakta kendilerinin anlam veremedikleri olaylar zuhur etmektedir. Bu son hadise ise olayların ne derece vahim duruma geldiğini göstermeye yetmiştir. İki adam

kendi aralarında bu vaziyetin konak dışına taşmaması için çaba sarf etmeleri gerektiği hususunda birleşirler. Olayın üstünü örtmek için de eşlerinin Ruh-ül Kuds'ten çiçek koklayarak, erkeksiz döllenme mucizesine uğradığını kabul etmeye çalışırlar (s. 296). Eşlerinin yaptığı çirkinliği örtbas etmek için Hz. Meryem'in oğluna hamile kalışına telmihte de bulunulmuştur.

Din ile ilgili hususlara az yer veren *Ayten* romanında, başkahraman Ayten ile annesi, Ayten'in okulu bitirmesi şerefine yurtdışı seyahatine çıkarlar. Ayten, daha önce kitaplarda okuduğu, resimlerini gördüğü bu yerlerin hepsini gezmekte kararlıdır. Annesi ile birlikte Paris'te Lauvr isimli bir müzede gezinirken bir an Hz. İsa'nın havarileriyle ayinini gösteren bir tablonun önünde kendilerini bulurlar (s. 79-80).

Yukarıda verilen husus, *Sodom ve Gomore* romanında yazar Yakup Kadri tarafından ele alınmıştır. Başkarakterlerden Necdet'in gözüyle Leyla'nın bir balo akşamındaki halini bize Hz. Meryem'den bir örneğe benzeterek vermiştir.

“Mecidli Meryem, İsa'nın gömleğini giydikten sonra vücudunu bir ateşli ürperme almış, yıllarca diyar diyar bu ürperme ile dolaşmış ve sebt gününün “kıyam” mucizesini insanlara müjdelirken bu ürperme ile çeneleri birbirine çarpmış. Fakat gene bir dakika dinlenmeden yürürmüş, söylemiş; haykırırmiş. Leyla'da kaç günün yorgunluğu, yürek çarpıntıları korkuları, üzüntüleriyle harap ve bitkin düştüğü halde gene zedelenmiş ayaklarının üstünde oraya buraya koşmadan, çırpınmadan, gidip gelmeden geri kalmamaktadır” (s. 214).

Acılar romanında başkarakter Fikret ile kendisine âşık olan akraba kızı Behice, Fikret'in halleri üzerine konuşmaktadır. Behice, Fikret'e kendisini terk eden kadının tekrar peşinde koşmasına mana veremediğini ve bunun acınacak bir hal olduğunu söyler. Bunun üzerine Fikret de kendi durumunu İsa Peygamberin havarilerinin haline benzetir. Hayatın sevilecek bir tarafı olmadığını, İsa'nın havarileri gibi kendilerinin ıstıraplı sabur bir inkıyatla göğsünde taşıdığını ifade eder (s. 83).

Zeyno'nun Oğlu romanında, Zeyno Hanım ile Mazlume arasında Haso çocuk ile ilgili bir tartışma geçer. Mazlume, bu tartışmada gözyaşları içerisinde kalan taraf

olmuştur. Ancak Zeyno, genç kızın gönlünü almak için tekrar onun odasına gider. Zeyno, içinde bulunduğu ruh halini Hıristiyan misyonerlere benzetir. İçinde Hazreti İsa'ya ümmet kazandırmak için hiçbir eziyetten çekinmeyen misyonerlerin ısrarı gibi bir şeyin olduğunu dile getirir (s. 199).

Macera peşinde koşan Seyit Ali Reis ve arkadaşları, Hindistan'a geldikleri zaman Bilge Bingül Hatun'un hayatını kurtarırlar. Yine o sıralar Portekiz donanma komutanı ile karşı karşıya gelirler ve komutanı adamları ile birlikte pataklayıp denize atarlar. Bu durumlar, Bingül Hatun'u öldürmek isteyen Nasır Melik ile Portekiz donanma komutanının Seyit Ali Reis'e karşı birleşmelerine sebep olur. Nasır Melik, kurnazlık peşindedir ve kendisi hiçbir şey yapmadan olayı komutana havale etmek derdindedir. Komutan, Nasır'a yakın zamanda kendilerine destek vermek amacıyla beş yüz kişilik bir donanmanın geleceğini haber verir. Buna şaşırın Melik haberinin doğruluğundan emin olmak için sorular sorar. Hıristiyanlık inancına müntesip olan Komutan, Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'den doğması konusunu dile getirmek suretiyle donanmanın geleceğine Hazret-i Meryem'in, Hazret-i İsa'yı bakire olarak doğurduğuna inandığı kadar iman ettiğini söyler (s. 29).

2.1.2.3 İncil

Hıristiyanlık inancının kutsal kitabı İncil ile ilgili kullanımlara en çok yer veren isim Yakup Kadri Karaosmanoğlu olmuştur. Onun, *Sodom ve Gomore* romanında Captain Gerald Jackson, Leyla'ya âşıktır ve onunla birlikte olmak istemektedir. Ancak Leyla ile evlenmeleri mümkün değildir; çünkü generalin annesi koyu bir Katolik'tir. Jackson ailesinin mensup olduğu cemaat, kendi ırkları dışında kimse ile ilişkiye izin vermez. Captain Gerald Jackson, annesinin Türkiye'yi de sevmediğinden emindir. Annesinin gözünde Türkiye, sapkınlığı ile bilinen Sodom ve Gomore'den, bir Babil'den, Ninova'dan farksızdır. Zira Mukaddes Kitap'ta isyanları ve günahları dolayısıyla Allah'ın gazabına uğramış, lanetli ülkelerin her bahsi geçtiğinde ihtiyar kadın, başını ukalaca sallayıp mutlaka birgün Türkiye'nin de bu gazaptan nasibini alacağını söyler (s. 124).

Aynı romanın bazı bölümlerine Kitabı Mukaddes'ten ayetler vererek başlanmıştır. İlgili bölümde işlenecek konu ile alakalı olan bu bâbların İncil'in neresinde geçtiği de romanda belirtilmiştir. Madam Jimson, kocası öldükten sonra serbest bir hayat sürmeye başlamıştır. Zengin bir kadın olan Jimson'a birçok erkek evlenme teklifinde bulunmuş, diğer bir deyişle kocası ölen Jimson'un kısmeti açılmıştır. Bu durum kitabın 15. bölümünün başında Kitab-ı Mukaddes'ten yapılan bir alıntıyla bizlere gösterilmektedir (s. 197).

Romanın devamında Madam Jimson'un kendinden yaşça küçük erkeklerle birlikte olmaya başlaması ve düzenlediği partiye Leyla'yı davet etmemesi sebebiyle hastalanıp yataklara düşen Leyla'nın durumu, 16. bölümde Kitab-ı Mukaddes'ten bir bâb örneği ile okuyucuyla paylaşılmıştır (s. 224).

Leyla, hava değişimi için Avrupa'ya gider. Necdet, ilk başta bu duruma kayıtsız kalmaya çalışsa da; gün geçtikçe tahammül edemez hale gelir. Bu sırada Captain Jackson Read, kendine yeni bir sevgili bulmuştur. Diğer taraftan Necdet'in işgal kuvvetleri askerlerinin yaptıklarına artık dayanacak gücü kalmaz ve isyanın eşiğine gelir. Yazar, tüm bu olayların yer aldığı 17. bölüme de Kitab-ı Mukaddes'ten aldığı bir bâb ile başlamıştır (s. 241).

Romanın 18. bölümünde işgalci ülkelerin saltanatları sona ermeye, sosyete hayatının müdaviplerinden olan yabancı askerlerin de popülaritesinin azalmaya başladığı ifade edilmektedir. Nişanlısı Leyla'yı yoldan çıkaran bu ecnebi askerlere karşı duyduğu kin Necdet'i acımasız kılmış ve eline fırsat geçtikçe bu insanlardan öç almayı ihmal etmemiştir. Bu olaylar için de Ahdi Atik'ten bir bâb örneğini vermeyi ihmal etmemiştir (s. 269).

Sodom ve Gomore romanının son kısmında Leyla artık Avrupa'dan döner. Necdet'e yaşananlardan dolayı pişman olduğunu söyleyip onu tekrar birlikte olmaya ikna etmeyi başarmıştır. Bu bölüme de Ahdi-Atik'ten bir bâb ile başladığını görmekteyiz (s. 286).

Agah Sırrı Levend'in *Acılar* romanında, başkahraman Fikret, savaştan dönmüş ve İstanbul halkının savaştan kimseleri umursamadan, eğlence hayatlarına dalmış

olduğunu görünce hayal kırıklığına uğramıştır. Uğruna canlarını feda ettikleri insanlar, kendilerini hiç de umursamıyor hatta onların varlığına tahammül etmek bile istememektedirler. Bu durumun belki de Kitab-ı Mukaddes'in bahsettiği kıyametin kopuşunun bir işareti olabileceğini aklından geçirir. Herkesin kendi başının derdine düşeceği günün belki de bugün olabilme ihtimalini düşünür (s. 44).

2.1.2.4 Kilise, Çan, Manastır, Patrikhane ve Dini Törenler

Hüküm Gecesi romanında Ahmet Kerim Bey, kardeşi Samim'in ölümünden sonra Despina'yı bir daha görmemiştir. Bir akşam, kader onları bir sokakta karşı karşıya getirir. Despina, Ahmet Kerim'i görür görmez onun boynuna sarılır ve Samim'i hatırladığı için ağlar. Despina, Ahmet Kerim'i kendileri için kutsal kabul edilen merasime katılması için evine davet eder. Yolda giderken, genç kız, açıklamalarına şöyle devam eder: "*Biliyor musun; bu gece kutlu bir gecedir. Bu gece, biz Rumlar ne kadın ne erkek hiçbir şey yapmayız. Sabaha kadar dua ederiz. Ben de şimdiye kadar annemle orada idim. Günlük kokusundan başım tuttu da daha çok kalamadım. Vire, bilmez misin, buna Aya Nikoli derler*" (s. 98). Romanın ilerleyen sayfalarında bu törenin Noel olduğu anlaşılmaktadır.

Hüküm Gecesi romanının devamında Ahmet Kerim'in, Despina ile görüşmelerinin ardından burnunda kendisinin eskiden gezdiği kiliselerin kokusunu hisseder. Aklına gelen bu kokular, bu hayaller Ortodoks kiliselerinin özelliklerine ait unsurlardır. Yakup Kadri, başkahraman Ahmet'in durumunu şu şekilde betimlemiştir:

"Ahmet Kerim, yarı Asya'lı, yarı Yunan'lı, yarı Hıristiyan ve yarı putperest, bu melez ve çökmüş medeniyetin şehvet ve sefahatle dolu hatıralarını herhangi bir tarih kitabından çok böyle bir havada canlandırdı. Bu hava ise, her yerden çok Ortodoks kilisesinde saklıdır. Burada uzun saçlı papazlardan tutun da, duvarlardaki azizlerin resimlerine veya hiçbir tasvir bulunmayan herhangi bir dini eşyaya kadar her şey size koyu, ağdalı ve yürek bayıltıcı bir maddenin karışık tadını verir. Bu madde, bir Bizans unsurudur" (s. 100).

Hüküm Gecesi'nin devamında Despina, Ahmet Kerim'e o akşam yapılacak tören hakkında izahatta bulunmaya başlar. Tören akşamı için yapılan hazırlıklar ve kilisedeki törende nasıl ibadet edileceğine uzun uzun değinir. Anlattıklarına göre patrikhanenin ne kadar büyük papazları varsa omuzlarında sırmalı şallar ve ellerinde gümüşten asalarla halkı takdis ederek yürüyecekler daha sonra da aynı şeyi despotlar yapacaktır. Ayrıca melek kılığına girmiş genç zangoçların da altın şamdanlar, buhurdanlar tutarak pusomlar okuyacaklardır (s. 103).

Bu konuya değinen romanlardan biri de *Akşam Güneşi*'dir. Roman karakterlerinden Nazmi, askerlikte türlü sıkıntılardan dolayı ülke ülke gezmek zorunda kalmıştır. Bu ülkelerden bir tanesi de Lübnan'dır. Lübnan'da bulunduğu sürece Katolik bir ailenin yanında pansiyoner olarak kalmıştır. Ailenin yaşlı babası boş zamanlarında çocuklara kilise ilahileri öğreten bir emlak tellalıdır. Bu adam, yortularda ve cenaze törenlerinde okunacak ilahilerin provasını Nazmi'nin kaldığı odanın baktığı yerde yapar (s. 44).

2.1.2.5 Kutsal Şehir ve Mekânlar

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Hüküm Gecesi* romanında, Hıristiyanların kendileri için kutsal saydıkları günlerde İstanbul'daki Aya Nikola kilisesinde toplanışlarına değinilmiştir. Ahmet Kerim Bey, kardeşi Samim'in ölümünden sonra Despina'yı görmez. Bir akşam tesadüf onları bir sokakta karşı karşıya getirir. Despina, Ahmet Kerim'i görünce boynuna sarılır ve Samim hatırına gelerek ağlar. Despina, Ahmet Kerim'i kendileri için kutsal olan geceye katılması için evine davet eder. Bir Rum kızı olan Despina, bu gecede ne kadın, ne erkek hiçbir Rum'un başka şeylerle meşgul olmadığını, sabaha kadar dua ettiklerini ve kendisinin de şimdiye kadar annesiyle birlikte orada olduğundan bahseder. Günlük kokusundan başının tuttuğunu bu sebeple daha çok orada kalamadığını ifade eder. Bu anlatılanlardan pek bir şey anlamayan Ahmet'e, bahsettiği yere Aya Nikoli dendiğini söyler (s. 98).

Romanın devamında Hıristiyanlık inancına mensup Despina'nın Ayasofya hakkında ki betimlemelerine yer verilmiştir. Despina, Ahmet Kerim'e o akşam yapılacak dini ayinlerden bahsederken Ayasofya'nın da ismini zikretmiştir. Ayasofya'nın yedi kapısı olduğunu, bunların her birinin, bir kapıdan içeriye girecek

şekilde inşa edilmiş olduğunu, program gereği önce kilisenin avlusunda bir ayin yapılacağını ve sonrasında zangoçların minarelere çıkıp birer gümüşten çan asacaklarını anlatır (s. 103).

2.1.2.6 Papaz, Rahip ve Rahibe

Din adamları hususuna Müfide Ferit Tek'in *Pervaneler* isimli romanında, çokça yer verildiğini görmekteyiz. Romanda asıl unsur "Bizans Koleji ve burada yapılan dini tebliğler"dir. Mekân olarak romanda geniş yer tutan Bizans Koleji'nin diğer okullarla kıyası yapılır. Her fırsatta Bizans Koleji'nin iyi yönlerine değinildiğini görmekteyiz. Romanda geçtiği kadarıyla diğer Hıristiyan cemiyetleri, mesela Katolik papazları, talebelerini zahiren olsun, ne kadar sert ve mutaassıp bir kayıt altına alırlarsa, Bizans Koleji'nin oraların aksine son derece geniş, hudutsuz bir serbestlik verdiği belirtilmektedir (s. 45-46).

Romanın devam eden kısmında Bizans Koleji'ne seçilen hocaların sahip olmaları gereken dini vasıfları da okuyucuyla paylaşılmıştır. Hocalar, okul eğitiminin yanı sıra Protestanlığı da anlatmakla görevlidirler. Kolejde çalışan din adamları okuldaki öğrencileri gözlemleyip potansiyel gördüklerini irşat etmeye çalışmaktadırlar. Ancak irşat edileceklerden potansiyeli olanlar ekseriyetle Ermeni çocuklarıdır. Az da olsa bazen onların dışında da irşat edilmeye yatkın olanlarla da yakından ilgilenilmektedir. Amerikalılıkla Protestanlık bir görülmüş ve bunun adına "insanlık" yolu denilmiştir. Romanda din adamlarının irşat edecekleri öğrencileri nasıl belirledikleri üzerine konuşmalar da mevcuttur (s. 49).

Fransız bir kadınla talihsiz evlilik yapan Burhan, çocuklarını kendi dini üzerine, kendi kültürü üzerine yetiştiremiyor olmanın sıkıntısı içerisinde. Bütün bunların yanı sıra kız kardeşinin de okuduğu Bizans Koleji'nde başka dine sempati duyuyor oluşu Burhan'daki sıkıntıları ziyadeleştirmektedir. Kızını bir gece uykusunda iken seyreder. Küçük kız, Burhan'ın aklına Montpellier'deyken baktığı bir genç rahibeyi getirir. Kızının uyuması ile o rahibenin uyumasının aynı olduğunu düşünür. Bu hatıranın

gelişine, bu düşüncenin manasızlığına şaşarken, o günler zihninde canlanmaya başlar ve rahibe hakkında birçok teferruat aklına gelir. Bu durum şu şekilde geçmektedir:

“Mesela başı ucunda, bir İsa resmi duruyordu. Yastığı altında bir tespih vardı; siyah taneli, zincirli ve ucunda küçük bir İsa’sı olan rahibe tespihi... Her sefer doktor, onunla şakalaşır ve tespihini alırdı. Yastığının altında daha neler vardı! Kendisini görmeye gelen çocuklara ikram edilecek, İsa ve Meryem’in renkli resimleri olma ihtimali yüksekti” (s. 133).

Bu paragraftan bir rahibenin yaşantısı, dini ile ilgili kullandığı materyaller, çocuklarla olan iletişimi gibi unsurlar hakkında da bilgi sahibi olabilmekteyiz. Rahibe, Hıristiyan bir din görevlisidir ve çevresindekilere kendi dinini sevdirebilmek için cazip görünmek durumundadır. İnsanların en kolay etkilenme yaşları çocukluk yaşları olduğu için din adamlarının çocuklara diğer yetişkinlere nispetle daha fazla ehemmiyet vermelidir. Parçada geçen olaylar da rahibenin çocuklara ne derece önem verdiğini göstermektedir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Sodom ve Gomore* isimli romanında, Hıristiyanlar için önemli bir şahsiyet olan Rahibe Teresa isminin zikredildiğini görmekteyiz. Yazar, başkahraman Leyla’nın katıldığı bir partideki ihtiraslı hallerine dikkat çekmek için onu Rahibe Teresa’nın tövbe riyazetindeki hallerine benzetmiştir. Bu durum romanda şöyle geçer:

“Sainte-Therese tövbe riyazeti (nefsi tövbe)için çıplak vücudunu kamçılarken etinde meydana gelen kanlı bereleri göstererek “Bunlar benim güllerim” dermiş ve onlara tatlı bir tebessümle gülümseyerek bakarmış. Leyla da dar saten iskarpinlerinin içinde tarife sığmaz bir acı ile sancıyan ayaklarını o akşam vücudunun en seyre değer yerlerinden biri gibi göstermekten memnun görünüyordu.” (s. 214).

2.1.2.7 Vaftiz İstavroz

Agop, Kirkor ve Enverî Binbirdirek'te yaptıkları çeşitli incelemelerden sonra definenin bulunduğu yeri kendilerince kestirirler ve işleme koyulurlar. Agop en altta, onun üstünde Enverî ve en üstte de Kirkor olmak üzere üst üste çıkarlar. Enveri, duvarın içerisinde bir istavroz olduğunu iddia etmiştir (s. 48-49). Ancak uzun uğraşlar sonunda belirtilen yerde, Enveri'nin tarif ettiği hac şeklindeki define bulunamamıştır.

Olaycoto, köşe bucağı Alangoya'yı aramaktadır. Şehirde kimin yanında Alangoya ismini zikrettiyse, herkes apar topar kaçmıştır. Olaycoto, bu durumdan ziyadesiyle sıkılmıştır. En sonunda kale kapıcısının karşısına dikilir ve ona da Alangoya'yı sorar. Adam bu ismi duyduğunda hemen istavroz çıkarır ve oradan kaçmaya çalışır (s. 45). Romanın ilerleyen kısımlarında da buna benzer durumlarda istavroz çıkartmaya örnekler mevcuttur.

2.1.2.8 Hıristiyanlığı Yayma Faaliyetleri

İslam inancındaki irşat vazifesinin Hıristiyanlıktaki karşılığı olan misyonerlik faaliyetleri, Müfide Ferit Tek'in *Pervaneler* isimli romanında karşımıza çıkmaktadır. Misyonerlik bu romanda Bizans Koleji hocalarının kolejde okuyan öğrencileri kendi dinlerine döndürmek için gösterdikleri çaba ile yer almaktadır.

Pervaneler romanında Bizans Koleji'ne seçilen hocaların dini yönden kendini geliştirmiş kimseler oldukları ifade edilmektedir. Hocalar, öğrencilere okulda işlenmesi gereken konuların yanı sıra Protestanlığı da anlatmaktadırlar. Bu yönüyle hocaların birer irşat vazifesi yerine getirdiklerini söyleyebilmekteyiz. Bizans Koleji'ndeki din adamları okuldaki öğrencileri gözlemlemekte ve potansiyel gördüklerini irşat etmeye çalışmaktadırlar. Bu çocuklar da genellikle Ermeni çocuklarıdır. Ayrıca romanda Amerikalılık ile Protestanlık bir görülmüş ve bunun adına "insanlık yolu" denilmiştir.

Bizans Koleji hocaları kendi aralarında konuşurlarken kendi dini inançlarına hizmet edebilecek kimseler olarak Ermenileri görmekte oldukları hususunda hemfikir

olmuşlardır. Onlara göre Ermeniler, seçilmiş ve sevgili bir millettir. Kolejdeki hocalar karşılarında istidatlı bir çocuk gördüler mi, onu irşat ederek Haç'ın şaşası içine çekmekten kendilerini alamazlar. Bunun, irşat edilecek çocuğun saadeti için olduğunu düşünmektedirler. İrşat vazifesi alenen yapılmaz ve kolay da değildir. İrşat vazifesini yapacak kimsenin yolu karanlık ve dikenlerle doludur: Salip'in yolu gibidir. Bu yoldan gitmek isteyen hoca, beğendiği talebe ile arkadaş olur ve arkadaşlığın samimiyeti içinde, telkinlerle, ihtimamlarla yavaş yavaş kızı, "insanlık" yoluna çevirir. Artık o kız, mektebin malı olur. Onu himaye ederler, ona iş bulurlar ve her surette Amerikalılığa bağlarlar (s. 49).

Romanın devam eden kısmında Burhan'ın, Fransız bir kadınla yaptığı talihsiz evliliğe değinilmiştir. Burhan'ın bu evlilikten üç çocuğu dünyaya gelmiş, çocuklarını İslam terbiyesi ile yetiştirmeye çalışsa da bu hususta başarılı olamamıştır. Clarie ile sohbetleri esnasında ona yaşadıkları sıkıntıları anlatır. Çocuklarının İslam terbiyesi ile yetişmesi için çaba sarf ettiğini ancak bunda pek başarılı olamadığından yakınır. Başarısızlığının sebebi olarak da karısı Andree'nin Fransız bir Hıristiyan oluşunu gösterir. Muhabbetin devamında Burhan, Clarie'ye Mevlana'nın hoşgörüsünden bahseder ve bu hoşgörünün asıl kaynağı olarak da İslam'ı gösterir. Burhan, Andree'nin durumunu şu şekilde dile getirmiştir: "*Andree cidden Hazret-i Mevlana'ya aşık oldu. Kendisine tarikata girmek için İslam olmasını teklif ediyorum*" (s. 71)

İkili arasında geçen diyalogda Burhan, Hazret'i Mevlana'nın hususiyetlerinden yola çıkar ve güzelliği ve bedî' ahengi anlamak için İslamiyet'e geçmesini teklif eder.

Pervaneler romanında olayların geçtiği asıl mekân olan Bizans kolejindeki hocaların, aynı zamanda Protestanlığın da birer tebliğcisi vazifesi gördüğü anlaşılmaktadır. Bu mesele romanda Müslüman bakışıyla misyonerlik olarak isimlendirilmektedir. Müslüman bir ailenin kızı olan Nesime, artık Bizans Koleji'ndeki hocaların istediği kıvama gelmiştir. Nesime'nin kazanılması adına onunla ilgilenen kâtibeler ona çok ehemmiyet vermişlerdir. Kâtibeler, onun için ırsî bir kabiliyete sahip olabileceği, kalbinde halkı irşada bir heves uyanmış olabileceği fikrindedirler. Nesime, tıpkı Miss. Jones gibi, dünyadan alakasını kesmiş, insanları terbiyeye adanmış bir mürşit halinde tahayyüle başlamıştır (s. 87,88).

Romanın genelinde Nesime üzerinden Bizans Kolejiine çocuklarını gönderen aileler de eleştirilmektedir. Örneğin Nesime'nin ailesi, onu okula göndermiş; ancak daha sonrasında hiç onunla, okuluyla ilgilenmemişlerdir. İlgilenmedikleri için de kızları bu kadar ileri derecede kendi dininden ve kültüründen uzaklaşmış; ancak bunun hiç farkında olunamamıştır.

2.1.2.9 Hıristiyanlarda Din Duygusunun Azalması

Billur Kalp romanında, Madam Savaro'nun ağzından Hıristiyanlık ile ilgili birtakım tespitlere yer verilmiştir. Bu tespitlerde şimdiki Hıristiyanlık inancının, onun peygamberi olan ve “Büyük Kurtarıcı” olarak ifade edilen Hazreti Mesih'in ahlaki birtakım emirlerinin de hiçe sayıldığına; ayrıca birtakım din adamlarının yanlış uygulamaları yüzünden o dine giden pek kimsenin kalmadığına değinilmiştir.

Romanda, Hıristiyanlığı dünyanın en ücra, en vahşi alanlarına dek yaymak için misyonerler gönderen Avrupa hükümetlerinin kendi dini vecibeleri yerine getirmedikleri belirtilmiştir. Büyük Kurtarıcı'nın : “*kendine yapıldığını istemediğin bir kötülüğü başkasına yakıştırma*” yolundaki ahlaki, insani emirlerinin İncil'lerde kapalı durduğu ve bu “varak-ı mihr ü vefa”nın hükmüne boyun eğen bir vicdan, papazlar arasında bile görülmediğini ifade eder. Bugünkü misyonerlerin, kılığında başka edimli olarak papazlığa, din adamına yakışır bir nitelikleri olmadığı dile getirilmiş, bunların sanki din kılığı altında, her biri bağlı buldukları hükümetlerin adına ve hesabına insan kandırmaya çalışmış simsarlar olduklarını ileri sürmüştür. Buraya kadar olan kısımda Hıristiyanlığı yaymayı kendilerine vazife edinmiş kimselerin aslında kendilerinin yapmadıkları dini emirleri diğer insanların yapmasını sağlamaya çalıştıkları, bunun neticesinde de çok itici bir vaziyete düştükleri ifade edilmektedir.

Devam eden kısımda bazı törenlerin dışında bütün kiliselere, burnu dua kitabının üzerine düşüp uyuklayan kocakarılarından başka gidenlerin olmadığı, kimi erkek-kadın, genç çiftlerin de bu tapınaklara gittikleri; fakat oralara ne yapmak için girdiklerini Maupassant'ın, hikâyelerinde hiç sıkılmadan söylüyor olduğu dile

getirilmiştir (s. 82-83). Bu açıklamada artık Hıristiyanlığın dini törenlerine pek rağbet kalmadığı ve sadece belli bir grubun bu törenlere iştirak ettiği ifade edilmiştir.

2.1.3 YAHUDİLİK

2.1.3.1 Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur)

Sodom ve Gomore'de Leyla'nın nişanlısı Necdet, İstanbul cemiyet hayatının işgalci askerlerle her akşam eğlenmesine karşı büyük öfke duymaktadır. Yakup Kadri, Necdet'in aklından geçenleri verirken Tevrat'tan bir alıntı yapmış ve kitapta dipnot olarak da mezamir kelimesinin Hz. Davud'un makamla okuduğu Zebur sureleri manasına geldiğini de okuyucuyla paylaşmıştır (s. 194).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Mezarından Kalkan Şehit* romanında Kars'ta şehit düşen Şevket'in ruhunun haftanın belli günlerinde konağa geldiğine ve annesiyle konuştuğuna inanılmaktadır. İşin aslını bulmaya karar veren Şevki, hayaleti kovalamaya başlar. Şevket'in ruhu olduğuna inanılan şey Şevki ve yanındakilerin elinden kurtulmayı başarır ve doğruca köy mezarlığına doğru kaçar. Şevki cin, ruh gibi doğüstü şeylere kesinlikle iman etmeyen bir kişidir. Karısı Şaika'yı da bu yönde telkin etmiştir. Ancak bu tür kavramlara inanan Kadri Bey ve onun ailesi, böyle doğüstülüklerin varlığını ispat etmek için bu hususta yazılmış kitaplardan bahsederler. Şevki'yi ikna etmek o kadar kolay değildir. Şevket'e göre çok fazla kitabın yazılmış olması onun mutlak benimseneceği anlamına gelmemektedir. Şevket'e göre eğer bir kitabın çok okunması onun doğruluğuna kanıt olsa, Tevrat'ın "Pentatök" denilen beş kitabı bugün yukarıdan aşağı gerçek olması gerekir (s. 134).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 SEMAVİ OLMAYAN DİNLER

3.1.1 Hinduizm ve Budizm

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Seyit Ali Reis* isimli romanında Hindistan'da uygulanan ve "sati" olarak isimlendirilen bir inanıştan bahsedilmektedir. İnanışa göre erkeğin ölümünden sonra dul kalan kadın, diri diri yakılmaktadır. Buna göre kadın kocası ile yakıldığı için dul sayılmayıp, öldükten sonra da eşiyle birlikte yaşayacağına inanılmaktadır. Romanda da bu uygulamadan kurtulmak isteyen bir kadının Seyit Ali Reis'e sığınması yer almaktadır.

Seyit Ali Reis'in çadırına, ağlamakta olan bir kadın gelir ve reis ile görüşmek istediğini söyler. Kelle Bekir, kadına ne istediğini sorsa da bir türlü ağızından laf alamaz. Çadıra girer ve Reis'e kendisi ile bir kadının görüşmek istediğini haber verir. Reis, kadını içeri aldırır. Kadının ağladığını görünce ne olduğunu sorar. Kadın kendisinin Sahip Bat'ın nişanlısı olduğunu; ancak kocasının ölümü üzerine adetler gereği kendisinin de yakılmaya çalışıldığını söyler ve Reis'ten kendisini kurtarması için yardım ister (s.170). Aynı konuya ilerleyen sayfalarda Kelle Bekir ile Pala'nın ölülerin bulunduğu bir mahzene girmeleri esnasında değinilmiştir. Bahsi geçen bu kısımda Pala, yapılan töreni teferruatıyla anlatmaktadır. Bu mahzendekilerin koca kurbanı kimseler olduğunu söyler. Kelle, durumu anlamaya çalıştığında ona kısaca şöyle özetler:

"Bunların imanları çok garip... Bunlardan eğer bir erkek ölür de karısı sağ kalırsa ve genç olursa istesin istemesin kocasıyla bir odun yığını üzerine koyup yakıyorlar. Kadın eğer kendi isteği ile yanmağa razı olursa, şenlik yapıp o yanarken yönlerinde yemekler yiyor, şaraplar içiyor, dualar ediyorlar, yanıp bittikten sonra da küllerini bir kaptı saklıyorlarmış." (s. 280).

Putperest dinler arasında yer alan Budizm konusu, Hüseyin Rahmi'nin *Ben Deli Miyim* isimli romanında geçmektedir. Başkahramanlar Şadan ile Sermet içtikleri uyuşturucunun etkisiyle kendilerini göklerde zannederler. Kendilerinden geçmiş vaziyette anlamsız anlamsız konuşmaya başlayan bu ikili, kendilerinden geçtikleri vakit

nirvanaya ulaşmış ve Buda'nın önünde diz çöküp ondan yardım istediklerini rüyalarında görmüşlerdir. Sermet, biraz kendine geldiğinde içinde buldukları hale güler ve bunun maskaralık olduğunu itiraf eder. şadan, Sermet'e böyle düşünmekle hata ettiğini ve bu putların bütün alakalardan öteye yükselmek için olduğunu dile getirir. Tabi bu durum esasında şadan'ın, Revan Hanım ile görüşebilmek için kurduğu bir plandır. şadan, Sermet'e; Buda'nın kendisine Revan Hanım ile görüşmesi gerektiği yönünde tavsiyede bulunduğunu ve Buda Hazretlerinin yanlış söylemesinin söz konusu bile olamayacağını ileri sürer (s. 217).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1 Mitoloji

Efsuncu Baba isimli eserde halk inanışlarının yanı sıra bazı mitolojik unsurlara da rastlamaktayız “ Eşref saati” kelimesi sözlükte “1. *Bir işin olumlu yola girmesi için en uygun zaman. 2. İş görece kimsenin ters davranmayarak, güçlük çıkarmayarak uysallık gösterdiği zaman.*”¹⁹ anlamlarına gelmektedir. Bir işe başlamanın uğurlu ve uygun zamanını tanımlarken “eşref saatini bekle” telkininde bulunur yahut yapılan bir işin hayırlı sonuç vermesi durumunda “eşref saatine rastladı” deriz. Astroloji sisteminde yer alan her bir yıldız ve gezegenin etkisi altındaki insan da yıldızına uygun olarak iyi veya kötü, cimri veya cömert, neşeli veya üzgün, kısaca talihli veya talihsiz dönemler yaşar.

Ebulfazıl, Agop ve Kirkor’un gerçekte kim olduklarını anlamaya çalışır. Bu esnada Ebulfazıl’ın ağzından Agop ve Kirkor’un anlayamayacağı çeşitli mitolojik sözcükler dökülür. Anlayamadıkları her şeyde dini bir muhteva olacağını düşünen iki delikanlı bunun dua olduğu hükmüne varırlar. İkili arasında;

-“*Efendibaba, biz böyle Elenika dilden bir şey çıkmayız. Bize ya Türkçe ya Ermenice söyle...*”

Enverî cebinden bir takvim çıkarır, saatine bakarak:

- *Teslis-i Şems be Zuhâl, Tahvil-i Zühre be-Kavs, İstikamet-i Utarit...*

Agop:

-*Dua dedi... Amin!...*

Enverî:

- *Susunuz eşref-i saate üç dakika var... Sonra konuşalım” (s. 42) şeklinde diyalog geçmiştir.*

¹⁹ Türkçe Sözlük, *EşrefSaati*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2011, s. 826.

Ayrıca burada astroloji dilinde Güneş'in Zühal (Satürn) ile üçlemesi olan ve Zühre'nin Kavs ile değişmesi ve Utarit doğrultusu anlamlarına gelen ifadelerin de romanda yer aldığını görmekteyiz.

SONUÇ

Bu tez, kategorik olarak önsöz ve girişten sonra, dört bölüm ile sonuçtan oluşmaktadır. 1924-1928 Türk romanında dinler ve inançların incelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Çalışmamızın birinci bölümü semavi dinlere ayrılmıştır. Bu bölümde, eserlerde İslamiyet ile ilgili hususlara daha çok yer verildiği için öncelik ona tanınmıştır. Konu ile alakalı ilk başlık Allah'a İman ve Onun Varlığını Kabul Etme'dir. Bu başlık altında genel olarak karşılaşılan herhangi bir sıkıntıdan sonra Allah'a sığınma, kötülük edenleri Allah'a havale etme, Allah'tan korkma, Allah'ın her şeyi bilmesi, Allah'ın muhtaçlara muhakkak yardım edeceğine olan inanç, Allah'ın her şeyi bir hikmete binaen yarattığı ile ilgili romanlarda geçen kısımlar ele alınmıştır.

İslam dininin kutsal kitabı Kur'an'dan ayetlere yer verilmesi, ölen kişinin arkasından Kur'an'dan bazı surelerin okunması, dini hükümleri ihtiva eden kitap olarak görülmesi ve onun üzerine yemin ettirilmesine örneklik teşkil eden cümle ve diyaloglara değinilmiştir.

Romanlarda birçok peygamberin adının zikredildiği de görülmüştür. Bunlardan en çok adı geçen peygamber ise Hz. Muhammed olmuştur. Yine diğer peygamberler de Allah'ın izni ile gösterdikleri mucizeleri dolayısıyla romanlarda geçmektedir. Bunlara örnek olarak: Hayvanlarla konuşabilen Hz. Süleyman, büyük bir tufanda yaptığı gemi ile insanlığın ve diğer canlıların neslinin devamına vesile olan Hz. Nuh, balığın karnından Allah'ın dilemsi ile kurtulan Hz. Yunus verilmiştir. Bunların yanı sıra insanlığın ilk atası olan Hz. Adem de cennetten çıkarılma hadisesi ile bahsedilen dönemdeki romanlarda yerini almıştır. *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrikada* romanında başkarakter Kelle ve Pala Hz. İbrahim'in putlara karşı verdiği mücadeleyi dile getirmişlerdir. Saydığımız bu peygamberlerin dışındakiler, daha çok başlarına gelen musibetler ifade edilmek suretiyle karşımıza çıkmıştır.

Roman karakterlerinin, kendilerine kötülük yapanların hesabının ahirette sorulacağına inanmaları, ahiretin varlığı hatıra getirilerek teselli olma gibi yönler de eserlerde işlenmiştir. Bunların dışında İslam dininde iman etmiş olmanın şartlarından kaza ve kadere iman konusu da yine romanlarda yer alan konulardandır.

İslam dininin şartlarında yer alan ibadetlerin bir kısmı ile ilgili unsurlar, ele alınan dönemdeki romanlarda oldukça fazla işlenmiştir. Namaz, Hac, Oruç değinilen söz konusu ibadetlerdendir. Ezan okuma, vakit namazı ve cenaze namazı kılma; muhatap olunan kişilerin güvenini kazanmak için hacca gidildiğine vurgu yapma, yukarıda saydığımız ibadetlerin bağlamlarıdır.

İslam dininin hoşgörüsü, zor duruma düşen kişilere karşı merhamet gösterme, İslam inancının gereği olarak o dönemki yazarlar tarafından dile getirilmiştir. Din bağlamında kadın konusuna ise, bazı yazarlar tarafından eleştirel yaklaşımın olduğu da dikkatlerden kaçmamıştır. Şöyle ki; *Vurun Kahpeye* isimli eserde kadının, İslam inancı gereği, erkekler ne derse onu yapmakla yükümlü olduğu ve onun kendi iradesini kullanamayan kişi konumuna düşme sebebinin din olduğu ifade edilmiştir. Bir erkek ile bir kadının evlilik birliği kurması anlamına gelen nikâh konusuna incelenilen dönemde kaleme alınmış iki romanda rastlanmıştır. Bu, romanların birinde kız isteme, diğerinde de kız istendikten sonraki nikâh töreninin yapılışı şeklindedir.

Eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla, evlilik birliğinin son bulması anlamına gelen boşanma mevzuu o dönemdeki romanların bir kısmında yer almıştır. İslam dini için önemli sayılan kutsal gün ve gecelere, incelenen romanlardan sadece *Akşam Güneşi* 'nde değinilmiştir.

İslamiyet ile alakalı ibadethanelerde görevli din adamları ve Hz. Peygamber'in arkadaşları ile ilgili konular da bazı romanlarda yer alır. Örneğin *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da* romanında başkahraman Sencivanoğlu, Afrika yolculuğu esnasında birçok başarıya imza atmıştır. Bu başarılarından ötürü ona övgüde bulunmak isteyen arkadaşı Hafız Ali; Sencivanoğlu'nu İslam halifelerinin özelliklerini örnek vererek över. Ona kendisinin Hazreti Ali gibi cesur, Hazreti Ömer gibi tedbirli ve fedakâr biri olduğunu ve Allah'ın da kendisiyle beraber olduğunu dile getirmiştir.

Yapılan iyi işler karşılığında verilen ödül anlamındaki mükâfat ile kötü işler karşılığında verilen ceza romanlarda işlenen diğer bir konudur. Ancak inceleme dönemimizdeki romanları din ve inanç yönüyle ele aldığımız için verilen ceza ve mükâfatın da din ile bağlantılı olmasını göz önünde bulundurduk. Mesela *Vurun Kahpeye* romanında, Aliye Öğretmen gibi insanların melun oldukları ve bunların cezasının bir an önce verilmesi gerektiği Hacı Fettah tarafından dile getirilmiştir. O, böylelerinin cezalandırılmaması halinde Cenab-ı Hakk'ın kendilerini cezalandıracağını söylemek suretiyle halkı Aliye Öğretmene karşı kışkırtmaya çalışmıştır.

Toplumda bazı olumsuzlukların ardında, birtakım olağanüstülükler arayan insanlara göre mavi gözlü, yeşil gözlü insanların nazarlarının diğer insanlara göre daha çok değdiğine inanılmaktadır. İslamiyet'in resim ve heykele bakışının nasıl olduğu da *Seyit Ali Reis* ve *Yeşil Gece* romanlarında örneklenmiştir.

Müslümanlar için kutsal kabul edilen mekânlara ve şehirlere de değinilmiştir. Kutsal şehirlerden en çok Mekke'ye yer verilirken, mekân olarak da Kâbe adı çokça zikredilmiştir. Ayrıca kutsal şehirleri içine alan Hicaz ismi de bu bağlamda romanların bir kısmında yer almıştır.

Herhangi bir gerekçe ile yapılan uygulamaların olumlu sonuç vermesi ile onun yararına inanılmış; olumsuz sonuç verenlerin de zararlı olduğu kabul edilmiş, bu şekilde de halk inanışları doğmuştur. Bu tür inanışlar gelenek- görenek haline gelmek suretiyle nesilden nesile aktarılmıştır. Dini alt yapısı olmadığı halde inanış halini almış unsurlara da özellikle H. Rahmi Gürpınar'ın romanlarında oldukça fazla yer verilmiştir.

İslam dininin hoş görmediği, İslam Peygamberi tarafından da yapılmaması hususunda önlemler alınan, Peygamberden sonraki dönemlerde de bu yönde mücadele verilen sihir ve fal; kişiyi türlü kötülüklerden koruyacağına inanılan tılsım konusu da romanların bir kısmında yer almıştır. Bu tür konulara eserlerinde en çok yer veren isim ise yine Hüseyin Rahmi Gürpınar olmuştur.

Konumuzla alakalı romanların bazılarında giyim-kuşam konusuna eleştiri maksadıyla değinilmiştir. Kadınlar, kara peçe arkasına gizlenmiş bir halde verilmiş ve bu peçenin gerici zihniyetli kimselerde olduğu fikri savunulmuştur.

Dini bakımdan suç sayılan iş veya davranış anlamına gelen günah konusuna, çalışmamız ile alakalı romanlarda sıkça değinilmiştir. Romanlarda günah olduğu söylenen fiiller bazen dini temele dayandırılmış, bazen de konuşmacının herhangi bir temele dayandırmaksızın kendi kanaatine yapılanın günah olduğunu ifade etmesi şeklinde romanlarda yer almıştır.

İslam dini açısından önemli sayılan Kербela hadisesine *Yeşil Gece* romanında, Hz. İbrahim'in putları kırıp, baltayı büyük putun eline vermek suretiyle putların tanrı olamayacağını göstermeye çalışmasına ise *Seyit Ali Reis* romanında karşımıza çıkmıştır.

Girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için abdest alıp dua okuyarak uyuma anlamına gelen istihare konusuna da yine bazı romanlarda yer verildiği görülmüştür.

Pervaneler, Billur Kalp ve Kızıl Tuğ romanlarında tarikat konusuna değinilirken, Birçok romanda muhatap olunan kişiyi ikna etmek için edilen yeminlere rastlanmıştır.

Ele alınan romanlarda din ve inanç olarak sadece İslam ile alakalı unsurlara değinilmemiştir. Bazı romancılar Hıristiyanlık, Yahudilik gibi semavi olan dinler ile ilgili örneklere eserlerinde az da olsa yer vermişlerdir. Hz. İsa ve Hz. Meryem'in Hıristiyanlık için önemi de romanlarda dile getirilen hususlardandır. Bunların yanı sıra bazı romanlarda semavi olmayan inanışlara ve bunlarla ilgili kabul edilen uygulamalara da yer verildiği görülmüştür.

Hıristiyanlık dininin kutsal kitabı İncil'e, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Sodom ve Gomore* isimli eserinde değinildiği tespit edilmiştir. Yazar, romandaki bölümlere başlamadan önce konu ile alakalı olabilecek İncil ayetlerine yer vermiştir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Hüküm Gecesi* isimli eserinde kilise, patrikhane ve Hıristiyanlık için önemli sayılan dini gecelere örneklik teşkil edecek cümleler yer almıştır.

Billur Kalp romanında Büyük Kurtarıcı'nın emirlerinin artık hiçe sayılmaya başlandığı ve ilerleyen kısımlarda Hıristiyanlık için kutsal sayılan mekânlara rağbetin

azaldığı, dini törenlere pek önem verilmediği birkaç misal ile değinildiği gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen yetmiş dokuz roman içerisinde din ve inanç konusuna değinen eserlerde en çok dua unsuruna rastlanmış bulunmaktayız. Ondan sonra en çok değinilen konu Allah'a iman ve onun varlığını kabul etmedir.

Her ne kadar Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yazarların topluma eğildiği kabul edilse de, incelediğimiz romanlardan yola çıkarak bazı romancıların toplumun dini yönlerine eserlerinde hiç değinmedikleri tespit edilmiştir. Örneğin çalışmamız kapsamında ele alınan yetmiş dokuz romandan, on beş tanesinde din ve inanca hiç değinilmemiştir. Ayrıca bazı yazarların da din ve inanç konusuna sadece eleştiri maksadıyla değindikleri gözlemlenmiştir. Yani incelediğimiz dönemle ilgili toplumumuzun inançları tam olarak yansıtılmadığı gibi; küçümser bir üslupla eleştirilmiştir.

Son söz olarak insanlık tarihine bakıldığında en ilkel kabileden, en modern toplumlara kadar inançların önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Türk tarihinin her döneminde de yine din ve inancın etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ancak toplumun aynası, toplumun yansıması olarak kabul edilen romanlarda konunun yeterince yansıtıldığını söylememiz pek de mümkün değildir.

KAYNAKÇA

ADIVAR, Halide Edip (1993), *Vurun Kahpeye*, Ankara: Remzi Kitabevi.

- (1976), *Kalp Ağrısı*, Ankara: Remzi Kitabevi.

- (1973), *Zeyno'nun Oğlu*, Ankara: Remzi Kitabevi.

ATABEYOĞLU, Selahattin Enis (1926), *Cehennem Yolcuları*, İstanbul: Orhaniye Matbaası.

- (1989), *Zaniyeler*, İstanbul: İletişim Yayınları.

BARANER, Suad Derviş, (1924), *Buhran Gecesi*, İstanbul: Şems Matbaası.

- (1926), *Beni mi?*, İstanbul: Suhulet Matbaası.

- (1924), *Fatmanın Günahı*, İstanbul: Sudi Kitabhanesi.

BAŞAR, Şukufe, Nihal (1925), *Renksiz İzditap*, İstanbul: Akşam Matbaası.

BEDİ, Server (1924), *Alnımın Kara Yazısı*, İstanbul: Semih Lütfü Kitabevi.

- (1926), *O Kadınlar*, Ankara: Semih Lütfü Kitabevi.

BENİCE, Ethem İzzet (1946), *Çıldırın Kadın*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1949), *Yakılacak Kitap*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1961), *İzdirap Çocuğu*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

DİNO, Güzin (2008), *Türk Romanının Doğuşu*, İstanbul: Agora Kitaplığı.

EFE, Necdet Rüştü (1928), *Aşkın Gözü*, İstanbul: Kitap-Kâğıt Pazarı Yayınları.

EMRE, İsmet (2006), *Edebiyat ve Psikoloji*, Ankara: Anı Yayıncılık.

ESENDAL, Memduh Şevket (2003), *Miras*, Ankara: Bilgi yayınları.

FİNN, Robert Patrick (1984), *Türk Romanı*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

GÜNDÜZ, Aka (1938), *Dikmen Yıldızı*, İstanbul: Semih Lütfü Kitabevi.

- (1946), *Bir Şöförün Gizli Defteri*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- (1938), *Dikmen Yıldızı*, İstanbul: Semih Lütfü Kitabevi.

- (1928), *Tank Tango*, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.

GÜNTEKİN, Reşat Nuri (1995), *Yeşil Gece*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1993), *Gizli El*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1994), *Bir Kadın Düşmanı*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1988), *Akşam Güneşi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1977), *Damga*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1967), *Acımak*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1973), *Dudaktan Kalbe*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- (1972), *Meyhanede Kadınlar*, İstanbul: Atlas Kitabevi,

- (1984), *Tutuşmuş Gönüller*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1984), *Kaynanam Nasıl Kudurdu?* İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1984), *Muhabbet Tılsımı*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1982), *Kokotlar Mektebi*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1973), *Cehennemlik*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1967), *Billur Kalp*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1981), *Mezarından Kalkan Şehit*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1975), *Efsuncu Baba*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1964), *Ben Deli Miyim?*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

KAPLAN, Ramazan (14.04.2013), *Edebiyat ve Toplum*,
<http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2273/unite02.pdf>

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri (2000), *Sodom ve Gomore*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

- (1966), *Hüküm Gecesi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

KARAKURT, Esat Mahmut (1973), *Çölde Bir İstanbul Kızı*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.

- (1980), *Vahşi Bir Kız Sevdim*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.

KORKMAZ, Ramazan (2009), *Yeni Türk edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yarımları.

KOZANOĞLU, Aptullah Ziya (1973), *Atlı Han*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1973), *Gültekin*, İstanbul, Atlas Kitabevi.

- (1964), *Sencivanoğlu Türk Korsanları Afrika'da*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1981), *Kızıl Tuğ*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

- (1975), *Seyit Ali Reis*, İstanbul: Atlas Kitabevi.

LEVEND, Agah Sırrı (2012), *Acılar*, Ankara: Birleşik Yayınevi.

MORKAYA, Burhan Cahit (1925), *Aşk Bahçesi*, İstanbul: Burhan Cahid ve Sürekası Matbaası.

- (1926), *Coşkun Gönül*, İstanbul: Akşam Matbaası.

- (1926), *Kızıl Serap*, İstanbul: Vatan Matbaası.

- (2008), *Gönül Yuvası*, İstanbul: İskenderiye Yayınları.

- (2006), *Ayten*, İstanbul: Truva Yayınları.
- (1928), *Harp Dönüşü*, İstanbul: Burhan Cahid ve Sürekası Matbaası
- NECİP, Fazlı (2012), *Külhani Edipler*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- (2002), *Saraylarda Mecnunlar*, İstanbul: Berfin Yayınları.
- RAUF, Mahmet (2011), *Define*, İstanbul: Kitap Zamanı.
- (2012), *Böğürtlen*, İstanbul: Barış Matbaa.
- (2011), *Genç Kız Kalbi*, Ankara: Elips Kitap.
- (2000), *Kan Damlası*, İstanbul: Antik Türk Klasikleri.
- (2002), *Karanfil ve Yasemin*, İstanbul: İnkılâp Yayıncılık.
- SADİ, Mehmet (1924), *Ceriha*, İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- SAFA, Peyami (1980), *Bir Akşamdı*, İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- (1980), *Mahşer*, İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- (1999), *Canan*, İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- SEDES, Selami İzzet (1944), *Gönül Acısı*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- (1926), *Menekşe Demeti*, İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- (2010), *Aşkım Günahımdır*, İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- TALU, R. Ercüment Ekrem (1988), *Kan ve İman*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakn. Yay.
- (1974), *Meşhedi ile Devriâlem*, İstanbul: Atlas Kitabevi.
- (1925), *Şevketmeab*, İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- (1962), *Kundakçı*, İstanbul: Ahmed Kamil Matbaası.
- TAN, M. Turhan (2010), *Cehennemden Selam*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

TEK, Müfide Ferit (2002), *Pervaneler*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

TEPEDENLİOĞLU, Nizamettin Nazif (1971), *Deli Deryalı*, İstanbul: Ak Basın ve Yayınevi.

- (1966), *Kara Davud*, İstanbul: Ak Kitabevi.

TİMUR, Kemal (2006), *Türk Romanında Dinler ve İnançlar*, Ankara: Elips. Yayıncılık.

Türkçe Sözlük (2011), Tarikat, Ankara: Türk Dil Kurumu.

YESARİ, Mahmut (1966), *Pervin Abla*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

- (1967), *Çoban Yıldızı*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

- (1928), *Ak Saçlı Genç Kız*, İstanbul: Akşam Matbaası.

YILDIRIM, Suat 2012, *Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali*, İstanbul: Define Yay.

Diyanet İşleri Başkanlığı, (15.05.2013), <http://www.diyamet.gov.tr>